

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
ฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

กระบวนการเรียนรู้บทกลอนธรรม (สือไต) และ
ปรับประยุกต์คติความเชื่อเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี
กรณีศึกษาเครือข่ายชุมชนสร้างสรรค์วัฒนธรรมมั่งคั่ง
จังหวัดเชียงใหม่

โดย

นายอะภัย วาณิชประดิษฐ์ และคณะ

ตุลาคม 2551

สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
เลขที่ 30 ก.ย. 2551
1138

**รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
ฉบับสมบูรณ์**

โครงการวิจัย

**กระบวนการเรียนรู้บทกลอนธรรม (สือไต) และ
ปรับประยุกต์คตินิยมเชื่อเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี
กรณีศึกษาเครือข่ายชุมชนสร้างสรรค์วัฒนธรรมม้งต่อ
จังหวัดเชียงใหม่**

โดย

นายอะภัย วาณิชประดิษฐ์ และคณะ

ตุลาคม 2551

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

กระบวนการเรียนรู้บทกลอนธรรมชาติ (สื่อใส) และ
ปรับประยุกต์คติความเชื่อเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี
กรณีศึกษาเครือข่ายชุมชนสร้างสรรค์วัฒนธรรมมั่งคั่ง
จังหวัดเชียงใหม่

คณะผู้วิจัย

1) นายอะภัย วาณิชประดิษฐ์	หัวหน้าโครงการวิจัย
2) นายใจหม่าง วาณิชประดิษฐ์	ผู้รู้จารีตประเพณี
3) นายจำห่วย ถนอมรุ่งเรือง	ผู้รู้จารีตประเพณี
4) นายไกรสร แสงท้าว	อดีตนายกสมาคมฯ มั่งคั่ง

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป" กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ "คน" ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่ม คิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการ จริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่นๆ ในท้องถิ่นโดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงอยู่ที่ "กระบวนการ" มากกว่า "ผลลัพธ์" เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์ จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงใน ชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย "เวที" (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ "ปัญญา" ใน กระบวนการวิจัย

"กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น" หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ "คำถาม" หรือ "ความสงสัย" บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น "คำถาม" ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อ สงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา "ข้อมูล" ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ "วางแผน" การ ทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ "บันทึก" มีการ "ทบทวน" ความก้าวหน้า "วิเคราะห์" ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ "ถอด" กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ "สรุปบทเรียน" ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้ เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย "ผู้ที่สงสัย" ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่น นั้นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทาง วิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวคนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วย การทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระเบียบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ใน ชีวิตประจำวันได้

สกว.สำนักงานภาค ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้ว ในระยะเวลาหนึ่ง พบว่าชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็น อย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงานเป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่นักวิจัยเป็นอย่างมาก ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.สำนักงานภาค จึงได้ปรับปรุงแบบการเขียนรายงาน

วิจัยให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนอออกมาในรูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยมีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าว ได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัยสู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.สำนักงานภาค

กิตติกรรมประกาศ

ด้วยเงื่อนไขในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาของชาวม้งที่อาศัยเฉพาะแต่ภูเขาสูงและพิธีกรรมเท่านั้น ทำให้โครงการวิจัยนี้ต้องบันทึกด้วยภาษาเขียนทั้งไทยและม้งเป็นครั้งแรกเพื่อเป็นสื่อการเรียนรู้และจัดทำรายงานวิจัยเป็นระยะให้กับแหล่งทุนวิจัย ซึ่งโครงการวิจัยได้รับความร่วมมือจากผู้มีความรู้ที่อยู่ในสองประเภทนี้หลายรุ่นวัยในจำนวนหลายคนน้อยอย่างยิ่ง ดังนี้

ขอสักการะดวงวิญญาณของปรมาจารย์ไซยู ซ่ง (Nchaivxyum Xyooj) กับเสาฟาง ผ่อ (Xauvphaaj Thoj) รวมทั้งดวงวิญญาณของเหล่าอาจารย์อาวุโสที่ได้ล่วงลับไปแล้วอย่างสูง รวมทั้งดวงวิญญาณของบรรพบุรุษชาวม้งทั้งหมดที่ได้สืบทอดและสะสมบทกลอนสือไส (Txwv Xaiv) จนสืบสานมาถึงลูกหลานในปัจจุบัน และขอให้ช่วยดลบันดาลให้ลูกหลานมีกำลังสมาธิพร้อมสติและปัญญาเข้าใจเนื้อหาความหมายของบทกลอนสือไส รวมทั้งช่วยคุ้มครองบทกลอนสือไสให้ดำรงคงอยู่คู่กับลูกหลานชาวม้งสืบต่อไป

ขอขอบคุณอาจารย์อาวุโสอย่างสูง โดยเฉพาะคณะกรรมการบทกลอนสือไสอาวุโส 7 ท่านที่มีบทบาทต่อการวิจัยครั้งนี้ คือ 1) เหนาะผี ธรรมชาติอุดม (Nomfwm Thoj) 2) จ้อเจ็ง ธรรมชาติอุดม (Txwjceeb Thoj) 3) เสาซาง ซ่ง (Xauvtshaaj Xyooj) 4) บล้าท้อ ซ่ง (Nplajthoj Xyooj) 5) ใจเณะ ย่าง (Nraimthem Yaaj) 6) จู๋ไหม จ้าว (Tsuajmaiv Tsom) และ 7) หล้าหน้าง แฮอ (Lajnaas Hawj) รวมทั้งผู้รับบทกลอนสือไสรุ่นใหม่ทั้งหลายที่ช่วยกันสืบค้นและแลกเปลี่ยนภูมิโนหลายเวทีการประชุมวิจัย โดยเฉพาะก่อเกิดสำนึกร่วมและการละทิ้งเพื่อธำรงไว้ซึ่งภูมิปัญญาให้กับลูกหลานต่อไป

ขอขอบคุณสถาบันวัฒนธรรมเพื่อตัวตนม้ง (Tuam Cuab Moob Teejtug) โดยเฉพาะอาจารย์พ่อ ใจหม่าง วาณิขประดิษฐ์ (Caivmaas Thoj) ผู้ริเริ่มบันทึกบทกลอนสือไสไว้เป็นมรดกทางปัญญาไว้ให้กับลูกหลาน โดยได้ประดิษฐ์อักษรไทยกับโรมันเป็นภาษาม้งใช้เอง ก่อนที่จะกลายเป็นฉบับภาษาม้งอักษรโรมันในเวลาต่อมา รวมทั้งยังอุทิศหนังสือและภูมิปัญญาเหล่านั้นทั้งหมดให้กับโครงการวิจัย สมาชิกสมาคมอาปนกิจสงเคราะห์เครือข่ายชุมชนสร้างสรรค์วัฒนธรรมม้งผ่อ จังหวัดเชียงใหม่ และชาวม้งในต่างประเทศโดยไม่ได้เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยแต่อย่างใด

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณที่ปรึกษา ดร. ประสิทธิ์ ลิปรีชา (Tsavtxhiaj Lis) และคณะวิจัยที่ได้ร่วมแรงร่วมใจมาแต่ต้น ขอขอบคุณพ่อแม่พี่น้องชาวม้งในจังหวัดเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอนทุกท่านที่ได้สละเวลาและความคิดอย่างเต็มที่ และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว. ภาคเหนือ) หลายท่านที่จุกความคิดให้กำลังใจ ให้คำปรึกษา และตรวจแก้อย่างต่อเนื่อง จนทำให้โครงการศึกษาวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

อ้าว เจ้า เตา

หัวหน้าโครงการวิจัย และคณะ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

แม้บทกลอนธรรม (สือไส) ของชาวม้งจะเป็นส่วนหนึ่งของพิธีศพจนดูเหมือนประหนึ่งว่าเป็นเพียงพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้ตาย แต่เมื่อพิจารณาให้ถ่องแท้แล้วบทกลอนสือไสนั้นเป็นหลักคำสอนทั้งทางศีลธรรมและจริยธรรม รวมทั้งระบบความเชื่อกับคำสอนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่และความรู้สึกนึกคิดของชาวม้งเป็นอย่างมาก แม้ในกลุ่มชาวม้งจำนวนไม่น้อยที่ได้เลิกล้มถือความเชื่อในบรรพบุรุษไป โดยเปลี่ยนไปรับความเชื่อในต่างศาสนาแทนที่ก็ยังไม่สามารถหลีกเลี่ยงคุณค่าของบทกลอนสือไสที่ครอบคลุมนับแต่ความขยันหมั่นเพียร ความกตัญญูตเวทิตา ความเชื่อเพื่ออาหารที่ตั้งอยู่บนฐานของเครือญาติ ตลอดจนความเชื่อในการมีอยู่ของดวงวิญญาณบรรพบุรุษหลังเสียชีวิต

ทว่าที่ผ่านมาคุณค่าของบทกลอนสือไสดังกล่าวได้ถูกกลดทอนไปมากจนเกิดปัญหาต่อกระบวนการเรียนรู้ การถ่ายทอด และการสืบทอด ตลอดจนการนำไปใช้ในชีวิตร โดยเฉพาะมีสาเหตุมาจากกระบวนการศึกษาสมัยใหม่ที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาชาวบ้านแล้ว ยังเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้คนท้องถิ่นเหินห่างออกจากชีวิตชุมชนจนไม่สามารถพึ่งพาตัวเองได้ด้วยภูมิปัญญาดั้งเดิมอีกต่อไป ในขณะที่เดียวกันวิถีการผลิตเชิงเดี่ยวภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเสรี และการเปลี่ยนแปลงทางศาสนา กับอธิบายมรดกที่อยู่ในรูปสื่ออุปกรณ์บริการต่างๆ ในเมือง ในที่สุดได้ส่งผลให้กระบวนการดำรงภูมิปัญญาชาวบ้านสะดุดหยุดลงอย่างน่าใจหาย

ดังนั้น เพื่อความเป็นอยู่ของสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีแต่ความสมานฉันท์และสันติภาพ การดำเนินความสัมพันธ์ไม่ว่าด้านอะไรหรือระดับใดกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่และองค์กรของรัฐหรือเอกชน รวมทั้งชาวบ้านทั้งที่เป็นคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์และคนม้งด้วยกัน จำเป็นอย่างยิ่งที่ควรต้องรู้ ต้องเข้าใจถึงคุณค่าและความหมายที่แท้จริงของบทกลอนสือไสก่อนที่จะลงมือสร้างความสัมพันธ์หรือปฏิบัติการต่อกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนา การส่งเสริม และการปกครองก็ตาม

ทั้งนี้เพราะ หากเข้าใจโลกทัศน์ของชาวม้งที่มีบทกลอนสือไสนี้เป็นหลักธรรมพื้นฐานแล้ว ย่อมเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อแนวความคิดหรือการปฏิบัติการที่พยายามจะไม่ให้เกิดผลกระทบทางลบกับจารีตประเพณีอันดีงามของผู้เป็นเจ้าของ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาด้านระบบสาธารณสุขโภชนาการพื้นฐาน การศึกษา การทำมาหากิน การเผยแพร่ศาสนา และการปกครองชุมชนท้องถิ่นก็ตาม เช่น หากมีการเสริมสร้างเวทีเรียนรู้บทกลอนสือไสแล้ว นอกจากทำให้กระบวนการสืบทอดของชาวม้งไม่ขาดตอนแล้ว การต่อยอดคำสอนเชิงศีลธรรมและจริยธรรมในชีวิตประจำวันยังเป็นวิธีการป้องกันปัญหาทั้งปวงที่ต้นเหตุด้วย เป็นต้น

บทคัดย่อ

สื่อใส (Txwv Xaiv) เป็นบทกลอนสำหรับใช้ประกอบพิธีเทศนาในพิธีศพบของชาวม้ง แม้จะไม่ใช่พิธีกรรมที่จำเป็นต้องมีให้ได้ในการประกอบพิธีศพบ แต่เนื่องจากเป็นมรดกทางภูมิปัญญาชิ้นเดียวที่ได้กล่าวครอบคลุมวิธีการประกอบพิธีศพบ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และคำสอนเชิงศีลธรรมและจริยธรรมที่มีคุณค่าทั้งต่อการใช้ชีวิตเป็นอยู่ในสังคม การทำมาหากิน การปกครอง และความเชื่อ ทำให้บทกลอนสื่อใสกลายเป็นหลักธรรมที่สำคัญอันเป็นที่มาของพิธีกรรมและวิถีชีวิตของชาวม้ง ซึ่งมีบทบาทอย่างมากต่อความรู้สึกนึกคิดของคนม้ง โดยเฉพาะความกตัญญูต่อพ่อแม่และศรัทธาในดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของความเชื่อในบรรพบุรุษ (puj yawm txwv txoob) อันเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่ชาวม้งนับถือมาช้านาน

ผู้อาวุโสหลายท่านได้เล่าประวัติการสืบทอดบทกลอนสื่อใสว่า นับแต่ชาวม้งได้อพยพเข้าสู่ดินแดนที่เป็นประเทศไทยปัจจุบันในประมาณพุทธทศวรรษ 2440-2470 ชาวม้งได้นำบทกลอนสื่อใสติดตัวมาและใช้ประกอบพิธีเทศนาในพิธีศพบของผู้าวุโสเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดยฐานเดิมของเนื้อหาบทกลอนสื่อใสที่ได้ศึกษานี้ได้รับการสืบทอดโดยกลุ่มชาวม้งจั่ว (Moob Ntsuab) ที่ปัจจุบันอยู่อาศัยในจังหวัดเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน ซึ่งได้เรียนรู้เพิ่มเติมเนื้อหาส่วนหนึ่งและสืบทอดโดยปรมาจารย์ไชย ช่ง (Nchaivxyum Xyooj) ในประมาณพุทธทศวรรษ พ.ศ. 2450 ต่อมาได้แพร่หลายอย่างกว้างขวางทั้งในกลุ่มม้งจั่วและม้งเดล้อ (Hmoob Dlawb) จนเนื้อหาของบทกลอนสื่อใสมีลักษณะผสมผสานระหว่างฐานเดิมและส่วนที่เลือกหยิบยืมจากชุมชนอื่นมาเพิ่มเติมให้เท่าทันสถานการณ์ ซึ่งปัจจุบันได้ใช้แพร่หลายไปทั่วประเทศไทยแล้ว

เนื่องจากการสืบทอดบทกลอนสื่อใสด้วยมุขปาฐะมีข้อจำกัดต่อวิธีการเรียนรู้ในปัจจุบัน อีกทั้งระบบความเชื่อและคำสอนยังถูกลดทอนคุณค่าลงเมื่อสังคมม้งมีการเปลี่ยนแปลงทางศาสนาและวิถีการดำเนินชีวิตที่เห็นแก่ตัวมากขึ้นด้วย ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วมจึงเหมาะกับการวิจัยนี้ โดยเน้นการนำไปใช้ได้จริงในพิธีเทศนาในพิธีศพบ ชาวม้งบ้านจึงเป็นผู้มีบทบาททั้งเจ้าของและผู้วิจัยภูมิปัญญาของตัวเอง ในขณะที่นักวิจัยเป็นเพียงผู้ประสานงานและเรียนรู้เท่านั้น โดยได้หยิบยืมวิธีคิด “ต้นไม้แห่งคุณค่า” มาจำแนกระดับความยากง่ายและการวิจัยเชิงลึกในแต่ละประเด็น โดยเปรียบเทียบให้เห็นภาพเช่นเดียวกับแต่ละส่วนของต้นไม้ และวิธีวิจัยว่าด้วย “คนทำงาน” ที่เป็นเกมส์ต่อชิ้นส่วนรูปคนได้สร้างจิตสำนึกให้ทุกคนรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของบทกลอนสื่อใสร่วมกัน ซึ่งทั้งหลักคิดและการทำงานนี้ถูกใช้ตลอดเวลาที่มีการพูดคุยถึงประเด็นการประกอบพิธีศพบ ระบบความเชื่อในเนื้อหาของบทกลอนสื่อใส และการนำบทกลอนสื่อใสไปใช้ให้เกิดผลต่อชีวิตความเป็นจริง

การศึกษาวิจัยนี้พบว่าแม้ช่องทางการใช้บทกลอนสื่อใสในปัจจุบันยังคงถูกจำกัดเฉพาะกับพิธีเทศนาในพิธีศพบของผู้าวุโสเท่านั้น แต่เนื่องจากบทกลอนสื่อใสชิ้นนี้เป็นคำสอนที่เชื่อมโยงกับวัฏจักรของชีวิตตั้งแต่ก่อนเกิดจนหลังความตาย ทำให้มีการสั่งสมภูมิปัญญาเหล่านี้มาจากที่ต่างๆ ในที่สุดบทกลอนสื่อใสจึงเป็นเสมือน

คลังภูมิปัญญาของชาวม้งที่ได้เลือกสรรขึ้นอย่างลงตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นคำสอนเชิงรูปธรรมที่อธิบายเปรียบเปรยวิถีชีวิตความเป็นอยู่คู่กับธรรมชาติ ซึ่งนอกจากทำให้เข้าใจง่ายและสามารถนำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตจริงได้แล้ว ยังตกผลึกกลายเป็นหลักศีลธรรมและจริยธรรมของชาวม้งด้วย ด้วยเหตุนี้ การเรียนรู้ในปัจจุบันนั้น นอกจากได้จากพิธีเทศนาในพิธีศพที่เชื่อว่าเป็นคำฝากของผู้เสียชีวิตแล้ว ควรอย่างยิ่งที่ต้องมีการเสริมสร้างสื่อสมัยใหม่และมีผู้สอนที่ไม่จำเป็นต้องเป็นญาติใกล้ชิดของผู้เรียนจึงจะทำให้สามารถดำรงภูมิปัญญาเหล่านี้ อย่างมีชีวิตชีวา

ดังนั้น ภายใต้ความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมม้งที่มีผู้รู้จำนวนน้อย ขณะเดียวกันผู้ที่สนใจกลับไม่มีวิธีการใหม่ที่จะสามารถทำการเรียนรู้ โครงการวิจัยนี้จึงได้ทำการรวบรวม ตรวจสอบ เรียบเรียง บันทึก แล้วสร้างคู่มือเพื่อเป็นสื่อการเรียนรู้และการสืบทอดให้กับคนรุ่นใหม่มากกว่าที่จะหวังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับพิธีเทศนาของผู้อาวุโสในปัจจุบันเท่านั้น เพราะเยาวชนและผู้ใหญ่ชาวม้งวัยกลางคนในปัจจุบันนี้มีจำนวนไม่น้อยที่สามารถอ่านและเขียนภาษาของตัวเองได้แล้ว ด้วยเหตุนี้ผู้อาวุโสจึงได้ร่วมกันถอดองค์ความรู้ของตัวเองและสร้างสื่อการเรียนรู้สมัยใหม่ แล้วหวังว่าลูกหลานชาวม้งจะสามารถเรียนรู้และนำไปใช้ดำเนินชีวิต ยิ่งกว่านั้นยังหวังว่าวิธีการใหม่นี้เป็นกลไกหนึ่งที่สามารถช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันและอนาคตได้

คำนำ

"ในขณะที่ผมกำลังเดินในหมู่บ้านชาวม้งแห่งหนึ่ง เห็นพวกแม่บ้านนั่งเย็บปักถักร้อยผ้าลัอม่วงฟ้งเทปกัน เย็บผ้าไป อีกมือหนึ่งก็คอยเช็ดน้ำตาไป บ้างก็ร้องไห้ร้องไห้ อยากรู้ว่าเพลง "สือไส" ที่เปิดเทปอยู่นั้นพูดถึงอะไร ทำไมถึงทำให้พวกเขาต้องร้องไห้ได้ ความหมายคงลึกซึ้งมากสินะ" คำพูดนี้เป็นของอดีตนักวิจัยประจำสถาบันวิจัยชาวเขาท่านหนึ่งที่ได้เล่าให้อาจารย์บทกลอนสือไสท่านหนึ่งฟังเมื่อประมาณ 20 ปี ที่แล้วมา นี่แสดงว่าผู้ฟังเทปบทกลอนสือไสในขณะนั้นเขาเข้าใจบทกลอนสือไสอย่างซึ้งใจ ซึ่งต่างกับปัจจุบันที่มีแต่ "หนังสือตีม้ง" ที่สนุกและเร้าใจมิให้เลิกกับทุกรุ่นวัย

ต่อมาสมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมชาวไทยภูเขาก็ได้สร้าง "ศูนย์วัฒนธรรม" ประจำหมู่บ้าน และสนับสนุนงบประมาณจัดซื้อ เทปวิทยุ กับแคน รวมทั้งกลุ่มเครือข่ายสิ่งแวดล้อมม้งที่ได้พยายามอัดเทปวิทยุเพื่อเผยแพร่ให้กับชาวม้งได้เรียนรู้ด้วยตนเอง แต่วิธีการเหล่านี้ก็เป็นได้เพียงแค่เสริมการเรียนรู้ให้กับวิธีการมุขปาฐะของเหล่าอาจารย์อาวุโสที่เหลือจำนวนไม่กี่คนเท่านั้น ซึ่งถือว่าได้ผลกับคนรุ่นเก่าในระดับหนึ่ง ในขณะที่คนรุ่นใหม่หันไปสนใจเสียง ก็รู้สึกกลัวเสียแล้ว ทั้งๆ ที่ยังไม่เข้าใจ เพราะเข้าใจผิดว่าใช้พูดกันเฉพาะในพิธีศพ

แม้ปัจจุบันสังคมม้งจะยังไม่ขาดผู้รับบทกลอนสือไส แต่เมื่อพิจารณาแล้วชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมม้งหลายปีมานี้เผชิญกับวิกฤตปัญหาสังคมหลายอย่าง เช่น ขาดแคลนที่ดินทำกินตลอดจนที่ดินเสื่อมโทรม ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนรุ่นใหม่กับกลุ่มผู้อาวุโสในการปกครองชุมชน สถาบันครอบครัวแตกแยกและหย่าร้าง การแพร่ระบาดของผู้เสพและค้ายาเสพติด (ยาบ้า) จารีตพิธีกรรมถูกลดทอนความสำคัญจนเกิดปัญหาการสืบทอด ตลอดจนค่านิยมการมี "กิ๊ก" ของผู้นำชุมชนม้งบางคนและการทำงานภาคบริการในเมือง เป็นต้น สถานะเช่นนี้จะบ่งบอกให้เราถึงศักยภาพของจารีตประเพณี โดยเฉพาะสถานภาพของผู้นำวัฒนธรรมม้งอย่างไรบ้าง

ด้วยเหตุนี้ คณะวิจัยจึงเห็นว่าหากชาวม้งเราสามารถสร้างเงื่อนไขบางประการเพื่อก่อให้เกิดสังคมเรียนรู้ถึงการมีสติและปัญญาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของภูมิปัญญาของพวกเขาตนเองแล้ว นอกจากเป็นการหนุนเสริมให้เกิดการสืบทอดแล้ว ยังอาจสามารถป้องกันปัญหาสังคมพร้อมๆ กันไปด้วย อย่างน้อยก็เป็นการเก็บรวบรวมภูมิปัญญาไว้ให้คนม้งได้ศึกษาต่อไป ที่สำคัญบรรพบุรุษของเราได้พิสูจน์ให้เราประจักษ์ถึงการนำมาใช้กับชีวิตมาช้านานแล้ว เหตุฉะนั้นภูมิปัญญานี้จึงไม่เป็นที่สงสัยในความศักดิ์สิทธิ์แต่อย่างใด ซึ่งบทเรียนเหล่านั้นได้วางอยู่ในมือของท่านแล้ว ขออุทิศบุญกุศลเหล่านี้แด่ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษชาวม้ง และขอให้ผู้อ่านเจริญสมาธิ สติ และปัญญา

หัวหน้าโครงการวิจัยฯ และคณะ

ตุลาคม 2551

ญ
สารบัญ

เนื้อหา	หน้า
บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ฉ
บทคัดย่อ	ช
คำนำ	ณ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาของประเด็นที่ศึกษาวิจัย	1
1.2 คำถามการวิจัย	3
1.3 วัตถุประสงค์ในการวิจัย	4
1.4 คำนิยาม	4
1.5 โอกาสที่สำเร็จ	5
1.6 พื้นที่ดำเนินการวิจัย	6
1.7 วิธีการศึกษา	7
1.8 กระบวนการศึกษา	8
1.9 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	10
บทที่ 2 ประวัติการอพยพและการสืบทอด	
2.1 ประวัติการอพยพและการสืบทอดบทกลอนสี่ไฮ	11
1) การอพยพจากแผ่นดินจีนใหญ่สู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้	11
2) การอพยพของชาวม้งในดินแดนล้านนา	13
3) กาดั้งถิ่นฐานที่มั่น	14
2.2 ปัญหาทางวัฒนธรรมกับกลไกเสริมสร้างการเรียนรู้	32
2.3 จักรวาลวิทยาว่าด้วยวิญญาณและที่มาของบทกลอนสี่ไฮ	36

บทที่ 3 กระบวนการเรียนรู้บทกลอนสี่ไรกับการวิจัยชาวบ้าน	
3.1 การวิจัยภูมิปัญญาชาวบ้าน	47
3.2 ศึกษาปัญหาเพื่อรู้พื้นภูมิปัญญา	52
3.3 วิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้านโดยชาวบ้าน	57
3.4 ป้องกันปัญหาสังคมได้ด้วยกลไกทางวัฒนธรรม	62
บทที่ 4 พลวัติของการสืบทอดกับบทกลอนสี่ไร	
4.1 รื้อฟื้น เพิ่มพูน และปรับเปลี่ยนเพื่อดำรงภูมิปัญญา	68
4.2 ความหมายและความสำคัญของการเรียงลำดับ	75
ตอนที่ 1) เคะ ฟ่า (Qheb phaj) หรือโหมโรง	75
ตอนที่ 2) จือ คัว (Cwb qhua) หรือต้อนรับแขก	77
ตอนที่ 3) จี กู เต่า (Civ ku taus) หรือการมอบหมายหน้าที่ฆ่าวัว	80
ตอนที่ 4) จือ เน่ง (Cob nees) หรือการนำศพออกจากบ้านไปฝัง	81
ตอนที่ 5) ผัง เกาะ (Foom kom) หรือคำสั่งสอนและคำอวยพร	82
ตอนที่ 6) จาง จัง (Tsaa rooj) หรือกลับคืนดั้งเดิม	90
บทที่ 5 บทเรียนจากการวิจัยภูมิปัญญาชาวบ้าน	
5.1 วิธีวิจัยชาวบ้าน	98
1) อุปสรรคของการวิจัยชาวบ้าน	98
2) วิธีการศึกษาและฟื้นฟูภูมิปัญญาชาวบ้าน	99
5.2 ลักษณะของปัญหาบทกลอนสี่ไรที่ค้นพบจากการวิจัยชาวบ้าน	101
1) การรู้บทกลอนสี่ไรที่มีจำนวนเนื้อหาไม่เท่ากัน	101
2) การเรียงลำดับของเนื้อหาบทกลอนสี่ไร	102
3) ระบบความเชื่อในเนื้อหาของบทกลอนสี่ไร	104
5.3 หลักศีลธรรมที่ปรากฏในบทกลอนสี่ไร	105
5.4 ทางสองแพร่งของการเรียนรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านด้วยสื่อสมัยใหม่	108
5.5 ข้อคิดต่อการสืบสานภูมิปัญญาชาวบ้าน	113
บรรณานุกรม	125

แผนที่ แผนที่ และตาราง

แผนที่ 1.1 แสดงที่ตั้งหมู่บ้านของสมาชิกสมาคมฯ มังคุด	7
แผนที่ 2.1 แสดงเส้นทางกระจายถิ่นฐานของชุมชนมังคุดในอดีต	16
แผนที่ 2.2 แสดงชุมชนมังคุดในบริเวณอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่	17
แผนผัง 1.1 แสดงกรอบคิดของกระบวนการศึกษาวิจัย	9
แผนผัง 2.1 แสดงการอพยพและการตั้งถิ่นฐานของชาวมังคุดทั้งสองกลุ่ม	30
แผนผัง 4.1 แสดงผู้ถ่ายทอดกับผู้สืบทอดบทกลอนสือไส	72
แผนผัง 4.2 แสดงที่นั้งประจำโต๊ะพิธีเทศนาของคณะผู้ประกอบพิธีศพ	78
แผนผัง 4.3 แสดงระบบจักรวาลวิทยาตามความเชื่อของชาวมังคุด	84
แผนผัง 5.1 แสดงความสัมพันธ์ทางเครือญาติของคณะกรรมการบทกลอนสือไสอาวุโส	111
ตารางที่ 2.1 แสดงลำดับรุ่นชั้น (Phaaj) ของญาติพี่น้องมังคุดในแซตระกูลม้ง ที่เป็นสมาชิกสมาคมฯ มังคุด จังหวัดเชียงใหม่	34

ภาคผนวก

ก. นิทานว่าด้วยกำเนิดบทกลอนสือไส	128
ข. แผนภูมิแสดงผู้รับบทกลอนสือไสในกลุ่มแซตระกูลม้ง	155
ค. บทเพลงแคนว่าด้วยวิญญาณของผู้ให้กำเนิดพิธีทรงเจ้า	156
ง. การเรียงลำดับของเนื้อหาบทกลอนสือไส	157
จ. แผนผังศัพท์นับเครือญาติของชาวมังคุด	160
ฉ. กิจกรรมของโครงการวิจัยที่วางแผนไว้	161
ช. บทความสำหรับการเผยแพร่ (1)	163
ซ. บทความสำหรับการเผยแพร่ (2)	181
ณ. ภาพกิจกรรม	201
ญ. ประวัติผู้เขียน	203

บทที่ 1

บทนำ

แม้ปัจจุบันชาวม้งในประเทศไทยส่วนมากยังคงดำเนินชีวิตที่ผูกพันกับอาชีพเกษตรกรรมและอยู่อาศัยบนพื้นที่สูงทางภาคเหนือของประเทศ แต่ด้วยการที่ต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปตามนโยบายการพัฒนาของรัฐ โดยเฉพาะให้ทำการเกษตรอยู่กับที่ การศึกษาขั้นพื้นฐาน การสาธารณสุขโรค และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ภูมิปัญญาทั้งในการจัดการปกครองชุมชนและการยังชีพที่ผูกพันกับระบบจารีตพิธีกรรมได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วภายในเวลาเพียงสองทศวรรษ ยิ่งชาวม้งไม่มีระบบตัวเขียนบันทึกจารีตพิธีกรรมเหล่านั้นไว้ หากแต่อาศัยแต่ความทรงจำเท่านั้น และเมื่อมีวัฒนธรรมใหม่ทั้งที่มีการนำเข้าไปในชุมชนและคนในชุมชนออกไปรับมาเอง ในที่สุดทำให้กลไกการเรียนรู้และสืบทอดจารีตพิธีกรรมที่อาศัยเพียงช่องทางมุขปาฐะเดิมไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนทำให้สังคมชาวม้งก่อเกิดวิกฤตปัญหาทางวัฒนธรรมทับซ้อนกับปัญหาทางสังคมและเศรษฐกิจ ฉะนั้นการฟื้นฟูบทกลอนธรรม (บทกลอนสี่ไฮ/txwv xaiv) ในฐานะเป็นองค์รวมของภูมิปัญญาที่ยังเอื้อต่อการสืบสานด้วยสื่อการเรียนรู้สมัยใหม่จึงเป็นทั้งเพื่อปรับปรุงให้เท่าทันยุคสมัยและป้องกันปัญหาสังคมด้วย ซึ่งมีที่มาของปัญหาวัตถุประสงค์ และวิธีการศึกษาวิจัย ดังนี้

1.1 ความเป็นมาของประเด็นที่ศึกษาวิจัย

นับตั้งแต่รัฐบาลไทยมีนโยบายปลูกพืชทดแทนฝิ่นและการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นที่สูง ตลอดจนการรับระบบการปกครองด้วยผู้ใหญ่บ้าน การศึกษาในระบบโรงเรียน และการเปลี่ยนแปลงทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา แม้ด้านหนึ่งจะมีผลดีที่ช่วยสร้างรายได้ให้ชาวบ้านปรับตัวเข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงในชีวิตได้บ้าง แต่อีกด้านหนึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อจารีตดั้งเดิมในฐานะเป็นกฎเกณฑ์จัดการปัญหาทางสังคมของชาวม้งตาม

มา
ดังเช่น จากเดิมที่มีการเอามือเอววันของญาติพี่น้องเปลี่ยนเป็นการรับจ้างด้วยเงิน การร่วมแรงดำข้าวหรือไม่ข้าวโหดเปลี่ยนไปใช้โรงสีหรือรถยนต์ จากการมีโอกาสพบปะกันระหว่างพ่อ แม่ ลูกหรือญาติพี่น้องเพื่อพูดคุย เล่านิทาน เรียนรู้พิธีกรรมและบทสวดต่างๆ ได้ถูกลดทอนจนเกิดปัญหาขาดผู้สืบทอดในปัจจุบัน ดังที่มักจะมีคำบ่นจากผู้รู้ว่ “ปู่โธ่! พุดแล้วพุดอีก ให้อัดเทปไปฟังแล้วก็ยังจำกันไม่ได้ สมัยก่อนนี้เราฟังเพียงคืนเดียวก็จำได้แล้ว” ในขณะที่ผู้เรียนก็บ่นต่อว่า “ฟังครั้งก่อนก็บอกว่าอย่างนั้น เขา

มาเขียนบันทึกเทปเสียงแล้วไปตามใหม่ มาครั้งนี้กลับไม่เหมือนเดิม ทั้งๆ ที่คนเดียวกันพูดแท้ๆ บางทีเราจะไปหา เขาก็ไม่มีอารมณ์ บางทีเราก็อ้วว้าง ก็เลยเรียนไม่ได้" เป็นต้น

การที่สังคมมีการแข่งขันทำมาหากินเข้มข้นมากยิ่งขึ้น ทำให้วิถีการหาเลี้ยงชีพต้องถูกเปลี่ยนแปลงไปเกือบสิ้นเชิง ในทางตรงกันข้ามระบบการอบรมสั่งสอนตามจารีตพิธีกรรมเกือบจะไม่ได้มีการพัฒนาให้เท่าทันยุคสมัยเลย โดยเฉพาะบทกลอนสี่ไล(Txwv Xaiv) ที่เป็นหลักธรรมเทศนาให้กับทุกคนในการดำเนินชีวิต นอกจากสี่บทไม่ได้สมบูรณ์แล้ว ยังไม่ได้รับการพัฒนารูปแบบวิธีการสี่บทให้คงอยู่ต่อไป ทั้งๆ ที่เป็นภูมิปัญญาที่สำคัญยิ่งต่อชีวิตและจิตวิญญาณของคนม้ง ในทางตรงกันข้าม ทุกวันนี้บทกลอนสี่ไลกลายเป็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับคนรุ่นใหม่ เนื่องจากฟังทับศัพท์ภาษาม้งของตนเองไม่ออกจนจับใจความไม่ได้ และเห็นว่าบทกลอนสี่ไลเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความตายมากกว่านำมาใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งถือเป็นเพียงธุระของผู้สูงอายุเท่านั้น ซึ่งนับวันยิ่งทำให้ลูกหลานชาวม้งถอยห่างออกจากหลักศีลธรรมที่สัมพันธ์กับความเชื่อในดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ

สภาพปัญหาการเรียนรู้และสืบสานวัฒนธรรมดังกล่าว เนื่องมาจากเกิดช่องว่างระหว่างวัยขึ้น โดยเฉพาะการที่กลุ่มคนรุ่นใหม่การเรียนรู้ผ่านทางมูขปาฐะและประสบการณ์เท่านั้น ซึ่งวิธีคิดมีลักษณะเป็นองค์รวม ในขณะที่กลุ่มคนรุ่นใหม่ผ่านการศึกษาในระบบโรงเรียนของรัฐ ทำให้กลุ่มคนรุ่นใหม่คุ้นเคยกับวิธีคิดที่เป็นกระบวนการและระบบ จึงไม่แปลกที่ปัจจุบันกลุ่มคนรุ่นใหม่มักมีความรู้ต่างๆ ผ่านการอธิบายด้วยสื่อในเชิงนามธรรมมากกว่า เช่น หนังสือ เทปเสียง ภาพวิดีโอ เป็นต้น สภาพของปัญหาการสี่บทนี้ได้ส่งผลให้กลุ่มคนรุ่นใหม่มีโอกาสเข้าถึงภูมิปัญญาของตนเองน้อยลงจนไม่สามารถรับได้เลย

นอกจากนี้ เงื่อนไขของการเรียนรู้และสี่บทในปัจจุบันยังถูกจำกัดด้วยตระกูลเชื้ออย่างเหนียวแน่น ด้วยเหตุนี้ ชาวม้งตระกูลแฉ่ผ่อ (xeem Tho) ส่วนหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่จึงได้สร้างสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์เครือข่ายชุมชนสร้างสรรค์วัฒนธรรมม้งผ่อ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้มีองค์กรกลางในฐานะเป็นทั้งเวทีเรียนรู้และสืบสานจารีตประเพณีดั้งเดิม เช่น ปรับเปลี่ยนคตินิยมให้เกิดผู้สอนกับผู้เรียนจารีตที่ไม่จำเป็นต้องมาจากญาติพี่น้องที่ใกล้ชิดก็ตามเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมม้ง เป็นต้น ตลอดจนช่วยฌาปนกิจศพของสมาชิกสมาคมฯ ทั้งการประกอบพิธีกรรมและค่าใช้จ่ายในพิธีงานศพ

ทั้งนี้ ในทศวรรษที่ผ่านมาชาวม้งได้รณรงค์ให้มีการเรียนรู้ด้วยสื่อวิทยุเทป ซึ่งแม้จะยังไม่สามารถแก้ปัญหาคอขวดของเนื้อหาบทกลอนสี่ไลให้กับผู้เรียนรุ่นใหม่ได้ เนื่องจากเป็นเพียงอัดจากความทรงจำของบุคคลเพียงคนเดียวเท่านั้น แต่ความพยายามในการสี่บทได้ทำให้เกิดคติความเชื่อในการเรียนรู้ถูกปรับเปลี่ยนทั้งรูปแบบและคติความเชื่อไม่ต้องถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขของเวลาและสถานที่ต่อไป อันเป็นการเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่สามารถบันทึกด้วยภาษาเขียนและสื่ออื่นๆ ซึ่งทำให้สามารถหาวิธีการเรียนรู้ภูมิปัญญาที่เท่าทันยุคสมัยและมีความหวังในการสี่บทภูมิปัญญาของตนเองต่อไป

ด้วยเหตุนี้ กระบวนการสร้างสื่อพื้นบ้านที่เท่าทันสมัยภายใต้สภาวะของปัญหาการสืบทอดดังกล่าว จึงมีความน่าสนใจว่าเจ้าของภูมิปัญญาจะมีวิธีการสร้างกระบวนการเรียนรู้บทกลอนสือให้สอดคล้องกับกลุ่มคนเป้าหมายที่ต่างกันด้วยรูปแบบใด เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และสืบทอดพิธีกรรมให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร โดยเฉพาะเพื่อให้ชาวม้งมีคุณภาพชีวิตที่ดีบนรากฐานของภูมิปัญญาที่มีบทกลอนสือสือคำจริง ซึ่งชาวม้งจะมีกระบวนการปรับประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในวิถีชีวิตประจำวันอย่างไร

ดังนั้น กระบวนการถอดองค์ความรู้ของบทกลอนสือสือให้เป็นสื่อเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้าน จึงจำเป็นต้องสร้างเวทีถอดบทเรียนและตีความบทกลอนสือสือ ในฐานที่บทกลอนสือสือเป็นกฎเกณฑ์ทางสังคมที่มีศักยภาพในการป้องกันปัญหาสังคม โดยมีกระบวนการศึกษา 3 ส่วน คือ กระบวนการเรียบเรียงและตีความหมายเนื้อหาของบทกลอนสือสือแล้วบันทึกอย่างเป็นระบบ ซึ่งทำให้สามารถค้นหากระบวนการถ่ายทอดที่อาจต้องปรับคดิความเชื่อของการประกอบพิธีบทกลอนสือสือในพิธีงานศพบางอย่างให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน จากนั้นจึงนำบทกลอนสือสือที่ได้พัฒนาขึ้นไปทำการถ่ายทอดให้กับผู้เรียนรุ่นใหม่ ด้วยรูปแบบของกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะให้คนรุ่นใหม่สามารถนำบทกลอนสือสือไปประยุกต์ใช้กับวิถีชีวิตของตนเองให้เกิดความพอเพียงอย่างมีความสุข

1.2 คำถามการวิจัย

คำถามหลัก

ชาวม้งจะสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้สือสือ (Txwv Xaiv) หรือ หลักธรรมเทศนา เพื่อสืบทอดความเชื่อบรรพบุรุษในพิธีศพ และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างไร

คำถามย่อย

- 1) จะมีวิธีการอย่างไรในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ โดยเรียบเรียงและตีความเนื้อหาของสือสือ โดยบันทึกด้วยภาษาเขียนม้งและเสียงม้ง ในฐานเป็นสื่อการเรียนรู้และสืบทอดจาริตประเพณีที่เท่าทันยุคสมัย
- 2) การค้นหากระบวนการสืบทอด โดยออกแบบวิธีการถ่ายทอดที่อาจปรับคดิความเชื่อบางอย่างในพิธีศพให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจสังคมในปัจจุบันนั้นจะทำได้อย่างไร
- 3) กระบวนการประยุกต์ใช้สือสือกับชีวิตประจำวันของชาวม้งเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีอะไรบ้าง

1.3 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ โดยเรียบเรียงและตีความเนื้อหาของสื่อใส โดยบันทึกด้วยภาษาเขียนม้งและเสียงม้ง ในฐานะเป็นสื่อการเรียนรู้และสืบทอดจารีตประเพณีที่เท่าทันยุคสมัย
2. เพื่อค้นหากระบวนการสืบทอด โดยออกแบบวิธีการถ่ายทอดที่อาจปรับคัดความเชื่อบางอย่างในพิธีศพอให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจสังคมในปัจจุบัน
3. เพื่อศึกษากระบวนการประยุกต์ใช้สื่อใสกับชีวิตประจำวันของชาวม้งให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี

1.4 คำนิยาม

1) บทกลอนสื่อใส (Txwv Xaiv) หมายถึง บทกลอนธรรมที่ใช้เทศนาในพิธีงานศพตามวัฒนธรรมม้ง ซึ่งขอเรียกว่า "หลักธรรมเทศนา" ที่ประกอบพิธีเทศน์โดยชายสองคน (Tub coj xaiv) ในฐานะเป็นตัวแทนไปตามดวงวิญญาณของผู้ตาย (เฉพาะผู้ใหญ่ที่มีลูกโตแล้ว) ซึ่งมีเนื้อหาหลักสองส่วน คือ 1) ว่าด้วยวิธีการประกอบพิธีงานศพทั้งหมด และ 2) จริยธรรมกับศีลธรรมในฐานะเป็นคำสั่งเสียของผู้ตายต่อลูกหลาน โดยในที่นี้ทำการศึกษาเฉพาะบทกลอนสื่อใสฉบับ ไชย ม้อ ที่ปัจจุบันได้แพร่หลายไปทุกจังหวัดแล้ว

2) เรียบเรียง หมายถึง การทำให้เนื้อหาของบทกลอนสื่อใส (Txwv Xaiv) หรือ หลักธรรมเทศนา มีกระบวนการความครบสมบูรณ์ (muaj qaab txawb teg nqaa) แล้วบันทึกด้วยภาษาเขียนที่ใช้อักษรโรมันประดิษฐ์เป็นภาษาม้ง (RPA.-Romanized Popular Alphabet) โดยเรียกวิธีการนี้ว่า "ยกระดับองค์ความรู้" เช่นมีวิธีการต่างๆ เป็นต้นว่า

- 1) การเรียงลำดับของตัวบทในแต่ละตอน (ncuas) ทั้งหมดต้องสอดคล้องกับเรื่องราวในการประกอบพิธีงานศพและระบบความเชื่อ
- 2) ประโยคที่เป็นภาษาพูดเฉพาะ (pis nraiv lus) ควรคงไว้ตามความเชื่อของพิธีกรรมที่แท้จริง
- 3) ในแต่ละตอนต้องแบ่งเป็นเพลง (zaaj) หนึ่งๆ โดยจัดเรียงลำดับตามเนื้อเรื่องที่จะทำพิธีกรรมและระบบความเชื่อ
- 4) ในแต่ละบท (nqai) ของเพลงหนึ่งๆ ต้องมีบาท (ntxee) เริ่มต้นแล้วจึงจบด้วยบาทที่ลงท้าย (muaj paug muaj ntsws)
- 5) ในบทหรือบาทหนึ่งๆ จะต้องมีการสัมผัส (phim thawj) ตามฉันทลักษณ์ของการแต่งบทกลอน 'สื่อใสอย่างครบถ้วน และ
- 6) การใช้คำหรือสำนวนในบทกลอนสื่อใสต้องเป็นคำที่สอดคล้องกับเรื่องราวหรือระบบความเชื่อที่ถูกต้อง

3) ความสำเร็จ หมายถึง การอธิบายความหมายของคำและประโยคในแต่ละตอน (ncuas) เพลง (zaaj) บท (ngai) และหรือบท (ntxee) ของกลอนธรรมชาติกลอนสี่สิบด้วยภาษาม้งธรรมดาที่ใช้ในชีวิตประจำวันในปัจจุบัน ว่ามีความสำคัญตามวัฒนธรรมม้งอย่างไร และสัมพันธ์กับรูปแบบของพิธีกรรมต่างๆ ในงานศพ และหรือวิถีการดำเนินชีวิตในปัจจุบันอย่างไร

4) คุณภาพชีวิตที่ดี หมายถึง หลังจากเสร็จสิ้นโครงการวิจัยนี้ วิถีการดำเนินชีวิตของชาวม้งที่เป็นสมาชิกสมาคมฯ ม้งเผ่า สามารถพัฒนาชีวิตในเชิงป้องกันปัญหาใน 4 มิติ คือ 1) กาย เช่น ไม่เสเพลเสเพล ติดทั้งปวง เป็นต้น 2) จิตใจ เช่น มีความอึดเฝือกที่ได้อยู่คุณและกตัญญูต่อบรรพบุรุษทั้งในโลกนี้และโลกหน้า เป็นต้น 3) ปัญญา เช่น นักเทศน์บทกลอนสี่สิบทุกรุ่นสามารถแปลเป็นภาษาธรรมเพื่อสั่งสอนญาติพี่น้องได้ เป็นต้น และ 4) สังคม เช่น ทีมวิจัยกับผู้ร่วมโครงการวิจัยสามารถถ่ายทอดวิธีการจัดการภูมิปัญญาและป้องกันปัญหาเพื่อขยายผลสู่สังคมทั่วไปได้ เป็นต้น

1.5 โอกาสที่สำเร็จ

- 1) มีผู้รู้อาวุโสที่เป็นทั้งผู้ประกอบพิธีกรรมและปราชญ์ชาวบ้านที่ตระหนักในการฟื้นฟู ปรับเปลี่ยน และสืบทอดจารีตพิธีกรรม
- 2) มีผู้รู้รุ่นใหม่ที่มีความรู้พื้นฐานและตระหนักถึงการศึกษา เรียนรู้ ปรับเปลี่ยน และยกระดับของจารีตพิธีกรรมให้เหมาะสมตามยุคสมัย
- 3) ชุมชนม้งมีความพยายามพึ่งตนเอง โดยได้รวมตัวเป็นเครือข่ายสมาคมภาษาปงกิจสงเคราะห์ และสร้างสรรค์วัฒนธรรมม้งเผ่า จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
- 4) หัวหน้าโครงการวิจัยมีเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนตัวและได้รวบรวมบทกลอนสี่สิบไว้บ้างแล้ว
- 5) ชาวม้งต้องการใช้ภูมิปัญญาตามความเชื่อในบรรพบุรุษของตนเองเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาทางสังคมและศีลธรรมต่อไป
- 6) มีองค์กรภาครัฐ และเอกชนบางหน่วยงานให้การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและสนับสนุนเงินทุนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น
- 7) หากโครงการวิจัยสำเร็จ สื่อการเรียนรู้ที่ได้ (หนังสือ เทปเสียง และนิทาน) นอกจากสามารถทำการเผยแพร่โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ให้กับกลุ่มที่รู้ภาษาม้งได้แล้ว ยังสามารถปรับประยุกต์ในรูปแบบคำอธิบายที่เข้าใจง่ายให้กับสังคมทั่วไปได้ เช่นบทกลอนสี่สิบฉบับแปลเป็นภาษาอื่น ศึกษาธรรมะเชิงเปรียบเทียบ สร้างนิทานและบทกลอน (lus paaj fuam) เกี่ยวกับ หลักธรรมของบทกลอนสี่สิบ เพื่อขับร้องในที่สาธารณะได้ สร้างละครภาพยนตร์ และเขียนแผนการสอนในหลักสูตรท้องถิ่นให้กับโรงเรียนในชุมชนได้ เป็นต้น

1.6 พื้นที่ดำเนินการวิจัย

1) กลุ่มบุคคลเป้าหมาย

เนื่องจากโครงการวิจัยนี้ต้องการทำการศึกษาระบบและตีความบทกลอนสือไสหรือหลักธรรมเทศนา ในฐานะใช้เป็นช่องทางนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพิธีกรรมต่างๆ ในพิธีงานศพ และเป็นสื่อเรียนรู้ในชั้นปฏิบัติการสืบทอดต่อไป ดังนั้นโครงการวิจัยนี้จึงต้องการบุคคลเพศชายที่เป็นชาติพันธุ์ม้งใน 3 กลุ่มคน คือ

1. กลุ่มนักเทศน์บทกลอนสือไสกลุ่มนี้มีทั้งที่อยู่ในวัยกลางคนและวัยสูงอายุ ประมาณ 45-80 ปี ซึ่งบางคนอาจเป็นผู้รู้จาริต พิธีกรรมอย่างอื่นในฐานะปราชญ์ชาวบ้านด้วย โดยนักเทศน์ในสมาคมฯ แซ่ผ้อ คัดเลือกจากนักเทศน์ต่างตระกูลแซ่ แต่มีความรู้บทกลอนสือไสฉบับ ไชย ม้อ (Nchaiv Mob) ที่มีภูมิปัญญาอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่จำนวนหนึ่งร่วมด้วย หลังจากกลุ่มนี้ทำการเรียบเรียงและตีความบทกลอนสือไสเสร็จแล้ว จึงจะทำหน้าที่ถ่ายทอดบทกลอนสือไสต่อไป
2. กลุ่มลูกศิษย์รุ่นใหม่ กลุ่มนี้อยู่ในวัยเยาวชนตอนปลายและกลางคน อายุประมาณ 25-45 ปี ซึ่งอาจเป็นญาติพี่น้องของนักเทศน์บทกลอนสือไสหรือเป็นผู้นำชุมชนสมาชิกสมาคมฯ ม้งผ้อ โดยกลุ่มนี้มีหน้าที่เป็นผู้เรียนรู้และสืบทอดบทกลอนสือไสพร้อมที่จะเป็นนักเทศน์รุ่นใหม่ต่อไป
3. กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มนี้เป็นทีมวิจัยที่มีความรู้สมัยใหม่และภูมิปัญญาชาวบ้าน พร้อมทั้งจะเป็นผู้จัดวางเวทีศึกษาและเรียนรู้บทกลอนสือไสรวมทั้งประสานงานระหว่างสองกลุ่มคนข้างต้นกับแหล่งทุน ตลอดจนคนต่างวัฒนธรรม

2) พื้นที่เป้าหมาย

นอกจากพื้นที่ศึกษาบทกลอนสือไสตามกลุ่มคนดังกล่าวแล้ว ในส่วนของพื้นที่ศึกษาเพื่อเรียนรู้และสืบทอดบทกลอนสือไสจะจำกัดเฉพาะสมาชิกของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์เครือข่ายชุมชนสร้างสรรค์วัฒนธรรม ม้งผ้อ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกประมาณ 2,000 คน ใน 200 คลังคาเรือน โดยอยู่ใน 6 หมู่บ้าน คือ บ้านแม่ตะละ บ้านห้วยหอย อำเภอแม่แจ่ม บ้านหนองหอยเก่า บ้านแม่สาใหม่ อำเภอแม่ริม บ้านผาป๋อจอม อำเภอแม่แตง และบ้านห้วยกว้าง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีระยะเดินทางระหว่าง 20-120 กิโลเมตร

แผนที่ 1.1 แสดงที่ตั้งหมู่บ้านของสมาชิกสมาคมฯ มังดอ

1.7 วิธีการศึกษา

การศึกษานี้มุ่งเรียบเรียงและตีความบทกลอนสี่ไฮเพื่อสร้างสื่อเรียนรู้และสืบทอดให้ผู้รู้รุ่นใหม่ ด้วยการใช้อยุทธศาสตร์วิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม โดยเน้นการจัดเวทีระดมความคิดและถอดบทเรียนจากประสบการณ์ของผู้รู้กลุ่มคนวัยต่างๆ และสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้รู้เป็นส่วนบุคคล รวมทั้งสังเกตการณ์การนำบทกลอนสี่ไฮไปใช้เทศนาในพิธีศพจริงด้วย เมื่อสามารถจัดพิมพ์ต้นฉบับบทกลอนสี่ไฮแล้วจึงนำไปทำการถ่ายทอดและสืบทอดต่อไป ซึ่งแยกเป็น 3 ประเด็น คือ

- 1) ทำการเรียบเรียงบทกลอนสี่ไฮและตีความบทกลอนสี่ไฮในความสัมพันธ์ 3 มิติ คือ คนกับสังคม คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยบันทึกเป็นระบบภาษาเขียนมังและเสียงภาษาม้งอย่างละ 1 ชุด และสร้างนิทานเกี่ยวกับบทกลอนสี่ไฮ 1 เรื่อง ในฐานะเป็นสื่อการเรียนรู้และประกอบพิธีกรรม
- 2) ค้นหารูปแบบของวิธีการสืบทอดบทกลอนสี่ไฮที่มีประสิทธิภาพ โดยอาจมีการปรับคตินความเชื่อบางอย่างของพิธีประกอบพิธีบทกลอนสี่ไฮในพิธีงานศพให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจสังคมในปัจจุบัน

- 3) ทดลองนำบทกลอนสี่ไลที่ได้สร้างเป็นกระบวนการเรียนรู้และการสืบทอดไปใช้และประกอบพิธีกรรมในพื้นที่ของชุมชนสมาชิกสมาคมฯ มั่งฉ่อ

1.8 กระบวนการศึกษา

เนื่องจากโครงการวิจัยนี้ต้องการสร้างเวทีเรียนใน 2 รูปแบบ คือ เวทีถอดบทเรียนด้วยการเรียบเรียงและตีความบทกลอนสี่ไลกับเวทีเรียนรู้เชิงการสืบทอดด้วยการปฏิบัติการในพื้นที่ของแต่ละชุมชน โครงการวิจัยนี้จึงเน้นกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม สังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และทำการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยจำแนกกระบวนการเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 สร้างกระบวนการเรียนรู้บทกลอนสี่ไลอย่างมีส่วนร่วม โดยรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบความเชื่อและบทกลอนสี่ไล โดยใช้วิธีการเข้าถึงข้อมูลทั้งด้วยการสร้างเวทีสนทนาเชิงวิเคราะห์เพื่อเรียบเรียงและตีความบทกลอนสี่ไลในความสัมพันธ์ 3 มิติ คือ คนกับสังคม คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ในขณะเดียวกันทีมวิจัยก็ต้องตามไปสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้รู้ที่น่าสนใจเพิ่มเติม ซึ่งทีมวิจัยจะคอยจัดกระบวนการเรียบเรียงและตีความเนื้อหาของบทกลอนสี่ไลไปพร้อมๆ กัน ทั้งนี้ทีมวิจัยจะคอยจัดกระบวนการโดยตลอด เพื่อให้ผู้รู้ทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่แต่ละคนมีส่วนร่วมและได้รับความรู้จากที่ประชุมทันที จากนั้นทีมวิจัยจึงนำข้อตกลงร่วมมาเขียนบันทึกเป็นภาษาม้งและคัดเลือกผู้ถอดเทปต่อไป

ส่วนที่ 2 ร่วมค้นหากระบวนการสืบทอดบทกลอนสี่ไลให้สอดคล้องกับยุคสมัย โดยร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์และออกแบบวิธีการสอนที่อาจต้องมีการปรับคตินิยมเชื่อบางอย่างของการประกอบพิธีบทกลอนสี่ไลในพิธีงานศพ เช่น การใช้สี่ไล เทคนิคการสอน และการสร้างนิทานเกี่ยวกับบทกลอนสี่ไลเป็นต้น ซึ่งสามารถใช้เวทีเดียวกันกับส่วนที่ 1 เพียงแต่ทำการวิเคราะห์ให้ลึกในเนื้อหาส่วนนี้ เมื่อพบว่ามีเนื้อหาในประเด็นนี้มากพอก็จะจัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการต่างหาก เมื่อที่ประชุมตกลงร่วมกันแล้ว ทีมวิจัยจึงจะเขียนระเบียบกระบวนการของวิธีการถ่ายทอดด้วยภาษาเขียนไทยและม้ง

ส่วนที่ 3 นำบทกลอนสี่ไลมาสร้างกระบวนการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันที่เท่าทันยุคสมัย หลังจากผ่านกระบวนการสองส่วนข้างต้นแล้ว กลุ่มนักเทคโนโลยีในฐานะเป็น “อาจารย์” จะทำการถ่ายทอดบทกลอนสี่ไลให้กับกลุ่ม “ลูกศิษย์” ในพื้นที่แต่ละชุมชนด้วยการขับร้อง เมื่อครบตามเวลาที่กำหนด จึงทำการทดสอบด้วยการประกอบพิธีกรรมจริง โดยมีบัตรเกียรติคุณมอบให้กับกลุ่มอาจารย์และลูกศิษย์วัฒนธรรมม้งที่สำเร็จในการสืบทอดบทกลอนสี่ไล เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีต่อไป

แผนผังกรอบคิดดำเนินการระบบการศึกษาวิจัย

ปฏิบัติการเชิงเวทีการเรียนรู้

ปฏิบัติการเชิงพิธีกรรมจริง

วิธีการศึกษา

→ - เวทีเรียบเรียงบทกลอน

- เวทีปรับเปลี่ยนจารีต

- ประกอบพิธีกรรม

- เวทีดีความ

- เวทีวิถีชีวิตชุมชน

ผลการวิจัย

(ช่วงที่ 1)

(ช่วงที่ 2)

สร้างกระบวนการเรียนรู้สื่อใส

เรียบเรียง
และ
ตีความ

การประกอบพิธีศพ

คำสอน / ศีลธรรม

พัฒนากระบวนการ
สืบทอดที่อาจต้อง
ปรับความคิดความเชื่อของ
พิธีสื่อใสบางอย่างใน
พิธีศพ

กระบวนการประยุกต์ใช้

- การเรียนรู้ และ
สืบทอดสื่อใส
(ใช้สื่อหนังสือ, เทป และ
นิทาน)
- ประกอบพิธีศพ

1. ได้กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นระบบ
(กลุ่มผู้รู้/นักเทศน์รุ่นเก่า/หนังสือ/เทป-
เสียง)
2. ได้กระบวนการสืบทอดที่มี
ประสิทธิภาพ เช่น ใช้ นิทาน เป็นต้น
3. ได้คุณภาพชีวิตครอบครัวของ
นักเทศน์ดีขึ้น (ผู้สืบทอดรุ่นใหม่/
ชุมชนศีลธรรม)

พื้นที่/กลุ่มเป้าหมาย → นักเทศน์ สื่อใส (แช่ฝ่อ+แช่อื่น)และทีมวิจัย

ที่รู้สื่อ ไส่ ฉบับ ไม้ด (Nchaiv Mob)

นักเทศน์ + ลูกศิษย์ + ทีมวิจัย

ของชุมชนสมาชิกสมาคมฯ มั่งคั่ง

1.9 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้บทกลอนธรรม (สือไส) ที่ได้ทำการเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ พร้อมบันทึกด้วยภาษาเขียนม้งจำนวน 1 เล่ม กับม้วนเทปเสียงภาษาม้งจำนวน 1 ชุด
2. ได้กระบวนการสืบทอดสือไสที่มีประสิทธิภาพ โดยบันทึกเป็นระเบียบว่าด้วยรูปแบบการถ่ายทอดสือไสกับระเบียบการประกอบพิธีเทศนาไสในพิธีศพอย่างละ 1 ฉบับ และนิทาน 1 เรื่อง
3. ได้กระบวนการประยุกต์สือไสสามารถปรับใช้กับวิถีชีวิตประจำวันให้กับคนทั่วไปมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ โดยเฉพาะครอบครัวของผู้สืบทอดรุ่นใหม่ที่เป็นสมาชิกสมาคมฯ ม้งต่อ อย่างน้อย 30 ครอบครัว

บทที่ 2

ประวัติการอพยพและการสืบทอด

2.1 ประวัติการอพยพและการสืบทอดบทกลอนสี่ไฮ

การทำความเข้าใจกระบวนการสืบทอดและเรียนรู้บทกลอนธรรมหรือบทกลอนสี่ไฮ (Txwv Xaiv) ที่ใช้เทศนาในพิธีศพผู้อาวุโสของชาวม้งของกรณีศึกษา นี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องรู้ที่มาของพื้นที่ศึกษาหรือชุมชนชาวม้งก่อน เพื่อจะได้เข้าใจเงื่อนไขสำคัญอันเป็นที่มาของการแพร่ขยายบทกลอนสี่ไฮและการขาดการเรียนรู้และสืบทอดในอดีต เช่น ถิ่นที่อยู่อาศัย สาเหตุของการอพยพโยกย้าย ความผูกพันทางเครือญาติ ระบบความเชื่อในจารีตประเพณี และการปรับเปลี่ยนวิธีการประกอบพิธีศพ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อวัฒนธรรมการใช้บทกลอนสี่ไฮในนัยก่อนเกิดแหล่งเรียนรู้และสังคมภูมิปัญญา มาจนถึงทุกวันนี้ นอกจากนี้ยังทำให้ล่วงรู้สถานภาพของบทกลอนสี่ไฮในอนาคตด้วย

1) การอพยพจากแผ่นดินจีนใหญ่สู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์จีนพบว่าในยุคดึกดำบรรพ์ประมาณ 5,000 ปีก่อน ชนชาติเหมียวหรือม้งในปัจจุบันนั้นมีความสัมพันธ์กับชนเผ่าที่เรียกว่า “ซาน เหมียว” และ “หนาน หมาน” โดยบรรพบุรุษชาวม้งน่าจะมาจากชนเผ่าพันธมิตรที่เรียกตัวเองว่า “จิ่วลี่” ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ราบภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีน บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเหลืองและแม่น้ำแยงซี ซึ่งมี จื่อ เยอ (Txwv Yawg) เป็นผู้นำ แต่ต่อมา จื่อ เยอ พ่ายแพ้ให้กับฟาง ตี (Faaj Tim) ผู้นำชนเผ่าของอีกฝ่ายหนึ่งที่เป็นบรรพบุรุษของคนจีนในปัจจุบัน จากนั้นชาวเหมียวหรือม้งจึงอพยพลงมาจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศจีน เข้าสู่บริเวณทะเลสาบ ตัง ถึง (Dong Ting) และทะเลสาบ ไป ยาง (Po Yang) แล้วค่อยๆ เคลื่อนเข้าสู่มณฑลเสฉวน กุ้ยโจว และยูนนาน ในที่สุด

สงครามแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติกับการรุกรานของชาวมองโกล ชาวแมนจู และชาวฮั่น ทำให้เกิดสงครามระหว่างม้งกับผู้รุกรานเหล่านี้ในพื้นที่ดังกล่าวครั้งแล้วครั้งเล่า นอกจากนี้ นโยบายการสร้างรัฐชาติและการชุดรีดภาษีของรัฐบาลจีนกลางและรัฐบาลในท้องถิ่นได้ชุดรีดชาวม้งอย่างมากจนต้องจับอาวุธสู้กับทางการหลายครั้ง โดยเฉพาะกบฏไถ่ผิง กับกบฏธงแดง-ธงขาว (ค.ศ. 1856-1872) และกบฏฮ่อธงดำที่ผลักดันให้ชาวม้งตัดสินใจอพยพออกจากแผ่นดินจีนใหญ่เข้าสู่บริเวณภาคเหนือของประเทศเวียดนาม ลาว ไทย และพม่า ในปัจจุบัน (ประสิทธิ์, 2548: 6-7)

ประวัติศาสตร์ดังกล่าวสอดคล้องกับประวัติศาสตร์บอกเล่าของผู้อาวุโสชาวม้งจำนวนมาก (ประสิทธิ์, 2548) ที่ว่าบรรพบุรุษของชาวม้งอพยพมาจากชายฝั่งทะเลทางด้านตะวันออกของประเทศจีน บริเวณทะเลเหลือง แล้วค่อยๆ เคลื่อนย้ายตามแม่น้ำฮวงโห (แม่น้ำเหลืองหรือ Dej Dag) เข้ามาสู่บริเวณที่ปัจจุบันเป็นภาคกลางของประเทศจีน กระทั่งเมื่อเผชิญหน้ากับชนเผ่ามองโกลที่อพยพลงมาจากต้นลำน้ำเหลืองและลำน้ำแยงซีเกียง (Dej Ntev) บรรพบุรุษชาวม้งจึงอพยพมุ่งหน้าลงทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของ

ประเทศจีน จากนั้นบางส่วนอพยพเดินทางเข้าสู่ดินแดนของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยใน
 ส่วนของบรรพบุรุษชาวม้งในประเทศไทยนั้น หลังจากได้อพยพข้ามแม่น้ำโขงแล้วมุ่งสู่ดินแดนไทยปัจจุบัน
 ในช่วงพุทธศตวรรษ 2390-2420 ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่กองทัพของรัฐบาลจีนถูกส่งเข้ามา
 ปราบปรามกองกำลังชนกลุ่มน้อยชาวมุสลิมและกลุ่มอื่นๆ ที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่เป็นมณฑลกุ้ยโจวและ
 มณฑลยูนนานของประเทศจีนในปัจจุบันอัน จนทำให้ชนกลุ่มน้อยในแถบนี้ลุกขึ้นต่อต้าน เนื่องจากรัฐใช้
 มาตรการเรียกเก็บภาษีแพง ซึ่งปัจจุบันผู้สูงอายุชาวม้งเรียกสงครามนี้ว่า “สัว ฟั่น ชี” (Suav Faaj Chij)
 เพราะกองทัพฝ่ายรัฐบาลใช้ธงสีเหลือง (Faaj-ฟั่น) หรือกบฏธงแดง-ธงชาวนั่นเอง ดังที่ เหยียเสา ช่ง
 (Nyiajxauv Xyooj, 2546) อายุ 94 ปี หมู่บ้านปากกลาง อำเภอปัว จังหวัดน่าน เล่าว่า

“เขาบอกว่าตอนอพยพมานั้นมี 2 กลุ่ม กลุ่มแรกได้รับกับทหารจีน ส่วนกลุ่มหลังพอรู้เข้าก็
 ถอยกลับไป ทำให้กลุ่มแรกอพยพหลบหนีมาได้บางส่วน เพราะฉะนั้นทุกวันนี้ เวลาชาวม้ง
 เราประกอบพิธีศพ ม้งเราบางส่วนจึงมีพิธี “ซู จ่อ” (Ntshu Rog) ส่วนพวกที่ไม่มีพิธีกรรมนี้
 เพราะเขาเป็นกลุ่มที่ตอนหลบหนีมาได้จะไม่เจอเจอบัณฑิตทหารจีน อย่างพวกผมนี้เป็นกลุ่มที่
 เจอบัณฑิตทหารจีน จากนั้นจึงใช้มาจนกลายเป็นประเพณี รวมทั้งในขณะที่น่าศพลงฝังนั้น เขา
 ยังพูดว่า “จีนแย่งรองเท้า จีนแย่งอาหาร” ทั้งนี้ก็เพราะมีที่มาอย่างนี้เอง”¹

นอกจากนี้ ผู้อาวุโสชาวม้งหลายท่านยังท้าวความถึงคำบอกเล่าของบรรพบุรุษที่อพยพออกจาก
 แผ่นดินจีนใหญ่ได้อย่างชัดเจนว่า

“หลังจากอพยพผ่านพื้นที่ กัว ตึง (Kua Toob-กวางตึง) และ กัว ชี (Kua Xib-กวางสี) แล้ว
 จึงข้าม เด่ เลียะ (Dej Liab-แม่น้ำแดง) กับ เด่ จัว (Dej Ntsuab-แม่น้ำเขียว) จากนั้นจึง
 มาถึงดินแดนตอนเหนือของประเทศเวียดนาม เมื่อก่อนเขาเรียกว่า “ผะว่า” (Pham Vaj) นะ
²”(Lajxees Lis, 2546) “เนื่องจากเขาถูกชาวจีนไล่ฆ่า เขาจึงต้องอพยพออกจากดินแดนจีน
 นะ แล้วเขาก็อพยพข้าม “เดิ้ล ละ” (Diej Lab-แม่น้ำแดง) กับ “เดิ้ล จัว” (Diej Ntsuab-
 แม่น้ำเขียว) ซึ่งมีต้นไม้เขียวชอุ่มอยู่มากมายหรือแม่น้ำของพญานาค จากนั้นก็ขึ้นฝั่งไปสู่
 “ต้อ ตัว ไซ้ จิง ตัว นอ” (Toj tuag tshaib roob tuag no) หรือเขาหิวยอดดอยหนาวต่าย
 แล้วจึงมาถึงเมือง “หม่ง ช่ง (Moos Khoos-เมืองคอง อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่)
 และชุมชน “ชี เหลง” (Chis Leev-ดอยชีเหล็กในประเทศพม่าปัจจุบัน) แต่ที่นั่นอยู่ได้ไม่กี่ปีก็
 อพยพมาอยู่ตั้งชุมชน “แม่ หล่า อู” (Mej Las Us-แม่ละอุบ ตำบลห้วยหอม อำเภอแม่ลา
 น้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน) จากนั้นก็อพยพเรื่อยมาจนมาถึงที่นี่”³ (Phuab Yaaj, 2546)

2) การอพยพของชาวม้งในดินแดนล้านนา

ในระหว่างที่เจ้าอาณานิคมฝรั่งเศสและอังกฤษเริ่มเข้ามาครอบครองและกำหนดเขตพรมแดนให้กับหลายประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปลายพุทธศตวรรษ 2300 นั้น ชาวม้งเพิ่งอพยพผ่านประเทศลาวในปัจจุบันผ่านเข้ามาสู่ดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบัน โดยขณะนั้นบรรพบุรุษชาวม้งยังไม่รู้ว่าตัวเองกำลังอยู่อาศัยในดินแดนของชาติหรือประเทศใด ซึ่งชาวม้งมีวิธีการจดจำเส้นทางอพยพด้วยการตั้งชื่อตามลักษณะภูมิประเทศที่เดินผ่านหรือเรียกตามคนท้องถิ่นในพื้นที่นั้น เช่น หลังจากอพยพข้ามแม่น้ำแดง-แม่น้ำเขียว (dlej lab dlej ntsuab) ในประเทศเวียดนามแล้ว ต่างก็อพยพผ่าน “หล่ง น่ำ ทา” (loom naj tha) หรือแม่น้ำทา ภูเขา เมืองฮุน และ “หม่ง หง สะ” (moos hoom xam) หรือเมืองหงสาในประเทศลาวปัจจุบัน แล้วข้ามแม่น้ำโขงสู่ “ฟัว หม่น” (phuas moos) หรือดอยผาหม่น ภูชี้ฟ้า ในจังหวัดเชียงราย และ “ผือ วิ” (phwv vis) หรือภูแวในจังหวัดน่าน จากนั้นก็อพยพกระจายไปอยู่ในจังหวัดเชียงราย น่าน แพร่ พะเยา เพชรบูรณ์ และตาก เป็นต้น (ประสิทธิ์, 2548)

ในขณะเดียวกัน ชาวม้งกลุ่มที่แรกเริ่มได้ตั้งรกรากในจังหวัดเชียงใหม่กับจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น หลังจากอพยพข้ามแม่น้ำโขงขึ้นฝั่งในอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย แล้วมาตั้งถิ่นฐานที่ “ไล้ จ้าง” (Laib caaj) หรือดอยช้าง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย จากนั้นบางส่วนอพยพขึ้นไปทางเหนือ โดยไปตั้งหลักแหล่งที่ “ไล่ม หมะ ขะ” (laim mam kham) หรือดอยอ่างขาง อำเภอฝาง จากนั้นชาวม้งประมาณครึ่งหนึ่งของกลุ่มนี้ได้อพยพไป “ไล่ม ฟัว ปู” (laim phuas puv) หรือดอยผาหม่นปก และ “ไล่ม ชี หลง” (laim chij leev) หรือดอยชีเหล็กที่ตั้งอยู่ในฝั่งประเทศพม่าในปัจจุบัน (Tsujlwm Xyooj, 2548)

จากนั้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2470 ชาวม้งกลุ่มที่ได้อพยพข้ามไปอยู่ในดินแดนประเทศพม่าจึงอพยพเข้ามาทางอำเภอฝาง จังหวัดเชียงราย แล้วอพยพไปตั้งชุมชนใหญ่บ้าน แม่ เล้า อุ (Mej Laus Us) หรือแม่ละอูบ ตำบลห้วยห้อม อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในขณะที่ชาวม้งกลุ่มที่ไม่ได้อพยพไปยังฝั่งพม่าก็ได้ถอยร่นลงมาอยู่ที่ดอยเชียงดาว (Nam tsua/Laim loos) ดอยป่าคา (Roob Pam Qhav) ดอยอินทนนท์ (Laim Phuas Nyis-ผาเงม) จังหวัดเชียงใหม่ จากนั้นบางส่วนในกลุ่มนี้จึงอพยพเข้าไปในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเพื่อหาญาติพี่น้องของตัวเองในกลุ่มที่อพยพมาจากประเทศพม่า ในที่สุดได้อพยพไปตั้งถิ่นฐานที่ดอยแม่อุลา (Mej U La) และดอยหมากพริก อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน (Tsujlwm Xyooj, 2548) ซึ่งชาวม้งกลุ่มหลังนี้เองที่เป็นลูกหลานของไชย ช่ง (Nchaivxyum Xyooj) ผู้ซึ่งชาวม้งได้เชิดชูว่าเป็นปรมาจารย์ผู้ริเริ่มสืบทอดบทกลอนสือไสมาจากชาวม้งในกลุ่มที่ไม่ได้อพยพข้ามไปในดินแดนพม่า และได้นำบทกลอนมาใช้เทศนาในพิธีศพจนกลายเป็นประเพณีไปในที่สุด (Nplajthoj Xyooj, 2550)

ทั้งนี้ ปัจจัยผลักดันและดึงดูดในการอพยพดังกล่าวนั้น นอกเหนือจากความต้องการดำรงชีพบนพื้นที่สูงที่ยังชีพด้วยการเกษตรกรรมที่ขณะนั้นมีผืนเป็นพืชกึ่งยังชีพแล้ว การตั้งถิ่นอาศัยอยู่ห่างไกลการปกครองของรัฐ ตลอดจนมีสัตว์ป่าดุร้ายและโรคติดต่อชุกชุม ทำให้ชาวม้งต้องแสวงหาภูมิปัญญาเพื่อพึ่งตนเอง โดยเฉพาะการปกครองชุมชนที่มีพิธีถือติ (Thwv Tim) เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดของชุมชนที่บาง

ชุมชนยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน (อะภัย, 2548) เช่นเดียวกับจารีตพิธีกรรมต่างๆ ที่กลายเป็นจารีตประเพณี เช่น องค์ความรู้ว่าด้วยเครือญาติ ค่านิยมความขยันขันแข็งในการทำมาหากิน และคติความเชื่อในดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่ปรากฏอยู่ในบทกลอนสือไส

3) การตั้งถิ่นฐานที่มั่น

จากประวัติการอพยพดังกล่าว เมื่อนำมาพิจารณาร่วมกับประวัติการสืบทอดบทกลอนสือไสในระยะเวลาประมาณ 80 ปี ที่ผ่านมา สามารถกล่าวได้ว่าองค์ความรู้ไม่ได้มีการเรียนรู้อย่างหยุดนิ่งตายตัวแต่อย่างใด หากแต่มีการปรับเปลี่ยนทั้งในลักษณะลดลงและเพิ่มพูน กล่าวคือ ต้นตำรับของบทกลอนสือไสนี้ได้รับเริ่มนำมาใช้เทศนาเพื่อประกอบพิธีศพผู้อาวุโสอย่างจริงจังเมื่อประมาณ พ.ศ. 2450 ซึ่งในขณะนั้นบรรพบุรุษของชาวม้งกลุ่มนี้ยังคงตั้งถิ่นฐานอยู่ในเทือกเขาดอยซีเหล็ก (Laim Chij Leev) ในดินแดนประเทศพม่าใกล้พรมแดนไทย-พม่าตรงข้ามกับอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยขณะนั้นมีท่านปรมาจารย์ไชยู ซ่ง (Nchaivxyum Xyooj) ได้กลับไปเรียนกับอาจารย์สือไสคนม้งในดินแดนตอนเหนือของประเทศพม่า ซึ่งได้เรียนและสืบทอดบทกลอนสือไสมาจากอาจารย์บ่าเก๊า เฮ้อ (Nplajkaub Hawj) ในพื้นที่บ้านปงปะ (Poos Pam) เมืองยอง (Moos Yoos) ประเทศพม่า ดังที่จู้ฮู ว่า (Ntsumhuj Vaj, hnuv tim 21 lub 1 hlis xyoo 2547) อายุ 90 ปี บ้านม้งเก่าหลัง ตำบลเทิดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ได้กล่าวสอดคล้องกับจำจ้าง ไช้ง (Ntxagtsaab Xyooj, 2546) ลูกชายของปรมาจารย์ว่า

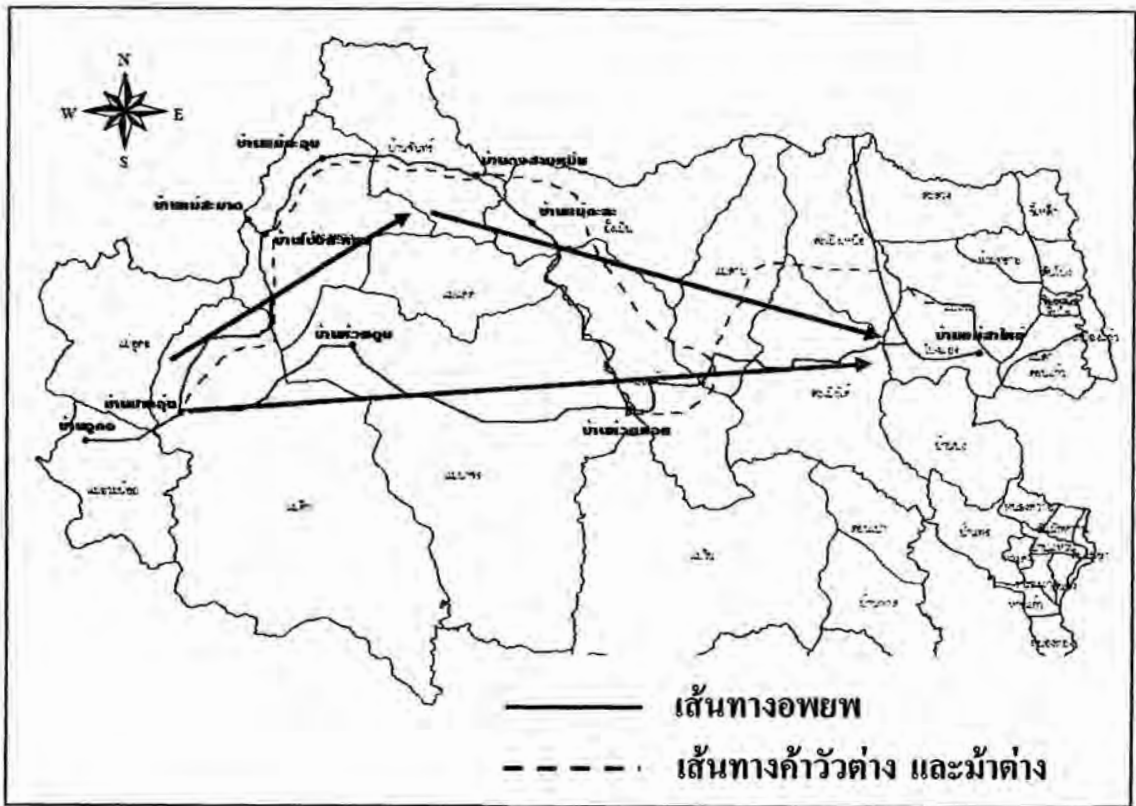
"ตอนอพยพมานั้นผ่านเมืองยอง (Moos Yoos) จากนั้นจึงอพยพไปตั้งถิ่นที่ดอยซีเหล็ก (Laim Chis Leev) ต่อมาท่านไชยู ซ่ง จึงได้กลับไปตามหาญาติพี่น้อง ขณะนั้นมีผู้ร่วมเดินทางไปด้วย คือ จู้ลี (Tsuixwm) เจี้ยดัวะ (Txiajtuam) และเยี้ยป้อ (Nyiajpov) พวกเขาได้ไปอยู่ที่นั่นถึง 1 ปี เต็ม แต่แล้วพวกญาติพี่น้องที่นั่นเขาก็ตัดสินใจไม่อพยพตามมา พรรพวักของไชยู ซ่ง จึงกลับมา ซึ่งได้เดินทางผ่านบ้านขุนน้ำแม่คำ (Naj Khab-Naj Keem) นั้นมา ตอนนั้นก็มิจุเซ้ง (Ntsumxeeb) กับหลือ (Lwv) ที่อยู่บ้านนั้นตามไปส่งด้วย สองคนนั้นได้ส่งไชยู ซ่ง ไปถึงที่บ้านแม่คิ-เชียงดาว (Mej Khib-Mej Lauv) จากนั้นท่านไชยู ซ่ง จึงเดินทางตัวคนเดียวต่อไปจนถึงบ้านที่ดอนยี่เหล็ก เมื่อกลับไปถึงบ้าน เนื่องจากท่านจากภรรยามานานแรมปี เขาว่าภรรยาท่านกำลังคิดจะหนีไปแต่งงานใหม่ แต่ท่านกลับมาเสียก่อน"⁴

หลังจากชาวม้งกลุ่มแรกที่ตั้งชุมชนอยู่บนดอยซีเหล็กในประเทศพม่าได้ทยอยอพยพข้ามพรมแดนไทย-พม่าเข้ามาผ่านทางเมืองคอง อำเภอไชยปราการในปัจจุบัน แล้วเดินทางย้อนกลับไปตั้งชุมชนแม่ละอุบ ตำบลห้วยห้อม อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในประมาณปี พ.ศ. 2470 โดยกลุ่มชาวม้งนี้มีตระกูล

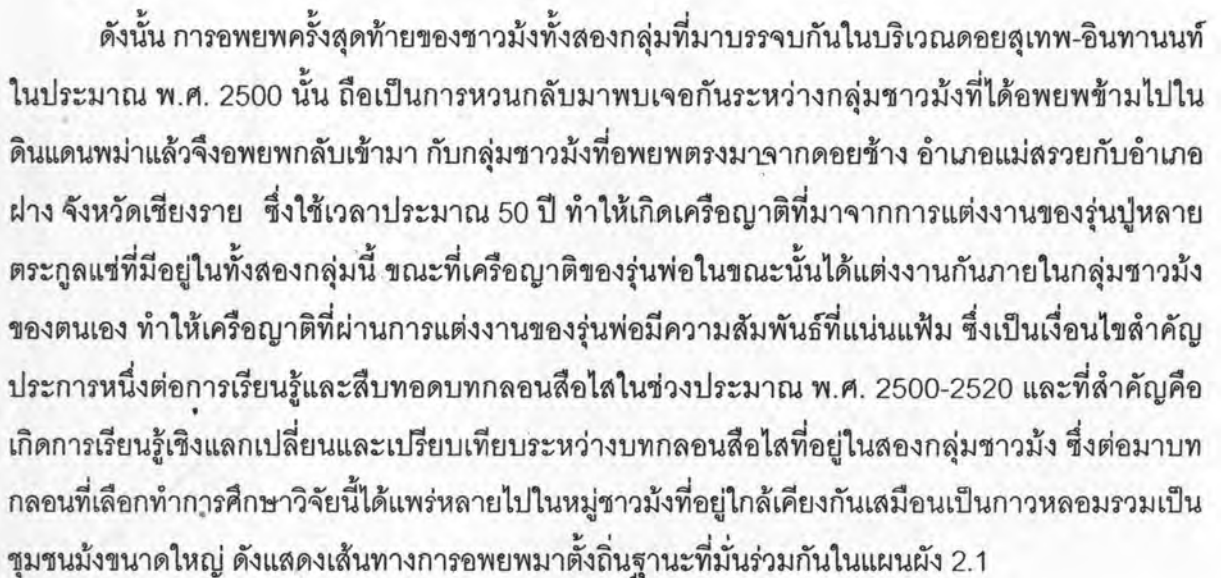
แซ่จ้าว (Tsom) แซ่เฮ้อ (Hawj) แซ่ (Xyooj) และแซ่ผ่อ (Thoj) ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่เป้าหมายเดิมคือดอยอินทนนท์ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีชาวม้งอยู่อาศัยมาก่อนแล้ว พบว่าพื้นที่นี้อยู่ในระดับสูงเกินไปจนไม่สามารถปลูกข้าวไร่ไว้พอกิน แต่แล้วเมื่อเมื่อชาวม้งได้ทยอยอพยพมาใช้พื้นที่บริเวณชุมชนแม่ละอุนกว่า 20 ปี ทำให้ที่ดินมีไม่พอกับความต้องการ ทำให้บางแซ่ตระกูลได้โยกย้ายไปตั้งถิ่นฐานที่บ้านโป่งสะแยงกับบ้านแม่สะมาดซึ่งอยู่ไม่ไกลกันมากนัก ต่อมาจึงได้ร่วมกันอพยพไปจัดตั้งชุมชนบ้านปางเกียะ ตำบลแม่ศึก อำเภอแม่แจ่ม ในต้นทศวรรษ 2480 (Tsujlwm Xyooj, 2548)

จากนั้นไม่กี่ปีชาวม้งกลุ่มนี้ส่วนหนึ่งจึงได้แตกกระจายอพยพไปอยู่ในหลายท้องที่ คือ กลุ่มแซ่ตระกูลซ่งอพยพไปอยู่บ้านดอยหมากพริก อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน กับบ้านดงสามหมื่น ตำบลแม่แดด อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ในปัจจุบัน จากนั้นปี พ.ศ. 2507 ส่วนหนึ่งจึงแยกอพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่ร่วมกับชาวม้งเด็ลแซ่ตระกูลผ่อในหมู่บ้านปางขมุ กับชาวม้งจั่วแซ่ตระกูลย่าง (Yaaj) ทาง (Haam) และว่าง (Vaaj) ที่ได้ทยอยอพยพตรงมาจากอำเภอฝาง อำเภอเชียงดาว แล้วมาตั้งบ้านหนองหอยเก่าก่อนที่จะอพยพมาตั้งบ้านป่าคากับปางขมุบนดอยสุเทพ ซึ่งต่อมาเมื่อทางการไทยปราบปรามการค้าขายฝิ่นของชาวจีนคณะชาติบนดอยป่าคาในปี พ.ศ. 2494 ชาวม้งกลุ่มนี้จึงได้อพยพเป็นครั้งสุดท้ายกระจายไปตั้งหมู่บ้านแม่สาใหม่ บ้านผานกกก บ้านดอยปุย และบ้านขุนช่างเคี่ยน ในปัจจุบัน เช่นเดียวกับกลุ่มแซ่ตระกูลจ้าวและผ่อในชุมชนบ้านปางอู่กับบ้านปางเกียะ ตำบลแม่ศึก อำเภอแม่แจ่ม ที่ส่วนหนึ่งได้อพยพไปตั้งหมู่บ้านแม่สะงะกับบ้านห้วยเย็น อำเภอสันป่าตองในขณะนั้น (ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นเขตอำเภอแม่ว่าง) ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2510 บางส่วนจึงแยกอพยพมาตั้งหมู่บ้านห้วยหอยที่อยู่ใกล้กับชาวม้งเด็ลแซ่ตระกูลย่าง แซ่ และว่างในบ้านขุนวาง ขุนกลาง และบ้านม่อนยะในปัจจุบัน จากนั้นไม่กี่ปีกลุ่มแซ่ตระกูลผ่อบางส่วนนี้จึงอพยพกลับไปตั้งบ้านห้วยผึ่งใหม่ ตำบลแม่โต อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน แล้วอยู่มาจนกระทั่งปัจจุบัน ดังแสดงเส้นทางอพยพในแผนที่ 2.1

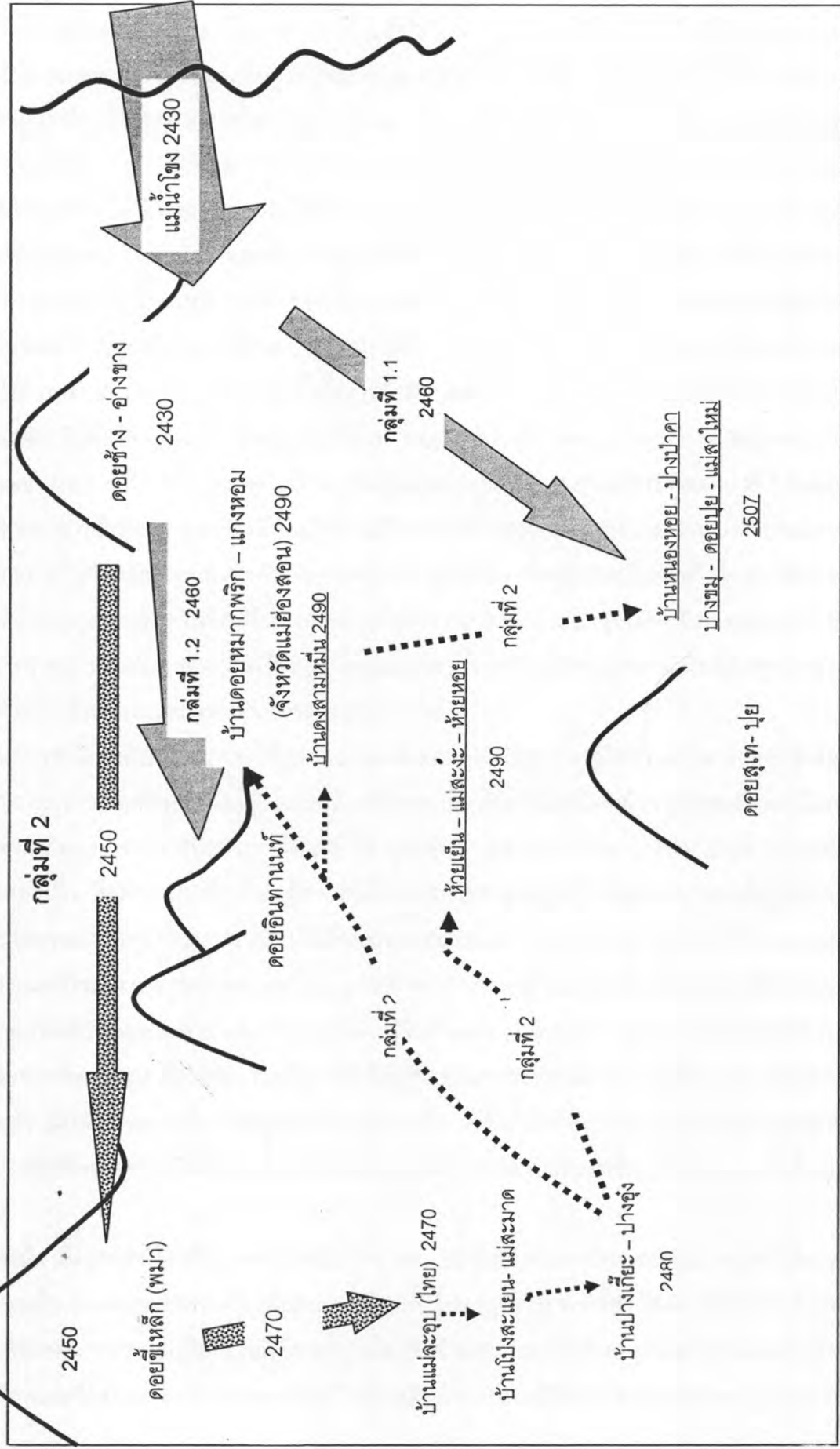
แผนที่ 2.1 แสดงเส้นทางกระจายถิ่นฐานของชุมชนม้งในอดีต

ส่วนชาวม้งกลุ่มหลังที่มีจำนวนมากกว่าและได้ตั้งฐานที่มั่นอยู่ในพื้นที่ปัจจุบันก่อนแล้วนั้น จากเส้นทางอพยพที่ได้ออกจากดอยช้างในจังหวัดเชียงรายในประมาณปี พ.ศ. 2430 ต่างก็ได้อพยพลงมา โดยได้ตั้งถิ่นฐานในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ และชุมชนชะเหม้ง (Xab Meem) อำเภอแม่แตงในประมาณปี พ.ศ. 2440 ก่อนที่จะอพยพมาตั้งชุมชนบ้านหนองหอยเก่า อำเภอแมริม ในประมาณปี พ.ศ. 2450 แล้วจึงได้กระจายไปตั้งถิ่นฐานหลายหมู่บ้านบนเทือกเขาถนนธงชัยในบริเวณดอยอินทนนท์และดอยสุเทพในประมาณปี พ.ศ. 2460 ซึ่งมีกลุ่มม้งเด็ลลือที่ต่อมาได้กระจายไปตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ใกล้เคียงอีกหลายหมู่บ้าน เช่น บ้านปากกล้วย บ้านแม่ยะน้อย บ้านขุนกลาง อำเภอจอมทอง บ้านขุนวาง บ้านม่อนยะเหนือ บ้านห้วยน้ำจาง บ้านห้วยเย็น อำเภอแม่วาง และกลุ่มม้งจั่วหลายหมู่บ้าน เช่น บ้านหนองหอยเก่า บ้านหนองหอยใหม่ อำเภอแมริม บ้านดอยปุย บ้านขุนช่างเคี่ยน อำเภอเมือง บ้านผานกกก บ้านบวกเตย บ้านบวกจัน อำเภอแมริม บ้านห้วยกว้าง บ้านห้วยเสือ อำเภอหางดง บ้านม่อนเงาะ บ้านซุ่มเย็น อำเภอแม่แตง และบ้านแม่ตะละ อำเภอแม่แจ่ม (puj Nomhwm Thoj และ Ntxoovceev Thoj, 2551) ดังแสดงในแผนที่

แผนผัง 2.1 แสดงการอพยพและการตั้งถิ่นฐานของชาวข่าทั้งสองกลุ่ม

ด้วยเหตุนี้ การเรียนรู้และสืบทอดบทกลอนสี่ไลในช่วงการอพยพโยกย้ายนี้จึงมีลักษณะกระจายกระจายไปตามกลุ่มเครือญาติและถิ่นฐานที่หลากหลาย ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่นำมาซึ่งการตกหล่นและโอกาสในการเรียนรู้บทกลอนสี่ไลจากต่างถิ่นมาเพิ่มเติมให้กับเนื้อหาฐานเดิม เช่น ใจเถะ ย่าง (Nraimthem Yaaj) อายุ 70 ปี ได้เล่าว่าในประมาณปี พ.ศ. 2510 อาจารย์เสาดัวะ จ้าว (Xuavtuam Tsom) ได้เล่าให้ตัวเองฟังว่าได้เรียนบทกลอนสี่ไลหลายเพลงจากอาจารย์เจี้ยตัวะ หลี่ (Txiajtuam Lis) ที่เป็นคนม้งเดิ้ลลือ (Hmoob Dlawb) ซึ่งขณะนั้นยังอยู่อาศัยที่บ้านแม่สะงะ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ แล้วต่อมาได้ถ่ายทอดให้กับอาจารย์หล้าหม่าง ช่ง (Lajmaas Xyooj) อีกครั้งหนึ่ง ทว่าต่อมาอาจารย์หล้าหม่าง ช่ง ได้ถ่ายทอดให้กับลูกหลานของตัวเองกลับเหมารวบบทกลอนสี่ไลทั้งหมดว่าตัวเองได้เรียนรู้มาจากปรมาจารย์ไซยู ช่ง (Nchaivxyum Xyooj) ทั้งที่จริงแล้วมีบางเพลงเพิ่งเรียนมาจากคนในท้องถิ่นด้วยตนเอง ในทำนองเดียวกับที่อาจารย์เหาะผี ผ่อ (Nomfwm Thoj) ได้เรียนบางเพลงมาจากอาจารย์เสาฟ่าง ผ่อ (Xauvphaaj Thoj) ผู้เป็นอา (ดูภาคผนวก ข. แผนภูมิแสดงญาติพี่น้องกลุ่มแซ่ตระกูลผ่อ) ที่ได้เรียนบางเพลงมาจากอาจารย์หล้าหม่าง ช่ง อีกที ในประมาณต้นทศวรรษ 2500 เนื่องจากเกรงว่าหากพวกตนอพยพไปตั้งหลักแหล่งในจังหวัดตากแล้วจะทำให้ต้องพลัดจากญาติพี่น้องทั้งกลุ่มที่อยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและเครือญาติแซ่ตระกูลผ่อด้วย ในที่สุดจึงถ่ายทอดให้กับอาจารย์เสาฟ่าง ผ่อ เช่นเดียวกับที่เซยเสาดัวะ จ้าว ของอาจารย์เหาะผี ผ่อ บอกว่าได้เรียนรู้บางเพลงมาจากชาวม้งในประเทศลาวเมื่อครั้งที่พวกเขาได้เดินทางมาเยี่ยมถึงบ้านในประมาณต้นทศวรรษ 2520 เป็นต้น

นอกจากนี้การเรียนรู้และการใช้บทกลอนสี่ไลเทศนาในพิธีศพผู้อาวุโสข้ามระหว่างสองกลุ่มใหญ่ โดยเฉพาะกลุ่มชาวม้งเดิ้ลลือเพิ่งเรียนรู้และมีพิธีเทศนาบทกลอนสี่ไลในพิธีศพผู้อาวุโสของตัวเองเป็นครั้งแรกหลังจากได้มาบรรจบพบกันแล้วเท่านั้น เช่น ผู้อาวุโสจ้งเจ็ง ผ่อ (Nixooovceeb Thoj, 2551) บ้านแม่สาใหม่ อำเภอแมริม ที่แม้จะเป็นชาวม้งเดิ้ลลือ แต่ก็เป็นคนแรกของตระกูลที่ได้เรียนบทกลอนสี่ไลมาจากชาวม้งจ้าว โดยขณะนั้นอายุประมาณ 25 ปี ได้เรียนบทกลอนสี่ไลมาจากอาจารย์เจ้อจ้าว ช่ง (Txawjntsuag Xyooj) ในขณะที่ไซแยง ว่าง (Nchaivyeej Vaaj, 2550) ชาวม้งเดิ้ลลือ บ้านป่าไผ่ อำเภอแม่ว่าง ที่เป็นคนแรกของตระกูลเพิ่งได้เรียนบทกลอนสี่ไลมาจากอาจารย์จ้อเจ็ง ผ่อ (Txwjceeb Thoj) ในประมาณปี พ.ศ. 2530 หลังจากที่ชาวม้งเดิ้ลลือในท้องถิ่นเดียวกันได้รับพิธีเทศนาบทกลอนสี่ไลในพิธีศพผู้อาวุโสมากกว่าทศวรรษแล้ว เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ความสัมพันธ์ของชาวม้งทั้งการร่วมประกอบพิธีศพและเรียนรู้บทกลอนสี่ไลจนกลายเป็นศิษย์-อาจารย์จึงได้แพร่หลายไปในหลายหมู่บ้านกลายเป็นชุมชนภูมิปัญญาขนาดใหญ่ดังแผนที่ 2.2

ดังนั้น เมื่อชาวม้งได้ตั้งถิ่นฐานถาวรประมาณ พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา ประกอบกับช่วงเวลานี้ผู้อาวุโสรุ่นปู่ซึ่งบุกเบิกเส้นทางอพยพภายในดินแดนไทยเริ่มสิ้นอายุขัยกัน ทำให้ช่วงพ.ศ. 2520-2540 มีการประกอบพิธีเทศนาบทกลอนสี่ไลในพิธีศพผู้อาวุโสเป็นจำนวนมากกว่าที่เคยผ่านมา ดังนั้นเมื่อผู้รับบทกลอนสี่ไลรุ่นพ่อซึ่งเป็นอาจารย์บทกลอนสี่ไลในปัจจุบันได้พบกันในพิธีศพในช่วงทศวรรษ 2520-2530 ดี

ขึ้น อีกทั้งการคมนาคมในช่วงเดียวกันนี้ได้เปลี่ยนจากม้าเป็นรถยนต์ทำให้ชาวม้งสามารถเดินทางไปเยี่ยมญาติทั้งการแต่งงานและพิธีศพที่กว้างไกลไปกว่าสองกลุ่มอพยพข้างต้น โดยได้ไปร่วมพิธีศพผู้อาวุโสในต่างจังหวัด ในที่สุดผู้รับทกลอนสือไสจันอาวุโสในปัจจุบันจึงเป็นผู้เริ่มเรียนรู้เนื้อหาบทกลอนสือไสมาจากพี่น้องชาวม้งในต่างจังหวัดเป็นครั้งแรก เช่น อาจารย์จือเจ็ง ผ่อ (Txwjceeb Thoj) บ้านห้วยหอย ในปัจจุบันได้เรียนเนื้อหาบทกลอนสือไสจากอาจารย์หล้าเซง ผ่อ (Lajxees Thoj) บ้านปางแก จังหวัดน่าน ในขณะที่อาจารย์จ้ำไซ ผ่อ (Txajjnchai Thoj) บ้านห้วยกว้าง อำเภอหางดงในปัจจุบันได้เรียนบทกลอนสือไสจากอาจารย์จือเจ็ง ผ่อ หลังจากที่ตัวเองได้เรียนรู้บทกลอนสือไสส่วนหนึ่งจากพ่อของตัวเองในขณะที่ยังไม่ได้อพยพมาจากจังหวัดตากในปลายทศวรรษ 2510 เป็นต้น ทั้งนี้สิ่งสำคัญในกลุ่มแซ่ตระกูลที่ต้องมีการช่วยเหลือกันอย่างแข็งขันนั้นหลักหนีไม่พ้นพิธีศพผู้อาวุโส ซึ่งความสัมพันธ์ผ่านพิธีศพนี้เองที่เป็นที่มาของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์เครือข่ายสร้างสรรค์วัฒนธรรมม้งผ่อ จังหวัดเชียงใหม่¹ เนื่องจากพบว่าปัจจุบันมีปัญหาการสืบทอดบทสวดต่างๆ ในพิธีศพ รวมทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจ ซึ่งต้องอาศัยการช่วยเหลือกันมากกว่าที่ผ่านมา อีกทั้งเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาให้กับลูกหลานในอนาคตด้วย

2.2 ปัญหาทางวัฒนธรรมกับกลไกเสริมสร้างการเรียนรู้

จากความคิดในการสร้างเครือข่ายชุมชนม้งแซ่ตระกูลผ่อระหว่างหมู่บ้านของนายจ้ำห่วย ฌนอมรุ่งเรือง (Txajntsuaag Thoj, 2547) ในต้นทศวรรษ 2530 ที่มีพื้นฐานมาจากประสบการณ์ทางพิธีกรรมในวิถีประจำวัน ทำให้การพูดคุยกับกิจกรรมของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์เครือข่ายสร้างสรรค์วัฒนธรรมม้งผ่อ จังหวัดเชียงใหม่ (Khood Hum Txuj Txoog Hmoob Thoj Xeev Tseejmaim) วางอยู่บนพื้นฐานของจารีตประเพณีที่ชาวม้งคุ้นเคยอยู่แล้ว ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ยืนยันให้เครือข่ายชุมชนของสมาคมฯ เกาะกลุ่มดำเนินกิจกรรมมาอย่างต่อเนื่อง เช่น ในรอบปีหนึ่งท่านได้ปรับประเพณีการขอพรจากผู้อาวุโส (Pe tsab) ในวันขึ้นปีใหม่ และประเพณีกินข้าวใหม่ (Noj mov nplej tshab) จากเดิมที่ต้องเวียนไปตามบ้านเรือนของผู้อาวุโสแต่ละคน มาเป็นการทำพิธีกรรมในบ้านหลังหนึ่งและครั้งเดียว โดยให้ผู้อาวุโสมาพร้อมกันในบ้านที่นัดหมายไว้เพื่อขอขมาโทษต่อผู้อาวุโสและขอให้ผู้อาวุโสอวยพรให้กับครอบครัวของตัวเอง นอกจากนี้ ยังได้พยายามรื้อฟื้นพิธีกรรมกินผักทอง (Noj taub yaaj) เพื่อสร้างความสามัคคีกันในกลุ่มแซ่ตระกูลเดียวกัน ก่อนที่ต่างจะแยกย้ายไปทำการเกษตรในไร่สวนหลังจากย่างเข้าฤดูฝนแล้ว เป็นต้น

ในขณะเดียวกัน ชาวม้งแซ่ตระกูลผ่อก็ได้เข้าร่วมพิธีศพของผู้อาวุโสที่อยู่ในละแวกใกล้เคียงมาบ่อยครั้ง โดยเฉพาะการช่วยเหลือประกอบพิธีศพ เช่น เป้าแคน ตีกลอง เทศนาบทกลอนสือไส และการทำโลงศพ เป็นต้น ทำให้กลุ่มผู้ใหญ่ที่ปัจจุบันเป็นผู้อาวุโสได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ทางวัฒนธรรมต่างๆ ในขณะเดียวกันก็ทำให้อาติพี่น้องในแซ่ตระกูลผ่อ (kwv tij Moob Thoj) มีความใกล้ชิดมากขึ้น อีกทั้งเมื่อ

¹ 1. ห้วยกว้าง อำเภอหางดง 2. แม่สาใหม่ 3. หนองหอยใหม่ อำเภอแมริม 4. แม่ตะละ 5. ห้วยหอย อำเภอแม่แจ่ม และ 6. บ้านผาปู้จอม อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

สังคมยังมีปัญหารุมเร้ามากขึ้น โดยเฉพาะการแพร่ระบาดของยาเสพติด (เฮโรอีน) ในขณะนั้น ทำให้จำห่วยถนอมรุ่งเรือง ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งประธานสมาคมฯ ได้เสนอให้ญาติพี่น้องระหว่างหมู่บ้านช่วยกันห้ามปรามและลงโทษผู้ติดยาเสพติดที่เป็นคนในแซตระกูลผ่อ พร้อมกับการร่วมปฏิบัติกับทางราชการ เช่น ญาติพี่น้องแซตระกูลผ่อในหมู่บ้านแม่สาใหม่กับบ้านห้วยหอยได้ร่วมกันสร้างคุกกักขังผู้ติดยาเสพติดเพื่อบำบัดให้เลิกเสพยาเสพติดในขณะนั้น ซึ่งได้ผลในระดับหนึ่ง เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้มีการประชุมเครือข่ายหมู่บ้านหมุนเวียนกันทุก 2 เดือนเป็นประจำ เพื่อให้ผู้อาวุโสในต่างหมู่บ้านได้มาว่ากล่าวตักเตือนและสั่งสอนการทำมาหากินให้กับลูกหลานที่อยู่ในหมู่บ้านที่จัดประชุมกัน รวมทั้งเปิดให้สมาชิกได้มีโอกาสนำประเด็นปัญหาสังคมและจารีตประเพณีที่มีข้อขัดแย้งหรือกำลังจะทำการใกล้เคียงมาถกกัน เช่น ยาเสพติด โรคเอดส์ การมีส่วนร่วมของสตรี และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งการประชุมทุกครั้งต่างจะตอกย้ำถึงความเป็นแซตระกูลผ่อในนัยที่ทุกคนล้วนมีสายเลือดมาจากรากเหง้าเดียวกันว่าเป็นพี่น้องร่วมบ้านเดียวกัน (Ib tsev tuabneeg)

ด้วยเหตุนี้ การประชุมประจำทุกสองเดือนของสมาคมฯ มั่งคั่งในขณะนั้นจึงเป็นจุดเริ่มต้นเพื่อปรับทุกข์ซึ่งกันและกันแล้ว และดำเนินกิจกรรมระดมกำลังทรัพย์และการร่วมกันประกอบพิธีศพบให้กับสมาชิกของสมาคมฯ ซึ่งมีสมาชิกเครือข่าย 6 หมู่บ้าน คือ 1) บ้านหนองหอยใหม่ (รวมทั้งบางส่วนของหมู่บ้านหนองหอยเก่ากับหมู่บ้านแม่ซิดัว) 2) บ้านแม่สาใหม่ อำเภอแมริม 3) บ้านห้วยกว้าง อำเภอหางดง 4) บ้านผาปู้จอม อำเภอแม่แตง 5) บ้านห้วยหอย และ 6) บ้านแม่ตะละ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ โดยในระยะแรกผู้ที่ป็นสมาชิกต้องเป็นแซตระกูลผ่อเท่านั้น ต่อมาจึงได้ขยายให้กับแซตระกูลจ้าวที่เป็นเครือญาติของพี่น้องแซตระกูลผ่อในหมู่บ้านห้วยหอยเป็นสมาชิกได้ด้วย โดยวิธีการสมัครสมาชิกล้วนแต่เพียงผู้ที่ประสงค์จะเป็นสมาชิกชำระค่ามาปนกิจสงเคราะห์ให้กับผู้เสียชีวิตในกลุ่มตระกูลผ่อให้กับตัวแทนประจำหมู่บ้านแล้ว ให้ถือว่าเป็นสมาชิกทันที เนื่องจากในระยะเริ่มแรกนั้นสมาคมฯ ไม่ได้บริหารด้วยกฎระเบียบที่บันทึกด้วยลายลักษณ์อักษรแต่อย่างใด หากแต่ถูกกำกับด้วยความไวเนื้อเชื่อใจในความเป็นญาติพี่น้องกันเท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงมักมีการพูดจาถึงวิธีการจัดการปัญหาการเก็บค่ามาปนกิจสงเคราะห์เมื่อมีการประชุมประจำทุกสองเดือน ซึ่งถือเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่คอยตอกย้ำให้ต่างรู้สึกสำนึกในความเป็นญาติพี่น้องร่วมแซตระกูลเดียวกัน ดังที่เรียกค่ามาปนกิจว่าเป็น "เงินสมาชิก" (Nyaj Xammastshib) หรือ "เงินสามัคคี" (Nyaj Xasmabkhi) เป็นต้น ซึ่งจารีตปฏิบัตินี้หัวหน้าโครงการวิจัยนี้ได้ช่วยชาวบ้านในฐานะป็นสมาชิกคนหนึ่งเขียนขึ้นเป็นกฎระเบียบของสมาคมฯ อย่างเป็นทางการนับแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา เช่น ให้เก็บเป็นรายหัวละ 5 บาทต่อ 1 ศพ ทำให้ศพของสมาชิกสมาคมฯ ได้รับค่ามาปนกิจสงเคราะห์ประมาณ 12,000 บาท ต่อ 1 ศพ แล้วหัก 5 % ของค่ามาปนกิจสงเคราะห์ทั้งหมดเข้าสมาคมฯ เพื่อใช้ในการกิจกรรมบริหารสมาคมต่อไป เป็นต้น

การสร้างพลังชุมชนใหม่ด้วยการสร้างสำนึกร่วมในความเป็นญาติพี่น้องเดียวกันบนพื้นฐานของคติความเชื่อร่วมแซตระกูลเดียวกันนี้ นอกจากกิจกรรมมาปนกิจสงเคราะห์ที่มีขึ้นเป็นประจำแล้ว ในการ

พบปะกันในทุกโอกาสและการประชุมสมาคมฯ ทุกครั้งยังมีการตอกย้ำศัพท์รุ่นชั้น (Phaaj) ของญาติพี่น้อง (Txheeb kwv tij) เช่น อา (txwv ntxawm) หรือ ลุง (yawm laug) ทวด (yawm koob) เพื่อน (npawg) และ หลาน (xeeb ntxwv) เป็นต้น แต่ด้วยการที่ญาติพี่น้องแต่ละกลุ่มนั้นแยกตามลักษณะเฉพาะทาง พิธีกรรมในความเชื่อบรรพบุรุษ (Dlaab Qhuas) แล้วมีหลายกลุ่มย่อย และได้ปรับเปลี่ยนลำดับรุ่นชั้นโดย ชุมชนม้งแห่งประเทศไทยที่ได้จัดเรียงใหม่หลายครั้ง ซึ่งสร้างความไม่เข้าใจให้กับญาติพี่น้องบางกลุ่ม ทำให้สมาชิกสมาคมฯ ม้งผ่อ เชียงใหม่ ได้เรียนรู้และปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับท้องถิ่นของตัวเองมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะศัพท์รุ่นชั้นนำหน้าชื่อนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงระดับของความสัมพันธ์ระหว่างผู้สื่อสาร สองคนนั้นว่ามีความใกล้ชิดมากเพียงใด หรือนำไปสู่ความใกล้ชิดกันมากขึ้นเมื่อแต่ละคนรู้จักสถานะของตนเองแล้ว ซึ่งนั่นคือที่มาของการให้เกียรติและให้ความเคารพซึ่งกันและกันอันเป็นแรงยึดเหนี่ยวในกลุ่มแต่ละกลุ่มนั่นเอง ดังมติที่ประชุมสามัญครั้งที่ 4 วันที่ 5 ธันวาคม 2547 ณ บ้านห้วยหอย อำเภอแม่แจ่ม จังหวัด เชียงใหม่ ได้จัดเรียงตัวอย่างลำดับรุ่นชั้นของกลุ่มย่อยต่างๆ ที่เป็นสมาชิกสมาคมฯ ม้งผ่อ เชียงใหม่ โดยยึดตามการเรียกของบรรพบุรุษที่เน้นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นแล้วในท้องถิ่นของตัวเอง ซึ่งมีตัวอย่างให้เทียบเคียง ดังนี้

ตาราง 2.1 แสดงลำดับรุ่นชั้น (Phaaj) ของญาติพี่น้องม้งในแซตระกูลผ่อ ที่เป็นสมาชิกสมาคมฯ ม้งผ่อ จังหวัดเชียงใหม่

ลำดับรุ่น (phaaj)	กลุ่มย่อยที่จำแนกตามจาริตพิธีกรรม				
	1. Puj Maab	(tsw paub)	(tsw paub)	4. Puj Sua Tub	(tsw paub)
1. Suab	Txwj Nplhaib	Nom Khab	Nyaj Kaob	Txwj Lwv	Ntxhw Vwg
2. Koob (ทวด)	Ntsum Vwg	Vam Txhim	Ntxhoo Mix	Nchaiv Lwv	Txooj Fuas
3. Yawm (ปู่)	Vaam Kaob	Ntsum Pheej	Npuag Tseem	Txwj Xwm	Phaaj
4. Txwv (พ่อ)	Nom Fwm	Txij Ntsuag	Tooj Sua	Ntxheb Ntsuag	Tsaab Pov
5. Tub (ลูก)	Nchaiv Naab	Ntsum Leej	Kaob	Laj Kaig	
6. Leej (หลาน)	Vee	Caag		Hnom Tshaab	

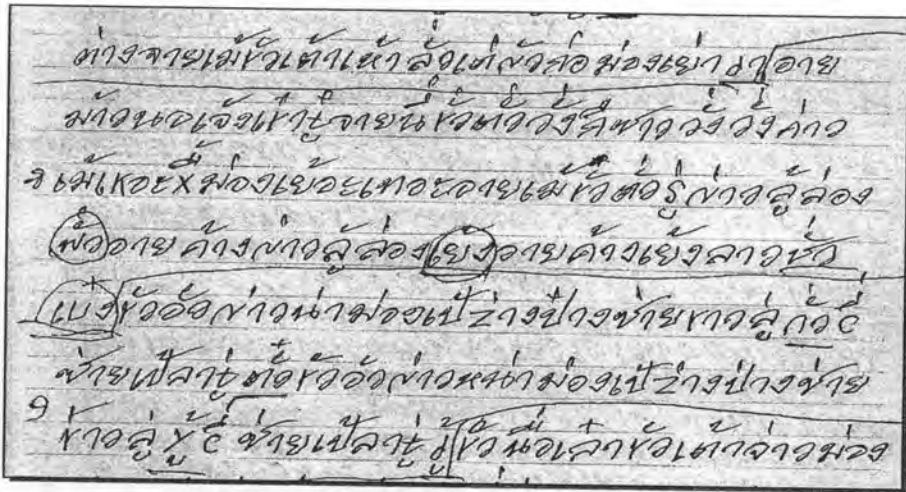
นอกจากนี้ นับแต่กลางทศวรรษ 2540 เป็นต้นมา สมาคมฯ ม้งผ่อ ยังได้รณรงค์ให้กลุ่มคนรุ่นใหม่ ให้ความสนใจกับการเรียนรู้จาริตประเพณีม้งกันอย่างจริงจัง ซึ่งแยกประเภทตามพิธีกรรมคือ 1) การเป็น

พ่อสื่อ (Meej Koob) 2) การเป็นผู้เทศนาบทกลอนสี่ไฮ (Txwv Xaiv) 3) เป็นผู้เป่าแคน (Txwv Qeej) 4) เป็นผู้นำทางวิญญาณ (Qhuab kev) และ 5) ผู้จัดการงานศพ (Kaav Xwm) ในพิธีงานศพ ตลอดจนคาถาอาคม (Khawb Koob) และ การใช้สมุนไพรเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยต่างๆ ซึ่งที่ผ่านมาสมาคมฯ ได้เพียงแต่รณรงค์ให้ลูกหลานเอาใจใส่ในการเรียนรู้ แล้วได้ให้ผู้เป็นอาจารย์นำลูกศิษย์ของตัวเองมาทดสอบร่วมกันพร้อมกับให้รางวัลเป็นกำลังใจ ซึ่งได้กระตุ้นให้เกิดชุมชนเรียนรู้ภายในสมาคมฯ ที่ผู้สอนกับผู้เรียนไม่จำเป็นต้องเป็นญาติใกล้ชิดหรือผู้ร่วมสายโลหิตที่แท้จริงดังในอดีต แม้วิธีการนี้จะทำให้ได้ผลในระดับหนึ่ง แต่กระนั้นการเรียนรู้จารีตประเพณีก็เป็นไปอย่างเชื่องช้า โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ที่ประสบความสำเร็จจากการเรียนรู้ด้วยมุขปาฐะน้อยมากจนทำให้กลุ่มผู้อาวุโสต่างใจหายไปตามๆ กัน

ด้วยสภาวะทางสังคมวัฒนธรรมที่ผู้อาวุโสชาวม้งรู้สึกไม่มีความมั่นคงในการเรียนรู้และสืบทอดจารีตประเพณีของเยาวชนรุ่นใหม่ ผู้เขียนในฐานะเป็นคนม้งรุ่นใหม่คนหนึ่ง ซึ่งเคยพยายามเรียนภาษาเขียนม้ง (RPA.- Romanized Popular Alphabet/Ntawv Moob Thoob Teb) จากเพื่อนชาวม้ง รวมทั้งได้ศึกษาด้วยตัวเองเพิ่มเติมหลังจากศึกษาจบระดับมหาวิทยาลัย และได้มาทำงานเป็นผู้ช่วยนักวิจัย

เก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์บอกเล่าและวัฒนธรรมของชาวม้ง ของกลุ่มศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนาสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พร้อมกันนี้พ่อของผู้วิจัยเองซึ่งได้ประดิษฐ์ภาษาเขียนม้งที่ผสมระหว่างภาษาไทยกับภาษาม้งและประดิษฐ์ขึ้นเองบางส่วนเพื่อบันทึกบทกลอนสี่ไฮไว้ทั้งหมดได้หลายปีท้ายที่สุดจึงให้ผู้วิจัยในฐานะลูกใช้ภาษาเขียนม้งมาเขียนบันทึกใหม่ ซึ่งสถาบันวัฒนธรรมเพื่อตัวตนม้ง (Tuam Cuab Moob Teejtug) ได้จัดพิมพ์และเผยแพร่ให้กับญาติพี่น้องใกล้ชิดได้ศึกษาและใช้ประกอบพิธีศพก่อนแล้ว ซึ่งเริ่มทำให้ผู้อาวุโสต่างเห็นถึงทางเลือกของวิธีการเรียนรู้และการสืบทอดบทกลอนสี่ไฮด้วยภาษาเขียน ด้วยเหตุนี้เมื่อโครงการวิจัยนี้เริ่มดำเนินการจึงได้จัดพิมพ์อีกฉบับและเผยแพร่ให้กับผู้ร่วมกระบวนการวิจัยที่มีทั้งอยู่ในและนอกสมาคมฯ ม้งม่อได้มีส่วนร่วมดำเนินการวิจัยเพื่อใช้อักษรภาษาม้งเขียนบันทึกอย่างเป็นทางการ ดังลักษณะของตัวอักษรที่แสดงข้างล่าง

เมื่อใช้ภาษาเขียนม้ง (RPA.) เขียนแล้วจะเป็นดังนี้

Mo nuav ceeb tsaos ntuj cais

nim rua tuam vaam kws xov vaam

vaam khom meb nkawm txwv

moog yawm thawv ais

Meb rua tuaj suj nyog

lub looj yeeb ais

khaaj nyog lub looj fuam ais

khaaj yeeb los tshuaj txheej

Rua ua nyog nam moog

peb zaaj paaj xaiv

rov lug ntsuag

ncij xaiv plaobntug tuag

Rua ua nyog nam moog

peb zaag paaj xaiv

rov lug xyu

ncij xaiv plaob ntug dlob

2.3 จักรวาลวิทยาว่าด้วยวิญญาณและที่มาของบทกลอนสี่ไฮ

เพื่อทำความเข้าใจที่มาและความสำคัญของบทกลอนสี่ไฮที่มีการวิธีการอธิบายที่เชื่อมโยงระหว่างระบบความเชื่อกับหลักศีลธรรมและจริยธรรม จำเป็นอย่างยิ่งที่เราต้องศึกษาตำนานว่าด้วยการกำเนิดโลกมนุษย์ และทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนที่มาของการบังเกิดความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ที่ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกของมวลมนุษยชาติ และทำความเข้าใจระบบจักรวาลวิทยาว่าด้วยวิญญาณและบทเพลงแคนกับนิทานที่ได้บ่งบอกการบังเกิดหรือระบบความเชื่อของบทกลอนสี่ไฮ ทั้งนี้เพื่อเข้าใจวิธีการสร้างหรือกลไกการทำงานของบทกลอนสี่ไฮที่จำเป็นต้องมีการเทศน์ในพิธีศพผู้ใหญ่ของชาวม้ง

ท่านผู้รู้อาวุโสเจ้า หลี่ป่าละ (Tub Ntxawg Lispajlaum, 1996) ชาวม้งสหรัฐอเมริกาได้เขียนนิทานว่าด้วยตำนานการเกิดโลกและเทพต่างๆ ในตอนหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าธรรมชาตินั้นได้ถูกกำเนิดขึ้นโดย

เหยอะ เซ้า (Yawm Saub) หรือโดยพลังธรรมชาติในตัวของมันเองก่อนที่จะมีมนุษย์บังเกิดขึ้นในโลก โดยมีเจ้าที่หรือผู้เป็นเจ้าของคอยคุ้มครองดูแลทรัพยากรธรรมชาติประเภทต่างๆ ดังที่ว่า

เมื่อครั้งที่ยังไม่มีโลกและดวงดาวต่างๆ เลยนั่น จักรวาล (หรือท้องฟ้า) บิดม้วนไปมาเหมือนเครื่องถักวอลย์ แผ่นดินยังหมุนวนเหมือนเกลียวเชือก ท้องฟ้ากลมเหมือนก้อนเชือกยัด แผ่นดินกลมเหมือนกับก้อนข้าวปุก เป็นเวลาที่เปลือกโลกยังไม่ได้เย็น ผู้คนยังไม่ได้ถือกำเนิด และสัตว์ต่างๆ ยังไม่บังเกิดขึ้น ต่อมาพลังแห่งเจ้าพายุได้มาให้กำเนิดแม่พระเจ้า และพ่อพระเจ้าขึ้น แล้วทั้งสองจึงได้พูดขึ้นว่า "เวลานี้ เราจะได้มาสร้างโลกที่มีคุณค่ามหาศาล" เมื่อทั้งสองพูดเช่นนั้นแล้ว พ่อพระเจ้าจึงได้พูดขึ้นว่า "แม่พระเจ้า คุณเป็นเพศหญิง ฉะนั้นให้คุณปั้นโลก ส่วนตัวเราจะไปปั้นท้องฟ้า เมื่อเราปั้นได้แล้ว เราค่อยยกมาประกอบกันเป็นโลกอันหนึ่งเดียวกัน" เมื่อพูดเช่นนั้นแล้ว แม่พระเจ้าจึงไปปั้นโลกของตัวเอง และพ่อพระเจ้าก็ปั้นท้องฟ้า ทั้งสองปั้นอยู่ได้ถึง 9 ปี จึงสำเร็จ เมื่อนั้น ทั้งสองจึงยกมาประกอบกัน แต่ทว่าท้องฟ้าแคบไปนิดหนึ่ง ส่วนโลกก็ใหญ่ไปนิดหนึ่ง ทำให้ประกอบกันไม่เข้า เมื่อเป็นเช่นดั่งนั้น ทั้งสองจึงช่วยกันดึงพื้นโลกให้ยื่นมาเข้ากับขอบท้องฟ้า จึงทำให้แผ่นดินมีลักษณะหยักเป็นภูเขาและลำห้วย มีที่ราบที่ดอนไม่สม่ำเสมอ กัน ด้วยเหตุนี้ ทุกวันนี้โลกจึงมีสภาพเป็นภูเขาและลำห้วย

เมื่อพระเจ้าทั้งสองสร้างได้โลกแล้ว แม่พระเจ้าจึงให้กำเนิดลูกชาย 6 คน คือ 1) แท่งจือ หรือฟ้า (Theeb Tswv) 2) เชาวเหล้า หรือเจ้าพายุ (Xob Laug) 3) จือหยู่ (Nixwg Nyug) หรือ ยมบาล 4) จังจี้หยี่ หรือหมอผี (Txoov Siv Yis) 5) ย่าเหล้า หรือพญานาค (Zaj Laug) และ 6) จี้เก้อ หรือกบ (Cis Kaws) แล้วแม่พระเจ้ากับพ่อพระเจ้าจึงแบ่งอาณาจักรให้กับลูกชายทั้งหกไปปกครอง โดยให้แท่งจือเป็นผู้นำและควบคุมฟ้าดินทั้งหมด ให้เชาวเหล้าไปควบคุมลมฟ้าอากาศและสร้างฟ้าผ่า ให้จือหยู่ไปสร้างผีและควบคุมผีกับคน ให้จังจี้หยี่ไปสร้างยาสมุนไพร และพิธีกรรมทรงเจ้าเพื่อรักษาความเจ็บป่วย ให้ ย่าเหล้า เป็นผู้สร้างนาคและควบคุมแหล่งน้ำกับแผ่นดิน และให้จี้เก้อเป็นผู้สร้างดวงดาวต่างๆ และควบคุมมนุษย์กับสัตว์ต่างๆ ตลอดจนพืชพันธุ์ต่างๆ ที่อยู่ในโลก

นอกจากตำนานดังกล่าว บทสวดของแคนว่าด้วยการเสียชีวิตในพิธีงานศพ (qeej tu sav) ยังได้พูดถึงเหยอะ เซ้า ในฐานะผู้ที่คอยให้กำเนิดและคุ้มครองสรรพสิ่งของโลกอยู่เสมอ แม้จะมนุษย์จะสร้างความหายนะขึ้นจนเหยอะเซ้าต้องให้น้ำท่วมโลกแล้ว เหยอะเซ้ายังคงประทานเมล็ดพันธุ์ไม้ น้ำ และสัตว์ทั่วไปให้กับมนุษย์ได้ใช้ประโยชน์ ดังบทสวดด้วยแคนตอนหนึ่งกล่าวถึงที่มาของแคนและกลองอันเป็นอุปกรณ์

สำคัญในการประกอบพิธีงานศพ เพื่อนำดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตไปอยู่กับบรรพบุรุษที่ล่วงไปก่อนหน้านี้แล้วหรือไปยังแหล่งที่มาของมนุษย์ ดังที่ บล้าทอ แซ่เซ็ง (2548) แปลตอนหนึ่งว่า

เราพูดกันว่า “โลกทั้งใบแห่งนี้ 7 ปี ต้นกล้าต้นไม้ไม่สามารถงอกเงยได้ เหยอะเข้า ได้มาสอนให้ แก้วจัวกับเจ้าหน่าง (Nkauj Ntsuab-Nraug Naag) ไปเอาเมล็ดพันธุ์ไม้มาหว่านในพื้นโลก มนุษย์โลกจึงได้ไม้ไผ่มาทำแคน นำไม้มาทำกลอง เพื่อประกอบพิธีส่งวิญญาณของคนตายไปยังสวรรค์ ไปพบเจอบรรพบุรุษ” และเราได้พูดกันว่า น้ำชุ่มเย็นนั้นได้กำเนิดมาจากไหน น้ำนั้นคือได้มาจากใต้หินผาของจือหย่ง น้ำไหลลงมาในที่ลุ่ม ญาติพี่น้องนำกระบวยไปตักน้ำเย็นมาดื่ม แล้วเอาน้ำอุ่นมาล้างหน้าผู้ตายให้ชาวสะอาด วิญญาณผู้ตายจึงได้เดินตามไก่อของตัวเองไป เมื่อไก่อของจือหย่งชันเรียก แล้วไก่อของผู้ตายชันตอบ เมื่อนั้นผู้ตายถึงไปสวรรค์ได้⁶

จากจักรวาลวิทยาว่าด้วยการกำเนิดโลกดังกล่าว เราจะเข้าใจได้ดียิ่งขึ้นเมื่อเราเข้าใจถึงวิธีคิดของการผูกเรื่องราว ซึ่งผู้รู้อาวุโสชาวม้งมักอธิบายระบบจักรวาลวิทยาของชาวม้งด้วยสำนวนวิธีคิดที่ว่า “แย่งเปรียบเสมือนอย่าง” (Yeeb pev Yaaj thooj) หรือ “โลกแห่งเทพและวิญญาณนั้นเปรียบเสมือนโลกมนุษย์” ในทำนองเดียวกับหลักการหยางและหยินของลัทธิเต๋าของชาวจีน โดยชาวม้งโดยทั่วไปอธิบายว่าโลกมนุษย์ที่คนเรามีชีวิตอยู่นี้เป็นโลกด้านที่สัมผัสด้วยประสาททั้งห้าของคนได้นั้นเรียกว่า “ย่างเจิง” (Yaaj Ceeb) ในความหมายเดียวกับหยาง ขณะที่โลกอีกดวงหรือด้านหนึ่งเสมือนเป็นภพนรกหรือสวรรค์ที่สิ่งสถิตของเหล่าวิญญาณและเทพเจ้าต่างๆ เรียกว่า “แย่งเจิง” (Yeeb Ceeb) ในความหมายเดียวกับหยิน

ด้วยหลักการของวิธีคิดนี้เอง ท่านผู้รู้จาริตชาวม้งทั้งหลายจึงอธิบายระบบความเชื่อด้วยการเปรียบเปรยกับความเป็นอยู่ของแย่งเจิงว่ามีลักษณะทำนองเดียวกับย่างเจิงไม่ว่าจะเป็นสังคมหรือสิ่งแวดล้อมก็ตาม ดังการอธิบายบทกลอนสี่สัของใจหม่าง หม่อ (Caivmaas Thoj, 2547) ที่สอนให้รู้ว่าเมื่อมีสัตว์เลี้ยงขึ้นหลังคาบ้าน นั้นเป็นสัญญาณจากเยอว่างแย่งตัวะแตง (Nyawj Vaaj Yeeb Tuam Teem) ผู้กำหนดชะตาชีวิตมนุษย์กำลังบ่งบอกว่าจะมีเคราะห์กรรมถึงขั้นที่อาจมีผู้ล้มตายเกิดขึ้นในบ้านหลังนั้น ดังประสบการณ์ในตอนเด็กของใจหม่าง หม่อ ที่ว่า

“ชาวม้งเราเชื่อว่าผู้ที่เห็นเหตุการณ์นั้น สมาชิกในครัวเรือนของผู้นั้นมีเคราะห์กรรม (ua swv ua npus) ซึ่งต้องให้หมอทรงเจ้าเข้าทรงเพื่อหาทางแก้ไขจึงจะพ้นเคราะห์กรรมนั้น ผมเคยประสบมากับตัวเองครั้งหนึ่งเมื่อตอนเป็นเด็กเล็ก พ่อแม่ของผมก็แก่แล้ว อายุประมาณ 70 กว่าปี ตอนนั้นเราเพิ่งสร้างได้บ้านใหม่ อยู่เลย ผมมีสุนัขน้อยตัวหนึ่ง ตอนนั้นผมยังเด็กมาก อายุประมาณ 10 กว่าปีเท่านั้น ผมมักชอบกอดเล่น เมื่อผมเดินเข้าไปในบ้าน ผมได้ยิน

เสียงอะไรย่ำเดินไปมาบนหลังคาบ้าน เมื่อออกไปดูจึงเห็นว่าเป็นเจ้าสุนัขตัวน้อยๆ ของผมเอง ผมคิดว่า "สุนัขตัวน้อยแค่นี้เองจะขึ้นไปได้อย่างไร ทั้งๆ ที่รอบบ้านก็มีฝาผนังสูงชันถึงขนาดนั้น?" แล้วแม่ผมก็ถามว่า "ลูกเอาโยนไปบนหลังคาบ้านรึ?" ผมก็ตอบตามตรงว่า "ผมไม่ได้โยนไปเลย ไม่รู้มันขึ้นไปได้อย่างไร?" แล้วแม่เขาก็ไม่ว่าอะไร ผู้ใหญ่เขาคงรู้แต่ก็ไม่สมควรพูด ไม่กี่วันถัดมาก็มีต้นไม้ท่อนหนึ่งล้มลงมาทาบบ้านเราพังไปด้วย พวกเราจึงรื้อบ้านหลังนั้นไปสร้างหลังใหม่ในพื้นที่ใหม่ที่ เราอยู่ได้ไม่ครบปีแม่ผมก็ได้จากไป ฉะนั้นผมเอามาคิดดูแล้ว บางทีอาจเป็นเพราะมีเคราะห์กรรม ซึ่งเขา (เย่อว่างแย่งตัวะแตง) ได้มาสื่อให้เรารู้ล่วงหน้าแล้ว ผู้เฒ่าผู้แก่เขาก็บอกเสมอว่าหากประสบเช่นนั้นแสดงว่ามีเคราะห์กรรม⁷

ทั้งนี้เพราะตามระบบความเชื่อของชาวม้งนั้น ก่อนที่มนุษย์ทุกคนจะมาเกิดเป็นคนนั้นต้องได้รับหนังสือลิขิตชีวิตมาจาก "เย่อ ว่าง แย่ง ตัวะ แตง" (Nyawj Vaaj Yeeb Tuam Teem) หรือเทพเจ้าผู้กำหนดชะตาชีวิตทำหน้าที่ลิขิตโชชะตา (kawm ntaub kawb ntawv) ผู้ที่มีบาปกรรมมากจะถูกลิขิตให้ไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน ส่วนผู้ที่มิบุญก็จะได้รับหนังสือลิขิตชะตาชีวิต (Ntawv nyeej keeb puaj txwm) ให้ไปเกิดเป็นมนุษย์อีก โดยในหนังสือนั้นจะระบุระยะเวลาให้มาเกิดเป็นมนุษย์เป็นเวลา 120 ปี ฉะนั้นเมื่อมีชีวิตอยู่หากทำกรรมชั่วหรือบาปอีก อายุของคนนั้นก็เหลือน้อยลง ทำให้เสียชีวิตไปในเวลาที่ยังมีอายุไม่ครบ 120 ปี เมื่อได้กลับมาเกิดเป็นคนอีกครั้งก็จะมีอายุเท่าที่เหลือนั่น ด้วยเหตุนี้ ชาวม้งจึงเชื่อว่าคนเราเกิดมาเพื่อชดใช้เวรกรรม และหรือคนอื่นใช้กรรมให้กับเรา ดังเช่นเมื่อปรากฏว่าเด็กเล็กเสียชีวิตแม้โดยอุบัติเหตุก็ตามมิใช่เพราะมีบาปกรรมเท่านั้น แต่อาจเพราะผู้ให้กำเนิดได้ชดใช้กรรมของตัวเองในชาติก่อนหมดแล้ว เป็นต้น ซึ่งด้วยหลักความเชื่อนี้เอง เมื่อมีผู้คนเสียชีวิตขึ้น ชาวม้งจึงเรียกว่ามีอายุครบ 120 ปี และเพื่อไม่ให้เหลือนับบุญคุณใคร ในพิธีงานศพจึงมีการเผาศพเงินตอบแทนเจ้าที่ก่อนที่จะไปเกิดใหม่หรือไปอยู่กับดวงวิญญาณของเหล่าบรรพบุรุษบนสวรรค์ ดังบทสวดนำทาง (Taw kev) ตอนหนึ่งที่ว่า

“ท่านผู้ตาย เคยอยู่ที่บ้านห้วยใด ไม่รู้ว่าท่านได้ดื่มกิน ใช้เงินเท่าไร แต่เอาเงินนี้ ให้ท่านไปจ่ายค่าน้ำค่าไฟ ท่านเคยข้ามแม่น้ำโขงฝั่งโน้นมา เอาเงินนี้ให้ท่านไปจ้างคนแถวโน้นพายเรือข้ามฟาก แล้วท่านจึงจะได้กลับไปสวมเสื้อผ้า (รก) เพื่อจึงจะไปตามหาบรรพบุรุษได้”

(Lemoine, 1983: 61-62)

ดังนั้น ระบบความเชื่อว่าด้วยวิญญาณของชาวม้งจึงจำแนกได้เป็น 3 ภาค (Ntsuj plig) ในลักษณะที่เกี่ยวข้องกัน กล่าวคือ เชื่อว่าคนเราก่อนที่จะเสียชีวิตหรือหลังเสียชีวิตแล้ววิญญาณภาคที่หนึ่งอาจจะเดินทางไปเกิดใหม่ (Thawj thab) ทันทีหรือไปพร้อมกับวิญญาณภาคที่สองหลังจากเสียชีวิตและทำพิธีสวดนำทาง (Qhuab/taw kev) ให้กับดวงวิญญาณของผู้ตายเดินทางไปยังโลกเที่ยงแจ้ง เพื่อที่จะไปอยู่กับดวง

วิญญาณของบรรพบุรุษที่ล่องลับไปก่อนหน้านั้นแล้ว จากนั้นเมื่อประกอบพิธีงานศพเสร็จและนำร่างผู้ตาย ซึ่งมีวิญญาณของภาคที่สาม (ntsuj xyw) ไปฝังไว้ในดินที่เชื่อว่าเป็นเหม่งต้อที่ดี จากนั้นญาติพี่น้องก็คอยส่งอาหารไปให้วิญญาณภาคนี้ได้ดื่มกินที่สุสานอีก 3 วัน เมื่อครบ 13 วัน (1 tsug 13 hnub) ญาติพี่น้องต้องไปตกแต่งสุสาน (ua xw) เมื่อนั้นวิญญาณภาคนี้จึงได้สถิตอยู่ที่สุสานไปชั่วนิรันดร์ ฉะนั้นชาวม้งจึงเชื่อว่าไม่สามารถทำลายสุสานและพื้นที่บริเวณสุสานได้ แม้จะนานแล้วก็ตาม ดังที่ใจ๋หม่าง วาณิษประดิษฐ์ (2547) อธิบาย 3 ภาคของวิญญาณว่า

“ที่ว่าวิญญาณผู้ตายไปหาบรรพบุรุษนั้น จะไปตรงที่มีทางแยกมากมายนั้นนะ (88 txuj kaab, 88 txuj kev) ซึ่งเป็นอำนาจดูแลของ เยอ ว่าง เย่ง ตัวะ แต่ง นั่นคือมีดวงวิญญาณ (ntsuj plig) ภาคที่หนึ่งจะไปตรงที่มีทางแยกมากมายนั้น ส่วนวิญญาณภาคที่สองจะสถิตอยู่ที่สุสาน และวิญญาณภาคที่สามจะไปเกิดใหม่ในโลกมนุษย์ ฉะนั้นคนเราจึงมีวิญญาณ 3 ภาค วิญญาณบรรพบุรุษของเราที่อยู่ตรงนั้นด้วย คิดแล้วอย่างกับว่าเมื่อลูกหลาน เกิดแล้วก็เป็นคนเดียวกับบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว แม้ว่าจะเดินทางไปแล้วแต่ก็วนเวียนมาถึงวิญญาณอีกภาคเช่นกัน ดังที่บทสวดนำทาง (Taw kev) เขาจึงบอกให้นำนำทางไปตามหาบรรพบุรุษ ไปถึงที่ เยอ ว่าง เย่ง ตัวะ แต่ง และมีเส้นทางมากมายให้เลือกไปเกิดใหม่⁹”

จากหลักความเชื่อที่ว่าแม้คนจะเสียชีวิตไปแล้ว แต่ยังมีภาคที่สองของวิญญาณเหลืออยู่ประจำที่สุสาน ฉะนั้นการหาทำเลสุสานที่มีดวงจ้ยหรือเหม่ง ต้อ (meem toj) ที่ดีให้กับดวงวิญญาณของบรรพบุรุษจึงเป็นศรัทธาของศาสนาให้กับผู้ที่เป็นลูกหลาน เพราะชาวม้งเชื่อว่าได้พื้นภัพที่ไม่ว่าจะเป็นแผ่นดินหรือท้องน้ำนั้นมีเทพญามังกร (Looj meem/zaaj) หรือพญานาคในความหมายทางพุทธศาสนาอาศัยอยู่ โดยเทพญามังกรจะเดินไปมาได้พื้นดิน โดยเชื่อว่าจะอยู่อาศัยตามสันเขาที่ไม่สูงมากนักและมีภูเขาล้อมรอบ ซึ่งจะสังเกตเห็นได้ชัดเจนในกรณีที่มีสระน้ำโดยธรรมชาติอยู่ในบริเวณพื้นที่นั้น เนื่องจากมังกรชอบน้ำจึงต้องเก็บน้ำไว้ใช้

จากการที่ชาวม้งเชื่อว่าได้พื้นดินมีเทพญามังกรอยู่นี้เองได้สะท้อนให้เห็นการตอกย้ำถึงการเลือกพื้นที่ดวงจ้ยของสุสานได้อย่างชัดเจนของบทกลอนสือไส โดยเฉพาะในตอนที่ว่าที่ด้วยการอวยพรและการสั่งสอน (foom kom) โดยเชื่อว่าหากผู้ใดได้พื้นที่ “เหม่งต้อ” (Meem Toj) หรือดวงจ้ย ซึ่งเป็นจุดหรือ “เสาต้อ” (Sauv toj) ที่เป็นเส้นทางเดินของเทพญามังกร ไม่ว่าจะใช้เป็นพื้นที่ทำสวน ไร่ นา ที่ตั้งบ้านเรือนหรือสุสาน จะทำให้ผู้นั้นหรือญาติพี่น้องมีความเจริญรุ่งโรจน์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมการเมือง เช่น ทำมาค้าขายคล่อง มีฐานะทางการเงินดี หรือได้รับตำแหน่ง ยศ ศักดิ์ระดับสูง เป็นต้น ฉะนั้นเมื่อมีผู้ใดไปทำลายพื้นที่ที่ได้ทำกิจกรรม ไม่ว่าจะขุด หรือฝังศพอื่นใกล้กัน แม้แต่ขุดหน้าดินอย่างลึกบริเวณเหนือสุสานก็ตาม

ยอมทำให้ญาติพี่น้องหรือลูกหลานเกิดความไม่พอใจอย่างยิ่ง จนต้องเกิดปัญหาขัดแย้งกันอย่างรุนแรงให้ได้ ดังกรณีที่ ไสหลิด แซ่ผ้อ (Xaivlwm Thoj, 2548) เล่าว่า

“เท่าที่เขารู้คือ กรณีสุสานที่เป็นพ่อของนายจ้าง (Tsaab) ไปคนหนึ่งที่เคยอยู่บ้านดงสามหมื่นมาก่อน โดยก่อนหน้านั้นแม่ของนายบลาจ้อ (Nplajchoj) กับไซกัวะ (Xaivkuam) เสียชีวิตแล้วเอาไปฝังก่อน ที่ฝังสุสานนั้นจะห่างไกลกันมากเลย ประมาณจากนี้ไปที่เขาโนน! จากนั้นพ่อของนายจ้างไปก็เสียชีวิตแล้วเอาไปฝังใกล้กัน แม้ว่าจะมีเขาหลายลูกกันแล้ว แต่ญาติของสุสานแรกว่าจุดนั้นจะขัดกับสุสานของตนอย่างไรก็ไม่รู้ ในที่สุดเขาจึงต้องให้เอาไปฝังในที่ใหม่ให้ได้เท่านั้น ในเวลานั้นใกล้ค่ำแล้วด้วย พวกเขาจึงต้องเอาศพออกมาแล้วนำไปฝังไว้ที่ใหม่ของเขาอีกฟากหนึ่งซึ่งมองมายังสุสานแรกไม่เห็น จึงทำให้ปัญหาคลายลงได้ ดูลิ สุสานไม่ได้อยู่ในเขาลูกเดียวกันเลย และยังมีเขาหลายลูกกันแล้วนะ คุณดูลิ ความเชื่อของม้งเรานั้นทำกันได้ออย่างนั้น...การที่คนไม่รู้แล้วมาทำลายพื้นที่สุสานก็มีมากมาย เช่นเขาจิงโงมาขุดทำลายสุสานบรรพบุรุษของเรา ถ้าทำเช่นนั้นก็จะส่งผลกระทบที่ไม่ดีมาถึงลูกหลาน”¹⁰

เมื่อระบบความเชื่อด้วยวิญญาณและพื้นที่สรวงจ้วยของสุสานมีความสำคัญกับชีวิตความเป็นอยู่ของลูกหลานอย่างแนบแน่นดังกล่าว คราวนี้เราจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจระบบความเชื่อของบทกลอนสี่ไลที่คอยผลิตซ้ำครั้งแล้วครั้งเล่าด้วยการนำมาเทศน์ในพิธีศพอันเป็นจุดเริ่มต้นของระบบความเชื่อที่สัมพันธ์กับความเป็นจริงในชีวิตของชาวม้ง จากการประชุมวิจัยชาวบ้านหลายครั้งผู้รู้อาวุโสต่างเห็นพ้องต้องกันว่าชื่อบทกลอนสี่ไลที่เรียกว่า “สี่ไล” (Txwv Xaiv) นั้น แปลว่า “พรของพ่อหรือคำสอนที่พ่อเลือกไว้” ซึ่งนานมาแล้วมีพ่อคนหนึ่งที่มีความฉลาดรอบรู้มากได้แต่งบทกลอนว่าด้วยจารีตความเชื่อและคำสั่งสอนเหล่านี้ไว้ โดยได้นำไปถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์แล้วได้สั่งไว้ว่าหากผู้เป็นอาจารย์ได้เสียชีวิตลงแล้ว ให้ลูกศิษย์ผู้ที่ได้รับการสืบทอดบทกลอนนั้นนำบทกลอนของอาจารย์มาเทศน์ให้กับลูกหลานของอาจารย์ได้ฟังในพิธีศพ ฉะนั้นเมื่อเทศน์บทกลอนที่ผู้เป็นพ่อได้เลือกไว้เหล่านี้แล้วต่างจึงมักเรียกว่า “สี่ไล” ในความหมายว่าเป็นคำสอนของพ่อ

ทั้งนี้ ชาวม้งมีตำนานที่บ่งบอกระบบความเชื่อด้วยวิญญาณของผู้ตาย ซึ่งผู้แต่งบทกลอนสี่ไลได้ใช้ร้อยเรียงแต่ละบทเพลงเข้าด้วยกัน ในทำนองว่าเป็นที่มาของบทกลอนสี่ไลหรือเปรียบเปรยเชิงเป็นอุบายว่าบทกลอนเหล่านี้เป็นคำพูดของวิญญาณผู้ตายจริงๆ ทั้งๆ ที่ข้อเท็จจริงนั้นผู้ตายอาจไม่มีความรู้บทกลอนสี่ไลแต่อย่างใด เพราะนักเทศน์ทั้งสองได้ถอดวิญญาณไปติดตามดวงวิญญาณของผู้ตายยังปรโลก ด้วยการขับบทกลอนสี่ไลในพิธีศพคืนสู่สุดท้ายจริงๆ ซึ่งในบทเพลงที่ว่าด้วยที่มาของความตาย (Tas Saub-Swvyig) ได้ชี้ให้เห็นคำกำเนิดบทกลอนสี่ไลว่าความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ของมนุษย์โลกนั้นมาจากจารีตของ

เทพเจ้า จือ หยี้ (Vaaj neeb Swv Yig)¹¹ โดยเริ่มหลังจากจือ หยี้ ผู้ซึ่งสามารถเอาชนะความตาย แต่ในที่สุดตัวเองกลับถูกจือ หยี้ (Nixwg nyoog) ล่อหลอกให้กินวิญญาณที่เป็นลูกของตัวเองที่แปลงร่างเป็นวัวในขณะที่จือ หยี้ กำลังรักษาความเจ็บป่วยอยู่ในปรโลก¹² (ดูภาคผนวก ก. นิทานว่าด้วยกำเนิดบทกลอนสี่สั) จึงทำให้จือ หยี้ ผิดบาปจนต้องถึงแก่ความตายอยู่ในปรโลกนั้น (ดูภาคผนวก ค. บทเพลงแคนว่าด้วยกำเนิดพิธีทรงเจ้า) เมื่อนั้นมนุษย์ที่อยู่โลกจึงให้ชายสองคนประกอพบพิธีทรงเจ้าเพื่อไปตามหาจือ หยี้ ในปรโลก เมื่อตรวจวิญญาณของมนุษย์ทั้งสองไปพบจือ หยี้ ที่กำลังเดินไปสู่สวรรค์นั้น จือ หยี้ จึงได้ฝากคำอธิบายถึง การเกิด แก่ เจ็บ ตายมาให้กับมนุษย์โลกผ่านผู้เป็นร่างทรงของเทพเจ้าจือ หยี้ ที่สามารถติดตามไปในปรโลกจนกระทั่งเมื่อเดินทางถึงบันไดสวรรค์ เทพเจ้าจือ หยี้ จึงห้ามวิญญาณมนุษย์ทั้งสองที่ติดตามมา¹³ ซึ่งผู้เข้าทรงทั้งสองนี้ต่อมาได้เปลี่ยนให้ขับบทกลอนสี่สัแทนการเข้าทรง นับแต่นั้นมาชาวมังจึงมีจารีตขับบทกลอนในพิธีศพสืบต่อมาจนถึงทุกวันนี้

ເຈື່ອງຣຣດ້າຍບາ

¹ Ces muaj 2 pab. Ib pab uantej, pab tsi ntsib rog hos. Muaj 1 pab lawv qab ces pab ntawd ntsib rog ces. Suav tua ces lawg rov qab lawm, nraum ub lawm. Pab tsi ntsib rog ces thiaj los..los tej no lawm. ces nim no thiaj li muab uas muab ua keeb ua puam hais tias muaj ib txhia Hmoob mas tshu rog, txog tej laus puv 120 ces tsa rog. Muaj ib txhia mas tsi tsa rog, cov ntawd mas tsi ntsib rog. Peb pab nyuas mas yog los ntsib rog ais. Suav tua ces ib txhia tawg rov qab thiaj los. Ces nim..ntsib rog ces thiaj tua phom ces nim no lawv tej laus thiaj muab ua phom..as thiaj tua phom raws li uas muab ua..ua paphenis (ປະເພນີ) los lawm hos. Tej laus ib..qaug txog tej laus hnuv kawg uas tag simneej, mus txog tom lub qhov ntxa luas tseem hais tias "Suav huas khau, mas yog huas mov" no mas thiaj noj tas no mas vim yog lub keeb muaj li no. (Nyiajxauv Xyooj, 8 lub 5 hlis xyoo 2545)

² Los hla Kua Toob, Kua Xib. As..thiaj los mus hla uas niag no i..Dej..Dej Liab Dej Ntsuab no ces, los mus hla Dej Liab Dej Ntsuab no ces. los rau uas Viajnas (ເວີຍຕນາມ) qaum teb mas. thau mas lawv tsi hu ua Viajnas no yom, lawv hu ua Phajvaj no ov. Thiaj los rau Phajvaj qaum teb. (Lajxees Lis, 11 lub 12 hlis xyoo 2546)

³ Ab..nua tej laog tas yog Suav tua tua, lawv lawv tua ais puab tsaws Suav teb lug nua ais. Puab lug hlaa nam Dlej Luj, lug hlaa nam Dlej Lab, Dlej Ntsuab lug, hlaa nam dlej kws tas Xyoo Txaij Xyoo Nraog lug, Dlej Zaaj lug. Lug rua nam dlej lab dlej ntsuab, lug rua "toj tuag ntshai, roob tuag no" tej nuav huv qos sw le. Ais le hlaa lug nyob tao rua tim Moos Khoos, Chis Leev nua naw. Tes nyob nyob ob peb xyoo tim tes, txawm tswv tid lug rua tim Mej Las Us tes. Lug nyob Mej Las Us tes, nyob nyob tes xam tswv tid rov lug rua ntawm nuav. (Phuab Yaaj (puj Tsaavsuav), 26 lub 6 hlis xyoo 2546)

⁴ "Mas los rau Moos Yoos ped mas lawv thiaj tsiv los (Laim Chis Leev) lawm mas. Yawg Nchaivxyum thiaj tuaj mus tos. Mus tos, mas thaum ho mas ib tus Tsujxwm (thiab Txiajtuam) thiaib yawg Nyiajpov no, tuaj mus tos, mas nyob tau 1 xyoo. Nyob tau 1 xyoo mas aub ! lawv txawm ho tsi los lawm. Lawv txawm tsiv los hauv Naj Khab (ນາຍນ້ຳເມັດ), Naj Keem tid los mas. Niag Ntsumxeeb thiaib uas niag Lwv, ob niag thiaj muab yawg Nchaivxyum xa los mus rau Mej Khib, Mej Lauv ntawd, tuaj mus txog Mej Khib, Mealaub mas. Mus txog tsev (Laim Chis leev), mas yawg pojniam twb yuav lug nyob tau 1 xyoo, pojniam yuav mus yuav txiv lauj."

⁵ Thaum ub tsis muaj ntuj, tsis muaj teb, tsis muaj hnuv, tsis muaj hli. Ntuj yeas ntuj li yi xws qhoo hmab, teb yeas teb li yi xws qhoo hlua, ntuj kheej ntuj li lam xws lub xab, teb kheej teb li lam xws lub ncuav. Lub ntuj tsi to raj, lub teb tsis to nrog. Noob neej raug tsis muaj, noob tsav raug tsis tau. Yog Faj Foob li sawv los xab xeeb. Foob siv li sawv los xa xaws. Faj Foob xab xeeb tau niam puj saub cev los poob. Foob siv xab xaws tau Saub yawm cev los txog. Ces puj Saub thiaib Saub yawm li hais tias "zaum no wb yuav los tsim kom tau ib lub ntiaj teb kom zoo thiaib muaj nuj nqis heev."

Thaum nkawd hais li no tag. Ces Saub yawm thiaj hais tias "puj Saub ! koj yog poj niam ces koj puab lub ntiaj teb, es kuv mus puab lub ntuj. Thaum wb puab tau tiav lawm. Wb mam nqa coj los sib dhos ua ib lub ntiaj teb." Thaum hais li no tag ces. Puj Saub txawm mus puab lub ntiaj teb. Hos Saub yawm txawm mus puab lub ntuj, nkawd ob leeg mus puab tau 9 xyoo thiaj puab tau lub ntiaj teb thiaib lub ntuj tiav los txog. Thaum no, nkawd thiaj nqa coj los sib dhos kiag no ua ciav lub ntuj yau me ntsis lawm, lub ntiaj teb loj dua lawm, ces tsis haum. Thaum zoo li no, nkawd thiaj li muab lub ntiaj teb rub kom yau zog los phim lub ntuj. Ces thiaj ua rau lub ntiajteb txoom rees ua roob ua hav, tsis tiaj tsis tus lawm. Ces niaj hnuv no lub ntiaj teb thiaj ua roob ua hav daws tsis xwmyeem li no lawm.

Thaum nkawd tsim tau lub ntuj lub teb los lawm. Puj Saub yug tau 6 leej tub. 1) Theeb Tswv. 2) Xob Laug. 3) Ntxwg Nyug. 4) Txoov Siv Yis. 5) Zaj Laug. thiaib 6) Ci Kaws. Ces puj Saub thiaib Saub yawm thiaj faib tebchaws rau nkawd 6 leej tub mus nyob. Yawg Theeb Tswv ua tusthawj coj thiaib tuav lub ntuj lub teb tag nrho tib si. Yawg Xob Laug ua tus mus kav huab kav cua thiaib tsim noob xob. Yawg Ntxwg Nyug ua tus mus tsim noob dab, kav dab thiaib neej. Yawg Txoov Siv Yis ua tus mus tsim hauv kuab muaj tsuas, tsim noob neeb kho mob nkeeg. Yawg Zaj Laug ua tus mus tsim noob zaj thiaib kav ciam dej ciam av.

Yawg Ci Kaws ua lus mus tsim hnuv tsim hli, tsim hnuv qub thiab saib xyuas noob neej nyob hauv lub ntiaj teb nrog tsiaj txhu, xyob ntoo, nroj ntuaq.

⁶ Peb yuav has, peb yuav has ib dlej txag qos zag la txawm hov twg. Ib dlej txag qos zag yuav lug txawm peg Ntxwj Sw Qos Nyooq ncij qaab zeb. Ib dlej txag qos zag ndiawg qos ndlov txug nraag taj, ib leeg (saib tus tuag ntawd yog miv nyuas los yog tuabneeg laog. Xoommub (ສົມມຸດ) tas tuabneeg laog nua tes) ib leeg tub coj leeg kiv. Ib teg qos laoj los yuav lug muab nam fwj taob, yuav moog nqaa dlej txag qos zag coj lug tshaob, coj dlej suv yuav lug ntuxav (saib tus tuag yog qos puj los qos yawg. Xoommub tas yog qos yawg) coj lug ntuxav yawm qos txwv ib lub ntsej dlawb mog qos nyooq moog xub dlawb, yuav moog nqaa ib dlej txag qos zag, tshaob coj dlej suv yuav lug ntuxav yawm qos txwv lub ntsej muag los dlawb mog qos nyooq moog xub dlawb. Yuav lug ntuxav yawm qos txwv peb tis. Plhuaj taob nam peb taob yuav moog ntuxav moog moog xub dlawb, dlaos tao nam peb fwj yuav lub ntuxav moog xub ntuxog, yuav yawm qos txwv. Yawm qos txwv yuav ntaoj qos tawv, yawm qos txwv tus laov qab qua. Ntxwj qos nyooq los laov qab teb. Yawm qos txwv le moog dlawb Ntxwj Qos Nyooq qhov muag hlib. Ntxwj Qos Nyooq laov qab qua, yawm qos txwv laov qab xaa. Yawm qos txwv le moog dlawb Ntxwj Qos Nyooq hauv muag ntxaa.

⁷ Zaaj "tsaj txhuv ua xuv", qhov kws has txug nam dlev ua xu. Mas luas yuav xaav has tas "eb ! nam dlev nuav ais, yuav moog kuim qhoov (เก็บของ) txuj tej zaaj tej haiv hov dlaabtsw?" taabsws tsw kuim qhoov dlaabtsw ! kuas yog nam dlev mas yog ib cov thaa mas tshaj (ธรรมชาติด), ib cov xees vej loov (สิ่งแวดล้อม) kws nrug yus nyob ua ke ntaag ntawd, ib cov cuab yeej toom txawm los yog ib cov khawj maiv khawj mws (เครื่องมือเครื่องมี) ntaag !. Txhua yaam thaa mas tshaj, ib poogncig ntawm yus puavleej yog khawj maiv khawj mws kws noj tao swv tao, yuav muaj txaj ntswm qaab hao rua yus, yuav muaj kuab rua yus. Puavleej muaj. Yuav muab coj lug ua txajntsws qaab hao rua yus kuj tao, yuav muab coj lug ua kuab phem rua yus kuj tao.

As..mas luas (Nyawj Vaaj Yeeb Tuam Teem) yuav swv tej nuav coj lug moog ua lub chaw qha rua yus xwb. Mas has le nuav, has tsawg nyab suavdlawg paob ntao lawm. As..yuav swv tej xees vej loov nuav coj lug ua qhov chaw qha, ua thij npoom npom (พนักงาน) ua qhov chaw qha. Ua qhov chaw taw qha rua yus has tas muaj hem kaa phib paum kam tim (เหตุการณ์ผิดปกติ), muaj ib qhov chaw txawv txawv, muaj ib yaam txawv txawv...yus nyob yus tuableeg tsw laib, yuavtsum muaj ib poogncig ntawm yus. Tej fuab tej cua los kuj ib yaam. Luas yuav has tas "av..nam cua moj lig fuab kaw, nplawm ntuj qas ntwg qaab ntug tuaj". As..tej nuav nyob rua tej zaaj tej haiv huv nuav. Puavleej muaj txajntswm qaabhao rua yus, nyob ntawm yus yuav txhais tsaog hab tsw tsaog. Hab puavleej muaj qhov chaw moog chaw lug...Nai thaa mab tshaj hab yaam ib poogncig ntawd, nws nyob ntawd nws yeej tsw txawm ua dlaabtsw. Taabsws yog Nyawj Vaaj Yeeb Tuam Teem yuav muab tej yaam coj lug moog ua rua yus paob, ua coj lug qha yus. Ces nws yuav tsw fem muab dlaabtsw coj lug qha. Yog tuabneeg tes luas yuav has lug rua yus los luas yuav ua ntaob ua ntawv rua yus. Taabsws dlaab ! lawm tes puab yuav muab yus tej cuab yeej toom txawm ib poogncig ntawm yus, coj lug moog ua ib yaam txawv txawv rua yus pum...Peb Hmoob has tas "ua swv ua npus" nua los mas. Ntshe yog ua swv ua npug rua yus lawm.

Ntshe yuav yog tas yog ua chaw qha xwb laud nua, los yog yuav tooj kaam (ตั้งการ) xyaab ntawv tsaj txhu nua tes. Yus ua neeb ua yaig, muab qab muab npua, muab qab muab qai, muab nyuj, muab npua coj lug moog tua, moog khu, moog txws, moog them. As..muab xyaab muab ntawv moog as..them tej nuav tes kuj dlhao yus lub txwm, dlhao lawm ib zag...

Thao kuv tseem nyuas tub yao yao mas. As..kuv nam kuv txwv ob tus mas laog hab laub, hnoobnyooq muaj 70-80 xyoo lawm hab laub. Kuv nam hnoobnyooq muaj 70 lawm xyoo lawm hab laub. Mas peb nyob ib lub tseb tshab tshab le. Peb nyob lub tsev es, peb muab hloov qeeb tshab tshab le. Peb ncav muab qeeb ntawv tshab taag mas. Muaj ib tus nyuas dlev mas. Kuv nyuas tub hnoobnyooq muaj 10 lawm xyoo mas. Kuv yuav ua sw mas. Kuv moog rua huv tsev, ua caag hnov dlag dlag tom sao tsev niv ?! kuv xaav tas "eb ! ua caag dlaabtsw dlag tom sao tsev nib ?" lawm moog saib ua cav yog kuv tus nyuas dlev dlag tom sao tsev.

Kuv xaav tas “eb ! nyuas dlev miv quav le nuav ais, ib ncig log vaaj tog tsev ais sab nuav ais, dlaom laib moog le caag ?!” Tes kuv nam has tas “yog koj muab ntsum rua sao tsev kaj ?!” kuv las “kuv tsw lao ntsum laub, sov nws dlaom hov twg moog laud” tes kuj tsw has tomntej tomqaab lawm hab.

Peb nyob tim Fej Yeev (ห้วยเย็น) tes. Nyab tej laog xaav tao kuas kuj tsw zoo has hab tes. Tao tsw ntev, kwsyees tas ntshe 5-6 hnuv xwb tes, txawm muaj ib nam ntoo qaog lug, dlog lug ntaos peb tsev pob taag lawm. Tes peb muab lub tsev hov laoj coj moog ua kag dlua ib lub nyob, tuab tsw muaj 1 xyos tes kuv nam tuag lawm hab. Tes yus muab xaav lug xaav tuaj kuj ntshe yog tim tej nua. Luas tuab lug qha rua yus paob, qha rua yus pum tes nua. Hab tej laog yeej los has ib los ib txhws lug. Luas yeej los has tas “ua swv ua npug” yeej los muaj.

⁸Neej Tsu as, koj nyob nraag ntug Fib Dlain le tebchaws as sov koj haus luas lawm pes tsawg dlej, tau tsauv luas lawm pes tsawg tawg muab cov nyaj txag nuav rua koj coj moog them luas nqe dlej nqe lawg, koj le tau kev moog no tov Neej Tsu!. Neej Tsu as! Koj lug saab Khoos tim ub lug, muab cov nyaj txag nuav koj coj ces koj txug nraag ntug Khoos, ais koj coj cov nuav coj moog dlav Maab dlav Suav ais nquam koj nkoj lawm saab tim ub, koj moog nrhav koj tsho tsuj tsho npuag naav no tos Neej Tsu!

⁹Moog cuag puj cuag yawm nua mas, moog nyob rua huv “99 txuj kaab 88 txuj kev” hov ov. Mas cov tuabneeg kws puav! leej kws moog thawj thab taag tes...av..qaum ntuj teb, kws kev khaub lig hov. Tes muaj ib tus (1) ntsuj plig yuav moog nyob rua hov ntawm Nyawj Vaaj Yeeb Tuam Teem “99 txuj kaab 88 txuj kev”. Ib tus (2) ntsuj plig tes yuav moog nyob rua ntawm lub ntxaa. Ib tus (3) ntsuj plig tes yuav rov moog nrhav nam nrhav txwv, thawj thab rua Yaaj ceeb tuabneeg. Tuabneeg nuav tes muaj 3 tus ntsuj plig tes. Cov ntsuj plig kws nyob hov ntawm “99 txuj kaab 88 txuj kev” nlawd tes, muaj ib txha tes yog yus puj yus yawm ntaag ! Yus puj yus yawm kws txheej swm kws yug dlhau lug, yug lug pis tsawg zag pis tsawg zag...as yaam le dlaabtsw kuas yug rov lug tes kuj rov qaab lug txug tus qub, tes yog tuab tus. Huas thaum kws yus lawm tes tus hov nyob nws hov, moog moog poog ncig rov qaab lug txug tes kuj yog tuab tus hab...Luas zaaj taw kev ces xam taw kev tas yuav “coj moog cuag puj cuag yawm, cuag yaig cuag luag” rua hov ntawd, Nyawj Vaaj Yeeb Tuam Teem, “99 txuj kaab 88 txuj kev.”

¹⁰Qhov nam kws sws caav sws tshe. Puab pav lug xwb. Thau u yawm “Tsaab Ruag” tom Puiv (บ้านดอยปู่ย), koj paub tsw paub ne, peb Tsaab hov? Tsaab hov txwv tes. thau nyob rua tom Loov (บ้านดงสามหมื่น) tes yog puab cov Hmoob Xyooj nuav hab los. Yawm Xaivkuam tid hab yawm Nplajchoj puab cov hov nam luag tes. puab coj moog log dleb nav, dleb le nuav rua tim roob tim u los ua caag kas. Tes Tsaab txwv, yawm Txajlwrm hov luag tes. puab muab coj log rua tim u, le nuav, dleb caj dleb tuag, hlaa ob peb lub roob, ob peb lub haav. Kuas yog nim tuam moog los sov yog nim ua caag tes, nim moog yuam puab lub ntxaa tid nua tes. tuab khawb tau qhov huv sw, haam txag huv sw tes. Hmoob Mob yeej los tsw kheev le, yeej los yuav tseev muab tshu coj moog log dlua qho xwb tes.

Yuav tsausntuj tes. thao Paajyeeb hab Nchaivyag puab nyob tid. Puab 2 yim xwb ov. Tes puab xam muab tshu coj moog log rua tom ib saab nam roob kws tsw xob pum tim puab lub ntxaa. Puab (Hmoob Mob) xam yib nej !. mas tuab tsw yog nyob tuab lub roob, nyob peg hab na, Kim ze ze, tuab lub haav nuav nav. Kim ob peb lub roob ob peb lub haav tim u nav. Koj saib Hmoob txuj kev cai kws Hmoob ua hov seb...ua le hov kuj muaj hab nav. Yog yaam le kws luas tuaj muab yus nam yus txwv le ntxaa rhob, los luas muab khawb ua le nuav kuj yuav faam lug txug rua tej lub tej ki tsw zoo.

¹¹Meb nkawm nyuas kwv luag u, yog puj Saub-Swvyig nyob moog rhawv vaaj, nws puj Saub-Swvyig nyob moog rhawv tsev.

¹²Peb yuav hauv, peb yuav has ib leej twg txooj neeb tseeb? Swv qos yig txooj neeb tseeb. Ib qos tsw txooj yaig zoo? Swv qos yig txooj yaig zoo. Swv qos yig yuav txooj neeb yaa qos plawg, yuav txooj yaig yaa qos tshuv. Swv qos yig yuav moog khu ib nplajteb tej tuabneeg nrug zoo taag. Swv qos yig nrug tsw paub Ntxwj qos nyooq yuav lug muab Swv qos yig puj qos nam tub qos ntawg tus nyuj tsaag moog lua taag. Swv qos yig moog tsw paub. Swv qos yig yuav lug muab lub qos ntawg tus nyuj tsaag nrug noj taag. Los Swv qos yig xaav qos zoj los tu sab. Swv qos yig yuav txooj neeb txug qaum ntuj tsw rov lug, yuav txooj yaig rua qaum peg tsw rov qaab. Swv qos yig yuav lug muab ib cwj neeb ntsuj li rauv rov rua npaltee, yuav lug muab tus cwj yaig ntsum le ntsoog rov nplaj nraag. Swv qos yig yuav lug has ib nplajteb tej tuabneeg ib leejtwg txuj hmoov zoo, yuav lug

khaws tau Swv qos yig tus txooj neeb le txooj neeb tseeb. Swv qos yig yuav lug has rua ib nplaj nraag tej tuabneeg ib leejtwg txuj hmoov zoo, yuav khaws tau Swv qos yig tus cwj yaig le txooj yaig zoo. (Nplajthoj Xyooj, 11 lub 4 hlis xyoo 2551)

¹³ Saub-Swvyig nim nci hlo lawm cuaj qeb tsuj ntaiv ntsuag, dlawm txhwb dlawm txhoo nim dlawm moog cuag. Saub nim nci hlo lawm cuaj qeb tsuj ntaiv nci, dlawm txhwb dlawm txhoo nim dlawm lug ti.

บทที่ 3

กระบวนการเรียนรู้บทกลอนสี่ไมกับการวิจัยชาวบ้าน

3.1 การวิจัยภูมิปัญญาชาวบ้าน

ก่อนที่จะมีเวทีประชุมครั้งแรกนั้น ผู้เขียนในฐานะหัวหน้าโครงการวิจัย ได้ปรึกษากับพ่อในฐานะที่มิวิจัยที่เป็นผู้รู้และผู้ประกอบพิธีเทศนาบทกลอนสี่ไมกับดร.ประสิทธิ์ ลิปรีชา นักวิจัยประจำกลุ่มชาติพันธุ์ม้งของกลุ่มศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในฐานะที่ปรึกษาโครงการวิจัยนี้ เพื่อเตรียมวิธีการประชุมหลายครั้ง โดยเฉพาะได้ตระหนักว่าผู้เข้าร่วมประชุมเกือบทั้งหมดไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาเขียนทั้งไทยและม้งได้เลย ยกเว้นภาษาพูดและสัญลักษณ์เท่านั้น ในที่สุดผู้เขียนจึงได้วางแผนจัดรูปแบบการประชุมในลักษณะโต๊ะกลมเพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนจะได้รู้สึกมีสถานภาพทางสังคมเท่าเทียมกันและมีบรรยากาศเป็นกันเอง อันจะนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่อาจจะมีการวิพากษ์กันบ้าง ส่วนวิธีการสื่อสารนั้น นอกจากต้องใช้ภาษาพูดม้งเป็นหลักแล้ว ผู้เขียนยังได้เตรียมกระดาษแข็งสีต่างๆ ขนาดประมาณหน้ากระดาษ A4 เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมจะได้ใช้ขีดเขียนรูปภาพหรือประโยคต่างๆ ซึ่งสะดวกต่อการปะติดและโยกย้ายบนกระดาน รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ประกอบพิธีกรรมเพื่อเปิดเวทีวิจัยชาวบ้านด้วย

การประชุมครั้งแรกนี้ โครงการวิจัยกระบวนการเรียนรู้บทกลอนธรรม (สี่ไม) และปรับประยุกต์คติความเชื่อเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี กรณีศึกษาเครือข่ายชุมชนสร้างสรรค์วัฒนธรรมม้งผ่อ จังหวัดเชียงใหม่ ได้กำหนดหัวเรื่อง "ระดมความคิดเพื่อพัฒนาแผนกิจกรรมวิจัยและเรียบเรียงบทกลอนสี่ไมของชาวม้ง" จัดขึ้นในวันที่ 27-28 พฤษภาคม 2549 ณ โครงการบ้านรวมใจ อำเภอสันทราย

จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้รับการสนับสนุนที่ประชุมโดยคุณสิริกา กิตติยังกุล ผู้อำนวยการสมาคมพัฒนาคุณภาพชีวิตบนพื้นที่สูง ได้กล่าวต้อนรับในฐานะที่ได้เอื้อเพื่อห้องประชุมและรับเลี้ยงอาหารโดยตลอด จากนั้นนายเหนาะผี ธรรมชาติอุดม (Nomfwm Thoj) ในฐานะอาจารย์บทกลอนสี่ไมอาวุโสทำการเปิดเวทีวิจัยด้วยการจัดรูปเทียนและเผากระดาษเงินเพื่อเซ่นไหว้และอันเชิญดวงวิญญาณอาจารย์บทกลอนสี่ไมที่ได้ถ่ายทอดบทกลอนสี่ไมให้พวกตน รวมทั้งเซ่นไหว้เจ้าที่ด้วย ทั้งนี้เพื่อขอขมาหากว่าการวิจัยอาจจะผิดต่อบุญคุณท่านและให้การคิด พูด และกระทำในเวทีวิจัยชาวบ้านจะมีแต่ความเป็นมงคลลุล่วงไปด้วยดี

การประชุมครั้งนี้ เพื่อระดมความคิดพัฒนาแผนกิจกรรมวิจัยร่วมกัน ซึ่งทีมวิจัยได้วางแผนไว้เมื่อครั้งเสนอโครงการวิจัยต่อสำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.) แล้ว ยังเป็นการเรียบเรียงบทกลอนธรรม (สือไส) ด้วย ซึ่งถือเป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านต้องใช้เวลาพูดคุยกันมากที่สุด ทำให้กิจกรรมส่วนที่ 2 ที่แม้จะถูกกำหนดไว้ในเวทีประชุมครั้งที่ 2 ตามแผนกิจกรรมที่ได้รับอนุมัติ แต่ก็สามารถนำมาใช้ร่วมกันได้ในเวทีประชุมครั้งแรกนี้ ทั้งนี้ในระยะ 3 ปี ที่ผ่านมากลุ่มเครือข่ายสิ่งแวดล้อมม้งได้เคยจัดเวทีประชุมชาวบ้านเพื่อบันทึกบทเพลงบทกลอนสือไสแล้ว แต่ไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากไม่ได้ทำการเรียบเรียงเนื้อหาของบทกลอนสือไส

อย่างจริงจัง ยิ่งกว่านั้นแต่ละบทเพลงหนึ่งๆ ที่อัดเสียงได้นั้นยังสลับกัน ไปมา เนื่องจากผู้ควบคุมห้องอัดเสียงและทำการติดต่อเป็นคนไทยพื้นราบไม่เข้าใจเนื้อหาและกระบวนการที่ชาวบ้านต้องการ ทำให้นายใจหม่าง วาณิษประดิษฐ์ (Caivmaas Thoj) ทีมวิจัยได้ขอเชิญชวนชาว ม้ง ผู้ที่ไม่จำกัดต้องอยู่ในแค่ตระกูลผ่อ (Thoj) เท่านั้นเข้าร่วมเวทีประชุมด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายของโครงการวิจัยฯ ด้วย ทำให้มีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด 9 หมู่บ้าน¹ รวม 38 คน ซึ่งทำให้บรรยากาศการประชุมครั้งแรกนี้เต็มไปด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ย้ายการประกอบพิธีเทศนาบทกลอนสือไสที่มีปัญหาทั้งเนื้อหาและลำดับขั้นตอนการประกอบพิธีเทศนา หลังประชุมชาวบ้านได้สะท้อนว่าเวทีครั้งนี้สมกับที่รอคอยมานาน

จากการประชุมดังกล่าวแล้ว ผู้เขียนได้รับบทเรียนเกี่ยวกับการจัดเวทีเรียนรู้ของชาวบ้านหลายประการ กล่าวคือ 1) รูปแบบของการจัดเวทีการเรียนรู้ แม้การประชุมชาวบ้านครั้งนี้จะได้วางโต๊ะเก้าอี้ในห้องประชุมเป็นรูปวงรีตามความยาวของห้องแล้ว แต่เนื่องด้วยจารีตที่เพศชายเท่านั้นที่มีโอกาสเรียนรู้บทกลอนสือไสเท่านั้น ทำให้เวทีวิจัยชาวบ้านมีการพูดคุยที่เต็มไปด้วยกลุ่มผู้ชายทั้งหมด โดยมีแค่ตระกูลของผู้ร่วมประชุมจำนวน 4 แท้ คือ ผ่อ (Thoj) ไช้ง (Xyooj) จ้าว (Tsom) และย่าง (Yaa) ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมที่มาจากชุมชนเดียวกันมักเกาะกลุ่มนั่งร่วมกันมากกว่าที่จะนั่งคละกัน แม้ว่าโดยความสัมพันธ์ทางเครือญาติแล้วจะเป็นญาติพี่น้องทางสายเลือดเดียวกันบ้างหรือมีการแต่งงานกันก็ตาม รวมทั้งกลุ่มผู้ที่อาวุโสน้อยกว่ามักเชื่อเชิญให้ผู้อาวุโสกว่านั่งด้านที่ติดกับกระดาน ซึ่งถือเป็นหัวโต๊ะประชุมที่ทีมวิจัยหรือพิธีกรมักยืนกล่าวต้อนรับและจัดบันทึกการประชุม

นอกจากนี้ ยังพบว่าตรงต่อเวลาเพื่อพูดคุยไม่ได้เป็นไปตามที่ทีมวิจัยได้กำหนดวาระการประชุมไว้ล่วงหน้าโดยมีชาวบ้านกับทีมวิจัยสลับกันเป็นพิธีกรตามที่กำหนดไว้ในแต่ละวาระ เพราะผู้เข้าร่วมประชุมใช้เวลาเดินทางไม่เท่ากัน อีกทั้งเมื่อมาเจอกันแล้วต้องใช้เวลาทักทายหรือพูดคุยกันสักครู่ก่อน ทั้งนี้การที่จะพูดคุยเรื่องที่สำคัญได้ก็ต้องรอให้ผู้อาวุโสที่ได้รับเชิญมาถึงเสียก่อน ด้วยเหตุนี้ประเด็นพูดคุยจึงไม่เป็นไปตามเวลาที่กำหนด โดยทีมวิจัยต้องคอยจัดประเด็นเนื้อหาที่ได้พูดคุยไปก่อนหน้านี้เป็น

หลัก ฉะนั้นการกำหนดประเด็นกว้างๆ และมีชื่อพิธีกรควบคุมไว้ล่วงหน้านั้นเป็นผลดีเฉพาะกับผู้เข้าร่วมประชุมที่อ่านออกเขียนได้รู้เนื้อหาล่วงหน้าซึ่งกลุ่มผู้อาวุโสเกือบทุกคนจะไม่สามารถรับประโยชน์เลย

ที่สำคัญคือ การจัดบรรยากาศในเวทีพูดคุยของชาวม้งนั้นได้ให้ความสำคัญกับความสงบที่นำไปสู่ความสำเร็จในการพูดคุย โดยเฉพาะให้ผู้อาวุโสที่สุดในที่ประชุมซึ่งอาจรู้จารีตประเพณีไม่มากนักก็ได้เป็นผู้เปิดเวทีการพูดคุย ซึ่งในคำกล่าวเปิดประชุมได้พูดถึงฤกษ์ยามที่ดีได้มาร่วมพูดคุยกันและขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เช่นดวงวิญญาณบรรพบุรุษและเจ้าที่ในท้องถิ่นนั้นช่วยปกป้องคุ้มครองให้เวทีการประชุมบรรลุผลลุล่วงไปด้วยดี ซึ่งการประชุมวิจัย

เนื้อหาบทกลอนสือไสนั้นอาจมีการวิพากษ์กัน หลังผู้อาวุโสได้ปรึกษากันแล้วได้ใช้เครื่องเช่น ภูบ เทียน และกระดาษเงิน เพื่อเป็นสิ่งขอภัยโทษต่อดวงวิญญาณของอาจารย์และบรรพบุรุษที่เป็นผู้ให้การสืบทอดบทกลอนสือไส เนื่องจากเกรงว่าการวิพากษ์บทกลอนสือไสจะขัดต่อบุญคุณของเหล่าอาจารย์ ซึ่งเท่ากับไม่เชื่อตามที่ได้รับสืบทอดอันอาจขัดต่อคติความศรัทธาในบรรพชน รวมทั้งยังได้เซ่นไหว้ด้วยกระดาษเงินกับเจ้าที่ในสถานที่ประชุมด้วย เพื่อให้ช่วยคุ้มครองเวทีการประชุมให้การพูดจาจะมีแต่ความเข้าใจกันดีเท่านั้น รวมทั้งเป็นการขอภัยโทษที่อาจได้ล่วงเกินสถานที่ประชุมโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์

ทั้งนี้ พิธีกรรมเปิดประชุมด้วยจารีตของชาวม้งนี้ถือว่าเป็นการประยุกต์มาจากพิธีกรรมเซ่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อในบรรพบุรุษและอำนาจเหนือธรรมชาติในชีวิตประจำวัน ที่สำคัญเป็นการสือให้ผู้ร่วมประชุมได้รับรู้ว่าเวทีการพูดคุยนั้นมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากเป็นทั้งเวทีเรียนรู้และยังเป็นการพัฒนาที่ต้องการสร้างสรรค์อันอาจส่งผลต่อดวงวิญญาณของบรรพบุรุษหรืออาจารย์บทกลอนสือไสด้วย นั่นคือหากการพูดจาที่มีลักษณะหมิ่นเหม่ต่อความเข้าใจผิดหรือสร้างความรำคาญให้กับผู้อื่นนั้นควรละเว้นเสีย พิธีที่เป็นสิริมงคลนี้ได้ทำให้บรรยากาศการพูดคุยเต็มไปด้วยความเป็นมิตร

2) **วิธีการสื่อสารในที่ประชุม** แม้ว่าทีมวิจัยได้ตระหนักถึงข้อจำกัดในการสื่อสารและได้เตรียมอุปกรณ์การพูดคุยไว้พร้อมแล้ว แต่เมื่อให้ทำการแบ่งกลุ่มย่อยเพื่อที่ผู้เข้าร่วมประชุมจะได้แสดงความคิดเห็นได้เต็มที่ แล้วให้ผู้ที่สามารถอ่านออกเขียนได้เป็นตัวแทนกลุ่มนำเสนอพร้อมให้สมาชิกเสริมได้บ้าง ในที่สุดต้องยกเลิกแล้วให้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมใหญ่แทน เนื่องจากชาวม้งไม่มีโอกาสพูดคุยเพื่อคลี่คลายปัญหาทางจารีตมากนัก เมื่อได้โอกาสนำเสนอความคิดเห็น ประกอบกับการไล่เรียงเนื้อหาของบทกลอนสือไสที่ต้องเล่าพร้อมแสดงความรู้สึกอัดอัดตันใจจากประสบการณ์ของตัวเองเมื่อประเด็นหนึ่งได้ถูกปะทุขึ้นทำให้ผู้ร่วมประชุมต่างอยากแสดงความคิดเห็นในแง่มุมของตัวเองบ้าง ในที่สุดทำให้มีข้อเสียที่บางคนจัดวางพูดคุยในทัศนะของกลุ่มไม่รับฟังในที่ประชุมบ้าง และมีการใช้เวลาในการ

พูดคุยมากเกินไปที่ได้คาดไว้ ด้วยเหตุนี้พิธีกรจึงไม่สามารถควบคุมการพูดคุยได้ เนื่องจากในที่ประชุมได้เกิดอารมณ์ร่วมกัน ซึ่งหากทำให้การพูดคุยไม่ต่อเนื่องอาจทำให้ผู้ร่วมประชุมรู้สึกไม่ได้เป็นเจ้าของเวทีและอาจเกิดความลังเลในการแสดงความคิดเห็นในโอกาสครั้งต่อไปได้

อย่างไรก็ตาม แม้จะเปิดให้มีการอภิปรายในที่ประชุม ผู้ที่อาวุโสน้อยกว่าก็มักให้เกียรติกับผู้ที่มีอาวุโสกว่าได้แสดงความคิดเห็น และไม่นำเสนอความคิดที่ขัดแย้งกับความคิดเห็นอย่างชัดเจน เนื่องจากชาวม้งใช้วิธีการจดจำจากประสบการณ์ที่ได้ประกอบพิธีกรรมและรับการสืบทอดผ่านมุขปาฐะเท่านั้น ทำให้การกล่าวถึงองค์ความรู้ด้วยการพูดจาเป็นที่ยากลำบากสำหรับผู้ที่ไม่มีความมั่นใจในจารีตประเพณีที่สืบทอดมา แม้ว่าผู้พูดจะพยายามแสดงสีหน้าประหนึ่งว่ากำลังประกอบพิธีกรรมมากที่สุดแล้วก็ตาม กล่าวอีกอย่างหนึ่ง การพูดอย่างร้ายยาวของชาวบ้านอาจเป็นที่เข้าใจง่ายสำหรับผู้รู้จารีตด้วยกัน เนื่องจากสามารถจินตนาการถึงเหตุการณ์ของพิธีกรรมหรือเนื้อหาของบทกลอนสื่อได้ชัดเจนที่สุดแล้ว ดังนั้น จึงมักปรากฏว่าเกิดความสับสนในการสื่อสารด้วยคำพูดที่ไม่มีการจำกัดความหมายที่ตายตัว เช่น เมื่อกล่าวถึงการตั้งชื่อของ “เพลง” (Zaaj) หรือ “บท” (nqai) ทำให้แต่ละคนไม่สามารถให้ชื่อที่กะทัดรัดได้ โดยมักจะกล่าวถึงเหตุการณ์หรือเนื้อหาโดยรวมใน “ขั้นตอน” ของเนื้อหาหรือประกอบพิธีกรรมเท่านั้น ฉะนั้นจึงเป็นธรรมดาที่ชาวบ้านจะพูดสับสนไปมาระหว่างการใช้คำทั้งสองในลักษณะแทนกันได้หรือแยกกันด้วย

เวทีวิจัยชาวบ้านครั้งนี้ได้ใช้เวลากว่า 4 ชั่วโมง ในหัวข้อสภาพปัญหาของบทกลอนสื่อโจงฉวนลงเลยไปถึงสี่ทุ่มจึงได้ประเด็นของปัญหาที่จะวิพากษ์วิจารณ์ในวันรุ่งขึ้น ซึ่งทำให้ในที่ประชุมเห็นว่าการแบ่งกลุ่มย่อยเพื่อนำเสนอปัญหานั้นไม่มีความจำเป็นแล้ว เนื่องจากในที่ประชุมต่างรับรู้สภาพปัญหากันดีพอแล้ว ตรงกันข้ามหากมีการจัดแบ่งกลุ่มคนทำให้ยากลำบากที่จะแบ่งผู้คนได้ เพราะการแบ่งจะขึ้นกับกลุ่มหมู่บ้านที่มีความรู้บทกลอนสื่อในลักษณะเดียวกัน ซึ่งแต่ละกลุ่มย่อมมีสมาชิกไม่เท่ากัน ฉะนั้นผู้อาวุโสจึงเห็นว่าอาจทำให้การแบ่งกลุ่มนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งเท่านั้น อันอาจจะทำให้ไม่สามารถตัดสินใจได้ว่าจะยึดตามกลุ่มใด

ในขณะที่กลุ่มผู้อาวุโสน้อยกว่ากลับเข้าใจว่าเพื่อการวิจัยที่สามารถเขียนบันทึกจารีตอาจต้องทำตามที่ทีมวิจัยได้วางแผนไว้เพียงแต่ให้แยกกิจกรรมเป็นสองประเภททั้งนี้เพื่อเอาใจผู้อาวุโส จนทำให้กลุ่มผู้อาวุโสเลือกเดินออกจากที่ประชุมเพื่อให้กลุ่มผู้อาวุโสน้อยกว่ากับทีมวิจัยตกลงร่วมกัน ผู้เขียนในฐานะหัวหน้าโครงการวิจัยจึงให้ชาวบ้านจัดการกันเอง ในที่สุดจึงตกลงให้สรุปประเด็นที่ได้เปิดอภิปรายเพื่อนำมาหาแนวทางแก้ไขปัญหาในวันถัดมา ซึ่งทำให้มีประเด็นพูดคุยที่ชัดเจนขึ้น ในขณะเดียวกันทีมวิจัยก็ได้เตรียมเอกสารเป็นฉบับร่างให้ผู้อ่านออกเขียนได้เป็นแนวทาง จึงทำให้เวทีการพูดคุยสามารถไล่เรียงเนื้อหาบทกลอนสื่อให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยกลุ่มที่อาวุโสน้อยกว่าต้องคอยซักถามผู้ที่อาวุโสกว่า เพื่อที่จะระลึกความทรงจำให้มีความชัดเจนจนสามารถจัดต้นขบปลายได้ในที่สุด ทั้งนี้ผู้รู้เกือบทั้งหมดยังจัดเรียงด้วยเหตุผลจากประสบการณ์ประกอบพิธีกรรมมากกว่าอธิบายเหตุผลเบื้องหลังของเนื้อหาบท

กลอนสี่เพื่อจัดเรียงลำดับของแต่ละเพลงก็ตาม ดังนั้น การตีความเนื้อหาที่อยู่เบื้องหลัง อันจะมีประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจจิตตคติความเชื่อตลอดจนองค์ความรู้จึงต้องหาในโอกาสในครั้งต่อไป

3) **ความรู้ที่ไม่หยุดนิ่ง** จากการแลกเปลี่ยนความคิดถึงสภาพปัญหาของการประกอบพิธีและการสืบทอดบทกลอนสี่สอปอย่างชัดเจนว่าการเทศนาบทกลอนสี่สอปในพิธีศพที่ผ่านมามีปัญหาหลายประการ แม้ว่าการลำดับขั้นตอนของการประกอบพิธีจะเป็นแนวทางเดียวกันแล้วก็ตาม แต่การขับร้องเนื้อหาบทกลอนสี่สอปในส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบบความเชื่อหรือจักรวาลวิทยาไม่ได้เป็นไปตามลำดับในทางเดียวกัน ซึ่งอาจหมายความว่าชาวมังมิดได้เข้าใจระบบความเชื่อของบทกลอนสี่สอปที่มีลักษณะเป็นไปในรูปแบบเดียวกันก็ได้ เนื่องจากผู้รับบทกลอนสี่สอปส่วนหนึ่งยังไม่เข้าใจระบบความเชื่อได้ลึกซึ้งพอที่จะปรับเนื้อหาให้เป็นที่ลงตัวได้ แต่มีเพียงท่องจำเพื่อประกอบพิธีกรรมตามผู้ที่ถ่ายทอดให้มาหรือตามความทรงจำเท่านั้น แม้แต่ผู้อาวุโสบางคนที่เป็นที่เคารพนับถือยังได้ยอมรับว่าตนเองมีความจำกัดในการจดจำ บางโอกาสก็สักแต่ว่าประกอบพิธีให้ลุล่วงไปเท่านั้น เนื่องจากไม่มีผู้ทักท้วงแต่อย่างใด หรือแม้จะรู้สึกตัวว่าผิดพลาดไปแต่ก็ต้องปล่อยให้ผ่านพ้นไป ทั้งๆ ที่ในใจก็คิดว่าผู้ประกอบพิธีกรรมมีความลำเอียงในการเลือกขับบทกลอนสี่สอปก็ตาม ด้วยเหตุนี้ประเด็นของการเรียบเรียงบทกลอนสี่สอปจึงเป็นปัญหาร่วมของบทกลอนสี่สอปที่ชาวบ้านต่างต้องการแก้ไขให้ได้

เมื่อทำการเรียบเรียงบทกลอนสี่สอปตามลำดับขั้นตอนของกระบวนการประกอบพิธีศพที่ง่ายสำหรับจดจำและจินตนาการว่าควรใส่เรียงลำดับของเนื้อหาบทกลอนสี่สอปอย่างไร แต่แล้วเมื่อถกเถียงถึงเหตุผลของเนื้อหาบทกลอนสี่สอป ทำให้การจับวางลำดับเนื้อหาขึ้น เนื่องจากผู้เข้าร่วมประชุมประมาณส่วนหนึ่งแม้จะรับบทกลอนสี่สอป แต่เนื้อหาที่รู้กันเป็นฐานเดิม (cov qub) เท่านั้น ซึ่งส่วนมากกลุ่มนี้เป็นลูกหลานของอาจารย์รุ่นแรกที่ได้สืบทอดมา ในขณะที่อีกส่วนหนึ่งรู้ทั้งเนื้อหาที่เป็นฐานเดิมและเนื้อหาที่เรียนรู้มาใหม่ (cov tshab) ด้วย แม้ว่ากลุ่มหลังจะบอกว่าควรที่จะต้องนำเนื้อหาใหม่มาเสริมสร้างด้วย เพราะได้นำมาใช้ประกอบพิธีศพมานานกว่า 30 ปี จนเป็นประเพณีแล้ว แต่กลุ่มแรกก็ยืนยันที่จะรับรู้เฉพาะเนื้อหาฐานเดิมเท่านั้น เนื่องจากยากที่จะเรียนรู้เนื้อหาใหม่และไม่ค่อยเคยด้วย ดังนั้นด้วยการที่ไม่สามารถเรียนรู้เนื้อหาบทกลอนสี่สอปร่วมกันได้เพื่อเรียบเรียงเนื้อหาในขณะที่ต่างมีฐานความรู้ที่ต่างกัน ในที่สุดที่ประชุมครั้งนี้จึงตกลงให้ทำการเรียบเรียงเฉพาะเนื้อหาฐานเดิมเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาให้ดีแล้วปรากฏว่าเนื้อหาใหม่นั้นมีส่วนหนึ่งถือว่าเป็นเนื้อหาดั้งเดิม (cov tshab 1) เช่นกัน แต่กลุ่มนี้ขาดการสืบทอดจากผู้รุ่นที่ 2 รุ่นที่ 3 เนื่องจากผู้รุ่นที่ 2 ของกลุ่มนี้ก็เป็นลูกศิษย์ของอาจารย์รุ่นแรกเช่นเดียวกัน ฉะนั้นจึงสันนิษฐานว่าปัญหาขาดการสืบทอดเนื้อหาดั้งเดิมขึ้นในบางตระกูลนั้นอาจเป็นเพราะมีการหวงวิชาจนมีการถ่ายทอดให้แก่กันเฉพาะในกลุ่มเครือญาติใกล้ชิดเท่านั้น หรือเพราะการใช้แต่ความทรงจำจดจำเนื้อหาจนทำให้อาจลืมหรือสับสนได้จนในที่สุดเนื้อหาบางส่วนถูกละทิ้งไปก็อาจเป็นได้

แม้กระนั้นก็ตาม เมื่อกลุ่มที่สามารถเรียนรู้เนื้อหาเพิ่มเติมจากญาติพี่น้องชาวมังจากทางจังหวัดน่าน (Lajxees Thoj) ในช่วง 30 กว่าปีมา และได้นำมาผสมกันเพื่อให้ประกอบพิธีศพจนเป็นประเพณีไปแล้ว รวมทั้งยังปรากฏว่าปัจจุบันมีผู้รู้บางคนที่สามารถอ่านออกภาษาเขียนมังด้วยอักษรโรมัน (RPA.) ยังได้เรียนรู้เนื้อหาใหม่จากตำราที่ประดิษฐ์ขึ้นโดยมิชชันนารีอีกด้วย ซึ่งอาจถือเป็นเนื้อหาใหม่ลำดับที่สาม (cov tshab 3) หรือล่าสุด ซึ่งสร้างความลำบากใจให้กับการเรียนรู้ของผู้าวโลที่ใช้แต่ความทรงจำหรือเรียนรู้ด้วยมุขปาฐะเท่านั้น อีกทั้งใจความเนื้อหาใหม่นั้นในเนื้อหาเดิมมีครอบคลุมอยู่แล้ว จึงทำให้เกิดความนิยมในการยึดกุมแต่คุณค่าของเนื้อหาเดิมกับใหม่ หรือการผสมผสานกันขึ้น อันเป็นประเพณีที่สำคัญยิ่งต่อการดำรงบทกลอนสื่อไล่ผ่านการประกอบพิธีเทศนาในพิธีศพในสถานการณ์ปัจจุบัน

ดังนั้น จึงไม่แปลกที่มีผู้รู้บางคนกล่าวในที่ประชุมว่า "การวิจัยคือไม่ใช่การตัดทอน ควรจะมีแต่การเพิ่มเท่านั้น?" ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดคำถามว่าการพัฒนาทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะเนื้อหาบทกลอนสื่อไล่นั้นควรเป็นเช่นไร ซึ่งต่างก็ย่อมต้องการให้เกิดความสมบูรณ์มากที่สุด แต่ความสมบูรณ์นั้นเป็นอย่างไร? ด้วยเหตุนี้บางทีอาจต้องมาทบทวนระบบความเชื่อในบรรพบุรุษของชาวมังกันให้ชัดเจนว่าควรมีการเสริมสร้างอย่างไรให้เกิดความชัดเจนที่สุด? โดยเริ่มจากการเรียบเรียงและตีความเนื้อหาบทกลอนสื่อไล่อีกที่อาจเชื่อมโยงไปสู่เนื้อหาของพิธีกรรมอื่นๆ ด้วย

3.2 ศึกษาปัญหาเพื่อรื้อฟื้นภูมิปัญญา

จากการที่วัฒนธรรมการขับบทกลอนสื่อไลของชาวมังที่ผ่านมามีถูกจำกัดให้มีเฉพาะในการประกอบพิธีเทศนาในพิธีศพเท่านั้น โดยผู้ที่ได้รับการสืบทอดผ่านมุขปาฐะขับบทกลอนสื่อไลด้วยเสียงของตัวเอง ผู้ขับบทกลอนสื่อไลหรือนักเทศน์บทกลอนสื่อไลเหล่านี้เองที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของโครงการวิจัยฯ ที่ต้องการเชิญให้เข้าร่วมประชุมวิจัยทุกครั้ง นั่นคือการที่นักเทศน์แต่ละคนมีส่วนได้เสียหรือเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์โดยตรงกับโครงการวิจัยนี้ ทำให้แต่ละคนกระตือรือร้นที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเต็มที่ แต่ด้วยการที่นักเทศน์แต่ละคนมีผลประโยชน์โดยตรงเช่นนี้เอง ทำให้บรรยากาศการพูดคุยของนักเทศน์มักจะยึดติดกับความคิดหรือผลประโยชน์เฉพาะหน้าของตัวเองมากกว่าที่จะคิดถึงการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับยุคสมัยในอนาคตด้วย ซึ่งมี 2 ประเด็น ดังนี้คือ

ประเด็นแรก แม้ว่านักเทศน์ทุกคนต่างเห็นด้วยกับการพัฒนาหรือสร้างสรรค์เนื้อหาบทกลอนสื่อไลให้สอดคล้องกับยุคสมัย โดยเฉพาะประสบการณ์เทศนาในพิธีศพกว่า 40 ปี ที่ผ่านมามีการหยิบยืมและเพิ่มเติมเนื้อหาบางส่วนจากญาติพี่น้องมังในประเทศลาวและจังหวัดน่านเพื่อประกอบพิธีเทศนาจนกลายเป็นประเพณีแล้ว แต่เนื่องจากนักเทศน์กลุ่มหนึ่งก็ได้รับการสืบทอดบทกลอนสื่อไลมาจากอดีตปรมาจารย์บทกลอนไซยู ช่ง (Nchaivxyum Xyooj) ในฐานะเป็นครูที่ต้องให้ความเคารพสูงสุด แม้ว่านักเทศน์ที่เป็นลูกหลานของปรมาจารย์ท่านนี้กลับไม่มีความรู้ในเนื้อหาใหม่ที่กลายเป็นประเพณีของนักเทศน์อีกกลุ่มหนึ่งก็ตาม ฉะนั้นเมื่อทั้งสองกลุ่มคนถูกเชิญมาเพื่อชำระหรือสังคายนาบทกลอนสื่อไลจึงมีปัญหว่า

หากจะจัดเรียงลำดับเนื้อหาให้ครบกระบวนการตามระบบความเชื่อนั้น กลุ่มที่ไม่มีความรู้ถึงเนื้อหาที่อีกกลุ่มรู้นั้นจะไม่สามารถทำได้เลย ทั้งๆ ที่สองกลุ่มจะมีหลักความเชื่อในบทกลอนสี่ไลเดียวกันก็ตาม ในทางตรงกันข้ามกลุ่มที่มีความรู้เพิ่มเติมนั้นก็รู้สึกไม่อยากจะเพิ่มเติมเนื้อหาใหม่มากนัก เนื่องจากมีความเกรงขามในบุญคุณของครูไชยุ ซึ่ง ที่ถูกยกย่องเป็นต้นคำของเนื้อหาบทกลอนสี่ไลเกือบทั้งหมด ซึ่งจากประสบการณ์ที่ผ่านมาเมื่อนักเทศน์ได้เพิ่มเติมเนื้อหาบทกลอนใหม่ให้กับบทกลอนสี่ไลที่อดีตปรมาจารย์ไชยุ ซึ่ง ได้ถ่ายทอดมาก็มักจะถูกประณาม (Po Thaa) ว่าเป็นคนดัดจริต ทั้งๆ ที่การกระทำเช่นนั้นบางครั้งอาจเป็นสิ่งที่สร้างสรรค์และเป็นไปตามความต้องการของสังคมหรือคำของของลูกหลานผู้ตายในพิธีศพกลุ่มหนึ่งก็ตาม

ฉะนั้นกลุ่มอาจารย์อาวุโสที่แม้จะรู้เนื้อหาส่วนที่เพิ่มเติมก็ไม่สามารถตัดสินใจเพื่อเพิ่มเติมเนื้อหาตามใจตัวเองได้ แม้ว่าอีกกลุ่มหนึ่งจะไม่ได้คัดค้านอย่างออกหน้าแต่อย่างใด ในที่สุดต่างจึงเลือกหยิบยืมเนื้อหาที่ได้เรียนรู้มาใหม่ (Cov tshab) บางเพลง แล้วจัดเรียงเนื้อหาบทกลอนสี่ไลไปตามลำดับขั้นตอนในการประกอบพิธีจนกลายเป็นประเพณีแล้วนั้น ส่วนเนื้อหาใหม่ที่เหลือนั้นให้เป็นไปตามการพัฒนาการของสังคมต่อไป นั่นคือ การที่นักเทศน์ต่างยังจำกัดเนื้อหาในการประกอบพิธีเทศนาเช่นนี้เพราะมองว่าไม่อยากจะเกิดความขัดแย้งเวลาตัวเองประกอบพิธีกรรมมากกว่าที่จะมองถึงการพัฒนาบทกลอนสี่ไลให้เหมาะสมกับยุคสมัยที่มีศักยภาพในการป้องกันปัญหาสังคมใหม่ๆ ที่นับวันจะมีมากขึ้นตามมา เช่น เนื้อหาใหม่ที่พี่น้องตระกูลแซ่ผ่อได้เรียนรู้มาจากอาจารย์หล้าแสง ผ่อ (Lajxees Thoj) ที่เป็นญาติพี่น้องในจังหวัดน่าน ในประมาณต้นทศวรรษ 2510 และได้นำมาใช้ประกอบพิธีกว่า 30 ปีแล้ว เช่น เพลงที่ว่าด้วยการห้ามเล่นการพนัน (Tsw Xob Moog Twv Txaj Yuam Pov) เพลงที่ว่าด้วยการขยันทำมาหากิน (Tsw Xob Ua Maaj Ntuag Ntsaws Qhov Tsev) และเพลงที่ว่าด้วยบุญบารมีของลูกหลานที่จะบังเกิดขึ้นเมื่อให้ความเคารพและกตัญญูต่อดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ (Mej Tus Yeebkoob Sawv Lug Kaav) เป็นต้น ควรนำมาเทศนาในพิธีศพพร้อมกับเนื้อหาฐานเดิมหลายเพลงที่ว่าด้วยการห้ามเป็นคนลักเล็กขโมยน้อย (Tsw Xob Nrug Luas Tub Moog Ua Tooj) และว่าด้วยการห้ามเป็นคนมั่งง่าย (Tsw Xob Nrug Luas Tub Moog Suav Yij) เป็นต้น ฉะนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาระหว่างนักเทศน์ที่มีความรู้ไม่เท่ากันแต่ยังต้องประกอบพิธีร่วมกัน จึงตัดเนื้อหาส่วนแรกนั้นออกไปอย่างน่าเสียดาย² แทนที่จะคงไว้เพื่อให้ผู้เรียนรุ่นต่อไปสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ส่วนนี้จากผู้รับบทกลอนสี่ไลในปัจจุบัน

ประเด็นที่สอง เมื่อนักเทศน์เหล่านี้มีบทบาทในสังคมที่ไม่เพียงเป็นผู้ประกอบพิธีเทศนาในพิธีศพเท่านั้น แต่ยังรู้พิธีกรรมอื่นๆ เช่น การเป่าแคน พิธีแต่งงาน และการตัดสินใจคดีความต่างๆ เป็นต้น ซึ่งทำให้มีบทบาทในการกล่อมเกลาสังคมผ่านเวทีพิธีกรรมต่างๆ ด้วย แต่เนื่องจากเงื่อนไขที่ผู้ร่วมประชุมวิจัยเป็นนักเทศน์ที่ประกอบพิธีกรรมและได้รับการสืบทอดโดยผ่านมุขปาฐะเท่านั้น จึงไม่สามารถตีความบทกลอนหรือระบบความเชื่อของตัวเองให้ผู้อื่นรับรู้ได้ผ่านภาษารวมดาที่เข้าใจได้ โดยเฉพาะในสถานการณ์ในปัจจุบันที่คนรุ่นใหม่ถูกให้การศึกษาเล่าเรียนในระบบของรัฐมากกว่าที่จะให้ความสนใจกับวัฒนธรรม

ท้องถิ่นของตัวเอง ในขณะที่องค์กรพัฒนาเอกชนบางหน่วยงานและผู้เอาใจใส่ต่างให้ความสำคัญกับการรื้อฟื้นและอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ต้องสร้างเวทีเรียนรู้ใหม่ๆ เพิ่มขึ้น โดยไม่ปล่อยกลไกวัฒนธรรมของตัวเองทำหน้าที่ไปตามลำพัง

อย่างไรก็ตาม ทุกคนต้องการให้ผู้รู้จารีตประเพณีหรือนักเทศน์บทกลอนสือไสอิบายระบบความเชื่อและคำสอนในภาษาบทกลอนให้เป็นภาษาพูดธรรมดาที่สามารถทำให้คนรุ่นใหม่ได้รับองค์ความรู้พื้นฐานก่อนที่จะเลือกสืบทอดเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมต่อไป ซึ่งพบว่าผู้เอาใจใส่หลายท่านไม่สามารถอธิบายถึงความเชื่อของตัวเองให้ผู้อื่นรู้ได้ ทั้งๆ ที่บางท่านก็มีองค์ความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมและจารีตประเพณีของวัฒนธรรมม้งหลายอย่างที่จะเชื่อมโยงให้เป็นองค์รวมได้ก็ตาม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านของวิธีการสืบทอดทางวัฒนธรรมในช่วงประมาณทศวรรษมานี้ กลุ่มนักเทศน์เอาใจใส่เหล่านี้ถูกสังคมใช้เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมมากกว่าที่จะเป็นผู้มีบทบาทในการอบรมกล่อมเกลาสังคมอย่างแท้จริง โดยปล่อยหน้าที่เหล่านั้นให้กับกลไกของรัฐ เช่น โรงเรียนและกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีบทบาทในการปกครองหมู่บ้าน แม้จะยังไม่มีอำนาจปกครองหมู่บ้านอย่างเบ็ดเสร็จก็ตาม

ยกตัวอย่าง ที่ผ่านมามีการเข้าใจความหมายของเนื้อหาบทกลอนสือไสคลาดเคลื่อนมีมากมาย จุดอย่างไม่ได้ไต่ถามและปรับปรุงแต่อย่างใด เช่น เนื้อหาคำสอนในส่วนที่ดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตห้ามไม่ให้ลูกหลานกระทำในสิ่งที่ไม่ดี (Cov qhuab qha) กลับถูกมองว่าเป็นการ “อวยพรให้กระทำในสิ่งที่ไม่ดี” (Cov foom tsw zoo) ฉะนั้นจึงมักพบว่าลูกหลานของผู้ตายไม่ต้องการให้เทศน์เนื้อหาส่วนนี้เลย ทั้งๆ ที่เป็นคำสอนที่มีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งๆ ที่เป็นคำสั่งสอนสุดท้ายของผู้ที่เสียชีวิตไปแล้วที่แม้แต่จะเหลือเพียงดวงวิญญาณก็ยังอุตสาหะเป็นห่วงลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ในโลกมนุษย์ด้วยการให้สติว่าให้ละเว้นซึ่งความชั่วจนทำแต่ความดี เป็นต้น รวมทั้งยังไม่สามารถเชื่อมโยงความคิดจากเนื้อหาบทกลอนสือไสที่มากถึงกว่า 70 เพลงให้เป็นเรื่องราวเดียวกันได้ ทั้งๆ ที่นักเทศน์แต่ละคนต่างมีประสบการณ์ประกอบพิธีเทศนาในพิธีศพที่มีองค์ประกอบครบถ้วนแล้วก็ตาม เช่น ไม่สามารถอธิบายถึงคำสอนที่เนื้อหาบทกลอนสือไสบ่งบอกว่าเป็นคำพูดของดวงวิญญาณจือหยี่ (tas Saub-Swvyiq) ที่เชื่อมโยงกับคำสอนหรือคำอวยพรของดวงวิญญาณผู้เสียชีวิตในพิธีศพขณะที่กำลังประกอบพิธีเทศนา ซึ่งถือว่าไม่มีความรู้เกี่ยวกับบทกลอนสือไสอย่างเป็นระบบหรือกระบวนการเดียวกัน หากแต่อาจเป็นเพียงการท่องจำต่อๆ กันมาหรือประกอบพิธีไปตามที่คุ้นเคยเท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงไม่สามารถจัดวางตัวหน้าที่ทำด้วยกระดาษที่จัดเตรียมไว้ลงบนกระดานให้เป็นไปตามระบบความเชื่อได้อย่างมั่นใจ นอกจากนี้การไม่รู้เช่นนี้นำไปสู่การไม่รู้จักวางบทบาทของตัวนักเทศน์ในขณะที่กำลังประกอบพิธีกรรมว่าเป็นผู้อบรมสั่งสอนให้กับลูกหลานของผู้ตายหรือเป็นเพียงรับฝากคำสอนมาจากดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตเท่านั้น ส่วนการตั้งใจฟังหรือไม่นั้นเป็นเรื่องส่วนตัวของลูกหลานเอง หรือให้ผู้ประกอบพิธีกรรมคนอื่นจัดการแทน เหตุนี้เองที่มักพบว่านักเทศน์บางคนมักชอบกล่าวคำตักเตือนลูกหลานให้ตั้งใจฟังในตัวเอง ทั้งที่ไม่ควรแสดงอาการกิริยาเช่นนั้นในขณะที่กำลังโคกเศร้าเช่นนั้น

นอกจากบทบาทของนักเทศน์ในขณะทีประกอบพิธีเทศนาดังกล่าวแล้ว เวทีวิจัยยังพบว่านักเทศน์ในที่ประชุมบางคนยังมีความคิดขัดแย้งกันเองในการเรียนรู้และการประพฤติตัวอันเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งๆ ที่หลักการของบทกลอนสื่อได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนอยู่แล้ว กล่าวคือ เมื่อแลกเปลี่ยนความคิดถึงวิธีการเรียนรู้ การถ่ายทอด และสืบทอดบทกลอนสื่อที่ดีในยุคสมัยปัจจุบัน นักเทศน์อาวุโสบางท่านกลับเห็นว่าไม่จำเป็นต้องให้มีผู้รู้จำนวนมากเนื่องจากเกรงว่าจะสร้างปัญหาความขัดแย้งในขณะทีประกอบพิธีกรรม ทั้งๆ ที่เห็นด้วยกับการส่งเสริมให้คนทั่วไปได้เรียนรู้บทกลอนสื่อในฐานะเป็นธรรมกล่อมเกลาคิดใจมาตั้งแต่แรกก็ตาม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะที่ผ่านมานักเทศน์บางคนมีประสบการณ์ถูกผู้ที่มีความรู้กว่าหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ประพฤติตัวไม่ดี เช่น มีบางคนชอบติชมในขณะทีกำลังประกอบพิธีเทศนาในพิธีศพ (Txeeb has) อย่างไม่สมกาลเทศะ เป็นต้น ในทำนองเดียวกัน มักพบว่านักเทศน์บางคนมักชอบรับทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมเพียงคนเดียวโดยตลอดพิธีศพ ซึ่งไม่ให้ออกาสกับนักเทศน์รุ่นใหม่ที่เป็นศิษย์ได้ใช้พิธีจริงฝึกฝนทักษะเท่าที่ควร ยิ่งกว่านั้น ในบางพิธีศพก็มักให้ญาติพี่น้องในตระกูลแซ่เดียวกันสองคนประกอบพิธีเทศนา ทั้งๆ ทีจารีตปฏิบัตินั้นควรให้มีเพียงญาติพี่น้องของผู้เสียชีวิตเพียงคนเดียว ส่วนอีกคนให้นักเทศน์ที่อยู่ในตระกูลแซ่อื่น เพื่อเปิดให้เครือญาติของผู้เสียชีวิตมีโอกาสได้ถามหรือปรับความคิดบางอย่างในพิธีศพได้ หากเห็นว่าการทำเช่นนั้นไม่สมควร ซึ่งส่งผลให้เกิดเวทีเรียนรู้ในพิธีศพให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและเป็นกลไกจัดการทางสังคมที่มีศักยภาพด้วย นอกจากนี้ นักเทศน์บางคนก็มักรับเงินเป็นค่าตอบแทนจากเจ้าภาพพิธีศพ (Xyobcuab) เป็นจำนวนมากถึงหลักพัน แม้ว่าเจ้าภาพจะเต็มใจให้ก็ตาม ทั้งๆ ทีนักเทศน์ไม่ได้หวังค่าตอบแทนเป็นที่ตั้งแต่อย่างใด ในที่สุดต่างได้กำหนดค่าตอบแทนของนักเทศน์ในพิธีศพให้มีจารีตพิธีเช่นเดียวกับที่เคยปฏิบัติกันมาอดีตแล้ว คือให้มีพิธีขอบคุณและกำหนดค่าตอบแทนเพียง 2 เหรียญเงินรูปี หรือ 200 บาท / คน เท่านั้น

ประเด็นที่สาม การสร้างกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดสื่อสื่อนั้น ด้วยสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของชาวม้งในปัจจุบันที่ส่งผลให้กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดบทกลอนสื่อถูกลดทอนอย่างมาก จนลำพังเพียงการถ่ายทอดด้วยวิธีการมุขปาฐะที่ปฏิบัติสืบกันมาช้านานนั้นไม่มีศักยภาพที่สอดคล้องกับยุคสมัยในปัจจุบัน ดังการไม่สามารถจำแนกแยกแยะองค์ความรู้ให้เป็นระบบ ตลอดจนการอธิบายระบบความเชื่อให้เป็นกระบวนถ้อยเป็นสาเหตุหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้คนรุ่นใหม่ไม่สามารถเรียนรู้และสืบทอดบทกลอนสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อนักเทศน์ทั้งรุ่นอาวุโสกับรุ่นใหม่ในที่ประชุมได้แลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ของตนเองแล้ว พบว่าการเรียนรู้และสืบทอดบทกลอนสื่อโดยใช้สื่อสมัยใหม่ในฐานะเป็นเครื่องมือเรียนรู้นั้นสามารถช่วยเสริมผู้ถ่ายทอดที่ใช้เพียงมุขปาฐะได้อย่างมาก ตัวอย่างเช่น ประสบการณ์ของอาจารย์ใจหม่าง วาณิชประดิษฐ์ (Caivmaas Thoj) บ้านห้วยหอย ตำบลแม่นาจร กับอาจารย์รุ่นใหม่หย้าสัว แฮ้อ (Nyajsuav Hawj) บ้านปางตอง ตำบลแม่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ได้เรียนรู้บทกลอนสื่อผ่านการใช้วิทยุเทปอัดเสียงแล้วนำมาเปิดฟังทุกครั้งที่มีความต้องการ พร้อมกันนั้นเมื่อมีคำถามในใจจึงซักถามผู้รู้อาวุโส หรือเมื่อฟังแล้วจำไม่ได้ก็ใช้ภาษาไทยจด

บันทึกช่วยการจำด้วย จนในที่สุดสามารถจัดกระบวนการของความของเนื้อหาและแก่นักเทศน์รุ่นใหม่ได้ไม่แพ้ นักเทศน์รุ่นเก่า เป็นต้น นอกจากนี้สื่อเทปเสียงยังช่วยลดปัญหากรณีผู้เรียนเป็นกลุ่ม เนื่องจากผู้รู้อาวุโส ทำการถ่ายทอดผ่านการขับของตัวเองได้เพียงไม่กี่คนเท่านั้น นอกจากนี้เมื่อสังคมต้องแข่งขันท่ามาหากิน เข้มข้นขึ้นมากและการที่ผู้เรียนต้องไปพึ่งผู้รู้ที่ไม่ใช่ญาติใกล้ชิดของตัวเองหรืออยู่ในต่างชุมชน ยิ่งทำให้ ผู้เรียนมีโอกาสน้อยที่จะเรียนรู้และสืบทอดได้ เช่น กรณีการถ่ายทอดของสองพ่อ-ลูก อาจารย์อาวุโสใจเณร ย่าง (Nraimthem Yaaj) กับอาจารย์รุ่นใหม่ จ้งหือ ย่าง (Txoojvwg Yaaj) ที่เริ่มแรกมีผู้เรียนร่วมกัน ประมาณ 5 คน แต่เมื่อลูกศิษย์คนอื่นมีโอกาสเข้าถึงความรู้น้อยกว่าจ้งหือ ย่าง ที่เป็นลูกชายของอาจารย์ ในที่สุดเหลือเพียงจ้งหือ ย่าง คนเดียวที่สามารถสืบทอดได้ เป็นต้น ฉะนั้นการเรียนรู้ที่ผ่านมาแม้จะอาศัย เพียงญาติพี่น้องของผู้เรียนมาเป็นอาจารย์ผู้สอนและสื่อวิทยุเทปมาช่วยอีกที แต่ก็สามารถสืบทอดให้เป็น นักเทศน์บทกลอนสื่อได้หลายคนจนผู้รู้ต่างคลายความกังวลได้อย่างมาก

อย่างไรก็ตาม ด้วยสถานการณ์ปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบันที่ทวีมากขึ้น โดยเฉพาะ ความยากแค้นในการทำมาหากินด้วยเกษตรกรรม และการห่างเหินทางวัฒนธรรมของกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ ที่ต้องเข้าเรียนในระบบของรัฐแล้วในที่สุดก็ต้องลงไปรับจ้างทำงานในเมือง ยิ่งกว่านั้นคนรุ่นใหม่ที่ได้ เปลี่ยนไปรับศาสนาอื่นๆ โดยเฉพาะศาสนาคริสต์ที่เน้นการเผยแพร่ไปทั่วทุกชุมชนและใช้วิธีการโฆษณา ขวณเชื่อด้วยรูปแบบต่างๆ เช่น การชวนเชื่อด้วยการกล่าวหาในทางลบต่อความเชื่อดั้งเดิมหรือเคารพใน วิญญาณบรรพบุรุษ (Puj Yawm Txwv Txoob) เป็นต้น ปรากฏการณ์เช่นนี้ถือเป็นแรงผลักดันที่สำคัญให้ นักเทศน์อาวุโสและรุ่นใหม่หลายคนหันมาคิดค้นรูปแบบวิธีการเรียนรู้และถ่ายทอดบทกลอนสื่อให้มี ประสิทธิภาพในฐานะเป็นการกล่อมเกลากับสังคม แทนที่จะปล่อยให้เป็นที่ของผู้เรียนที่จะตามหา ในเวทีพิธีศพอย่างที่เคยปฏิบัติกันมาเท่านั้น ซึ่งจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นพบว่าบทกลอนสื่อเป็น มรดกที่ล้ำค่าของพี่น้องชาวม้งทุกคนในฐานะเป็นหน่วยสังคมหนึ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกัน กล่าวอีกแง่ หนึ่งคือ การประกอบพิธีเทศนาบทกลอนสื่อสื่อนั้นเป็นไปเพื่อผู้อื่นหรือสังคมส่วนรวมที่ไม่ได้ยึดว่าจะเป็น ศาสนาใดหรือหาใช่จะห่วงแทนไว้กับตัวเอง

ดังนั้นบทกลอนสื่อจึงเป็นหลักฐานที่สังคมม้งกล่อมเกลามาช้านานจนตกผลึกเป็นบทกลอนสื่อ สื่อที่ใช้มาจนกระทั่งทุกวันนี้ เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้ที่จะมีบทบาทหน้าที่รักษา เรียนรู้ ถ่ายทอด และสืบทอดองค์ ความรู้นี้จึงเป็นของสังคมทุกภาคส่วน ในทำนองกลับกันหากองค์ความรู้บทกลอนสื่อสื่อนี้สูญหายไป นั่น แสดงว่าสังคมม้งไม่ต้องการหรือเกิดปัญหาบกพร่องอย่างใดอย่างหนึ่งนั่นเอง ดังนั้นนักเทศน์ในที่ประชุม ต่างเห็นว่าสังคมภาคอื่น โดยเฉพาะองค์กรปกครองท้องถิ่นภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และนักวิชาการ (นักวิจัย) ควรอย่างยิ่งที่จะมีบทบาทหนุนเสริมศักยภาพของผู้รู้ในชุมชน เพราะสองส่วนนี้มี พลังทางการเงินและองค์ความรู้อื่นในการสร้างสื่อเรียนรู้ใหม่ๆ ได้ เช่น หนังสือ เทปเสียง และวีดิทัศน์ต่างๆ เป็นต้น ในขณะที่ผู้รู้และผู้เรียนที่เป็นชาวบ้านเป็นพื้นที่กลุ่มเป้าหมายที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนกลไกเรียนรู้ นี้ให้เท่าทันยุคสมัย

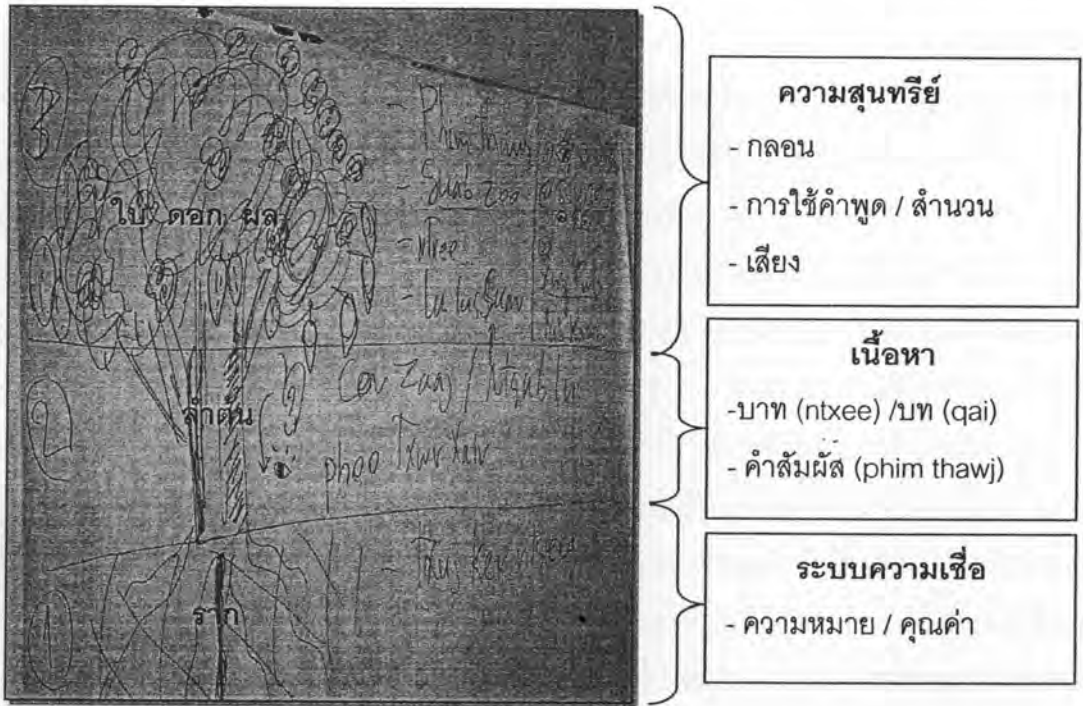
ฉะนั้นการมีทั้ง 3 ภาคส่วนขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้บทกลอนสี่ในฐานะเป็นหลักกรรม
กลุ่มเกลาสังคมและสืบทอดผู้ประกอบพิธีจึงสามารถเป็นไปได้ นั่นคือนอกจากบทกลอนสี่ได้ถูกเรียนรู้
ผ่านเวทีพิธีศพตามจารีตปฏิบัติแล้ว ในสถานการณ์ปัจจุบันจึงมีความเป็นไปได้ที่จะสร้างเวทีเรียนรู้ใน
รูปแบบใหม่ โดยเฉพาะการใช้สื่อเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของกลไกเรียนรู้สมัยใหม่ เนื่องจากสื่อมีบทบาท
เรียนรู้ได้ทั้งอยู่กับบ้านและเวทีเครือข่ายชุมชนในรูปแบบกึ่งทางการด้วย เช่น เครือข่ายฌาปนกิจสงเคราะห์
เครือข่ายชุมชนสร้างสรรค์วัฒนธรรมมั่งค่อม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น

3.3 วิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้านโดยชาวบ้าน

จากข้อค้นพบหลักในเวทีวิจัยชาวบ้านในครั้งแรกที่พบว่าอุปสรรคของการเรียบเรียงบทกลอนสี่ได้
มีสาเหตุมาจากภูมิความรู้ของผู้รู้แต่ละรุ่นวัยที่ไม่เท่ากัน ฉะนั้นการประชุมวิจัยครั้งที่ 2 ภายใต้ชื่อเรื่อง “ร่วม
สร้างสรรค์เนื้อหาและสืบทอดบทกลอนสี่ของชาวม้ง” ขึ้นเมื่อวันที่ 26-27 สิงหาคม พ.ศ. 2549 ณ
สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมชาวไทยภูเขาในประเทศไทย (IMPECT) จึงต้องการผู้รู้อาวุโสที่มีความ
ความเข้าใจเนื้อหาเกี่ยวกับระบบความเชื่อของชาวม้ง และผู้รู้รุ่นใหม่เพียงไม่กี่คนที่มีความเข้าใจเนื้อหาอย่างดี
มาร่วมกันแลกเปลี่ยนและวิเคราะห์เชิงลึกถึงเนื้อหาของบทกลอนธรรม (สี่ไล) กันอย่างจริงจัง ทำให้ทีม
วิจัยต้องช่วยกันคิดหาวิธีการพูดคุยที่จะนำไปสู่เป้าหมายให้ได้ข้อมูลและเกิดประโยชน์กับผู้ร่วมประชุมให้
มากที่สุด ในที่สุดผู้อาวุโสใจหม่าง วาณิษประดิษฐ์ (Caivmaas Thoj) ได้เล็งเห็นว่าเพื่อทำความเข้าใจถึง
ปัญหาที่ผู้รู้ต่างมีภูมิความรู้บทกลอนสี่ไม่เท่ากัน แต่จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องร่วมมือกันระดมความคิดและ
นำผลไปทำให้เกิดผลในพื้นที่ชุมชนอย่างแท้จริง ท่านจึงได้เสนอให้ใช้การต่อชิ้นส่วนภาพ (จิ๊กซอว์) ที่เป็น
รูปร่างคน หรือ “คนทำงาน” เพราะผู้เข้าประชุมสามารถรับรู้ถึงสิทธิของตัวเองที่มีส่วนร่วมและพลังของ
ความสามัคคีเท่านั้นที่จะนำมาซึ่งภูมิความรู้ที่ครอบคลุมประกอบที่เปรียบดั่งอวัยวะแต่ละส่วนของรูปคนที่
ขาดไม่ได้ อีกทั้งยังเป็นอุบายให้แต่ละคนรู้ว่าถึงเวลาแล้วที่ต้องช่วยกันอย่างปราศจากทิฐิหรือหึงหวงวิชา
ทั้งนี้เพื่อร่วมกันสร้างเครื่องมือสืบทอดภูมิปัญญาของชาวม้งที่มีศักยภาพในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
ได้

ในขณะเดียวกัน ผู้วิจัยได้รับเชิญให้เข้าร่วมรับฟังการเสนอการวิจัยชาวบ้านของอาจารย์กาญจนา
แก้วเทพ เรื่องตักบาตรวิจัย เมื่อต้นเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2549 ณ วัดสวนดอก ทำให้มีโอกาสดำเนินงาน
งานวิจัยเรื่อง “แนวทางการเสริมสร้างและพัฒนาบทบาทของสื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาชุมชน” ของอดุลย์
ดวงดีทวีรัตน์ และคณะ (2547) กับหนังสือเรื่อง “สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาภาพรวมจากงานวิจัย” ของ
กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2548) ทำให้ผู้เขียนได้นำวิธีการอธิบายองค์ประกอบของวัฒนธรรมไป
ปรึกษากับทีมร่วมวิจัย โดยเฉพาะ “ต้นไม้แห่งคุณค่า” ที่ได้จำแนกเนื้อหาของจารีตประเพณีออกเป็นสาม
ส่วนใหญ่ๆ คือ เปรียบส่วนที่เป็นรากมีความหมายเป็นคุณค่าทางวัฒนธรรม เปรียบส่วนที่เป็นลำต้นเป็น
เนื้อหาหรือตัวบทของจารีตประเพณี และเปรียบส่วนที่เป็นใบ ดอก หรือ ผล เป็นคุณลักษณะที่เป็น
เอกลักษณ์ของจารีตหรือความเป็นสุนทรีย์ของจารีตประเพณี ทั้งนี้ทั้งสามส่วนมีความสัมพันธ์กันและกัน ที่

สำคัญการแก้ไขปัญหาการสืบทอดต้องพิจารณาทั้งสามส่วนร่วมกันจึงจะ “ครบเครื่องเรื่องการสืบทอด” ซึ่งปรากฏว่าสามารถนำมาปรับใช้อธิบายบทกลอนสี่ไลในกรณีศึกษานี้ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากบทกลอนสี่ไลมี 3 ส่วนที่สำคัญตามลำดับคือ 1) ระบบความเชื่อหรือคุณค่าของเนื้อหา 2) เนื้อหาบทกลอนธรรม (สี่ไล) และ 3) ความไพเราะที่ได้จังหวะของเสียงหรือสุนทรีย์เมื่อประกอบพิธีขับบทกลอนในพิธีศพ ด้วยเหตุนี้ทีมวิจัยจึงเลือกสองวิธีการดังกล่าวมาใช้ค้นหาและแยกแยะข้อมูลในที่ประชุมดังภาพแสดงข้างล่าง

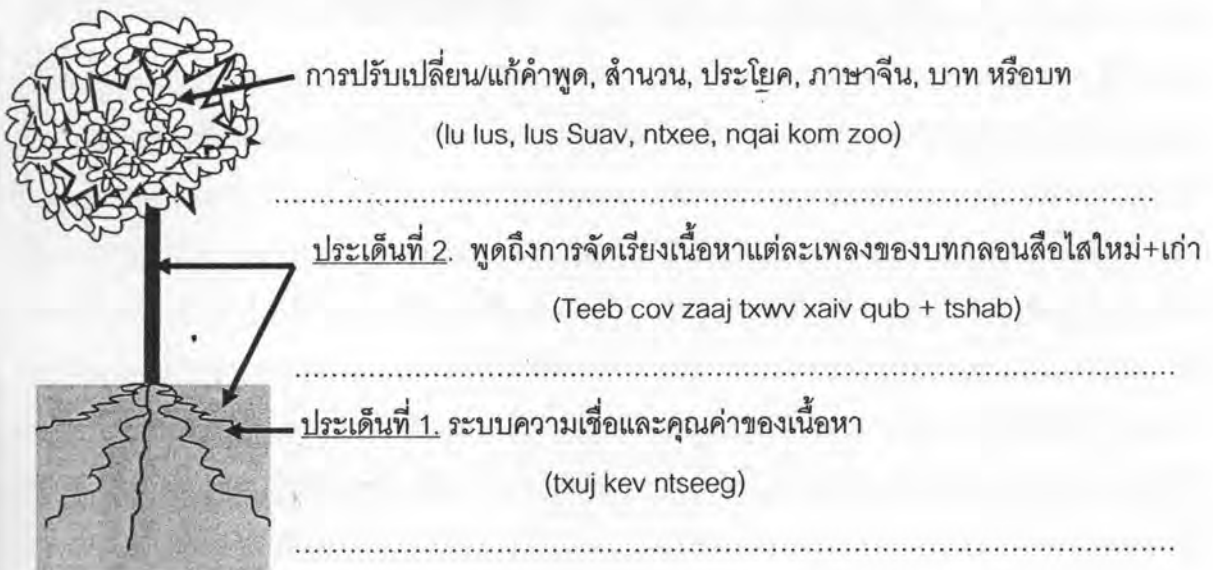

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนในฐานะหัวหน้าโครงการวิจัยตระหนักว่าปัญหาการพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของผู้รู้อาวุโสที่ผ่านมามีได้เป็นไปตามวาระหรือประเด็นที่กำหนดไว้แต่แรกแต่อย่างใด ซึ่งมีสาเหตุทั้งจากการเข้าประชุมไม่ตรงต่อเวลา การพูดจาจากเรื่องหนึ่งโยงไปสู่อีกเรื่องจนไม่อยู่ในประเด็น และการซักถามระหว่างกันโดยขาดการยั้งคิดหรือไตร่ตรองเสียก่อน ฉะนั้นจากความคิดผู้เขียนได้วางแผนให้มีการใช้ไม้คี่เสียงเป็นเครื่องมือกำหนดการพูดคุย แม้ว่าที่ประชุมจะฟังจากเสียงปากเปล่าได้อยู่แล้วก็ตาม กล่าวคือ ผู้เขียนได้อธิบายในที่ประชุมให้ผู้ถือไม้คี่เท่านั้นที่มีสิทธิ์ในการพูดคนเดียว หากคนที่อยากจะถามหรือพูดต่อให้หาไม้คี่ตัวที่สองมากำไว้ พอคนที่กำลังพูดจบแล้วจึงมีสิทธิ์พูดต่อ แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ปรากฏว่าด้วยเวทีการประชุมที่มีขนาดเล็ก เนื่องจากผู้รู้อาวุโสส่วนหนึ่งติดธุระพิธีศพในชุมชน ทำให้การพยายามใช้ไม้คี่ไม่ประสบผลสำเร็จแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะการถือไม้คี่ทำให้ขัดจังหวะในการพูดคุยเชิงลึกถึงเนื้อหาบทกลอนสี่ไลที่คิดขึ้นได้แล้วพูดแทรกขึ้นมาในขณะทันใดนั้น ซึ่งผู้รู้อาวุโสต่างมีภูมิความรู้ที่คล้ายกันอยู่แล้วและที่สำคัญคือต่างไม่สามารถเขียนบันทึกได้เลย ทำให้วิธีการใช้ไม้คี่เพื่อจัดการความคิดในการพูดคุยของเวทีชาวบ้านมิได้ประสบผลสำเร็จไปตามที่คาดหวังแต่อย่างใด ทั้งนี้การปล่อยให้

ชาวบ้านใช้วิธีการพูดคุยไปตามที่เคยชินเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดในเวทีขนาดเล็กก็สามารถนำไปสู่เป้าหมายของการพูดคุยได้เช่นเดียวกัน

ส่วนสองวิธีการที่ช่วยแลกเปลี่ยนความคิดข้างต้นนั้น ก่อให้ที่ประชุมได้เข้าใจถึงองค์ประกอบของจารีตประเพณีที่ชัดเจนมากขึ้น และนำไปสู่บรรยากาศการพูดคุยที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะ “ต้นไม้แห่งคุณค่า” ได้ให้ผู้รู้อาวุโสในที่ประชุมพยายามระดมความคิดถึงส่วนที่เป็นรากของต้นไม้หรือความหมายและคุณค่าของบทกลอนที่ใช้เทศน์ในพิธีศพ เป็นต้นว่า ในตอนท้ายของบทเทศน์ที่ว่าด้วยการนำศพผู้ตายไปฝัง (Cob nees) นั้นจะมีเพลงหนึ่งที่ขับเกี่ยวกับหินผาขวางทางเดิน (Caaj Zeb Sawv Taav Kev) ซึ่งมีความหมายเชิงเปรียบเปรยเท่านั้นจึงจำเป็นต้องร่วมกันหาความหมายร่วมกัน ในที่สุดจึงรู้ว่าหมายถึงการขออนุญาตของผู้ขับบทกลอนสื่อใส่ต่อคณะผู้ประกอบพิธีศพบนโต๊ะอาหาร (Saamphaj-Xyuamtsum) เพื่อที่จะไม่ถูกตำหนิว่าเป็นผู้วดอ้างในการขับบทกลอนสื่อใส่อวยพรให้กับลูกหลานของผู้ตายในลำดับถัดไป และการที่จะนำเพลงใดมาต่อเป็นลำดับถัดไปนั้นต้องมีความหมายที่ต่อเนื่อง ซึ่งเป็นเพลงแรกที่อยู่ในตอนว่าด้วยการอวยพรจากดวงวิญญาณของผู้ตาย (Foom Kom) โดยเกือบทุกเพลงจะนำธรรมชาติมาเปรียบเปรยถึงสภาพจิตใจของผู้คนและระบบความเชื่อหรือจักรวาลวิทยาเสมอ ดังเพลงที่กล่าวถึงการเวียนว่ายของหมู่ปลาและโอบยบินของนกกาในห้วงท้องฟ้าเบิกกว้างที่แว้งว้างที่ลงท้ายถึงการข้ามแม่น้ำใหญ่แห่งหนึ่ง (Lawv Moog Txug Ntxwjnyoog Tug Dlej Dlaag) หากไม่มีความหมายก็ยากที่จะรู้ถึงได้ แต่เมื่อเข้าใจถึงอารมณ์ความรู้สึกของลูกหลานผู้ตายที่อยู่ในสภาพโศกเศร้าแต่ต้องทำจิตใจให้สงบเพื่อรับบุญและระบบความเชื่อในการเดินทางของดวงวิญญาณไปสู่สุคติหรือสรวงสวรรค์ ผู้รู้อาวุโสต่างจึงตกลงให้นำมาขับต่อเข้าด้วยกันได้ นั่นแสดงว่าผู้รู้อาวุโสต่างก็สามารถจำแนกแยกแยะระดับคุณค่าของบทกลอนสื่อใส่ได้นั่นเอง ดังภาพข้างล่าง

ครบเครื่องเรื่องการสืบทอดบทกลอนสื่อใส่ด้วยต้นไม้แห่งคุณค่า

ในการทำงานเดียวกัน รูปตัดต่อภาพ "คนทำงาน" ก็ได้ปลุกจิตสำนึกให้กับผู้เข้าประชุมได้รู้ถึงพลังความสามัคคีที่มาจากการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งจากประสบการณ์ร่วมกันต่อภาพของชาวบ้านกับทีมวิจัยที่ใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง เพียงเพื่อต่อภาพรูปคนบนกระดาน สะท้อนให้ที่ประชุมซาบซึ้งถึงวิธีการและความจำเป็นในการร่วมสร้างสรรค์เนื้อหาเพื่อสืบทอดบทกลอนสี่ไลได้อย่างดี ซึ่งพบว่าผู้รู้อาวุโส เหนาะผี ธรรมชาติอุดม (Nomfwm Thoj) ที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นประธานคณะกรรมการดำเนินการวิจัยบทกลอนสี่ไลถึงกับให้กำลังใจกับผู้วิจัยที่ได้ลุกขึ้นไปช่วยต่อภาพหลังจากที่หลายคนเริ่มวางมือแล้ว เนื่องจากใช้เวลาล่วงมาเกือบชั่วโมงแต่ยังต่อไม่ได้ว่า "นี่สอนให้เรารู้ว่าทำอะไรก็ต้องมีความร่วมมือกัน ต้องต่อให้ได้ทางเดียวเท่านั้น ต้องต่อให้ได้นะ ไม่งั้นเราจะต่อ (เรียบเรียง) บทกลอนสี่ไลของเราไม่ได้นะ" ทำงานเดียวกับที่ใจหม่าง วาณิษประดิษฐ์ (Caivmaas Thoj) เจ้าของความคิดได้ชี้ชิ้นส่วนของรูปคนแล้วอธิบายว่า "บทกลอนสี่ไลของเราก็เปรียบเหมือนกับรูปคนนี่แหละ บทกลอนสี่ไลที่แต่ละคนรู้หน้าที่จริงก็เป็นฉบับเดียวกันเหมือนกับคนๆ เดียวนี้ เพียงแต่เราไม่รู้ว่าเนื้อหาส่วนไหนอยู่ที่ใครเท่านั้น ฉะนั้นพวกเราต้องเอาออกมาประกอบเข้าด้วยกัน ในที่สุดก็ได้ฉบับเต็มเหมือนกับรูปคนที่ต่อภาพจนครบ ดูลี แล้วเรารู้ว่ารูปหล่อเหลาอย่างไร"

นอกจากนี้ ความคิดของหุ่นคนทำงานยังให้ข้อคิดกับทุกคนรู้สึกถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะหลังแบ่งภาพให้คนละ 3 ใบ แล้วนำมาต่อกัน แต่เมื่อต่อไม่ได้ บ้างก็คิดว่ามีบางคนอาจแอบซ่อนเอาไว้ บ้างก็คิดว่าอยู่เฉยไม่ได้ต้องร่วมกันเทียบดู ขณะที่บ้างก็ให้แนวคิดว่าจะมอบให้คนหนึ่งช่วยจัดการละกัน แทนที่จะรุมไล่เรียงกันอย่างสับสนไปมา ซึ่งเมื่อต่อภาพได้แล้วต่างก็ได้ผลสรุปเป็น 3 ความคิดใหญ่ๆ คือ

- 1) สิทธิการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนนั้นมีเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะแต่ละคนจะมีความรู้เป็นของตัวเองและอยู่ในตัวนั้นแสดงว่าเป็นเจ้าของบทกลอนสี่ไลร่วมกัน เพียงแต่ทุกคนต้องร่วมกันแสดงความคิดเห็นในทางตรงกันข้ามหากมีผู้หนึ่งผู้ใดยังหิ่งหววิชาอาจทำให้การดำเนินงานมีอุปสรรคได้ แม้ว่าจะนั่งรับฟังเฉยๆ ก็ตาม 2) ความสามัคคีที่มาจากความร่วมมือเป็นพลังที่สร้างสรรค์เกินกว่าที่คาดคิด ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนต้องฝ่าให้ได้ซึ่งความไว้นื้อเชื่อใจหรือไว้วางใจให้กับผู้หนึ่งเป็นผู้นำหรือคอยจัดการแทน ซึ่งไม่ได้หมายความว่ามอบให้ตัวแทนทำหน้าที่ของตัวเองตามลำพังแต่อย่างใด และ 3) กลไกทางสังคมที่ดีต้องมาจากการร่วมมือและความคิดของคนที่มีทั้งคุณวุฒิและวัยวุฒิที่แตกต่างกัน มิใช่ให้ผู้ที่สามารถอ่านออกเขียนได้เท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจสิทธิ์ขาด โดยให้นักวิชาการหรือนักวิจัยเป็นเพียงผู้จัดเวทีเท่านั้น ส่วนผู้ที่จะเล่นหรือปฏิบัติการให้ได้มาซึ่งภูมิปัญญาที่ต้องการนั้นคือชาวบ้านที่เป็นเจ้าขององค์ความรู้ที่แท้จริง

ฉะนั้นต่างต้องให้ความร่วมมือ อย่างน้อยก็ต้องมีความเชื่ออาวี่ในส่วนที่ตนเองมีหรือรู้ ดังรูปคนและชั้นขององค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวคนข้างล่าง

ดังนั้น ด้วยแผนดำเนินการประชุมที่มีวิธีการพูดคุยกับตัวเองเนื้อหาของบทกลอนสี่สัสดังกล่าว จึงได้แยกประเด็นการพูดคุยที่เกี่ยวข้องกันแต่ให้แยกกันแลกเปลี่ยนในแต่ละประเด็นต่อเนื่องไปตามลำดับเป็น 5 ประเด็น คือ

1) เหตุผลในการผสมผสาน หรือแยกแหว่งเนื้อหาบทกลอนสี่สัสดีก่อนใหม่เป็นอย่างไร ทำไมต้องทำเช่นนั้น (Txuj kev ntseeg/ tus mus txwv swb khu cov zaaj txwv xaiv qub + tshab yog le caag?)

2. หลังผ่านประเด็นที่ 1 แล้ว จะนำเนื้อหาแต่ละเพลงทั้งของเนื้อหาใหม่กับเก่ามาจัดเรียงตามลำดับอย่างไร (Teeb cov zaaj txwv xaiv qub thab tshab le caag?)

3. สร้างสรรค์สำนวนหรือประโยคสุภาษิตที่ใช้สนทนาในพิธีศพ (khu cov txhaj meem txwv/txhaj txhais/tseb hnoob/pis nraiv lus)

4. ในแต่ละเพลงยังมีคำ สำนวน ประโยค บาท หรือบท ที่ต้อง ปรับแก้ไขให้เหมาะสมหรือไม่อย่างไร (yuav khu cov lu lus, lus Suav, ntsee, nqai kom zoo le caag?)

5. การนำบทกลอนสี่สัสดูไปปรับใช้จริงให้เข้ากับสถานการณ์และเงื่อนไขของพิธีศพนั้นๆ (kev swv/has txwv xaiv sawv qaab nteeg npaaj txhwj los tsw txhwj, yuav ua le caag?)

จากประสบการณ์ประชุมวิจัย ชาวบ้านพบว่าแม้ผู้รู้อาวุโสในที่ประชุมจะไม่สามารถตัดสินใจเพื่อจัดเรียงเนื้อหาตามประเด็นที่ 2 ได้ แต่ก็ได้ทำให้ทุกคนสามารถระดมความคิดเห็นจากความคิดส่วนตัวเพื่อสร้างสรรค์บทกลอนสี่สัสดำเนินการของตนเองโดยไม่ต้องกังวลถึงคำติฉินนินทาจากสังคม ทั้งๆ ที่ยังมีคติความเชื่อที่ไม่ลบหลู่ครูบาอาจารย์ที่ได้สั่งสอนมา ซึ่งปรมาจารย์เหล่านั้นเป็นบรรพบุรุษของผู้รู้อาวุโสที่อยู่ในอีกตระกูลแห่งหนึ่งที่ไม่ได้เข้าร่วมประชุมในครั้งนั้นเพราะติดธุระพิธีศพในชุมชน ซึ่งทำให้ได้ข้อสรุปในประเด็นที่ 1 ว่า "การสร้างสรรคบทกลอนสี่สัสดำเนินการให้มีความเท่าทันยุคสมัยอยู่เสมอในปัจจุบันนั้น ในบางชุมชนได้หยิบยืม เรียนรู้ และใช้ประกอบพิธีเทศนามาเกือบ 40 ปี จนกลายเป็นจารีตประเพณีแล้ว ฉะนั้นกระบวนการวิจัยที่ต้องการศึกษาเนื้อหาบทกลอนสี่สัสดำเนินการทั้งหมดที่ใช้อยู่ในปัจจุบันจึงไม่ได้ลบหลู่ผู้รู้อาวุโสที่รู้แต่เฉพาะเนื้อหาฐานเดิม (Cov qub) หรือไม่ได้ทำให้กลายเป็นผู้ที่ไม่ควรประกอบพิธีกรรมได้แต่อย่างใด หากแต่ควรที่จะช่วยกันเลือกสรรเนื้อหาใหม่ (Cov tshab) ที่เหมาะกับเงื่อนไขและบริบทของสังคมในปัจจุบันมาเพิ่มเติมบางส่วนเท่านั้น อนึ่งแท้ที่จริงแล้วเนื้อหาใหม่ที่เรียนรู้จากชาวม้งในประเทศลาวและจังหวัดน่านในเวลาต่อมาก็มิได้ขัดต่อระบบความเชื่อหรือคุณค่าของบทกลอนสี่สัสดำเนินการแต่อย่างใดเลย ในทางตรงกันข้ามกลับช่วยหนุนเสริมให้บทกลอนสี่สัสดำเนินการมีคุณค่ามากขึ้น เพราะส่วนลึกของระบบความเชื่อและความหมายทั้งเนื้อหาฐานเดิมและใหม่ที่เปรียบเสมือนรากของต้นไม้มิได้ขัดแย้งกันแต่อย่างใด" ซึ่งยืนยันผลให้

สามารถอธิบายความหมายและคุณค่าในประเด็นที่ 3 กับ 4 ในแง่อธิบายเสริมให้ชัดเจนและมีความสุนทรีย์ในการนำไปใช้ยิ่งขึ้น เนื่องจากได้ผ่านการถกกันในระดับความคิดแล้วนั่นเอง

3.4 ป้องกันปัญหาสังคมได้ด้วยกลไกทางวัฒนธรรม

ทันทีที่ผู้ใหญ่ชาวม้งในแซ่ตระกูลต๋อ (Thoj) ได้ร่วมกันจัดค่ายอบรมเยาวชนโดยมุ่งประยุกต์ใช้บทบาทของผู้อาวุโสที่เปรียบพร้อมไปด้วยภูมิปัญญาการเลี้ยงดูและการปกครองชุมชนมาให้ความรู้เชิงปฏิบัติจริงในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2549 ผู้ใหญ่ชาวม้งหลายท่านก็ได้ให้ทัศนะคิดว่าการมุ่งไปที่เยาวชนในฐานะตัวปัญหานั้นแม้จะเป็นการพุ่งไปที่ตัวผู้กระทำที่สามารถควบคุมได้บ้าง แต่แท้ที่จริงแล้วมิได้แก้ไขต้นเหตุของปัญหาที่แท้จริง เนื่องจากตัวผู้ใหญ่ชาวม้งโดยเฉพาะกลุ่มผู้นำชุมชนรุ่นใหม่ที่จะมีค่านิยมความปรองดองอยู่บ้างแต่หาได้มีภูมิปัญญาจัดการปัญหาสังคมที่วางอยู่บนฐานวัฒนธรรมของตัวเองอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับที่บางท่านบอกว่าดูแลกิจกรรมเพื่อเยาวชนกลับเป็นการอบรมตัวผู้ปกครองเองมากกว่าเยาวชนที่มุ่งประสงค์

จากสภาพปัญหาเยาวชนม้งที่มักมีการยกพวกทะเลาะเบาะแว้งกันบ่อย แม้จะเป็นกรณีเดียวกันก็ตามในปัจจุบันนี้ ผู้อาวุโสชาวม้งต่างเห็นสอดคล้องกันว่ามาจากทั้งผู้ปกครองและเยาวชนที่ละเลยความสำคัญในจารีตประเพณีของตนเอง แม้แต่ในกลุ่มผู้นำชุมชนหมู่บ้านที่ทางราชการแต่งตั้ง เช่น ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) และคณะกรรมการหมู่บ้านฝ่ายต่างๆ ที่แต่งตั้งกันเองนั้นเกือบทั้งหมดเป็นกลุ่มวัยหนุ่มหรือ “จ้อ หลัว” (Cov hluas) เท่านั้น ซึ่งกลุ่มผู้นำรุ่นใหม่ นอกจากได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากการศึกษาในระบบของรัฐแล้ว มักใช้อำนาจทางราชการหรือกฎหมายบ้านเมืองที่ตนรู้มาชมกฏจารีตประเพณีที่ตนไม่มีความรู้ ซึ่งเป็นบทบาทของกลุ่มผู้อาวุโสหรือ “จ้อ เหล่า” (Cov laug) ไปโดยปริยาย ในขณะที่กลุ่มผู้อาวุโสก็ไม่รู้ระเบียบหรือกฎหมายของรัฐจนรู้สึกว่าตัวเองไม่มีบทบาทในการปกครองหมู่บ้าน นั่นคือแต่ละกลุ่มก็ต้องจำยอมอยู่ร่วมกันในฐานะที่ตนเอง “ไม่มีความรู้” ยกตัวอย่างเช่นกลุ่มผู้อาวุโสจำต้องไกล่เกลี่ยคดีความตามจารีตทุกครั้งแม้จะไม่ได้รับค่าตอบแทนเช่นเดียวกับผู้นำทางการเมืองในฐานะเป็นตัวแทนของรัฐแต่อย่างใด เป็นต้น

เมื่อดูผิวเผินแล้ว คนในชุมชนจะมีการประนีประนอมกันจนไม่สะท้อนให้เห็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนหรือความคิดทั้งสองดังกล่าว แต่เมื่อศึกษาเชิงลึกแล้วพบว่าแม้แต่ความเป็นพ่อ-ลูกกันเองก็มีความขัดแย้งในการใช้ความคิดและประพฤติตัวเป็นอย่างมาก นับแต่การครองเรือน การดูแลสมาชิกครอบครัว การเลือกวิธีการปกครองกับการพัฒนาชุมชน จนกระทั่งการตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมของตัวเองเพื่อศักดิ์ศรีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในระยะยาว ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มคนรุ่นใหม่มักหลงมัวเมาในกามรมย์ โดยมักชอบเที่ยวเสพหญิงบริการทั้งในเมืองและในชุมชนต่างๆ ถึงขั้นนำมาบอกเล่าสู่กันฟังในที่สาธารณะจนอย่างไม่ความละอายใจตัวเองราวกับว่าเป็นความเก่งกาจที่ด้อยอย่างหนึ่ง ทั้งๆ ที่ตัวเองมีฐานะทางสังคมเป็นถึงผู้นำชุมชนหมู่บ้าน ควรที่จะครองตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูกบ้าน สภาพของปัญหานี้

ได้ซ้ำเติมจิตใจของผู้อาวุโสและสูงอายุหลายท่านให้บอบช้ำยิ่งขึ้น ซึ่งบางท่านถึงกับถอดใจว่าทุกวันนี้กลุ่มผู้สูงอายุต่างพำสอนให้รำเรียนจารีตประเพณีของตัวเอง โดยบอกความจริงว่าหากไม่มีผู้สืบทอดแล้ว นับวันเหลือไม่กี่สิบปีพวกตนก็ต้องล้มหายตายจากไปพร้อมกับภูมิปัญญาที่มี แต่แล้วความหวังเหล่านั้นก็ไม่ได้รับการสานต่อแต่อย่างใด ยิ่งกว่านั้นพวกกลุ่มผู้นำรุ่นใหม่บางคนกลับทำร้ายตัวเองทั้งทางกายและใจให้ล้มหายตายไปก่อนกลุ่มผู้อาวุโสด้วยการเสี่ยงต่อโรคเอดส์ในการเที่ยวหญิงบริการหรือแม้หม้ายชาวม้งอย่างไม่เลือกหน้าเดียวกัน ซึ่งในที่สุดย่อมนำมาซึ่งปัญหาครอบครัวแตกแยก ความยากจน แร้นแค้น และโรคภัย นั่นคือในที่สุดกลุ่มผู้สูงอายุเป็นกังวลอย่างกระวนกระวายว่าในที่สุดผู้อาวุโสเองอาจยังต้องมาประกอบพิธีศพให้กับลูกหลานของตัวเอง เหตุนี้เองจึงเป็นกังวลยิ่งว่า หลังจากกลุ่มผู้อาวุโสตายจากไปตามอายุขัย นั้นอาจหมายถึงถึงกาลอวสานของจารีตประเพณีม้งที่ไร้ผู้สืบทอดและสามารถนำมาปรับใช้กับวิถีชีวิตประจำวัน

นอกจากนี้ ที่ประชุมยังได้สะท้อนปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมม้งในปัจจุบันให้เป็นที่ประจักษ์ในที่ประชุมโดยชี้ถึงสภาพปัญหาในอนาคตอันใกล้ว่า เกือบทุกชุมชนหมู่บ้านของชาวม้งในปัจจุบันจะมีความแตกต่างทางศาสนาถึง 3 ความเชื่อ คือ 1) ความเชื่อในบรรพบุรุษ (Puj yawm txwv txoob) ผู้อาวุโสส่วนมากยังคงยึดจารีตประเพณีดั้งเดิม และชาวม้งแต่ละหมู่บ้านโดยทั่วไปต่างก็มีความสัมพันธ์ที่ยืนอยู่บนพื้นฐานจารีตประเพณีดั้งเดิม เช่น ยังให้ความเคารพผู้ที่อาวุโสกว่า ยึดเหนี่ยวร่วมกันในแซ่ตระกูลกับความเป็นเครือญาติ คำนิยมความมีจิตใจเอื้ออารีกับค่านิยมความขยันขันแข็งว่าเป็นคนดี เป็นต้น 2) คริสต์เตียน ชาวม้งบางชุมชนจะมีหลายนิกาย แต่ต่างล้วนต้องการละทิ้งซึ่งพิธีกรรมในความเชื่อดั้งเดิมที่มีค่าใช้จ่ายมาก ซึ่งมักสร้างความขัดแย้งในการประพฤติปฏิบัติขึ้น 3) พิธีกรรมทางพุทธศาสนาที่รับรู้มาจากการศึกษาในระบบหรือออกบวชเพื่อโอกาสทางการศึกษา ซึ่งมีผู้เปลี่ยนไปนับถือศาสนาพุทธน้อยลงและมีได้สร้างความขัดแย้งกับความเชื่อดั้งเดิมอย่างชัดเจน แต่มีผลให้คนม้งรุ่นใหม่ไม่สนใจศึกษาจารีตของตนเองเท่าที่ควร ทั้งนี้ค่านิยมบางอย่างของแต่ละศาสนาในสังคมม้งนั้นได้สร้างความขัดแย้งขึ้นอย่างรุนแรง เช่น การไม่กินเนื้อ คัมภีร์ กับประกอบพิธีกราบไหว้ (pe) ผู้คนของกลุ่มชาวม้งคริสเตียนที่อ้างว่าขัดต่อความเชื่อของพวกเขา จนทำให้เกิดการนำความเชื่อทางศาสนามาจัดแบ่งกลุ่มคนในชุมชนแม้ว่าเดิมทีจะเป็นเครือญาติเดียวกันก็ตาม เป็นต้น ในขณะที่กลุ่มที่ยังคงเชื่อในบรรพบุรุษที่แม้จะมีจารีตค้ำจุนการดำเนินชีวิตประจำวัน แต่นับวันก็ยิ่งไร้ซึ่งผู้คนสืบทอดและไม่มีการบันทึกหลักฐานเพื่อเป็นสื่อการเรียนรู้และใช้ประกอบพิธีกรรมเช่นกับศาสนาอื่น ฉะนั้นกระบวนการจัดทำหนังสือบทกลอนสื่อโดยภาษาเขียนม้งของโครงการวิจัยนี้จึงนับเป็นความหวังอย่างเปี่ยมรูปธรรมที่จุดประกายขึ้นในใจของผู้ที่ยังให้ความเคารพนับถือในความเชื่อของบรรพบุรุษ

ด้วยความตระหนักถึงวิกฤตปัญหาสังคมและวัฒนธรรมข้างต้น ทีมวิจัยโครงการวิจัยบทกลอนสื่อฯ จึงได้ปรึกษาหารือกันเพื่อจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่ 2 เรื่อง สืบสานและปรับประยุกต์บทกลอนสื่อฯ ของชาวม้งเพื่อป้องกันปัญหาสังคม (Kawm Phoo Txwv Xaiv Ntseg Moob Lub Neej) วันที่ 27-28

มกราคม 2550 ณ หมู่บ้านห้วยกว้างหมู่ 8 ตำบล บ้านโป่ง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีเป้าหมายเพื่อหาวิธีการเรียนรู้บทกลอนสี่ไฮท์ก่อเกิดสติปัญญาสามารถแก้ไขปัญหาการสืบทอดและป้องกันปัญหาสังคมได้ โดยทีมวิจัยได้ร่วมหารือกับผู้รู้อาวุโสล่วงหน้าเพื่อเตรียมกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งได้เน้นกิจกรรมหลักคือสร้างคุณค่าความเป็นศิษย์-อาจารย์กับการอธิบายคุณค่าบทกลอนสี่ไฮท์เพื่อนำไปปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ฉะนั้นจึงได้เน้นกลุ่มผู้นำรุ่นใหม่และกลุ่มผู้อาวุโสที่รับบทกลอนสี่ไฮท์เป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญ

เมื่อถึงเวลาประชุมปรากฏว่ามีผู้เข้าร่วมประชุมน้อยกว่าที่คาดคิดไว้ โดยเฉพาะกลุ่มผู้นำรุ่นใหม่ที่มีความสนใจในวัฒนธรรมของตัวเองน้อยอยู่แล้ว แม้กระนั้นก็ตามผู้ร่วมประชุมในจำนวนครึ่งหนึ่งที่คาดไว้ก็ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างบทกลอนสี่กับสภาพปัญหาในสังคมปัจจุบันได้อย่างน่าสนใจ เพราะต่างพูดถึงสิ่งที่สำคัญ ฉะนั้นการมีผู้สนใจการประชุมวิจัยชาวบ้านน้อยจึงไม่ได้แปลว่าให้ล้มเลิกความตั้งใจ แต่ควรระลึกว่าถึงเวลาแล้วที่ชาวม้งต้องตระหนักถึงการเรียนรู้เพื่อสืบสานจารีตอย่างเร่งด่วนและหากลไกป้องกันปัญหาลังคมอย่างจริงจังได้แล้ว ซึ่งถือเป็นแรงกระตุ้นให้ต่างได้มีโอกาสพูดคุยอย่างเปิดอกและเป็นกันเอง

ในการระดมความคิดถึงวิธีการเรียนรู้และถ่ายทอดบทกลอนสี่ไฉที่มีประสิทธิภาพเพื่อแก้ไขปัญหาการสืบทอดพบว่าต่างยังมุ่งไปที่ประสบการณ์ใช้จริงของตนเองหรือแก้ปัญหาที่พบในชีวิตประจำวันอันเป็นอุปสรรคขัดขวางการเรียนรู้จารีตของตนเองมากกว่าที่จะมุ่งปรับความคิดในลักษณะสร้างเงื่อนไขทันทีทันใดเพื่อป้องกันอุปสรรคเหล่านั้นหรือเสริมศักยภาพให้เกิดการสืบทอดในรูปแบบใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ให้ผู้ถ่ายทอดอธิบาย

ความหมายของจารีตให้ผู้เรียนได้เกิดความเข้าใจก่อนลงมือขับร้องหรือจดจำต่อไป ควรให้โอกาสผู้รู้รุ่นใหม่ ได้มีส่วนร่วมในการประกอบพิธีจริงร่วมกับผู้ที่ถูกรับเชิญโดยเจ้าภาพพิธีศพ และส่งเสริมให้มีการใช้ วิทยาการสมัยใหม่เข้าช่วยกระบวนการเรียนรู้ เช่น ใช้ภาษาเขียนจดบันทึก การใช้หนังสือบทกลอน และ การใช้วิทยุเทปบันทึกเป็นสื่อการเรียนรู้ ตลอดจนการก่อเกิดความจริงใจจนต้องสนใจเป็นส่วนบุคคล หลังจากที่เคยถูกสบประมาทหรือเหยียดหยามว่าเป็นคนไม่มีความรู้ เป็นต้น

การระดมความคิดถึงคุณค่า/ประโยชน์ของการรับทกลอนสื่อโสมมีลักษณะเช่นเดียวกัน เช่น ได้นำคติคำสอนไปอบรมลูกหลาน ทำให้ตัวเองมีจิตสำนึก รู้จักความกตัญญูต่อบุณคุณพ่อแม่หรือผู้มีอุปการะเมื่อได้ช่วยเหลือคนอื่นแล้วตัวเองได้รับการยกย่องอย่างมีเกียรติและสมศักดิ์ศรี ตลอดจนไว้ซบร้อมหรือควรพยายามเปลี่ยวเหงาเพื่อความสุขทางใจ เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันมีเพียงบางคนที่คิดว่าการแก้ไขปัญหการสืบทอดต้องสร้างเงื่อนไขใหม่ให้กับสังคม เช่น มีการรวมกลุ่มเพื่อยกระดับให้ผู้รู้อาวุโสเป็น "อาจารย์

วัฒนธรรมมั่ง" ของสังคม นอกจากเป็นอาจารย์ส่วนตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งแล้ว ทั้งนี้เพื่อให้อาจารย์วัฒนธรรมมั่งที่มีจิตใจกว้างขวางเป็นครูให้กับผู้ที่สนใจทั่วไป แม้จะไม่มีทางเลือกทางเครือญาติกับอาจารย์ผู้นั้นก็ตาม นอกจากนี้ยังเป็นการย่นให้ผู้นำหรือผู้ที่รับทกลอนสือสือแล้วต้องประพุดิตนอยู่ในจารีตคลองธรรมอย่างเลมอดต้นเลมอปลายเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสังคม โดยมีกลุ่มผู้รับทกลอนสือสือคอยควบคุมหรือตรวจสอบโดยกลไกทางสังคม ที่สำคัญหากมีอาจารย์ทกลอนสือสือผิดศีลธรรมจรรยาขึ้น กลุ่มอาจารย์ทกลอนสือสือนี้นี้สามารถขับไล่หรือไม่ให้การรับรองกับผู้ประพุดิตนออกนอกริตนนั้นออกไปจากสังคมของผู้รับทกลอนสือสือเพื่อปกป้องคุณค่าและความศักดิ์สิทธิ์ของบทกลอนสือสือ รวมทั้งการให้ผู้รับทกลอนสือสือตระหนักในการร่วมกันสร้างสมทุนทางวัฒนธรรม เป็นต้นว่า ไม่ควรหลงอยู่แต่ในการเมืองท้องถิ่นหรือหวังแต่ได้แต่ฝ่ายเดียว แต่ควรมีการรวมพลังเพื่อให้เกิดเวทีเรียนรู้ที่ก้าวข้ามกลุ่มเครือญาติ ชุมชน และศาสนาในลักษณะเป็นสถาบันการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งจนสามารถรับประกันการสืบสานวัฒนธรรมอันดีงามให้คงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืนได้

สำหรับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับจารีตประเพณีดั้งเดิมภายใต้ความเปลี่ยนแปลงและความขัดแย้งทางศาสนาในสังคมมั่งนั้น พบว่าแม้ชาวมั่งที่เปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์หรือพุทธจะมีสถาบันทางศาสนาในระดับชาติหรือนานาชาติคำจูง แต่วิถีการดำเนินในชีวิตประจำวันยังต้องยึดโยงอยู่กับวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองอย่างมาก ทั้งนี้เพราะคริสต์ศาสนากับพุทธศาสนานั้นปัจจุบันชาวมั่งสามารถรับมาได้เพียงในระดับของกฎศีลธรรมที่มีผลต่อปัจเจกบุคคลโดยตรงเท่านั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือนับถือไปเพื่อความอยู่รอดของตัวเองหรือครอบครัวมากกว่าที่จะรับหลักความเชื่อทางศาสนามาจนสามารถเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรมของตัวเองไปโดยสิ้นเชิง เช่น นับถือพระเจ้าในฐานะที่พระเยซูเป็นผู้พิเศษสามารถเอาชนะโรคภัยหรือ "ผี" เท่านั้น ทั้งนี้เพราะชาวมั่งต่างมักประสบกับความเจ็บป่วยที่อธิบายว่ามิสาเหตุมาจาก "ผี" ในลักษณะที่เป็นตัวตนหรือแก่นแกนที่สามารถกระทำเช่นเดียวกับคนได้ ในทำนองเดียวกับการรับรู้แต่เพียงศีล 5 และบุญหรือเวรกรรมของพุทธศาสนาเท่านั้น เป็นต้น ในขณะที่หลักความเชื่อในบรรพบุรุษนั้นนอกจากให้ความสำคัญกับตัวบุคคลแล้ว จารีตประเพณีเหล่านั้นยังเป็นกฎเกณฑ์ทางสังคมหรือศีลธรรมในระดับสังคมด้วย เช่น บทกลอนสือสือได้กล่าวถึงคุณค่าของความเป็นเครือญาติเพื่อร่วมกันประกอบพิธีศพ การยำถึงที่มาของความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ที่ผู้คนควรปล่อยวางหรือเป็นอนิจจังในฐานะเป็นเรื่องของสังคมที่ต้องรับรู้ร่วมกัน กล่าวถึงการครองเรือนและครอบครัวที่มนุษย์ย่อมต้องให้ความใส่ใจเพื่อความเป็นปกติสุขของกลุ่มสังคม และกล่าวถึงบุญคุณผู้มีอุปการคุณทั้งให้กำเนิดชีวิตและการเลี้ยงดูที่ควรให้การตอบแทนอย่างสมศักดิ์ศรี หากละเว้นแล้วเมื่อนั้นก็จะถูกสังคมประณามในที่สุด เป็นต้น ดังนั้นที่ประชุมจึงเห็นว่ากฎศีลธรรมทางสังคมที่วางอยู่บนพื้นฐานของบทกลอนสือสือได้มีคุณค่าต่อทุกคนและสมควรที่จะได้รับการสืบทอดต่อไป ทั้งนี้เพื่อความยึดเหนี่ยวเกาะกลุ่มกันของสังคมมนุษย์ในขณะที่แรงยึดเหนี่ยวทางจิตใจนั้นเป็นของส่วนบุคคลอาจมีที่มาต่างกันได้

ด้วยเหตุนี้ การสร้างกลไกทางวัฒนธรรมมั่งขึ้นใหม่ เพื่อเป็นเวทีเรียนรู้เชิงสถาบันทางวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องที่ท้าทาย โดยมีคณะกรรมการอาจารย์บทกลอนสี่อาวโล³ กับลูกศิษย์ที่อยู่ในแต่ละหมู่บ้านในปัจจุบันเป็นเครือข่ายสมาชิกก่อตั้ง ซึ่งต่างได้เห็นชอบให้ยกย่องผู้รู้ภูมิปัญญาอาวโลชาวมั่งเป็น “อาจารย์วัฒนธรรมของชุมชนมั่งม่อ” แม้จะยังจำกัดเฉพาะคนมั่งที่เป็นตระกูลแซ่ผ่อของสมาคมอาปนกิจสงเคราะห์เครือข่ายชุมชนสร้างสรรค์วัฒนธรรมมั่งม่อ จังหวัดเชียงใหม่ ก็ตาม ทั้งนี้เพื่อยกระดับให้เป็นอาจารย์ของสาธารณะชน อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ที่สนใจได้เข้าถึงผู้สอนได้อย่างไม่จำกัดที่สำคัญกระบวนการเรียนรู้เช่นนี้ยังเป็นการยกระดับสถานะทางสังคมให้กับผู้รู้ภูมิปัญญาชาวมั่งทัดเทียมกับกลุ่มผู้นำทางการของรัฐในอนาคตด้วย หากเป็นไปได้เช่นนี้ ความสัมพันธ์ของศิษย์กับอาจารย์ที่แม้จะมีสื่อการเรียน เช่น หนังสือ เทปเสียง และแผ่นวีดีทัศน์ เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ แต่ก็ไม่สามารถทดแทนหรือทำลายคุณค่าบทบาทของความเป็นอาจารย์ลงแต่อย่างใด ตรงกันข้ามกลับเป็นการเสริมสร้างให้ผู้อาวโลเป็นที่เคารพของสังคมมั่งและมีความสำคัญในฐานะผู้ปกครองชุมชนและสังคมวัฒนธรรมมั่งให้อยู่ต่อไป ทั้งนี้เพราะการดำรงอยู่ของสังคมมั่งที่สันติสุขนั้นจำเป็นต้องได้รับการปกครองด้วยหลักคุณธรรมที่สามารถรับรู้ได้อย่างชอบธรรมโดยจารีตท้องถิ่น

เชิงอรรถท้ายบท

¹ 1. บ้านห้วยกว้าง 2. บ้านแม่ลาใหม่ 3. บ้านหนองหอยใหม่ 4. บ้านแม่ตะละ 5. ห้วยหอย 6. บ้านปางอุ่ง 7. บ้านปางเกี๊ยะ 8. บ้านพุย 9. บ้านป่าเกี๊ยะ

² เนื้อหาที่เรียนรู้เพิ่มเติม แต่ถูกมองข้ามไปยังมีอีกหลายเพลง คือ 1. Rooj Taag Qos Tu Pua Nyog Dlain Zeb Dleg 2. Suav Tuam Tshoj Muaj Zoo Looj Meem Toj 3. Tus Nyuas Tsaj Zaag Qos Khum 4. Yuav Tej Luas Tus Kaa Ncuab Taab 5. Peem Moog Rua Nyawj Vaaj Yeeb Saab Tim U 6. Nyaj Caag Hauv Paug 7. Lub Thoob Lub Rhawv 8. Nam Qab Miv Us Tus Neev Taw Tsuj 9. Tsaa Txhaj Meej Pem Xeeb Tshab Tuab Qos Khub 10. Txaj Ntawv Nlaus Qaab Ntawv 11. Tub Laag Tub Lig Pw Qos Ko Tej Qos Npoo Txaaj.

³ กรรมการบทกลอนสี่อไฮอาวโลมี 7 คน คือ 1) เหนาะผี ผ่อ (Nomfwm Thoj) 2) จ้อเจ็ง ผ่อ (Txwjceeb Thoj) 3) เส่าซ่าง ซ่ง (Xauvtshaaj Xyooj) 4) บล้าท้อ ซ่ง (Nplajthoj Xyooj) 5) ใจเถะ ย่าง (Nraimthem Yaaaj) 6) จู้ใหม่ จ่าว (Tsuajmaiv Tsom) และ 7) หล้าหน่าย เฮ้อ (Lajnaas Hawj)

บทที่ 4

พลวัติของการสืบทอดกับบทกลอนสื่อใส

4.1 รื้อเพื่อ เพิ่มพูน และปรับเปลี่ยนเพื่อดำรงภูมิปัญญา

แม้ว่าวิธีการเรียนรู้จารีตประเพณีของชาวม้งที่ผ่านมาจะเป็นการศึกษาผ่านมุขปาฐะหรือการถ่ายทอดจากปากสู่ปาก โดยมีเครือญาติเป็นกลไกการสืบทอดที่สำคัญ ยิ่งเมื่อสื่อของการเรียนรู้จำกัดเฉพาะภาษาพูดและการประกอบพิธีกรรมเท่านั้น เนื่องจากที่ผ่านมาชาวม้งไม่มีอักษรมาจดบันทึกแต่อย่างใด ฉะนั้นการประกอบพิธีกรรมและการสนทนาต่อหน้าจึงเป็นเวทีเรียนรู้ที่สำคัญ หากแต่วิธีการเรียนรู้เช่นนี้มีจุดอ่อนเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในปัจจุบันที่ชาวม้งถูกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากกระบวนการพัฒนาของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตจากการยังชีพเพื่อการค้า และการเรียนรู้จากวิถีชีวิตประจำวันไปเป็นการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนของรัฐ อย่างไรก็ตาม ชาวม้งได้ใช้มุขปาฐะเป็นวิธีการเรียนรู้และสืบทอดจารีตประเพณีต่างๆ รวมทั้งบทกลอนสื่อใสให้ดำรงอยู่มาช้านานถึงปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาประวัติของวิธีการสืบทอดบทกลอนสื่อใสในระยะเวลาประมาณ 80 ปีที่ผ่านมา โดยสอบถามผู้อาวุโสที่มีความรู้บทกลอนสื่อใสหลายท่าน ปรากฏว่าองค์ความรู้นี้มิได้ถูกสืบทอดมาทั้งต้นอย่างหยุดนิ่งตายตัวแต่อย่างใด หากแต่มีการรื้อฟื้น เพิ่มพูน และปรับเปลี่ยนทั้งวิธีการเรียนและการสืบทอดเรื่อยมา กล่าวคือ ในขณะที่บรรพบุรุษของชาวม้งกลุ่มนี้ยังคงตั้งถิ่นฐานอยู่ในเทือกเขาตอยซีเหล็ก (Laim Chij Leev) ประมาณก่อน พ.ศ. 2470 ซึ่งปัจจุบันตั้งอยู่ในประเทศพม่าใกล้พรมแดนไทย-พม่าตรงข้ามกับอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ขณะนั้นชุมชนม้งที่นั่นคงประกอบพิธีศพที่มีการเทศน์บทกลอนสื่อใสอยู่แล้ว แต่เนื้อหาอาจจะต่างไปจากในยุคสมัยต่อมา โดยเฉพาะการที่ท่านปรมาจารย์บทกลอนสื่อใส ไชยุ ช่ง (Nchavxyum Xyooj) ได้สละเวลาถึง 1 ปี ไปตามหาญาติพี่น้องที่เพิ่งอพยพออกจากแผ่นดินจีนใหญ่เข้ามาในเขตดินแดนพม่า เพื่อที่จะชักชวนให้อพยพมาตั้งถิ่นฐานร่วมกันในประเทศพม่า ในการเดินทางไกลครั้งนั้นท่านได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนบทกลอนสื่อใสจากท่านอาจารย์ บล้าเก๊า เฮอ (Nplajkaub Hawj) ในพื้นที่บ้านปงปะ (Poos Pam) เมืองยอง (Moos Yoos) ประเทศพม่าในปัจจุบัน (Ntsumhuj Vaj, 2547)

ดังการให้สัมภาษณ์ของจำจ้าง ช่ง (Ntxagtsaab Xyooj, 2548) ลูกชายของปรมาจารย์ได้กล่าวว่าสาเหตุเพราะพอต้องการไปตามหาญาติ เช่นเดียวกับลุงจู้ฮัว (Ntsumhuj Vaj) หมูบ้านม้งเก่าหลัง ตำบลเทิดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2547 ว่า “ตอนอพยพมานั้นผ่านเมืองยอง (Moos Yoos) จากนั้นจึงอพยพไปตั้งถิ่นที่ดอนซีเหล็ก (Laim Chis Leev) ต่อมาท่านไชยุ ช่ง จึงได้กลับไปตามหาญาติพี่น้อง ตอนนั้นมีผู้ร่วมเดินทางไปด้วย คือ จู้ลี (Tsuixwm) เจี้ยตั่วะ (Txiajtuam) และเยียป้อ (Nyiajpov) พวกเขาได้อยู่ที่นั่นถึง 1 ปี เต็ม แต่แล้วพวกญาติพี่น้องที่นั่นเขาก็ตัดสินใจไม่อพยพตามมา พวกไชยุ ช่ง เขาจึงกลับมาโดยเดินทางผ่านขุนน้ำแม่คำ (Naj Khab-Naj Keem) นั้นมา ตอนนั้นก็มิจุเซ็ง (Ntsumxeeb) กับ หลือ (Lwv) ที่อยู่หมู่บ้านที่นี้ตามไปส่งด้วย สองคนนั้นได้ส่งไชยุ ช่ง ไปถึงที่บ้านแม่คิ-

อำเภอเชียงดาว (Mej Khib-Mej Lauv) จากนั้นท่านไชยู ซ่ง จึงเดินทางต่อไปถึงบ้าน ด้วยเหตุที่ท่านจากบ้านไปแรมปี เขาว่าโชคดีที่ภรรยาของท่านยังไม่ได้ตัดสินใจหนีจากไปเพื่อแต่งงานใหม่¹

นั่นคือ นับแต่ประมาณ พ.ศ. 2470 เป็นต้นมาเป็นเวลากว่า 80 ปี ที่ชาวม้งในจังหวัดเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอนในปัจจุบันได้ใช้บทกลอนสี่ไลที่สืบทอดมาจากท่านปรมาจารย์ ไชยู ซ่ง (Nchaivxyum Xyooj) เพื่อใช้ประกอบพิธีเทศน์ในพิธีศพสืบเนื่องต่อมาจนถึงปัจจุบันโดยเนื้อหาหลักของบทกลอนสี่ไลมิได้ขาดตกหล่นหายไปแม้แต่หน่อย แม้ว่าได้มีการสืบทอดผ่านบรรพบุรุษชาวม้งใน 3 รุ่นคนแล้ว ทั้งนี้สันนิษฐานได้ว่า ก่อน พ.ศ. 2470 ชาวม้งมีวิธีการเทศน์บทกลอนสี่ไลในพิธีศพอยู่แล้ว เพียงแต่ไชยู ซ่ง ได้เรียนรู้เนื้อหาบางส่วนใหม่จากต่างถิ่นมาสมทบด้วยเท่านั้น เนื่องจากการเทศน์บทกลอนสี่ไลนั้นต้องใช้เวทีในพิธีศพเท่านั้น ซึ่งเป็นเวทีสาธารณะและเป็นเวทีเรียนรู้ที่สำคัญ รวมทั้งการเรียนรู้เนื้อหาของบทกลอนสี่ไลฐานเดิมนั้นเอื้อให้เกิดการเรียนรู้เนื้อหาใหม่ได้เป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้ เนื้อหาในตอนที่ว่าด้วยการให้พร (Foom Kom) แก่ลูกหลานของผู้เสียชีวิตที่ปรมาจารย์ไชยู ซ่ง ได้เรียนรู้และนำมาใช้เพิ่มเติมนั้นจึงกลายเป็นที่ชื่นชอบของชาวม้งอย่างมาก จนกลายเป็นที่นิยมเรียนรู้และสืบทอดเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

เนื่องจากการเรียนรู้บทกลอนสี่ไลในอดีตมีเฉพาะมุขปาฐะและการประกอบพิธีกรรมเท่านั้น อีกทั้งผู้เรียนกับผู้สอนต้องมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่ใกล้ชิดพอที่อาจารย์จะยินยอมถ่ายทอดให้ทั้งหมด โดยเฉพาะคุณสมบัติของผู้เป็นศิษย์ที่มีความสามารถในการจดจำและการนำไปใช้ในทางที่เป็นมงคลเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ ผู้เป็นอาจารย์อาจเลือกเนื้อหาของบทกลอนสี่ไลในส่วนที่สำคัญถ่ายทอดให้กับเฉพาะลูกศิษย์บางคน อีกทั้งการที่สมัยนั้นชาวม้งยังคงมีวิถีการผลิตยังชีพที่มีการตั้งบ้านเรือนกระจัดกระจายไปตามสภาพพื้นที่ทำกินของตัวเอง จึงอาจทำให้ผู้สืบทอดบางคนไม่ได้มีโอกาสเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องและได้รับการถ่ายทอดเนื้อหาของบทกลอนสี่ไลไม่ครบถ้วน สาเหตุหลายประการนี้เองที่ปัจจุบันพบว่าเกิดการตกหล่นของเนื้อหาของบทกลอนสี่ไลบางส่วนขึ้น โดยเฉพาะพบว่าลูกหลานของปรมาจารย์ไชยู ซ่ง เองกลับได้รับรู้เนื้อหาของบทกลอนสี่ไลไม่เท่ากับลูกหลานและญาติพี่น้องที่ต่างบิดา-มารดาและเครือญาติทางฝ่ายภรรยาของท่านเอง (Neej Tsaa) ซึ่งปัจจุบันผู้รู้หลายท่านเรียกเนื้อหาในส่วนที่ปรมาจารย์ไชยู ซ่ง ได้นำมาถ่ายทอด “เนื้อหาดั้งเดิม” (Cov qub) ในขณะที่เดียวกันผู้รู้บางท่านก็ปฏิเสธว่า เนื้อหาบทกลอนสี่ไลส่วนที่พวกตนรู้ ซึ่งอีกกลุ่มหนึ่งกล่าวหาว่าเป็นการเรียนรู้เพิ่มเติมมาจากผู้อื่นหรือเป็น “เนื้อหาใหม่” (Cov tshab 1)² แท้ที่จริงแล้วพวกตนก็ได้รับถ่ายทอดโดยตรงมาจากปรมาจารย์ ไชยู ซ่ง ซึ่งถือเป็นส่วนของเนื้อหาดั้งเดิมด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เพราะอุปสรรคในการถ่ายทอดและสืบทอดในอดีตที่มีแต่ใช้มุขปาฐะกับต้องใช้ความสัมพันธ์ทางเครือญาติได้ทำให้เกิดสภาพการหวงแหนวิชานั้นเอง (ดูภาคผนวก ง. การเรียงลำดับของเนื้อหาบทกลอนสี่ไล)

ดังเช่น เมื่อสืบสาวประวัติวิธีการสืบทอดเนื้อหาของบทกลอนสี่ไลในส่วนที่ขาดตกหล่นนั้น ผู้รู้อาวุโสต่างเล่าว่าหลังจากที่ปรมาจารย์กับเพื่อนบ้านได้อพยพจากประเทศพม่ามาตั้งถิ่นฐานที่บ้านแม่ละอุบ (Mej Laus Us) ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนประมาณต้นทศวรรษ พ.ศ. 2470 จากนั้นในปลายทศวรรษ พ.ศ. 2480 เครือ

ญาติต่างก็เริ่มกระจายตัวเพื่อไปจับจองพื้นที่ทำกินในถิ่นที่ไกลออกไป ในที่สุดญาติพี่น้องส่วนหนึ่งได้โยกย้ายถิ่นฐานมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านดงสามหมื่น (เก่า) (Loov Xab Meem) ตำบลแม่แดด อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ โดยในกลุ่มนี้มีหล้าหม่าง ช่ง (Lajmaas Xyooj) เป็นผู้ที่ได้รับการสืบทอดบทกลอนสือไส และเป็นผู้นำชุมชนด้วย ในขณะที่ปรมาจารย์ไชย ช่ง ได้นำญาติพี่น้องส่วนหนึ่งอพยพไปตั้งชุมชนที่ดอยหมักพริก ตำบลเมืองแปง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ช่วงหนึ่งแล้วจึงโยกย้ายไปตั้งชุมชนบ้านแก่งหอม ตำบลเมืองแปง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในปัจจุบัน และอยู่ต่อมาจนสิ้นชีวิตที่นั่น

ต่อมาประมาณปลายทศวรรษ พ.ศ. 2500 เกิดโรคระบาดในพื้นที่ชุมชนบ้านดงสามหมื่น (เก่า) ในขณะที่บ้างก็ให้สาเหตุว่าเกิดจากการที่สมาชิกชุมชนได้ละเมิดต่อเทพถือติ (Thwv Tim) อารักษ์ชุมชนจนมีผู้คนล้มตายจำนวนมาก ทำให้หล้าหม่าง ช่ง คิดที่จะนำญาติพี่น้องอพยพหลบหนีไปตั้งถิ่นฐานในจังหวัดตาก เนื่องจากขณะนั้นได้ข่าวว่ามีชาวม้งจำนวนมากตั้งถิ่นฐานอยู่ที่นั่นและยังมีพื้นที่ทำกินเหลืออยู่บริเวณกว้าง ขณะที่หล้าหม่าง ช่ง กำลังคิดตัดสินใจจะอพยพอยู่นั้น ท่านได้มาเยี่ยมญาติของลูกเขย โดยเฉพาะเสาฟ่าง ฅ่อ (Xauvphaaj Thoj) ที่ก่อนหน้านี้ได้รับการถ่ายทอดส่วนหนึ่งมาจากปรมาจารย์ไชย ช่ง ท่านจึงมีโอกาสถ่ายทอดในส่วนที่เหลือ (cov tshab 1) ให้กับลูกเขยเสาฟ่าง ฅ่อ ที่ขณะนั้นตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ชุมชนบ้านห้วยเย็น ตำบลแม่जार อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากเกรงว่าเมื่ออพยพไปตั้งถิ่นฐานที่จังหวัดตากแล้ว อาจทำให้ไม่มีโอกาสพบเจอญาติพี่น้องกลุ่มที่อพยพไปอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งในที่สุดอาจทำให้เกิดปัญหาการสืบทอดบทกลอนสือไสที่ตกหล่นได้ ด้วยเหตุนี้จึงได้เปิดเผยเนื้อหาบทกลอนสือไสในส่วนที่เหลือให้กับเสาฟ่าง ฅ่อ ในฐานะเป็นลูกเขยของตัวเอง

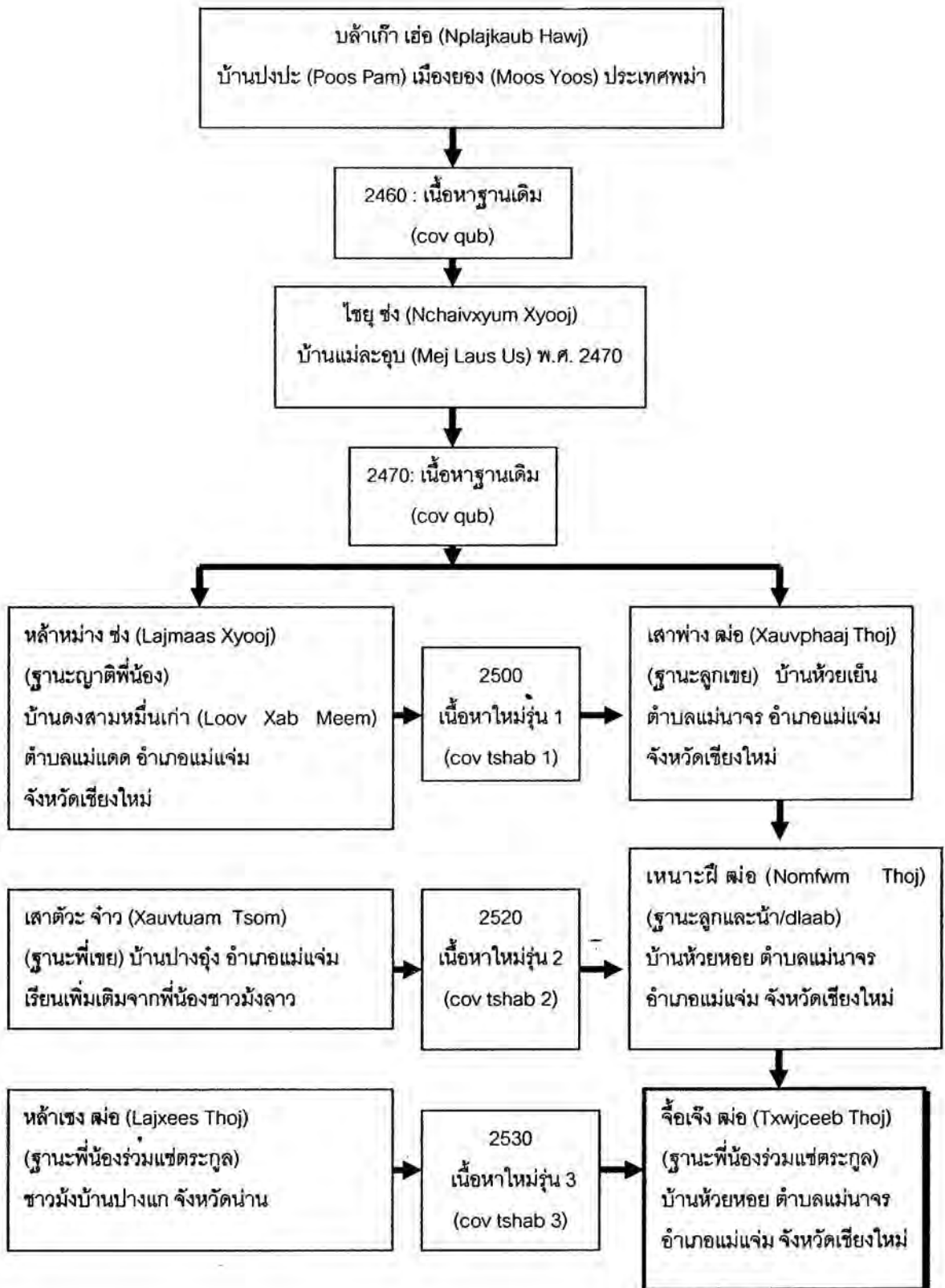
เมื่อตระกูลแซ่ฅ่อโดยมีเสาฟ่าง ฅ่อ เป็นผู้รับการถ่ายทอดเนื้อหาและเป็นผู้นำชุมชน ทำให้เนื้อหาส่วนนี้ได้ถูกแพร่ไปยังตระกูลแซ่จ้าว (Tsom) ในพื้นที่ชุมชนบ้านปางเกียะและบ้านปางจู้ โดยเฉพาะเสาตัวะ จ้าว (Xauvtuam Tsom) ที่เป็นบิดาของผู้อาวุโสจู้ใหม่ จ้าว (Tsuajmaiv Tsom) ในปัจจุบัน เนื่องจากมีความไว้วางใจที่ทั้งสองตระกูลมีความสัมพันธ์ผ่านการแต่งงานด้วยกัน ซึ่งต่างย่อมมีโอกาสเรียนรู้ในพิธีศพระหว่างกันและกันมาโดยตลอดอยู่แล้ว นอกจากนี้ ในช่วงทศวรรษ 2510 เสาตัวะ จ้าว ก็ได้มีโอกาสต้อนรับพี่น้องชาวม้งจากประเทศลาวที่มีมาเยี่ยมถึงบ้าน ท่านจึงได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้บทกลอนสือไสบางเพลงจากพี่น้องชาวม้งลาว (cov tshab 2)³ ต่อมาไม่ถึงสิบปีเนื้อหาบทกลอนสือไสส่วนนี้ก็ถูกเผยแพร่สู่ชาวม้งในตระกูลอื่นในพื้นที่ใกล้เคียงอย่างรวดเร็ว ในขณะที่ลูกหลานของปรมาจารย์ไชย ช่ง ที่ยังคงอยู่อาศัยในชุมชนบ้านแก่งหอม ซึ่งห่างไกลจากชาวม้งในจังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างมาก กอปรกับคติที่เชื่อว่าปรมาจารย์ชู่ ช่ง ห้ามให้เรียนเนื้อหาบทกลอนสือไสที่อื่นมาเพิ่มเติม ทำให้ปัจจุบันยังคงขาดการสืบทอดเนื้อหาในส่วนที่บรรพบุรุษของตนได้ถ่ายทอดให้กับผู้ที่อยู่ในต่างแซ่ตระกูล รวมทั้งไม่มีโอกาสเรียนรู้เนื้อหาบทกลอนสือไสที่ชาวม้งต่างถิ่นได้เรียนรู้มาจากพี่น้องชาวม้งในประเทศลาวขณะนั้นมากระทั่งทุกวันนี้ ซึ่งกลับทำให้พวกตนคิดว่าเนื้อหาที่ว้านนั้นไม่ได้เป็นของปรมาจารย์ไชย ช่ง เพราะท่านเคยบอกไว้ก่อนเสียชีวิต

ว่าได้ถ่ายทอดให้ลูกหลานไปหมดสิ้นแล้วและอย่าได้ไปเรียนรู้ที่อื่นเพิ่มเติมแต่อย่างใด (Xauv Tshaaj Xyooj, 2549)

ต่อมาเมื่อต้นทศวรรษ 2530 ชาวมังตระกูลแซ่ผ่อได้จัดตั้งชมรมมังผ่อแห่งประเทศไทย แล้วได้เชิญชวนให้ผู้อาวุโสชาวมังมาร่วมสังสรรค์นับญาติกันเป็นประจำปี ทำให้อาจารย์อาวุโส จื้อเจิ้ง ผ่อ (Txwjceeb Thoj) ได้มีโอกาสเริ่มเรียนรู้บทกลอนสี่ไฮส่วส่วนหนึ่งมาจากอาจารย์ หล้าเซง ผ่อ (Lajxees Thoj) ชาวมังบ้านปางแก จังหวัดน่าน โดยได้เลือกบางเพลงที่สอดคล้องกับเนื้อหาของตัวเองทำการเทศนาในพิธีศพในจังหวัดต่างๆ ในที่สุดทำให้เนื้อหาบทกลอนสี่ไฮส่วใหม่นี้กลมกลืนกับเนื้อหาฐานเดิมจนได้เป็นฉบับหนึ่ง (phoo txwv xaiv) ซึ่งปัจจุบันผู้รับบทกลอนสี่ไฮส่วต่างมักเรียกกันว่า “เนื้อหาใหม่รุ่นที่ 3” (cov tshab 3)⁴ ดังแผนผัง 4.1 แสดงผู้ถ่ายทอดกับผู้สืบทอดบทกลอนสี่ไฮส่ว ทั้งนี้อาจารย์อาวุโส จื้อเจิ้ง ผ่อ (Txwjceeb Thoj, 2550) ให้เหตุผลว่าเพื่อปรับใช้ให้สอดคล้องกับยุคสมัยดังที่ว่า

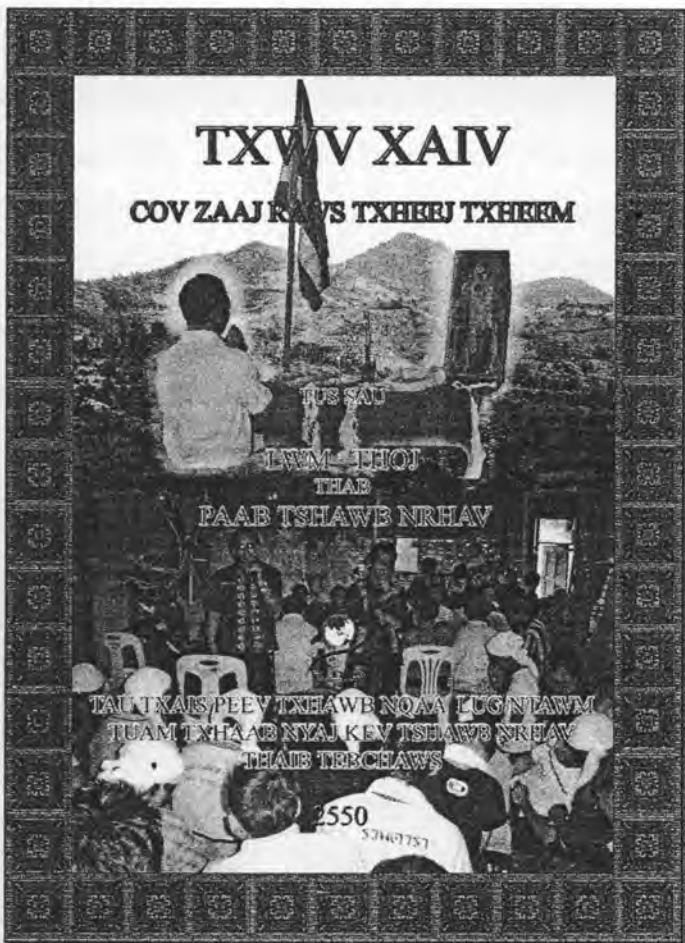
เมื่อคุณเรียนรู้บทกลอนสี่ไฮส่วจนใช้ได้ขึ้นใจแล้ว จากนั้นเมื่อคุณได้ยินว่าที่ไหนมีบทกลอนสี่ไฮส่วใหม่ที่ดี คุณก็ไปเรียนเพิ่มจากคนโน้นบทหนึ่งคนนั้นสองบท เมื่อถึงคราวประกอบพิธีนั้น หากคุณขับบทกลอนของตัวเองหมดสิ้นแล้ว แต่เวลายังมีเหลือ หากลูกหลานผู้ตายยังคงขอร้องให้ขับบทกลอนที่เหลือต่อไป คุณก็จะได้มีไว้ขับบทกลอนต่อ ถ้าคุณไม่หาประสบการณ์เข้าไว้ ยึดแต่บทกลอนที่ตัวเองเรียนจากอาจารย์คนเดียวเท่านั้น พอถึงพิธีศพที่ยิ่งใหญ่ เราต้องการให้มีการเทศนาที่สมเกียรติ ให้เราขับบทกลอนให้ครบทุกบทเพลงเพื่อเขาจะได้พอใจ ฉะนั้นถ้าไม่มีประสบการณ์ เมื่อขับบทกลอนของตัวเองหมดสิ้นแล้ว หากเขายังริษยามาร้องขออีก เราก็หาที่ไหนไม่ได้มาขับบทกลอนสี่ไฮส่วต่ออีกเลย เมื่อนั้นเราผู้เป็นนักเทศน์ยังอาจจะถูกคนอื่นเขาติติงว่า “นี่กว่าเป็นถึงอาจารย์บทกลอนสี่ไฮส่วแต่ทำไมยังไม่รู้เนื้อหาบทกลอนสี่ไฮส่วส่วนอื่นเลย” ฉะนั้นผู้ที่เป็นเช่นนี้อาจจะถูกคนอื่นติติงได้ ฉะนั้นเราจึงตัดสินใจว่าหากได้ยินว่าที่ไหนมีเนื้อหาใหม่ก็ยิ่งจะไปเรียนรู้เพื่อสืบทอดมาใช้ด้วย⁵

แผนผัง 4.1 แสดงผู้ถ่ายทอดกับผู้สืบทอดบทกลอนสือไต

ที่สำคัญคือหลังจากได้เรียนรู้แล้วท่านได้นำไปใช้ประกอบพิธีเทศนาในพิธีศพในจังหวัดต่างๆ เกือบทุกชนม้งที่อยู่ในประเทศไทย ซึ่งถือเป็นผู้รู้ท่านแรกที่สามารถสร้างเวทีเรียนรู้สาธารณะได้กว้างขวางที่สุด ฉะนั้นนับแต่นั้นมากกว่า 40 ปี แล้วที่เนื้อหาบทกลอนสื่อไส่ส่วนใหม่นี้ถูกใช้ประกอบพิธีศพของชาวม้งในพื้นที่จังหวัดน่าน-เชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน ในขณะที่กลุ่มที่ยังไม่ยอมเรียนรู้เนื้อหาใหม่ใดเลยนั้นยังคงอนุรักษ์ไว้แต่เฉพาะเนื้อหาส่วนฐานเดิมที่ได้รับถ่ายทอดมาจากปรมาจารย์ไซย ช่ง เท่านั้น

ดังนั้น การที่มีชาวม้ง 2 กลุ่มใหญ่รับรู้เนื้อหาบทกลอนสื่อไส่ โดยเฉพาะในส่วนที่ว่าด้วยการให้พร (foom kom) ที่มีจำนวนไม่เท่ากันเช่นนี้ ทำให้ยากที่จะให้นักเทศน์บทกลอนสื่อไส่ทุกคนมาร่วมสังคายนาเนื้อหาเชิงลึกร่วมกัน โดยยังไม่รวมกลุ่มม้งเด็ลลือที่มีกระบวนการของเนื้อหาบทกลอนสื่อไส่ที่แตกต่างกันออกไปเป็นอีกฉบับหนึ่งด้วย ซึ่งไม่ได้รับเลือกให้ทำการศึกษาโดยโครงการวิจัยนี้ อย่างไรก็ตามในที่สุดผู้ทั้งสองกลุ่มได้พยายามแลกเปลี่ยนความรู้และอธิบายสิ่งที่ตนเองรู้เพื่อนำสิ่งที่ไม่เคยเขียนออกมาบันทึกด้วยภาษาเขียนม้ง แล้วจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มเพื่อให้สำหรับเป็นสื่อการเรียน (ดังแสดงในภาพข้างล่าง) ถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาของตัวเอง ท่ามกลางวิถีชีวิตของชาวม้งที่ได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว

ได้รวบรวม ดีความ
เรียงลำดับ เนื้อหาแล้ว

ได้เพิ่มเติมเนื้อหาใหม่แล้ว

ได้แก้ไขคำพูด / บาท / บท
บ้างแล้ว

จากประวัติของการสืบทอดเนื้อหาบทกลอนสี่ไลดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงธรรมชาติของการเรียนรู้ภูมิปัญญาของชาวบ้านที่มีลักษณะไม่หยุดนิ่ง หากแต่มีการหยิบยืม ถ้ายทอดข้ามท้องถิ่นที่แม้จะยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของการคมนาคมและความสัมพันธ์ทางเครือญาติ โดยมีเวทีประกอบพิธีเทศนาบทกลอนสี่ไลในพิธีศพเป็นเวทีการเรียนรู้ที่สำคัญ ชาวม้งผู้ร่วมพิธีศพจึงเป็นผู้ตัดสินใจว่าเนื้อหาของบทกลอนสี่ไลส่วนใดที่ตนชื่นชอบก็จะกลายเป็นเนื้อหาที่ได้รับความนิยมในการสืบทอดต่อไปด้วย ฉะนั้นด้วยกระบวนการเรียนรู้และสืบทอดบทกลอนสี่ไลที่มีชีวิตชีวาผ่านกาลเวลาและสถานที่ต่างๆ มายาวนานเช่นนี้ จึงทำให้กลไกของพิธีเทศนาในพิธีศพได้ทำการคัดสรรเนื้อหาบทกลอนสี่ไลให้สามารถตอบสนองผู้คนในแต่ละยุคสมัย ที่สำคัญไปกว่านี้คือ คำสอนในการดำเนินชีวิตประจำวัน ระบบคุณค่าทางจริยธรรมและศีลธรรม ตลอดจนความเชื่อที่ผูกพันระหว่างลูกหลานกับดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่ล้วนปรากฏอยู่ในบทกลอนสี่ไลเหล่านี้ ปัจจุบันยังคงมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของชาวม้งเป็นอย่างมาก

ยกตัวอย่างเชิงรูปธรรมที่ได้จากการจัดเวทีประชุมเพื่อหาแนวทางผสมผสานเนื้อหาบทกลอนสี่ไลในหลายส่วนดังกล่าว ผู้รู้และนักเทศน์อาวุโสต่างเห็นว่าควรที่จะมีการยอมรับการสร้างสรรคเนื้อหาใหม่ที่เหมาะสมกับยุคสมัยในปัจจุบัน โดยหยิบยืมเนื้อหาใหม่ที่เห็นว่ามีคุณค่าจากอาจารย์แต่ละคนมาจัดเรียงลำดับร่วมกับบทกลอนส่วนที่เป็นเนื้อหาฐานเดิม ซึ่งเนื้อหาส่วนมากจะอยู่ในตอนที่ว่าด้วยการสั่งสอนและอวยพร (Foom Kom) โดยหลังจากที่ให้เจ้าภาพมีพิธีการขอ (Thov) ให้นักเทศน์ขับบทกลอนสี่ไลต่อทั้งนี้ที่มาของพิธีขอนี้เพราะชาวม้งในขณะนั้นมีค่านิยมว่าเป็นเนื้อหาที่ล้ำค่า ฉะนั้นเมื่อขับบทกลอนสี่ไลแล้วต้องมีค่าเรียกขวัญทรัพย์ (nyaj nas txhaj) ให้กับนักเทศน์ด้วย รวมทั้งผู้สืบทอดต้องเสียค่าเล่าเรียนจำนวนหนึ่งสำหรับเนื้อหาส่วนนี้ด้วย ฉะนั้นเมื่อถูกเชิญไปประกอบพิธีเทศนาในพิธีศพจึงต้องได้รับพิธีขอด้วยเงินจำนวนหนึ่งก่อนจึงจะสามารถขับส่วนของเนื้อหาใหม่นั้นต่อไปได้ ในขณะที่อีกความคิดหนึ่งเชื่อว่าการรับเงินนั้นเป็นเพราะมีคติความเชื่อว่าการเทศน์ให้พรที่มีคุณค่ากับเจ้าภาพเสียหมดแล้ว อาจทำให้นักเทศน์เองมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ยากแค้น ฉะนั้นจึงมีพิธีให้เงินเป็นสินกำลังใจว่าเมื่อนักเทศน์ขับเนื้อหาแล้วยังได้รับคุณค่านั้นกลับคืนมา (Nyaj nas txhaj)

อย่างไรก็ตาม ผู้รู้อาวุโสต่างเห็นพ้องต้องกันว่าควรยอมรับเนื้อหาใหม่ที่ได้เรียนรู้มาในช่วงเริ่มแรก (Cov tshab 1-2) เพราะเคยใช้ประกอบพิธีศพมานานกว่า 40 ปี จนกลายเป็นจารีตประเพณีแล้ว เช่น เพลงที่ว่าด้วยการติดตามดวงวิญญาณผู้เสียชีวิตถึงยังภูผาเขียนในปรโลก (Lawv Nws Laug Txug Toj Peg Roob Zeb Ntsuab) เพลงที่ว่าด้วยการเคารพเช่นไหว้ดวงวิญญาณบรรพบุรุษเพื่อขอคุ้มครองความเป็นอยู่ของลูกหลาน (Laag tooj tuam laag hlau) และเพลงที่ว่าด้วยความกตัญญูตเวทีต่อดวงวิญญาณบรรพบุรุษอันเป็นสิ่งสูงสุด (Xyom Mej Nam Mej Txwv Qaim Qaug Qos Yeeg Rov Nraag Toj) เป็นต้น จากนั้นจึงขับร้องลงท้ายด้วยเพลงที่ว่าด้วยการไปจุติเกิดใหม่ของดวงวิญญาณบรรพบุรุษ (Moog Haus Ntxwjnyoog Lub Paag Diej Ab) และตกท้ายด้วยเพลงที่ว่าด้วยการประกอบพิธีปลดปล่อยพันธนาการ

ให้กับดวงวิญญาณของผู้ตาย (Ua Plig) หลุดจากความห่วงหาภิวนาของตนแล้วไปสู่สุคติขั้ว
นิรันดร์ อันเป็นพิธีสุดท้ายที่มีต่อดวงวิญญาณของคนเสียชีวิตแล้ว

4.2 ความหมายและความสำคัญของการเรียงลำดับ

หลังจากผู้วิจัยได้ศึกษาเรียนรู้บทกลอนสี่ไลด้วยตัวเองมาล่วงหน้าหลายปี และต่อมาได้ทำการ
วิจัยชาวบ้าน โดยได้ทำการประชุมกับการสัมภาษณ์ผู้รู้อาวุโส ในที่สุดผู้วิจัยจำแนกใจความสำคัญของบท
กลอนสี่ไล (Txwv xaiv) ได้ 4 ประเด็นใหญ่ๆ คือ 1) ว่าด้วยที่มาของการเกิด แก่ เจ็บ ตาย 2) ว่าด้วยความ
เป็นเครือญาติ 3) ว่าด้วยความเชื่อในจิตวิญญาณของบรรพบุรุษ และ 4) ว่าด้วยคำสอนและคำอวยพรใน
ฐานะเป็นคำสั่งเสียหรือคำฝากจากดวงวิญญาณของผู้ตาย

ในจำนวนนี้มีการจำแนกเนื้อความตามขั้นตอนการประกอบพิธีเทศนาออกเป็น 6 ตอน อย่างชัดเจน
โดยในแต่ละตอนจะมีใจความหมายและจำนวนเพลงที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ ตอนที่ 1) เคะ ฟ่า
(Qheb Phaj) หรือโหมโรงว่าด้วยถึงที่มาของพิธีศพว่าเหตุใดจึงมีความตายบังเกิดขึ้นกับมนุษย์ ตอนที่ 2)
จือ คัว (Cwb Qhua) หรือต้อนรับแขกว่าด้วยความโศกเศร้าและความรักของผู้ที่เป็นเครือญาติและคณะผู้
ประกอบพิธีศพที่来帮助เหลือครอบครัวของผู้เสียชีวิต ตอนที่ 3) จี ญ เต่า (Civ ku taus) หรือการมอบหมาย
หน้าที่ว่าด้วยความช่วยเหลือหรือการตอบแทนที่ลูกหลานกับเครือญาติฝ่ายหญิง (Neej Tsaa/txwv dlaab)
มิให้กับครอบครัวของผู้เสียชีวิต ตอนที่ 4) จือ เน่ง (Cob nees) หรือกล่าวถึงการมอบหมายหน้าที่พิธีนำ
ศพออกจากบ้านไปฝัง ตอนที่ 5) ผง เกาะ (Foom kom) หรือการอวยพรว่าด้วยคำอวยพรที่เชื่อว่าเป็นคำสั่ง
เสียจากดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตในวันรุ่งขึ้น และตอนที่ 6) จาง จัง (Tsaa rooj) หรือกลับลับคินดังเดิมว่า
ด้วยการสิ้นสุดซึ่งความเศร้าโศกแล้วให้มีแต่ความยินดีปรีดา

ตอนที่ 1) เคะ ฟ่า (Qheb Phaj) หรือโหมโรง

การที่ต้องจัดวางแต่ละตอนตามลำดับดังกล่าว เพราะพิธีเทศนาบทกลอนสี่ไลมีขึ้นเฉพาะในพิธี
ศพเท่านั้นจึงจำเป็นต้องกล่าวถึงที่มาของความตายที่เกิดขึ้น ซึ่งเพลงแรกได้เริ่มกล่าวถึงน้ำตาแห่งความ
โศกเศร้าของลูกหลานดูคนน้ำฝนที่โปรยปรายไม่หยุดยั้ง (Naag tshauv naag tsuag fuab) แต่หลังประกอบ
พิธีศพหลายวันแล้ว พิธีเทศนาบทกลอนสี่ไลเป็นคืนสุดท้าย ซึ่งจะได้้นำคำสอนของผู้ตายมาเทศนาให้
ลูกหลานของผู้ตายได้รับเป็นครั้งสุดท้าย ทั้งนี้เพื่อบรรยายภาคที่เจียบสงบในการเทศนานักเทศน์จึงขอให้
หมอบเคนหยุดเป่าแคนชั่วคราว (Tswm txwv qeej) และให้ลูกหลานและญาติของผู้เสียชีวิตเจียบเสียง
ร้องให้ เสียงคร่ำครวญ (Tswm xyomcuab) รวมทั้งยังได้ตักเตือนแขกหรือในพิธีศพให้เจียมตัว หยุดเสียซึ่ง
อบายมุขทั้งหลาย เพื่อดั่งสติรับฟัง (Tswm nkauj nraug) จากนั้นจึงกล่าวถึงที่มาของความตายที่เมื่อครั้ง
เทพเจ้าจือ หยี่ ผู้ซึ่งชนะความตายไม่สามารถหยุดความตาย (Tas Saub-swvyig) ว่าเป็นเพราะบาปกรรม
(qag qos ntsug nws laug tug nam dlaab qos xyw tuag) แล้วตามด้วยการประกอบพิธีที่ต้องให้เครือ

ญาติและคณะผู้ประกอบพิธีมานั่งรอบโต๊ะ (Nqug rooj) เพื่อจะได้สอบถามความเรียบร้อยของพิธีศพ ในขณะเดียวกันลูกหลานของผู้เสียชีวิตก็นั่งคุกเข่าถือรูปเทียนและกระดาษเงินเคราพศพ (Tsaa tub xem xyom) ซึ่งก่อนขับบทกลอนสื่อต่อไป นักเทศน์ทั้งสองก็จะกล่าวถ่อมตัว (Tub txawj nkag) ต่อคณะผู้ประกอบพิธีศพทุกคน เนื่องจากได้รับคำฝากหรือคำสั่งเสียจากผู้ตายมาให้ลูกหลานของตัวเอง และยังจะได้ไต่ถามความเรียบร้อยของพิธีกับคณะผู้ประกอบพิธีศพในครั้งนี้ด้วย โดยเฉพาะต้องถ่อมตัวต่อผู้จัดการพิธีศพ (kaav xwm) ที่ตัวเองอาจจะขับบทกลอนสื่อได้ไม่ไพเราะเป็นที่จับใจ กับภาระหน้าที่ของตัวเอง (Fus tub coj xaiv kev)

จากนั้นผู้ขับบทกลอนสื่อทั้งสองจะผลัดกันขับบทกลอนสื่อไปถึงที่มาของความตายอันเกิดจากการหมดชะตากรรมที่ผู้คนกลัวกันมาก เพราะจือ หย่ง (Ntxwg nyoog) หรือยมบาลนั้นเป็นผู้สอดส่องว่าผู้ใดถึงคราวเคราะห์ ในขณะที่นึกทั่วไบนั้นจะกลัวเหี้ยว (Kaum ob haiv naag noog) โดยก่อนที่จะเสียชีวิตนั้นทวดสวรรค์ได้ส่งสัญญาณให้ผู้ตายล่วงรู้ถึงชะตากรรมของตัวเองจากพฤติกรรมแปลกประหลาดของสัตว์เลี้ยงต่างๆ แล้ว (Tsa j txhu ua xuv) เช่น เห็นสุนัขขยิบหลังคาบ้าน เห็นหมูกินลูกและเห็นไก่จิกไข่ตัวเอง หากมีปรากฏการณ์เช่นนี้เกิดขึ้น ลูกหลานของผู้ป่วยต้องเสาะหายาสมุนไพรและประกอบพิธีทรงเจ้ารักษาวัดวิญญูญาณให้ถึงที่สุด จนกระทั่งเสียชีวิตจึงให้เสียงปิ่นเป็นสัญญาณให้คนทั่วไปรับรู้ว่ามีผู้ตายเกิดขึ้นแล้ว (Taug lub mob) ทั้งนี้ได้เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับผู้รับฟังทั้งที่เป็นญาติของผู้เสียชีวิตและที่มาร่วมพิธีศพได้ตั้งสมาธิรับฟังการเทศนาในตอนต่อไป

อนึ่ง ในเพลงที่ว่าด้วยที่มาของความตาย (Tas Saub-Swvyig) ซึ่งชาวม้งเชื่อว่าเป็นเพราะบาปกรรมของมนุษย์ที่ได้ก่อขึ้น หลังจากที่มีมนุษย์เคยได้ชีวิตที่ไม่มีความตายหรือเป็นอมตะจาก หย่อ เซ้า (yawm Saub) หรือพระเจ้า ในที่สุดมนุษย์ทุกคนจึงต้องมีความตายเกิดขึ้น แม้ขณะนั้นจะมีหมอลอง จือ หยี่ (Vaaj neeb Swv Yig) คอยป้องกันไม่ให้วิญญาณของมนุษย์ถูกยมบาลจับได้ ด้วยเหตุนี้ ชะตาชีวิตของมนุษย์จึงเกี่ยวพันกับเทพเจ้า จือ หยี่ ที่สำคัญคือยังได้สะท้อนให้เห็นถึงที่มาของพิธีเทศนาด้วย โดยเชื่อว่าการที่มนุษย์รู้ที่มาของความตายเช่นนี้เป็นเพราะในปฐมกาลนั้นจือ หยี่เป็นผู้บอกให้ หลังจากที่มีจือ หยี่ ผู้ซึ่งสามารถเอาชนะความตายแต่ในที่สุดตัวเองต้องยอมให้มนุษย์มีความตายขึ้น โดยมีวันหนึ่ง หลังจากที่มีจือ หยี่ ได้ไปประกอบพิธีเข้าทรงยังปรโลกเพื่อรักษาอาการป่วยให้กับลูกของจือ หย่ง หรือ ยมบาล แต่กลับถูกจือ หย่ง หลอกล่อให้กินวิญญาณลูกของตัวเองที่แปลงร่างเป็นวัวตัว (โปรดดูภาคผนวก ก. นิทานว่าด้วยกำเนิดบทกลอนสื่อ และ ค. บทเพลงแคนว่าด้วยวิญญาณของผู้ให้กำเนิดพิธีทรงเจ้า) จึงทำให้จือ หยี่ ผิดบาปจนต้องถึงแก่ความตายขณะที่ยังคงอยู่ในปรโลกนั้น เมื่อนั้นมนุษย์ที่อยู่โลกจึงให้ชายสองคนประกอบพิธีทรงเจ้า เพื่อไปตามหาจือ หยี่ ในปรโลก เมื่อดวงวิญญาณของมนุษย์ทั้งสองไปพบจือ หยี่ ที่กำลังเดินไปสู่สรวงสวรรค์นั้น จือ หยี่ จึงได้ฝากคำอธิบายถึงการเกิด แก่ เจ็บ ตายมาให้กับมนุษย์โลกผ่านผู้เป็นร่างทรงของเทพเจ้าจือ หยี่ ที่สามารถติดตามไปในปรโลก จนกระทั่งเมื่อเดินทางถึงบันไดสวรรค์ เทพเจ้าจือ หยี่ จึงห้ามวิญญาณมนุษย์ที่คอยติดตามไป^๖

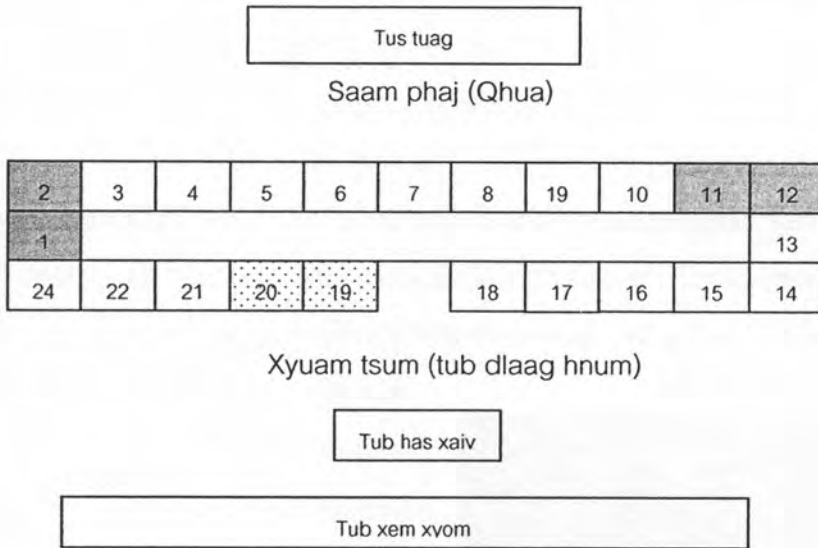
นอกจากนี้ ในขณะที่ดวงวิญญาณทั้งสองกำลังสนทนากับเทพเจ้าจือ หยี่นั้น เหล่าดวงวิญญาณของมนุษย์โลกที่ได้ล้มตายก็ได้เดินทางไปยังสรวงสวรรค์ผ่านมทางนั้นด้วย เมื่อวิญญาณของทั้งสองเห็นดังนั้น ทั้งสองจึงเกิดข้อสงสัยและถามจือ หยี่ ว่า "ทำไมมนุษย์จึงถึงมีแก่ความตายเกิดขึ้น?" จือ หยี่ จึงได้ตอบว่า "ความเป็นตายนั้นเกิดจากเวรกรรมของตัวมนุษย์เอง เมื่อพระผู้สร้างโลกพบว่าผู้ใดมีกรรมหนักผู้นั้นก็จะถึงแก่ความตายในที่สุด"⁹ "ไม่ได้เป็นเพราะพิธีทรงเจ้าของ จือ หยี่ ได้ประกอบพิธีไว้เพื่อป้องกันและรักษาขวัญวิญญาณของมนุษย์โลกในครั้งก่อน"¹⁰ ส่วนตัวของจือ หยี่ เองก็อยู่ภายใต้กฎธรรมชาตินี้เช่นกัน ดังที่ว่าเมื่อครั้งจือ หยี่ อยู่ในโลกมนุษย์ จือ หยี่ ได้พบเห็นเหตุการณ์ผิดปกติแปลกธรรมชาติ เช่น มีงูตัวเท่าสุนัขขดตัวเท่าวัว¹¹ เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ ในขณะที่เทศนาบทกลอนสื่อไสมีความเชื่อว่าขวัญของผู้เทศนาทั้งสองอาจจะไล่ตามดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตนั้นไปส่งยังสรวงสวรรค์ ซึ่งในระหว่างทางที่ติดตามจนจะถึงได้เห็นดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตกำลังจะข้ามแม่น้ำขนาดใหญ่ (Nam dlej haav ntshuv) อันเป็นเส้นแบ่งระหว่างโลกมนุษย์กับโลกของวิญญาณ ในขณะที่ผู้เทศนาทั้งสองที่ยังมีชีวิตจึงไม่อาจข้ามแม่น้ำแห่งความตายนั้นได้ เมื่อเป็นเช่นนั้น ดวงวิญญาณของผู้ตายจึงได้ฝากคำสอนและคำอวยพรในฐานะเป็นการสั่งเสียกลับมายังลูกหลานรอบแล้วรอบเล่า ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความผูกพันระหว่างผู้ตายกับลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่อย่างลึกซึ้งก่อนที่จะร่างของผู้ตายจะจากครอบครัวไปชั่ววันวันตรีนในคืนสุดท้ายของพิธีศพ

ตอนที่ 2) จือ คัว (Cwb Qhua) หรือต้อนรับแขก

เมื่อนักเทศน์ทั้งสองได้ขับบทกลอนว่าด้วยสาเหตุของความตาย ที่มาของพิธีศพ และการอาสาเป็นผู้ขับบทกลอนสื่อไสเพื่อให้คำสอนกับอวยพรให้ลูกหลานของผู้ตายในตอนที 1 แล้ว ก่อนที่จะมีการอวยพร (Foom Kom) นักเทศน์ทั้งสองจะต้องมอบหมายพิธีศพในวันรุ่งขึ้นให้คณะผู้ประกอบพิธีและเครือญาติฝ่ายหญิงเสียก่อน โดยในตอนที 2 (Cwb qhua) นี้ว่าด้วยการให้นักเทศน์ทั้งสองขอร้องให้แต่ละท่าน (ดูแผนผังที่ 4.2 แสดงที่นั่งประจำโต๊ะพิธีเทศนาของคณะผู้ประกอบพิธีศพข้างล่าง) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของตนเองในการบรรณาทุกขให้กับลูกหลานหรือครอบครัวของผู้เสียชีวิต โดยเริ่มจากประธานคณะผู้ประกอบพิธีศพ (Txwv tuam pe xyob swm) หรือที่เรียกชื่อตามหน้าที่ว่า จัว จัง (Cuab tsaav) หรือผู้นำครอบครัว โดยผู้เทศนาจะขอให้เป็นผู้ชี้ทางการทำมาหากินให้กับครอบครัวของผู้เสียชีวิต โดยเฉพาะการนำร่างผู้เสียชีวิตไปฝังในวันรุ่งขึ้น¹² ซึ่งในโอกาสนี้ จัว จัง จะสอบถามเจ้าภาพ (Xyomcuab) ถึงการเลี้ยงแขกและมอบวิญญาณสัตว์เลี้ยงเหล่านั้นให้กับวิญญาณของผู้ตายว่าขาดตกบกพร่องหรือไม่ โดยมีผู้จัดการพิธีศพ หรือ กังลี (Kaav xwm) จะคอยชี้แจงผ่านผู้เทศนาทั้งสอง เนื่องจากตนเองมีหน้าที่จัดการพิธีกรรมและกิจกรรมทุกอย่างโดยตลอดในพิธีศพ

แผนผัง 4.2 แสดงที่นั่งประจำโต๊ะพิธีเทศนาของคณะผู้ประกอบพิธีศพ

หมายเหตุ

1. Txwv tuam pe xyob swm (Cuab tsaav).
2. Nam txwv dlaab.
3. Txwj laug.
4. Yawm cuag (cuag ntshais).
5. Xov pem txwv dlaab hlub.
6. Xov pem txwv dlaab yau.
7. Xov pem txwv dlaab peb.
8. Xov pem txwv dlaab plaub.
9. Xov pem txwv dlaab tswb.
10. Xov pem txwv dlaab ntxawg.
11. Tshwj kaab.
12. Txwv txag.
13. Nam ua mov.
14. Txav tawg.
15. Kwv ndlej.
16. Sawv phom.
17. Ntxuav taig dlav.
18. Ntxug neeg ntaus khau.
19. Sau ntawv
20. Txais qhua
21. Txwv qeej.
22. Txwv nruag

- ตำแหน่งที่จำเป็นต้องมีในพิธีศพ แม้พิธีศพที่ฐานะการเงินไม่พร้อมก็ตาม
- ตำแหน่งที่จำเป็นต้องมีในพิธีศพ
- ตำแหน่งที่เพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสมของพิธีศพนั้นๆ

จากนั้น ผู้เทศนาทั้งสองจะขับบทกลอนสี่ไลในเพลงลำดับถัดไป ซึ่งใจความเป็นการให้เกียรติในฐานะเครือญาติและมอบหน้าที่ตรวจสอบความเรียบร้อยของพิธีศพให้มีหน้าที่หลายคน คือ 1) หนะ จื้อดลั้ง (Nam txwv dlaab) หรือเครือญาติฝ่ายหญิง 2) จื้อ เหล่า (Txwj laug) หรือผู้นำชุมชน 3) เหยอะ จั่ว/จั่ว ไช (Yawm cuag/cuag ntshais) หรือพ่อสามีของลูกสาวของผู้เสียชีวิต และ 4) สอ เปะ จื้อ กลั้ง (Xov pem txwv dlaab) หรือเครือญาติฝ่ายชายของลูกสะใภ้ โดยต่างจะทำหน้าที่ตรวจสอบสามีหรือภรรยาของผู้เสียชีวิตและลูกสะใภ้ของผู้เสียชีวิต ทั้งนี้เพื่อรับรู้ความทุกข์และให้การบรรเทาทุกข์ตามกำลัง เช่น หนะ จื้อดลั้ง (Nam txwv dlaab laug) หรือน้ำ (Dlaab) ของผู้เสียชีวิต (กรณีผู้ตายเป็นชาย-คือพี่ชายหรือน้องชายของภรรยาของผู้ตาย กรณีผู้ตายเป็นหญิง-คือพี่ชายหรือน้องชายของตัวเอง) จะต้องทำหน้าที่ตรวจสอบการประกอบพิธีศพต่อคู่ชีวิตของผู้ตาย เช่น จัดเครื่องแต่งกาย (Tsoog laug) กับวัวที่ทำการเช่นไหว้ (Tsaj laug) ส่วนน้ำของลูกสะใภ้ (Xov pem txwv dlaab) ก็จะสอบถามถึงการไถ่หัวเช่นไหว้ผู้เสียชีวิตของลูกสะใภ้กับลูกเขยว่ามีหรือไม่ เนื่องจากผู้เสียชีวิตในฐานะเป็นพ่อหรือแม่ได้เสียค่าสินสอดอันก่อให้เกิดครอบครัวขึ้น จึงต้องมีหน้าที่ตอบแทนบุญคุณพ่อหรือแม่ด้วยการเช่นไหว้ด้วยวิญญาณวัว¹³ เพื่อแสดงความกตัญญูกตเวทิตาให้กับดวงวิญญาณผู้ตายได้นำไปใช้ในปรโลกต่อไป ในขณะที่การรับมอบเป็นผู้ฆ่าวัวของลูกสะใภ้ของผู้ตายโดยน้าเป็นผู้ฆ่าแทนนั้นก็ถือว่าได้มารับรู้ฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวลูกเขยที่พวกตนได้ให้พันธุ์วัวมาเลี้ยงเมื่อครั้งเพิ่งแต่งงานกัน (Nyuj phij tsaab) รวมทั้ง การตรวจสอบเช่นนี้ยังเป็นการจัดการปัญหาที่ลูกหลานของผู้เสียชีวิตได้ละเลยหน้าที่ที่มีต่อผู้ตายของตน ซึ่งล้วนแต่เป็นการตอกย้ำความสัมพันธ์ทางเครือญาติให้แน่นแฟ้มยิ่งขึ้น หลังจากที่ตั้งสองแซ่สกุลได้ผูกพันขึ้นโดยการแต่งงาน

ในทำนองเดียวกัน ผู้นำชุมชน หรือจื้อเหล่า (Txwj laug) ผู้ประกอบอาหารในพิธีศพหรือ ชื่อกั้ง (Tshwj kaab) ผู้จัดทำโลงศพ หรือจื้อจำ (Txwv txag) และหมอแคน หรือจื้อเค้ง (Txwv qeej) หลังจากรับการขอบคุณจากนักเทศน์สี่ไลแล้ว ต่างก็จะทำหน้าที่ของตนเองเพื่อตรวจสอบความพร้อมของพิธีกรรมฝังศพในวันรุ่งขึ้น ส่วนจื้อ เหล่า มีหน้าที่จัดการคู่ชีวิต ครอบครัว ตลอดจนมรดกของผู้เสียชีวิต เช่น หากผู้เสียชีวิตยังมีภรรยาจะให้ลูกชายคนโตดูแล หากผู้เสียชีวิตยังมีลูกชายหรือลูกสาวที่ยังไม่แต่งงานจะให้ใครเป็นผู้เลี้ยงดูหรือคอยจัดหาสินสอดเมื่อมีการแต่งงาน และจะแบ่งมรดกที่ดินหรือทรัพย์สินของผู้เสียชีวิตให้กับลูกๆ ของผู้เสียชีวิตในสัดส่วนเท่าใด อย่างไร เป็นต้น ในขณะที่ผู้ประกอบพิธีกรรมที่เหลือก็จะตรวจสอบถึงความพร้อมในการประกอบพิธีกรรมฝังศพในวันรุ่งขึ้น เช่น ชื่อกั้งสอบถามถึงจำนวนวัวที่จะฆ่าเช่นไหว้ จื้อจำจะถูกตั้งคำถามถึงความพร้อมของโลงศพ และจื้อเค้งสอบถามถึงระยะทางที่ตนต้อง

เป่าแคนนำทางวิญญาณไปยังสุสาน และการประกอบพิธีเป่าแคนอีกครั้งในพิธีปลดปล่อยพันธนาการให้กับดวงวิญญาณหรือจอปลี (Tso plig) หลังจากที่ได้ประกอบพิธีฝังศพแล้ว 13 วัน (1 tsug 13 hnuv) หรือภายในระยะเวลา 1-2 ปี หลังจากได้ฝังศพแล้วว่าจะให้ตนเองมาประกอบพิธีอีกหรือไม่ เป็นต้น

ตอนที่ 3) จี้ กู เต่า (Civ ku taus) หรือการมอบหมายหน้าที่ฆ่าวัว

จากนั้น ผู้เทศนาทั้งสองจึงขับบทกลอนสี่ไฮในตอนที่ 3 ว่าด้วยการมอบหมายหน้าที่ฆ่าวัวในเช้าของวันรุ่งขึ้นให้กับเครือญาติฝ่ายหญิง ซึ่งเป็นของกำนัลในฐานะเป็นสิ่งผูกความเป็นเครือญาติและตอกย้ำคติความเคารพในดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ โดยนักเทศน์ผู้ขับบทกลอนสี่ไฮทั้งสองเป็นตัวแทนกลางในการสื่อสารกับประธานคณะผู้ประกอบพิธีศพหรือจัวจั้ง (Cuab tsaav) เครือญาติฝ่ายหญิง (Nam txwv dlaab) และน้ำของลูกสะใภ้ (Xov pem txwv dlaab) ทั้งนี้จะทำพิธีมอบขวานให้เฉพาะกับน้ำของลูกสะใภ้ที่ได้ตกลงล่วงหน้าว่าจะมีวัวให้ตนเองทำหน้าที่ฆ่าในวันรุ่งขึ้นเท่านั้น ฉะนั้นพ่อสามีของลูกสาวของผู้เสียชีวิต (yawm cuag/cuag ntshais) อาจไม่ได้รับการมอบขวาน เป็นต้น

เนื่องจากลูกสาวขวานมั่งที่แต่งงานแล้วมีจารีตออกเรือนไปอยู่อาศัยกับบ้านเรือนของสามี เมื่อพ่อหรือแม่ของสามีได้เสียชีวิตลง ลูกสาวที่ไปเป็นลูกสะใภ้ของผู้ตายย่อมมีหน้าที่ตอบแทนบุญคุณด้วยการฆ่าวัวโดยผ่านการมอบวัวให้กับพี่ชายหรือน้องชาย (dlaab laug/yau) ของตัวเองเช่นกัน ฉะนั้นพ่อสามีของลูกสาวของผู้ตาย (yawm cuag/cuag ntshais) จึงมีฐานะเสมือนเป็นเพื่อนของผู้ตายเท่านั้น นั่นคือ เมื่อพ่อหรือแม่บังเกิดเกล้าของลูกสาวเสียชีวิต ตัวลูกสาวเองจึงไม่มีหน้าที่ต้องเซ่นไหว้ด้วยวัวแต่อย่างใด ยกเว้นพ่อแม่บังเกิดเกล้าของตัวเองไม่มีลูกชายหรือมีแต่ยากจนแร้นแค้นจนหาวัวมาฆ่าเพื่อเซ่นไหว้ให้กับพ่อแม่บังเกิดเกล้าของตัวเองไม่ได้เท่านั้น (Muam phauj/nyaaaj) โดยวัวที่ลูกสาวของผู้ตายจะมอบหมายให้กับสามีของตัวเอง (yawm Yij) เป็นผู้รับหน้าที่ฆ่าวัวแทนตัวเอง (Tuam kis)

ดังนั้น วัวตัวที่ 1 จะถูกมอบให้กับจัวจั้ง โดยให้ตัวแทน (Tuam kis) เป็นผู้ฆ่าแทนตัวเองได้ เพื่อประกอบพิธีให้กับผู้เสียชีวิตโดยตรง ส่วนกรณีที่ผู้ตายเป็นชายและหรือมีลูกหลานแต่ไม่สามารถจัดหาวัวมาประกอบพิธีได้ อาจจะมอบวัวตัวที่ 2 ให้เป็นของพ่อแม่ของลูกเขย (Cuag ntshais) ก็ได้ ในทำนองเดียวกัน กรณีผู้ตายเป็นผู้หญิงและมีลูกหลานๆ จะมอบวัวตัวที่ 2 นี้ให้เป็นของน้ำผู้ตาย (Nam txwv dlaab) หลังจากนั้นผู้ที่ได้รับมอบเนื้อวัวเป็นของกำนัลจะนำไปแบ่งให้กับญาติพี่น้องที่มาช่วยพิธีด้วยกัน (Nqaj tu hmoo)

อย่างไรก็ตาม ในระยะเกือบทศวรรษที่ผ่านมา เมื่อลูกชายที่แต่งงานแล้วแต่ไม่สามารถจัดหาหัวเพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติและเซ่นไหว้ให้กับดวงวิญญาณของผู้มีให้กำเนิดได้ ชาวม้งได้ปรับเปลี่ยนจารีตการใช้หัวมาเป็นเงินจำนวนประมาณ 300-500 บาท/ตัว เพื่อรักษาความสัมพันธ์ทางเครือญาติให้คงไว้นั้นคือ พิธีศพที่มีจำนวนหัวเพียง 2 ตัวเช่นนี้ เรียกว่าเป็นพิธีศพที่ไม่พร้อม (nteeg npaaj tsw txhwj) เหตุที่ชาวม้งยังจำเป็นต้องมีการใช้หัวแม้จะลดให้เหลือจำนวนน้อยลงมากแล้ว เพราะชาวม้งเชื่อว่าหัวที่มานั้นเพื่อมอบดวงวิญญาณของหัวให้กับวิญญาณของผู้ตายได้นำไปใช้ในปรโลกเสมือนเป็นร่มที่กางให้กับดวงวิญญาณผู้เสียชีวิต¹⁴ ในทำนองเช่นเดียวกันกับความหมายของการอุทิศบุญกุศล ส่วนเนื้อหัวนั้นมีจารีตแบ่งเป็นสัดส่วนแล้วทำพิธีมอบให้กับเครือญาติกับคณะผู้ประกอบพิธีกรรม ฉะนั้นก่อนที่จะฆ่าหัว ผู้มีหน้าที่รับเนื้อหัวเป็นของกำนัลจะต้องเสียเครื่องเซ่นไหว้และเงินประมาณ 20 บาทเพื่อเรียกขวัญหัว (Hu plig nyuj) ก่อนทำการฆ่าด้วย

นอกจากนี้ การที่ประธานคณะผู้ประกอบพิธีศพกับเครือญาติฝ่ายหญิงได้รับมอบขวานเป็นพิธีรับหน้าที่ฆ่าหัวและเรียกขวัญหัวในสองตัวแรกแล้ว จึงถือว่าผู้เสียชีวิตได้ประกอบพิธีที่แสดงความสัมพันธ์ต่อเครือญาติของตนเองครั้งสุดท้ายด้วย โดยสืบเนื่องจากตอนที่ผู้เสียชีวิตแต่งงานนั้น พ่อตาหรือเครือญาติฝ่ายเจ้าสาวได้นำหมูหรือหัว (Nyuj phij tsaab) (ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นเสื้อผ้าหรือสิ่งของอื่นๆ) ตัวหนึ่งเป็นของกำนัลให้ลูกเขยกับลูกสาวไปตั้งต้นครอบครัว ฉะนั้นเมื่อพ่อแม่ของลูกเขยเสียชีวิต พี่ชายหรือน้องชายของเจ้าสาว (Nam txwv dlaab) จึงต้องไปฆ่าหัวที่เปรียบเสมือนไปรับหัวตัวที่ตนได้ให้ไปเป็นของกำนัลเมื่อครั้งตั้งต้นครอบครัวนั้นกลับคืนมา แม้ว่าการฆ่าหัวจะไม่ได้รับหัวทั้งตัวเหมือนตอนมอบให้ไปก็ตาม ฉะนั้นการฆ่าหัวของเครือญาติฝ่ายหญิงจึงเท่ากับผู้เสียชีวิตที่เป็นชายหลุดจากพันธนาการที่มีต่อกันด้วย จากนั้น ผู้เทศนาทั้งสองจึงขับบทกลอนสื่อใส่ว่าด้วยการล้างเคราะห์กรรมเกี่ยวกับสิ่งอัปมงคลในบ้านเรือนของเจ้าภาพหรือลูกหลานโดยจ้อ เหล่า (Txwj laug) หรือผู้นำชุมชนให้หายเป็นปลิดทิ้ง¹⁵ โดยใช้ไม้เท้าของผู้เสียชีวิตขว้างทิ้งไปทางประตู

ตอนที่ 4) จ้อ เน่ง (Cob nees) หรือการนำศพออกจากบ้านไปฝัง

หลังจากที่เครือญาติกับคณะผู้ประกอบพิธีได้ตรวจสอบความพร้อมแล้ว นักเทศน์ทั้งสองจึงขับบทกลอนสื่อใส่ในตอนี่ 4 ว่าด้วยการนำขบวนพิธีศพในวันรุ่งขึ้น โดยในกลุ่มม้งที่มีการประกอบพิธีศพนอกบ้านเรือนก่อนทำการฝังนั้น (tshwm tshaav) ผู้เทศนาทั้งสองก็จะขับบทกลอนสื่อใส่เชิงเปรียบเปรยว่าโลงศพหรือแคร่รองศพเป็นม้า ซึ่งให้เครือญาติฝ่ายหญิง (Nam txwv dlaab) มีหน้าที่เริ่มจูงหรือนำทางเดินออกนอกบ้านเรือน (Nam txwv dlaab caab nees) จากนั้นให้ผู้นำชุมชนคอยติดตามม้า (Txwj laug lawv nees) ออกไปประกอบพิธีนอกบ้านเรือน โดยในขณะที่ยกโลงศพออกไปนอกบ้านเรือนนั้นให้ช็อกทั้งทำหน้าที่ให้มีดตัดเชือกโยกยุงที่ใช้ผูกโลงศพ/แคร่รองศพออกเสียก่อน ทั้งนี้ขั้นตอนเหล่านี้ล้วนอยู่ในบทกลอนสื่อใส่ว่าด้วยการมอบหน้าที่ให้แต่ละคนรับรู้ล่วงหน้า

เมื่อทั้งสองฝ่ายต่างได้ประกอบพิธีในส่วนสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติแล้ว นักเทศน์ทั้งสองจึงขับบทกลอนในเพลงที่ว่าด้วยหน้าที่ของ ชื่อ กัง ให้มาทำหน้าที่แบ่งเนื้อหมูที่ต้มสุกทั้งตัวเพื่อเป็นของกินขบเคี้ยวหรือกับแก้มส้มสุราบนโต๊ะอาหาร (Tshwj kaab ntuxg npua) จากนั้นจึงกล่าวถึงความตายที่เป็นเหตุให้ต่างต้องมาร่วมกันประกอบพิธีศพ โดยให้จิวจั้งที่ต้องกลายเป็นที่พึ่งให้กับครอบครัวหรือลูกหลานของผู้เสียชีวิตในฐานะที่กำลังขาดที่พึ่ง โดยมีหน้าที่ให้คำปรึกษาหรือแนะนำการทำมาหากินเลี้ยงชีพ (Sawb keeb sawb kwm) ตลอดจนสั่งสอนให้เป็นคนดี¹⁶ เนื่องจากดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตได้เดินทางออกจากร่างไปยังสรวงสวรรค์ (Txawb taw qos nceev tuaj sau laag) อันเนื่องจากบาปกรรมที่ได้ก่อไว้ในชาติก่อน โดยมีจ้อ หย่ง นำทางแห่งความตาย¹⁷ และนี่คือการเดินทางของดวงวิญญาณไปยังดินแดนแห่งสรวงสวรรค์อย่างไม่มีวันกลับมายังโลกมนุษย์อีก¹⁸

ด้วยเหตุแห่งความตายที่ดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตได้ออกจากร่างไปนี้เอง ผู้ขับบทกลอนสี่สัทั้งสองจึงต้องประกอบพิธีเทศนาในความเชื่อที่จะไปติดตามดวงวิญญาณนั้นยังปรโลกกลับคืนมา แม้จะรู้ว่าเป็นไปไม่ได้ก็ตาม แต่ด้วยเหตุที่มีประธานคณะผู้ประกอบพิธีศพ ตลอดจนคณะผู้ประกอบพิธีศพตำแหน่งต่างๆ กับเครือญาติฝ่ายหญิงได้มาช่วยบรรเทาทุกข์ให้กับครอบครัวของผู้เสียชีวิตโดยตลอด ผู้ขับบทกลอนสี่สัสี่สัทั้งสองจึงต้องให้เกียรติด้วยการถ่อมตัวว่าไม่สามารถติดตามดวงวิญญาณได้เนื่องจากมีหินผาขวางกั้นทางเดิน (Caaj zeb sawv taav kev) เมื่อได้รับเกียรติจากแขกผู้มีเกียรติที่นั่งรายรอบโต๊ะพิธีกรรม (Saamphaj/Xyuamtsum) เชื้อเชิญให้ขับบทกลอนสี่สัต่อไป อย่าได้เกรงใจกัน นักเทศน์ทั้งสองจึงหันหน้าไปทางลูกหลานของผู้เสียชีวิตที่คุกเข่าคอยกราบไหว้ดวงวิญญาณอยู่อีกด้านหนึ่ง แล้วทำการขับบทกลอนสี่สัในตอนที่ว่าด้วยการอวยพร (Foom kom) ต่อไป (ดูแผนผัง 4.3 แสดงระบบจักรวาลวิทยาตามความเชื่อของชาวม้ง)

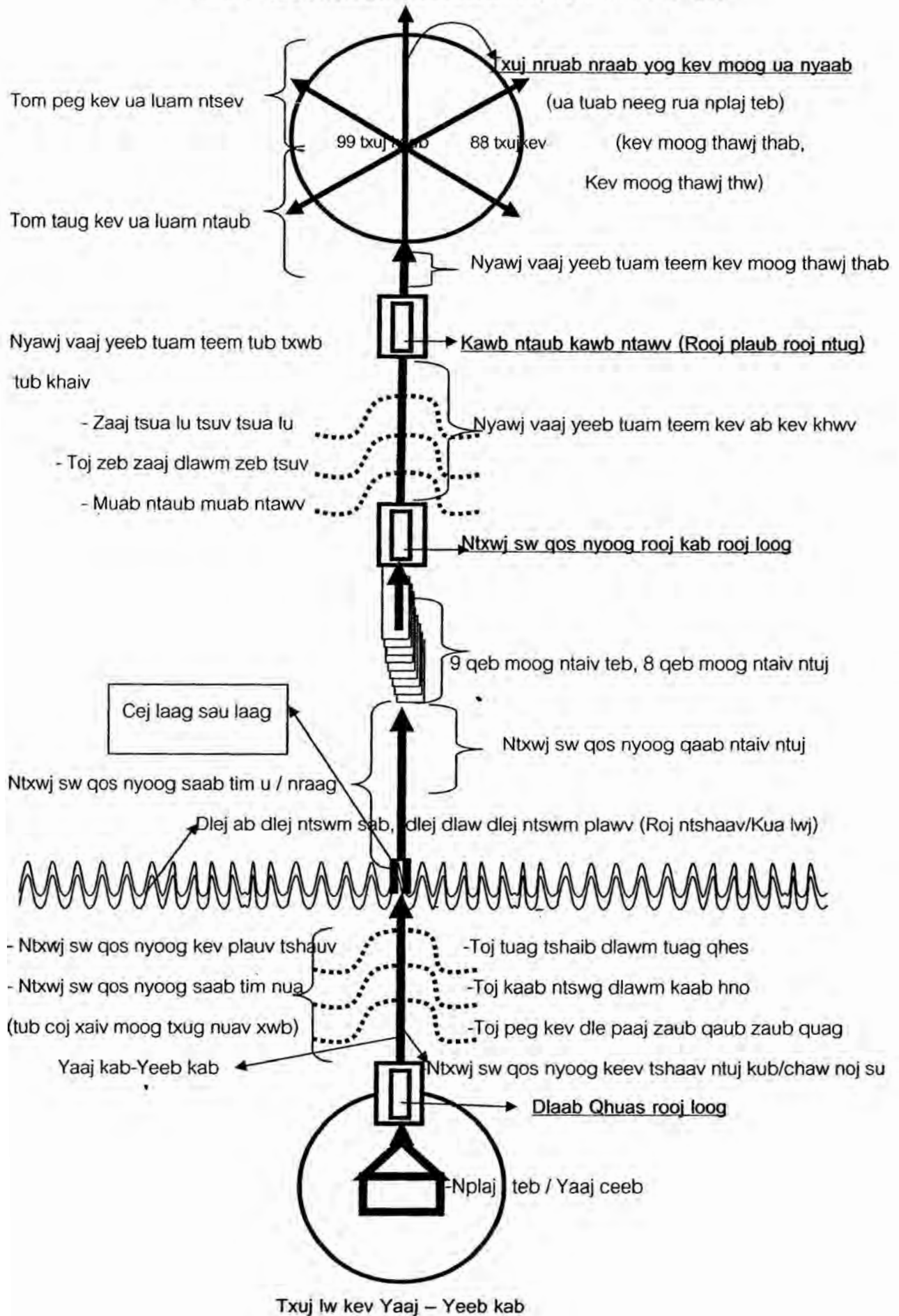
ตอนที่ 5) ผง เกาะ (Foom kom) หรือคำสั่งสอนและคำอวยพร

บทกลอนสี่สัว่าด้วยคำอวยพรในฐานะเป็นคำสั่งเสียหรือคำฝากจากดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิต ซึ่งมีด้วยกันอย่างน้อย 11 เพลง ที่เหลือ 22 เพลง เป็นคำสั่งสอนและคำอวยพร ซึ่งผู้รู้ในรุ่นต่อมาได้เรียนรู้เพิ่มเติมมาจากผู้รู้ในพื้นที่อื่นๆ โดยเฉพาะผู้รู้อาวุโสเหนาะผี ธรรมชาติอุดม (Nomfwm Thoj) ที่เป็นผู้รู้รุ่นที่ 3 ในปัจจุบันได้รับการถ่ายทอดมาจากผู้รู้รุ่นที่ 2 จากอาจารย์เสาดัวะ แซ่จ้าว (Xauvtuam Tsom) เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2520 โดยเนื้อหาส่วนนี้ได้สืบทอดมาจากชาวม้งในประเทศลาวอีกที รวมทั้งในส่วนที่ต่อมาได้รับการสืบทอดมาจากอาจารย์หล้าเซง แซ่ผ้อ (Lajxees Thoj) บ้านปางแก จังหวัดน่าน ตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2525-2530 ด้วย ที่สำคัญใจความของตอนที่ 5 นอกจากว่าด้วยคำสอน (Hem/qhuab qha) กับคำอวยพร (Foom moov) แล้ว ยังกล่าวถึงวิธีการบูชาดวงวิญญาณบรรพบุรุษด้วย โดยเฉพาะการหาทำเลข่วงจ้อยของสุสาน การสร้างสุสาน และความเชื่อในวิถีชีวิตของผู้คนที่ผูกพันกับดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ ตลอดจนผลกระทบที่ได้จากการให้ความเคารพและบูชาวิญญาณบรรพบุรุษที่นำมาซึ่งความเจริญในชีวิต นับ

แต่ความอยู่ดีกินดีจนถึงการได้อำนาจบรรดาศักดิ์ โดยผู้วิจัยจะอธิบายถึงใจความสำคัญในแต่ละบทเพลง และวิธีการขับบทกลอนสี่ไปพร้อมๆ กัน ตามที่ผู้รู้อาวุโสได้รื้อฟื้นเนื้อหา ประวัติการสืบทอด และการจัดเรียงลำดับของเนื้อหาบทกลอนสี่ไปตามกระบวนการประกอบพิธีเทศนาแล้ว ดังนี้

เมื่อผู้เทศนาทั้งสองได้รับเกียรติจากเครือญาติฝ่ายหญิงและคณะผู้ประกอบพิธีศพนที่นักรบโต๊ะพิธีให้ทำการเทศนาต่อไป ทั้งสองก็จะผลัดกันขับบทกลอนสี่ในตอนที่ว่าด้วยการสั่งสอนและอวยพรจากดวงวิญญาณของผู้ตายต่อไป ทั้งนี้เนื่องด้วยเนื้อหาในตอนนี้เป็นการสั่งสอนครั้งสุดท้ายและให้พรที่ประเสริฐ ฉะนั้นจึงจำเป็นที่ผู้รับฟังโดยเฉพาะลูกหลานของผู้ตายควรตั้งใจและเจริญภาวนาด้วยการทำจิตใจให้ผ่องใสพร้อมตั้งมั่นแน่วแน่เพื่อเตรียมรับพร โดยในเพลงแรกนี้ (Lawv moog txug Ntxwjnyoog tus dlej dlaag) ได้เปรียบสภาพจิตใจเสมือนนกกาที่โบยบินเต็มไปทั่วท้องฟ้าใสที่เบิกกว้าง¹⁹ และที่สำคัญคำพูดในบทเพลงนี้ยังเป็นเหตุการณ์ที่นักเทศน์บทกลอนสี่ทั้งสองได้ติดตามดวงวิญญาณของผู้ตายไปทันยังปรโลก แล้วดวงวิญญาณนั้นก็ได้แสดงความเสียใจที่ไม่อาจกลับมายังโลกมนุษย์อีกว่า “เมื่อครั้งที่เรามาเกิดยังโลกมนุษย์นั้น แม่น้ำสายนี้ยังไม่มีน้ำมากเท่านี้เลย บัดนี้เราจะกลับคืนไป น้ำในแม่น้ำสายนี้กลับเพิ่มมากขึ้นจนถึงชายเสื้อผ้า เหตุนี้ทำให้เราไม่สามารถกลับไปหาลูกหลานได้”²⁰ นั่นคือเส้นแบ่งความเป็นกับความตาย เมื่อทั้งสองเห็นเป็นเช่นนั้นจึงได้หันกลับทันที เมื่อนั้นดวงวิญญาณนั้นก็ได้ฝากซึ่งคำสอนและอวยพรมากมายให้น่ากลับมาบอกกับลูกหลานที่ขณะนั้นกำลังคุกเข่าต่อหน้าศพของผู้เสียชีวิตภายในบ้าน ดังคำพูดของดวงวิญญาณในเพลงนี้ (Maim Tswb Maim Roo Ci) เป็นการเตือนลูกหลานให้มีสติปัญญา ตั้งมั่นอยู่ในตัวเอง อย่าได้หลงเชื่อในคำชวนเชื่อโดยไม่ไตร่ตรองเสียก่อน เพราะจะนำมาซึ่งความล่มจมในชีวิตจนต้องสูญเสียทั้งทรัพย์สิน สัตว์เลี้ยง และคนบริวารว่า “เจ้าทั้งสองไปถึงแห่งหนใดแล้ว หากยังได้ยินเราอยู่ก็ขอฝากข่าวสารนี้ไปให้ลูกหลานเรา เมื่อมีชีวิตอยู่ก็อย่าได้หลงเชื่อคำโฆษณาชวนเชื่อเขาเพราะประเดี๋ยวลูกหลานของตัวเองจะพრაกไปจากหัวอกในที่สุด”²¹

แผนผัง 4.3 แสดงระบบจักรวาลวิทยาตามความเชื่อของชาวม้ง

นอกจากนี้ แม้วางวิญญาณของผู้ตายจำเป็นต้องเดินทางข้ามแม่น้ำสายนั้นไปแล้วกำลังก้าว
 ย่างไปยังอีกภพหนึ่ง แต่ก็ยังเป็นห่วงและอาวรกูลหลานยิ่งนัก จึงได้ฝากคำสอนและอวยพรให้กับนักเทศน์
 ทั้งสองอย่างไม่หยุดหย่อน²² ซึ่งได้ตักเตือนลูกหลานให้ห้าม (hem) กระทำในสิ่งที่ไม่ดีหรืออย่าได้หลงใหลใน
 อบายมุขสิ่งชั่วร้ายทั้งปวงไปตามลำดับคือ ห้ามลักเล็กขโมยน้อย (xob moog ua tooj ua hlau) ห้ามล่อลวง
 หรือหลอกลวงผู้อื่น (xob moog suav yij Suav cuab) และห้ามเล่นการพนันทั้งปวง (xob moog twv txaj
 yuam pov) หากแต่จงรู้จักใช้รู้จักรักษามรดกที่มีให้มีแต่จะเพิ่มพูน เมื่อนั้นก็จะมีกินไม่หมดใช้ไม่ถึง²³ ซึ่ง
 มรดกนั้นผู้ตายก็ได้สร้างสมไว้เปรียบดั่งคันไถพรวนที่ได้เก็บซ่อนไว้อย่างที่หัวไร่ปลายนา (Tseg puaj ku teg
 qos voom rua qaab teb) หากลูกหลานพบเจอก็ให้นำไปใช้ทำมาหากินเสีย อย่าได้ปล่อยให้ด้ามคันไถขึ้น
 เห็ดราเสีย²⁴ อย่างน้อยเมื่อพ่อแม่ได้ให้กำเนิดชีวิตและร่างกายเช่นเดียวกับคนทั่วไปแล้วก็จงทำมาหาเลี้ยง
 ชีพที่สุจริตด้วยตัวเอง ซึ่งผู้ที่เป็นพ่อแม่ได้ให้กำเนิดและเลี้ยงดูมานับแต่ขณะที่นิ้วมือนิ้วเท้าของลูกยังเล็กจิ๋ว
 เท่ากับเมล็ดพืช (Ntiv teg luaj lub cej ntiv taw luaj lub taum) โดยในตอนที่ยังเล็กนั้นได้แต่ใช้แขนพ่อแม่
 เป็นหมอนใช้ต้นขาพ่อแม่เป็นที่รองนั่ง²⁵

เมื่อลูกหลานได้ประกอบพิธีศพและเลือกได้
 สรวงจัญสุสานให้กับบรรพบุรุษในเช้าของ
 วันรุ่งขึ้น ขอให้ชีวิตความเป็นอยู่ของลูกหลาน
 ทั้งชาย-หญิงจะมีแต่ช่วยเหลือเกื้อหนุนกันและ
 กัน เมื่อลูกชายปลูกพืชอาหารก็ขอให้มีแต่ได้
 ผลผลิตดีแล้วมีเผื่อแผ่ไปยังลูกสาว เมื่อลูกสาว
 ปลูกพืชผักถั่วงอกไว้ทอดผักก็ขอให้มีแต่เจริญเติบโต
 ดีแล้วมีเผื่อแผ่ไปยังลูกชาย (Haav maaj ntev)
 ขอเพียงอย่าได้เกียจคร้านผลัดวันประกันพรุ่ง

เพราะประเดี๋ยวผู้อื่นจะแก่งแย่งไปเสียก่อนที่จะรู้ตัว ดังหนูเอาใยกัญชงที่ซุกซ่อนไม่เป็นที่ไปทำรัง (xob ua
 maaj ntuag ntsaws qhov tsev) ในขณะที่ดวงวิญญาณของผู้ตายก้าวเข้าไปจนจะเข้าประตูอีกภพหนึ่ง
 แล้วท่านก็ยังคงฝากคำอวยพรให้กับนักเทศน์ทั้งสองอย่างไม่มีที่สิ้นสุด²⁶ โดยเฉพาะในบทเพลงที่ว่าเมื่อมีทุน
 แล้วอย่าได้นำไปใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายยังในเมืองกรุงหรือลุ่มหลงหญิงบริการกับภรรยาผู้อื่น หากแต่เมื่อมีทุนแล้ว
 ควรรู้จักนำไปลงทุนค้าขายหรือทำเกษตรกรรมก็ให้ดูกาลเวลา เมื่อนั้นก็จะได้มีกินไม่หมด ลูกหลานก็จะมี
 แต่แพร่หลาย²⁷ เมื่อนั้นบุญบารมีของบรรพบุรุษจึงสามารถคุ้มครองลูกหลานได้ (Mej tug yeeb koob sawv
 lug kaav) ดังคำแปลในบทเพลงนี้ที่สะท้อนถึงคุณค่าของความเคารพบูชาต่อดวงวิญญาณบรรพบุรุษดังนี้²⁸

โอ้เอ๋ย...ลูกหลานบ้านหลังน้อยผู้กำพร้า เนื่องจากพ่อแม่พวกเขาได้ชุดสวยงามนุ่มใส่ไป
ถึงยังประตูของยมบาลแล้ว แต่พ่อแม่พวกเขายังเหลียวมามองหันมาฟัง แล้วเอ่ยว่า

ขอให้พวกเขามีแต่ความสุขความเจริญ คนน้องก็ฟังคำสอนของผู้พี่ คนพี่ก็ฟังคำ
ของน้อง พวกเขาอย่าได้อ้างทำเป็นไปในหมู่คนอื่น แล้วไปหลอกล่อภรรยาผู้อื่นหรือสะกิดเขา

พวกเขายาได้ไปฟังคำเขาโฆษณาชวนเชื่อ หากไม่ฟังคำสอนของพ่อแม่ เมื่อไปก็จะถูก
หลอกลวงหรือถูกชักพาไปในทางทุจริต ประเดี๋ยวพวกเขาก็จะถูกคุมดาบเขาเอาเข้า

หากแต่พวกเขาควรศึกษาวิชาหาเลี้ยงชีพไม่ว่าจะทำมาค้าขาย เมื่อนั้นพวกเขาก็จะมี
กินมีใช้ไม่น้อยหน้าใคร

เมื่อนั้นแล้วพวกเขาก็มีญาติสนิทมิตรสหายมาจากการแต่งงาน ลูกหลานพวกเขาผู้หนึ่ง
จึงจะมียศบรรดาศักดิ์สามารถปกครองคน

คำคินนี้สูงส่งกลางวันรุ่งขึ้น พวกเขาจึงนำร่างพ่อแม่ไปฝังยังที่ลุ่มดอน เมื่อทำเช่นนั้นร่างจึง
ได้รับพลังจากผืนแผ่นดิน

เมื่อเข้าเดือนหก พวกเขาจึงเอาเมล็ดกัญชงไปเพาะยังที่ราบดอน แล้วผลผลิตจะ
เจริญงอกงามอย่างสมหวัง และนั่นคือบุญบารมีพวกเขาตลบับดาลนำพามาให้

พ่อแม่ของพวกเขา นั้น เขาได้ฝากคำอวยพรที่ประเสริฐเช่นนี้มาให้พวกเขาเป็นการ
เฉพาะนะ เจ้าลูกผู้หลานที่ขยันขันแข็งเอ๋ย

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการประกอบพิธีศพในคืนที่มีการเทศนาด้วยบทกลอนสี่สัณนี้ เป็นคืน
สุดท้ายก่อนที่จะนำศพผู้ตายไปฝังในเช้าของวันรุ่งขึ้น นอกจากดวงวิญญาณของผู้ตายจะได้สั่งสอนและ
อวยพรผ่านนักเทศน์สองคนแล้ว สิ่งที่สำคัญที่สุดซึ่งยืนยันให้คำอวยพรเหล่านั้นเป็นจริงได้นั้นจึงขึ้นกับการตั้ง
จิตอธิฐานหรือมีจิตสำนึกกลับเนื้อกลับตัวด้วยการเลือกขงจื้อหรือเหมง ต้อ (Meem toj) ที่ดีที่สุดสำหรับ
เป็นสุสานให้กับบรรพบุรุษอันเป็นสิ่งที่พิสูจน์ถึงความตั้งใจจริง ฉะนั้นคำสอนของดวงวิญญาณเองจึง
มักเน้นหนักถึงลักษณะการฝังศพและลักษณะขงจื้อของสุสานพร้อมๆ กับการอวยพรด้วย โดยนักเทศน์ทั้ง
สองคนยังคงขับบทกลอนสี่สัณสลับกันคนละเพลงต่อเนื่องกันไปเรื่อยๆ คือ บทเพลงที่ว่าด้วยวิธีการเลือก
ทำเลฝังศพ (Swm tuab swm yoj moog kib saab) ที่ต้องมีองค์ประกอบสามอย่างคือ ดิน หิน และน้ำ กับ
สภาพของสุสานที่ต้องมีความลึกอย่างน้อยสามคืบ²⁹ เพื่อที่จะให้ร่างของบรรพบุรุษปราศจากการรบกวนจาก
สิ่งใดๆ ซึ่งหากไม่เช่นนั้นจะทำให้ลูกหลานที่มีชีวิตอยู่อาจจะได้รับผลกระทบไปในทางที่ไม่ดี เช่น เจ็บป่วย
หรือเกิดปัญหาความขัดแย้งกันภายในกลุ่มญาติพี่น้อง เป็นต้น รวมทั้งยังได้อธิบายลักษณะพื้นที่ตั้งสุสานที่
ดีว่าควรตั้งอยู่ระหว่างเขาสองลูกที่ไล่เลี่ยกัน (Ob lub nyuas hauv toj sawv sws luag) อันจะส่งผลให้

ฐานะของชีวิตความเป็นอยู่ของลูกหลานมีกินมีใช้เหมือนกับคนทั่วไป นอกจากนี้ พื้นที่ในบริเวณใกล้เคียงไปจากสุสานยังมีเขาสูงแล้วลูกเล่าทอดยาวสลับซ้อนกันไป เมื่อ 30 ปี ให้หลังแล้วลูกหลานจะมีแตกหน่อออกกอเต็มบ้านเต็มเมือง³⁰ (Fuam vaam qos nrog xws txooj xyooob) และหากว่าบริเวณสุสานยังมีสภาพระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์จะส่งผลให้ลูกหลานที่จะเกิดมาในอนาคตมีความสวยงามกับหล่อเหลายิ่งนัก (Lub teg lub taw yag tuab qos ntxaj) อันเป็นที่รักใคร่ของผู้คนทั่วไป

เมื่อนักเทศน์ทั้งสองขับบทกลอนสื่อใสมายังตรงนี้ ตามกระบวนการของพิธีขับบทกลอนสื่อใสนั้นจะมี "พิธีเรียกขวัญทรัพย์" (kev cai nas txhaj) เพื่อให้ นักเทศน์ทั้งสองพักสักครู่ (kev cai su) และเป็นคำขวัญทรัพย์ เนื่องจากอาจจะต้องขับบทกลอนในส่วนอวยพรนี้ต่อไปอีกนานหากลูกหลานของผู้ตายได้ร้องขอ (kev cai thov) ส่วนกรณีที่มิได้ร้องขอให้ขับบทกลอนสื่อใสต่อไป นักเทศน์ทั้งสองจะข้ามไปขับบทกลอนที่ว่าด้วยการประกอบพิธีปลดปล่อยดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิต (Ua Plig) เนื่องจากเป็นบทเพลงที่เป็นการสิ้นสุดคำอวยพรของดวงวิญญาณผู้เสียชีวิตนั่นเอง โดยพิธีการนั้นให้นักเทศน์ทั้งสองหันหน้ากลับไปยังประธานคณะผู้ประกอบพิธีศพที่นั่งประจำหัวโต๊ะพิธีแล้วจึงขับบทกลอนที่ว่าด้วยทำหน้าที่ของประธานพิธีศพหรือจิวจั้งที่จะเป็นผู้คอยสั่งสอนอบรมสมาชิกครัวเรือนของผู้ตายให้รู้จักการทำมาหากินต่อไป (Cob dlaab ntsuag) เมื่อลูกหลานของผู้ตายได้ยินดังนั้น จึงเป็นสัญญาณว่านักเทศน์ทั้งสองใกล้จะจบการอวยพรแล้ว หากพวกตนอยากให้นักเทศน์ทั้งสองขับบทกลอนต่อไปอีกก็ต้องนำจอกสุรา 2 จอก กับเงินจำนวนคนละ 200 บาท หรือ 2 เหรียญรูป เป็นค่า "ขวัญทรัพย์" (nyaj nas txhaj) มาทำพิธีขอและมอบให้ทันที เพื่อให้ขับบทกลอนต่อไปอีก เมื่อผู้ขับบทกลอนสื่อใสทั้งสองได้รับมอบค่า "ขวัญทรัพย์" แล้ว ทั้งสองจึงขับบทกลอนสื่อใสในบทเพลงที่ว่าด้วยการขอบคุณเจ้าภาพหรือลูกหลานของผู้เสียชีวิตที่ได้สำนึกในคุณค่าของคำอวยพร โดยค่า "ขวัญทรัพย์" นั้นเปรียบเสมือนให้เป็นค่าใช้จ่าย (Ntim su) ระหว่างเดินทางของทั้งสอง (เพลงนี้ได้รับความคิดมาจากหนังสือที่รวบรวมโดย Yaj Vam Thaiv, 1986) เพื่อจะมีกำลังติดตามดวงวิญญาณของผู้ตายและรับฝากคำอวยพรมาให้ต่อไป³¹

อนึ่ง ประวัติการก่อเกิดของพิธีเรียกขวัญทรัพย์นี้ ผู้รู้อาวุโสหลายท่านกล่าวว่าเพิ่งจะมีขึ้นเมื่อประมาณ 40 ปี ที่ผ่านมา 50 ปี ที่ผ่านม่านั้น เนื่องจากในช่วงเวลานั้นเพิ่งจะมีการถ่ายทอดเนื้อหาใหม่ (cov tshab) ส่วนหนึ่ง หลังจากที่ได้ใช้เนื้อหาฐานเดิม (cov qub) นั้นมาเป็นเวลานานแล้ว กล่าวคือบทกลอนสื่อใสส่วนอวยพรส่วนหนึ่งที่ถ่ายทอดโดยหล้าหม่าง ไช้ (Lajmaas Xyooj) ให้กับลูเซยเสาฟ่าง ผ่อ (Xauvphaaj Thoj) โดยท่านได้รับการถ่ายทอดมาจากปรมาจารย์ไชยู่ ไช้ (Nchaivxyum Xyooj) ตั้งแต่แรกแล้ว และต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2520 เสาดัวะ จ้าว (Xauvtuam Tsom) ก็ได้รับถ่ายทอดเนื้อหาส่วนหนึ่งมาจากพี่น้องชาวมังจากประเทศลาวแล้วถ่ายทอดให้กับอาจารย์อาวูโสเหาะผี ธรรมชาติอุดม (Nomfwm Thoj) รวมทั้งผู้เป็นน้องชายคืออาจารย์อาวูโสจ้อเจ้ง ธรรมชาติอุดม (Txwjceeb Thoj) ที่ต่อมาต้นทศวรรษ 2530 ได้เรียนรู้เนื้อหาส่วนหนึ่งมาจากอาจารย์อาวูโสหล้าเซง ผ่อ (Lajxees Thoj) พี่น้องมังในจังหวัดน่าน สำหรับคติความเชื่อในเรื่อง "ขวัญทรัพย์" นั้น ชาวมังมีคติความเชื่อว่าการเจ้าภาพหรือลูกหลานของผู้ตาย

ไม่มีค่าเรียกขวัญทรัพย์อาจทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของนักเทศน์ตกต่ำเพราะได้ให้ทรัพย์ด้วยคำอวยพรให้กับผู้อื่นไปมาก ฉะนั้นจึงต้องมีพิธีเรียกขวัญทรัพย์อันเป็นไปตามคติความเชื่อและเป็นกำลังใจให้กับนักเทศน์ทั้งสองด้วย อีกทั้งยังสร้างให้บทกลอนสื่อใส่ในส่วนนี้มีความศักดิ์สิทธิ์ในคุณค่าต่อไป ส่วนจำนวนเงินที่นำมาทำ “พิธีเรียกขวัญทรัพย์” (nyaj nas txhaj) นั้น อาจารย์อาวุโสทุกท่านเห็นร่วมกันให้ยึดตามที่เคยปฏิบัติจนเป็นจารีตแล้วด้วยการกำหนดให้คนละ 2 เหรียญรูป หรือเทียบเท่ากับสกุลเงินบาท 200 บาท ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้ใช้เงินจำนวนที่มากเกินไปจนทำให้เงินเป็นสิ่งดึงดูดแทนเนื้อหาของบทกลอนสื่อใส่ที่ทรงคุณค่าอันจะทำให้บทกลอนสื่อใส่เสื่อมเสียในที่สุด

หลังจากนักเทศน์ทั้งสองได้รับการทำพิธีเรียกขวัญทรัพย์แล้ว ก่อนที่ทั้งสองจะขับบทกลอนสื่อใส่ส่วนอวยพรนี้ต่อไป ทั้งสองจะกล่าวขอบคุณเจ้าภาพหรือลูกหลานของผู้ตายที่ได้ให้ค่าขวัญทรัพย์เปรียบเสมือนเป็นค่าให้จ่ายระหว่างทาง (Ntim su) จากนั้นจึงฝากคำอวยพรว่าบัดนี้ดวงวิญญาณของผู้ตายนั้นได้ไปถึงยังดินแดนที่เต็มไปด้วยทุ่งดอกไม้ซึ่งคือวิญญาณของเหล่านุชย์กับดินแดนภูผาหินเขียว (Laww nws laug txug toj peb roob reb ntsuab) ในภพของจ้อ หย่ง (Ntxwg nyooog) หรือยมบาลแล้ว แต่ดวงวิญญาณของผู้ตายก็ยังได้ฝากขวัญลูก ขวัญเงิน ขวัญทอง³² และขวัญสัตว์เลี้ยงมาให้ลูกหลานได้จำไว้ในภาระงานอาชีพด้วย³³

จากนั้นนักเทศน์ทั้งสองจึงขับบทกลอนที่ว่าด้วยพิธีการนำศพผู้ตายไปปลง ซึ่งไม่ว่าจะเป็นพิธีการใดที่ลูกหลานมีต่อดวงวิญญาณของผู้ตายก็จะได้รับบุญทั้งสิ้น นับแต่การช่วยกันแบกหามโลงศพผู้ตายที่มีคติความเชื่อจะทำให้ได้บุญมาก (Laag tooj tuam laag hlau) การถือรูปคอยกราบไหว้ดวงวิญญาณของผู้ตายในขณะที่มีการแบกหามไปยังที่สุสาน (Qawm qos qho nam txwv taig xyaab lwj) และการถือรูปกับพวงกระดาษเงินกราบไหว้ดวงวิญญาณของผู้ตายในขณะที่ทำการปลงที่สุสาน (Xyom mej nam mej txwv qaim qaug qos yeeg rov nraag toj) แล้วเมื่อ 30 ปี ให้หลัง ชีวิตความเป็นอยู่ของลูกหลานก็จะมีกินมีใช้ไม่ขัดสนแต่อย่างใด ทั้งลูกหลานเหลนโหลนก็เป็นที่ยรักใคร่ของคนทั่วไป³⁴

ในโอกาสนี้ นักเทศน์ทั้งสองยังได้ขับบทกลอนที่เชื่อมโยงระหว่างคุณลักษณะฮวงจุ้ยของสุสานที่จะส่งผลให้ลูกหลานมีความเจริญรุ่งโรจน์ทั้งในหน้าที่การงานและอำนาจบารมี ซึ่งถือเป็นช่วงที่ลูกหลานของผู้ตายควรตั้งจิตอธิษฐานให้มันเข้าไว้ เพราะถือว่าเป็นคำอวยพรที่ทรงคุณค่าที่สุดของดวงวิญญาณบรรพบุรุษนั่นเอง โดยบทกลอนที่ว่าด้วยสภาพของสุสานที่มีระบบนิเวศน์ที่เพรียกพร้อมไปด้วยแหล่งน้ำแล้ว (Rooj taag qos tu pua nyog dlaim zeb dleg) หลังจาก 30 ปี ให้หลัง ลูกหลานของผู้ตายจะมีผู้ได้เป็นเจ้าคนนายคน³⁵ ซึ่งในแผ่นดินนี้ไม่ว่าที่ใดก็ตามล้วนมีทำเลฮวงจุ้ยที่ดีไปทั่ว (Xov tshoj muaj zoo looj meem toj) หากไม่ได้เป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่ก็ย่อมได้เป็นผู้นำชุมชน³⁶ ทั้งนี้ความเชื่อในพลังฮวงจุ้ยของสุสานนี้ชาวม้งให้ความสำคัญมาก ซึ่งหากว่าฮวงจุ้ยดีจริงแล้วเชื่อว่าร่างของผู้ตายจะไม่เน่าสลายไป หากแต่จะกลับกลายเป็นพญามังกร³⁷ (Tus nyuas tsaj zaag qos khum) อยู่ได้พิภพคอยส่งผลบุญมาให้ลูกหลานทุกคนได้เป็นผู้นำชั้นสูง³⁸ (Tub tej luas tug kaa ncuab taab) ทั้งนี้ผู้รู้อาวุโสบางท่านกล่าวว่าที่ให้เวลาถึง 30

ปี เพราะในจำนวนเวลานี้จึงจะเห็นลูกหลานที่เกิดหลังจากบรรพบุรุษได้ล้มตายจากไปนั้นเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เมื่อนั้นเองเราจึงจะได้รู้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ของคนผู้นั้นว่าเป็นต้อยอย่างไรนั่นเอง

แม้ดวงวิญญาณผู้เสียชีวิตจะได้ฝากคำอวยพรมาหลายรอบแล้ว แต่ด้วยความผูกพันทางสายโลหิตและจิตวิญญาณระหว่างผู้เป็นพ่อหรือแม่กับลูกและหลาน ท่านจึงพยายามฝากฝังความห่วงหาอาวรเป็นครั้งสุดท้าย โดยมีผู้เทศนาทั้งสองคอยสดับรับฟังอยู่ที่ขอบริมแม่น้ำสายนั้น ในขณะที่ดวงวิญญาณของผู้ตายที่อยู่อีกฟากหนึ่ง (peem moog rua Nyawj Vaaj yeeb saab tim u) พุดขึ้นว่า “ลูกหลานอย่าได้ร้องให้อาลัยอาวรณักเลย จงปลงเสียเถิด เพราะแม้ตัวเรานั้นจะไม่มีชีวิตอยู่ แต่เราก็ได้สะสมทรัพย์สินอันมีค่าไว้เป็นทุนให้แล้ว”³⁹ สิ่งที่เราควรคิดคือจงนำทุนเหล่านั้นไปสร้างเนื้อสร้างตัว ในที่สุดทุนที่มีก็จะแตกดอกออกผลในทำนองเดียวกับการแต่งงานของลูกหลานที่จะได้นำมาซึ่งเครือญาติที่กว้างขวาง⁴⁰

หลังจากที่ดวงวิญญาณของผู้ตายได้ฝากฝังมามากมายแล้วนั้น ถึงตอนนี้จึงกล่าวติดพ้อต่อนักเทศน์ทั้งสองให้เลิกติดตามอีกแล้วเนื่องจากอยู่ในแดนที่นักเทศน์ทั้งสองผู้ซึ่งเป็นคนไม่สามารถจะก้าวข้ามไปได้อย่างเด็ดขาด⁴¹ ซึ่งถือเป็นการพบกันระหว่างดวงวิญญาณของผู้ตายกับนักเทศน์ทั้งสองครั้งสุดท้ายก่อนที่ดวงวิญญาณผู้ตายจะไปสู่สุคติหรือสรวงสวรรค์ด้วยเหตุนี้คำฝากฝังของดวงวิญญาณผู้ตายจึงอาลัยอาวรณและห่วงใยต่อลูกหลานที่ต้องปล่อยให้กลายเป็นลูกกำพร้าหรือขาดที่พึ่ง แล้วดวงวิญญาณผู้ตายก็ได้ฝากคำสอนและคำอวยพรสุดท้ายว่าคำฝากฝังเหล่านั้นเปรียบเสมือนเป็นทรัพย์สินที่มีค่ามหาศาล (Nyaj caag hauv paug) ให้จงเก็บรักษาไว้ให้ดี เมื่อนั้นทรัพย์สินของลูกหลานก็จะเพิ่มพูนไม่มีที่สิ้นสุด หากคิดจะสร้างบ้านก็จงสร้างให้ดีเพราะเมื่อสร้างได้จะมีผู้นำตำแหน่งยศศักดิ์มาให้ครอง แม้คนชาติอื่นมีแผ่นดินมากมาย แต่ลูกหลานก็มีทรัพย์แห่งคำอวยพรเหล่านี้ที่เปรียบดั่งแผ่นดินเหล่านั้นได้⁴² เมื่อลูกหลานไม่มีพ่อหรือแม่อันเปรียบเสมือนดังตะกร้าคอยห่อหุ้มล้อมให้เกิดศูนย์รวมเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในหมู่เครือญาติแล้ว⁴³ (Lub thoob lub rhawv) ให้ญาติพี่น้องจงรักกันเข้าไว้เมื่อนั้นจึงแบ่งเบาทุกข์ดังน้ำบ่อใกล้ที่ดับกระหายได้⁴⁴ แม้ว่าต่อไปชีวิตของลูกหลานจะพบกับการงานที่หนักหนาหรืออุปสรรคใดก็ขอให้ยึดผู้ที่เป็นเสมือนพ่อแม่ของตน (Nam qab miv us tus neev tau tsuj) ไม่เช่นนั้นแม้จะมีกินอิ่มน่านมที่นอนอบอุ่น เมื่อนั้นน้ำตาไมรินไหลแต่บาดาก็มีน้ำตาคลอ⁴⁵

เมื่อดวงวิญญาณผู้ตายกล่าวจบคำสอนกับคำอวยพรไปแล้ว เนื่องด้วยการที่ผู้ตายต้องพลาจากญาติพี่น้องและลูกหลานของตัวเองอันได้สร้างความทุกข์โศกให้กับครัวเรือนของผู้ตาย ฉะนั้นดวงวิญญาณผู้ตายจึงได้ฝากวิธีแก้ไขให้เป็นสิริมงคลแก่สมาชิกครัวเรือนเมื่อได้ปีหนึ่งให้หลัง (Tsaa txhaj meem pem xeeb tshab tuab qos khub) ด้วยการให้ร่างทรงเจ้าจ้อ หยี่ (Tooj nchai Swv Yig) มาทรงเจ้าแล้วทอดสะพานด้วยผ้าดำเงางามต้อนรับขวัญเงินขวัญทองและขวัญลูกหลานที่ดวงวิญญาณบรรพบุรุษจะประทานมาให้ เมื่อนั้นลูกหลานก็จะมีกินมีใช้ นอนหลับก็มีแต่ฝันดี⁴⁶

แล้วนักเทศน์ทั้งสองจะขับบทเพลงถัดไปว่าบัดนี้เราไม่สามารถส่งกระดาษเงินทองเพื่อไปติดตามดวงวิญญาณของผู้ตายได้อีกแล้ว (Txaj ntawv ntaus qaab ntawv) เพราะดวงวิญญาณนั้นได้เดินทางผ่าน

ดินแดนของจื่อ หย่ง (Ntxwj nyooog) ไปแล้ว ฉะนั้นควรปลงเสียซึ่งความโศกเศร้าเหล่านั้น เพราะบุญบารมีของวิญญาณบรรพบุรุษจะดลบันดาลให้ลูกหลานมีกินมีใช้ต่อไป เมื่อหมู่ที่มีได้ออกลูกออกหลานมากมายในปัดไปก็ให้เลือกฤกษ์ยามเดือนหกตรงกับขึ้นห้าค่ำประกอบพิธีปลดปล่อยพันธนาการให้กับดวงวิญญาณของผู้ตาย⁴⁷ (Ua plig) เมื่อนั้นดวงวิญญาณของบรรพบุรุษจึงจะได้ไปจุติเกิดใหม่ได้ หากว่าวันหนึ่งพวกลูกหลานได้ยื่นเหล่าแมลงรื้อรังลงไปทั่วป่าและขุนเขาแล้วอย่าได้ตกใจและสงสัยนักเลย เพราะนั่นอาจเป็นดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่มาจุติเกิดใหม่บนโลกมนุษย์เพื่อคอยคุ้มครองและสร้างกำลังใจให้ลูกหลาน⁴⁸ ซึ่งนี่ถือเป็นคำสุดท้ายของดวงวิญญาณบรรพบุรุษก่อนที่จะสถิตยังสรวงสวรรค์นิรันดร์

ถึงตอนนี้นักเทศน์ทั้งสองจึงขับบทกลอนสื่อไล่ด้วยการชมลูกหลานที่ต่างได้ตั้งสมาธิรับฟังคำฝากของบรรพบุรุษอย่างดี เมื่อเป็นเช่นนี้ต่างก็จะได้รับคำสอนและพรที่ประเสริฐยิ่ง แล้วให้นำไปถ่ายทอดให้กับผู้อื่นหรือลูกหลานของตัวเองที่ยังไม่ได้ยินด้วย รวมทั้งการที่ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษได้เดินทางผ่านดินแดนของจื่อ หย่ง แล้ว ลูกหลานจงปลงเสียอย่าได้อาลัยตามหาอีกเลย⁴⁹ เพราะอายุของบรรพบุรุษนั้นได้มีครบสมบูรณ์พร้อมแล้ว (Moog haus Ntxwjnyooog lub paag dlej ab) ด้วยเหตุนี้ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษนั้นจึงได้เดินทางผ่านดินแดนของเยื่อ ว่าง เย็ง ตั่ว แด่ง (Nyaj vaaj yeeb tuam teem) เพื่อไปจุติเกิดใหม่⁵⁰ ทันทีที่นักเทศน์ทั้งสองขับบทกลอนสื่อไล่ในฐานะเป็นคำฝากจากดวงวิญญาณของผู้ตายมาจบลงตรงนี้นับว่าเป็นการสิ้นสุดคำฝากแล้ว เมื่อลูกหลานของผู้ตายที่คุกเข่าทำความเคารพดวงวิญญาณของผู้ตายเป็นครั้งสุดท้ายแล้ว นักเทศน์ทั้งสองก็หันหน้ากลับไปยังคณะผู้ประกอบพิธีที่ยังคงนั่งล้อมโต๊ะพิธีเพื่อขับบทกลอนสื่อไล่ว่าด้วยการสิ้นสุดของพิธีเทศนาในคืนสุดท้ายนี้ •

ตอนที่ 6) จาง จ้ง (Tsaa Rooj) หรือกลับคืนดั้งเดิม

ทันทีที่นักเทศน์หันหน้ากลับไปทางโต๊ะพิธี นักเทศน์ท่านหนึ่งก็ขับบทกลอนสื่อไล่ว่าด้วยการขอให้คณะผู้ประกอบพิธีศพและเครือญาติฝ่ายหญิงช่วยเปลี่ยนโต๊ะแห่งความโศกเศร้าไปเป็นโต๊ะแห่งความสุขสันต์ โดยผู้ขับบทกลอนสื่อไล่ทั้งสองกล่าวว่าความน้อยเนื้อต่ำใจที่ได้มาเป็นคนสุดท้ายในฐานะผู้ประกอบพิธีศพ ฉะนั้นพิธีศพนี้จึงเป็นครั้งสุดท้ายของมนุษย์แล้ว ต่อไปจะมีแต่ความสุขสันต์ และขอให้ทุกคนจงมีแต่

ความสุขความเจริญต่อไป⁵¹ พร้อมกันนี้ยังได้ขับบทกลอนขอบคุณคณะผู้ประกอบพิธีศพและแขกเหรื่อทุกคนที่มาในพิธีศพด้วยที่ได้ให้การช่วยเหลือด้วยการบริจาคทรัพย์เงินทองเพื่อช่วยเหลือครัวเรือนของผู้ตาย แล้วในวันข้างหน้าหากผู้ใดมีเรื่องโศกเศร้ามาถึง สมาชิกครัวเรือนของผู้ตายก็จะไม่ลืมที่จะไปตอบแทนบุญคุณ⁵²

จากนั้นผู้นำชุมชนหรือจื่อ เหล่า (Txwj laug) จึงลุกขึ้นยื่นชับบทกลอนสื่อใส่ว่าด้วยการล้างมลทินให้กับลูกหลานของผู้ตายที่อาจจะเกิดจากพิธีศพในครั้งนี้ ให้ญาติของผู้ตายอย่าได้มีความโศกเศร้าอันเกิดจากความตายในครั้งนี้อีกต่อไป โดยเปรียบมลทินเหล่านั้นว่าเหมือนโตะพิธีการ ทั้งนี้จื่อ เหล่า เพียงแต่ใช้เท้าผลักโตะให้ล้มลงพอเป็นพิธีเท่านั้น แล้วต่อไปหากลูกหลานของผู้ตายได้ใช้โตะครั้งใหม่ก็ขอให้จงมีแต่เป็นโตะพิธีแต่งงานเถอะ⁵³ เมื่อได้ผลักโตะพิธีศพล้มลงแล้ว ลูกหลานของผู้ตายก็โยกขึ้นไปวางตะแคงไว้ แล้วขอให้แขกต่างแซ่ตระกูลสองคนกับญาติพี่น้องอีกสองคนมาถือสุราคนละหนึ่งจอกมายืนที่ขอบโตะคนละขาโตะแล้วรินสุราพร้อมกับคำอวยพรให้มีแต่เรื่องสุขสันต์ต่อไป เมื่อนั้นนักเทศน์ผู้หนึ่งจึงชับบทกลอนสื่อใส่ในบทเพลงสุดท้ายที่ว่าด้วยการกลับคืนดังเดิมว่าแม้บัดนี้บรรพบุรุษได้ล่วงลับไปด้วยดีแล้ว แต่ท่านยังได้เหลือซึ่งต้นไม้ใหญ่ไว้ให้ลูกหลานนำมาทำเป็นโตะพิธีแต่งงาน และขอให้สมาชิกครัวเรือนของผู้ตายจงมีแต่ความสุขปรีดานับแต่บัดนี้ต่อไป⁵⁴ อันถือว่าได้สิ้นสุดพิธีเทศนาด้วยบทกลอนสื่อใส่โดยสมบูรณ์

เชิงอรรถท้ายบท

¹ "Mas los rau Moos Yoos ped mas lawv thiaj tsiv los (Laim Chis Leev) lawm mas. Yawg Nchaivxyum thiaj luaj mus los. Mus los, mas thaum ho mas ib tus Tsujxwm (thiab Txiatuum) thiab yawg Nyajpov no, tuaj mus los, mas nyob tau 1 xyoos. Nyob tau 1 xyoos mas aub ! lawv txawm ho tsi los lawm. Lawv txawm tsiv los hauv Naj Khab (ขุนน้ำแม่คำ), Naj Keem tid los mas. Niag Ntsumxeb thiaj uas niag Lwv, ob niag thiaj muab yawg Nchaivxyum xa los mus rau Mej Khib, Mej Lauv ntawd, tuaj mus txog Mej Khib. Mealaub mas. Mus txog tsev (Laim Chis leev), mas yawg pojniam twb yuav lug nyob tau 1 xyoos, pojniam yuav mus yuav txiv lauj."

² Tug Nyuas Tsaj Zaag Qos Khum, Yuav Tej Luas Tus Kaa Ncuab Taab, Nam Qab Miv Us Tus Neev Taw Tsuj, Tsaa Txhaj Meej Pem Xeeb Tshab Tuab Qos Khub, Txaj Ntawv Ntaus Qaab Ntawv, Moog Haus Ntxwjnyoog Lub Paag Dlej Ab, Naab Qos Tsaa Ndlau Sau Vaaj, Tsaa Rooj.

³ เพลงที่ว่าด้วยบุญบารมีของลูกหลานอันมาจากสุสานบรรพบุรุษที่ได้ทำเลขวางจ้อยที่ดี (Xov Tshoj Muaj Zoo Looj Meem Toj)

⁴ Tsw Xob Moog Twv Txaj Yuam Pov, Ua Maaj Nluag Ntsaws Qhov Tsev, Peem Moog Rua Nyawj Vaaj Yeeb Saab Tim U, Nyaj Caag Hauv Paug, Lub Thoob Lub Rhawv, Tub Laag Tub Lig Pw Qos Ko Tej Qos Npoo Txaaj, Ua Tsaug Tshaav Ntuj.

⁵ Koj txawm has tau nplag qos lag los tsw caa pee (จำเป็น) tas thaum koj has koj yuav moog ncu txug tus xwbfbw saib nws nyob tsawg has qha los tus xwbfbw pw ntog has, los tus xwbfbw haus cawv has, los haus yeeb has. Qhov nuav kuv tas tsw caa pee. Ruav sws tas koj kawm tau nplag qos lag lawm lauj. Koj moog hnov tus nua ib zaag, tus nua ob zaaj. Av..koj muab koj cov has taag, lub hnoobnyoog tseem muaj. Puab hajtseem thov koj ua tag xawb ua tag has ntxwv nua los, sub koj xam tau puab cov coj lug has hab. Koj tsw muaj pam xum kaa (ประสงค์การดี)ais koj tsw moog hnoog hov u hov nuav, ais koj ruas yog khaws koj luab! Cov nyuas qub xwb laud nua. Tes zoo le kws puab ib tus laug, puab paam ib lub zoo nteeg, muaj zoo tub zoo kiv. Luas yuav xaav kuas yus ua tub coj xaiv, kuas yus has txhaab has txhua, kuas luas txaus sab txaus ntsws. Ais koj tsw muaj pam xum kaa ais koj has koj tuab cov nyuas xwb tes koj muab has taag tes. Luas dlej cawv tseem lug qos dlaag los yus tsw muaj lus coj lug has lawm. yus tsw muaj zaaj coj lus has lawm. yus tseem tsaug luas thaaj luas thuj has tas "awb! Xaav has tas txawj, tuab yog ua ib tus xwbfbw los yog ib tus kws. Ua caag tuab tsw txawj lawm?" Mas ntshe tseem yuav tsaug luas thaaj luas thuj. Mas peb xam xaav has tas peb! Hnov qhovtwg, peb yuav tsum moog xwvxam (ศึกษา), peb yuavtsum moog hnug peb yuavtsum moog kawm hab. (12 lub 2 hlis xyoo 2550)

⁶ Meb nkawm nyuas kwv luag u, yog puj Saub-Swvyig nyob moog rhawv vaaj, nws puj Saub-Swvyig nyob moog rhawv tsev.

⁷ Swv qos yig nrug tsw paub Ntxwj qos nyoog yuav lug muab Swv qos yig puj qos nam tub qos ntxawg tus nyuj tsaag moog tua taag. Swv qos yig moog tsw paub. Swv qos yig yuav lug muab tub qos ntxawg tus nyuj tsaag nrug noj taag. Los Swv qos yig xaav qos zoj los tu sab. Swv qos yig yuav txooj neeb txug qaum ntuj tsw rov lug, yuav txooj yaig rua qaum peg tsw rov qaab. Swv qos yig yuav lug muab ib cwj neeb ntsuj li rauv rov rua npaltee, yuav lug muab tus cwj yaig ntsum le ntsoog rov nplaj nraag.

⁸ Saub-Swvyig nim nci hlo lawm cuaj qeb tsuj ntaiv ntsuag, dlawm txhwb dlawm txhoo nim dlawm moog cuag. Saub nim nci hlo lawm cuaj qeb tsuj ntaiv nci, dlawm txhwb dlawm txhoo nim dlawm lug ti.

⁹ Tswv ntuj tswv sab, ntuj txwv txhwb tsaug txuj twg, txuj twg ntsuj txuj twg taug, rua txuv tsaug nplaj nraag teb le cai nuav. Leej tuabneeg le khaws tau pluj khaws tau luag.

¹⁰ Nws puj Saub-Swvyig nim ntshe tas thau nws ua neej nyob nws noj lawm yaaj ceeb qhau haus lawm yaaj ceeb dleg. Nim ntshe yog puj Saub-Swvyig rhawv kaab rhawv kev, rhawv tsw ncaaj nua kuas cav tsw yog, ntshe nim yog qag qos ntsug Nws laug tug nam dlaab qos xyw plu.

¹¹ Nim txug tsau hli ntuj Nim txug tsau hli ntuj, xub yuav tsaus ais. Nws puj Saub-Swvyig rua moog pw rua nws laj cai teb qaab nraag. Tawm plawg xyaa hli yim ntuj moog xub tshab. Cais nws rua sawv moog ncig rua nws laj paag teb qaab nraag, pum

lawm nam naab ntev naab le dlev pw qos ko luaj phaa tsuj. Ais pum lawm tsuv nyooj tsuv qos nyog, naab qos hnee luaj le txwv moog nyuj.

¹² Koj rua tuaj khaaj khawv rov faam fuam, khaaj yeeb los tshuaj txheej, suj nyog lub looj fuam, khaaj nyog lub looj yeeb. Koj rua tuaj suj lawm yij cim txawm yij cim, xaab kub tsaab rua Nws laug, rua tau coj moog sawm theeb txhoj qos dlaag rua tim vaaj. Koj rua tuaj suj lawm yij cim txawm yij cim, xaab kub tshws rua Nws laug le rua tau coj moog sawm theeb looj qos dlaag rov tim l.

¹³ Nam txwv tshuav tub ki tus nkauj tus sev, tub ki tshuav nam txwv tus nyuj plaub moog cev dlev/ tsaj laug tsoog laug.

¹⁴ Teg lauj nqaa ntxuam txaij, lauj naa nqaa ntxuam nraug, ntxuam faav fuj qos fo tau lawm nws laug lub kaus tsuj, qaug yuj qos yeeg rov tim hli. Nws laug moog, nws laug le tau coj moog tsoog ncuq qos nceeg rua lawm nyawj vaaj yeeb rov tim hnuv.

¹⁵ Nws laug tug nyuas cwj mob kws cwj nkeeg, cwj pluj kws cwj tuag. Nkaug qos nkuav lawv lawm Nws laug kev moog tshais nkaus tej qos npoo tsuag le moog txhaws tau lawm Npojtxoog tsev Xyomcuab. Txhab naj coj qos txhws lub qhov pluj tuag.

¹⁶ Leej nyuas kws rua xaav taab cuab vej zeej, rua qha nws moog taab cuab vej zeej. Leej nyuas kws tsw xaav taab cuab moog vej zeej, xwj txam nws xeeb tsheej.

¹⁷ Nws laug yuav moog swm txhum los khaws txhum Ntxwjnyoog lub txwv txhais. Nws laug rua txawj moog tsw txawj tsais.

¹⁸ Nws laug txawb taw qos nceev tuaj sau zeb, rua nplua Nws laug tus ntsuj qos lag rov sau laag. Nws laug rua txawj moog tsw txawj feb qaab. Nws laug tug nyuas ntsuj maag dluab qos xyw yuav qaug yeeg rua lawm Nyawj Vaaj yeeb rov tim nraag.

¹⁹ Ntuj ntsuab hus qos laj, noog laj noog luv nraag tuab le txaj. Ntuj ntsuab hus qos sw, noog laj noog luv nraag le tshw.

²⁰ Thaud u kuv lug cais tug nyuas dlej dlaag haav ntxhuv tsw tau fuam. Kuv yuav rov cais tug nyuas dlej dlaag haav ntxhuv yuav fuam lawm tuab qos fwv, txwj lawm kuv tej nyuas dluav rwg dluav swv, kuv le rov moog cuag tsw tau kuv leej nyuas tub kwv lub tij.

²¹ meb dlua lawm los hajtseem tsw tau dlua. meb rov qaab moog cais meb rua coj xuv rua kuv tub, xaa xuv rua kuv kiv, nws nyob cais nws tsw xob moog hnoog luas toov coj luas haub, nyob tsaam ntsuv cais yaaj los txws maim tej nws xyos vuj vua lwj gis.

²² Eb rua lawv lawm Nws laug qaab tuab le ntsuj, moog txug Ntxwj le nyoog toj yeeg saab tim nua. Eb rua pum lawm Nws laug yuav tseev lub nyuas txaj zaam suj qos see, nci qos hlo Ntxwjnyoog toj yeeg saab tim u.

²³ Mej muab mej Nam mej Txwv tug chis chim nyaj kaw nkaus tuaj moog nruab hnaas nruab hub cais mej tug chis chim nyaj le txawj hlaav txawj hluab. Mej le noj tsw taag swv tsw txug.

²⁴ kuv tseg tau kuv puaj ku teg qos voom rua qaab teb nrau ntsaa. Puaj ku teg qos voom lwj qos tsugmoog tuaj ncib. Tub nraug ntsuag khaws tsw tau los tseg, khaws tau cais rua coj moog ua qoob qos tshu moog puv toj puv haav. Ua tsw tau los tseg, ua tau cais rua coj moog pub Kwv noj pub Tij hnaav.

²⁵ Mej muab mej Nam kws mej Txwv, ncij npaab ua mej hauv ncoo rau. Mej muab mej Nam kws mej Txwv ncij qaab ua lawm mej lub tog zaum.

²⁶ Mej Nam mej Txwv yuav moog txug Ntxwjnyoog lub rooj vaag laag. Mej Nam mej Txwv tseem yuav tsaa ncauj tsaa lug rov lug has, tas Mej nyob cais mej xyom hum xyom seem, ais xyum kab moog xyum tsheej. Tij hnoog kwv qhuab kwv hnoog tij lus.

²⁷ Mej tsw tim ntau txuj qos nyaag tuaj rua nruab Maab nruab kev, ua txuj qos nyaag moog dleev luas puj kws luas nyaab luas sev. Mej nyob cais mej yuav ntaus txuj moog ua laag ntaus ci moog ua luam. Mej le tau noj qaab moog hnaav txhua. Mej le ntaus txuj moog hlaav tshoob kug. Mej nyuas tub nyuas kiv muaj leeg le kaav thoob txug.

²⁸ Mej nyuas Npojtxoog tsev Xyomcuab (mua)

yuav tseev lub nyuas txaj zaam

Ntxwjnyoog lub nyuas rooj loog (ais)

lig ntsej qos ncuv rov lug hnoog

Mej Nam mej Txwv yuav moog xug

mej Nam mej Txwv tseem yuav

2. Mej nyob (cais)

xyum kab moog xyum tsheej (ais)

kwv hnoog tij lus (ais)

Mej tsw tim ntau txuj qos nyaag

ua txuj qos nyaag moog dleev

Tsw tim ntau txuj qos nyaag

ua txuj qos nyaag yuav moog dleev

3. Mej tsw xob moog hnoog

yog mej tsw noj Nam noj Txwv lus

moog xauj qhov vaaj (ais)

yuav moog maag luas

Yog tsw noj Nam noj Txwv lus

kws luas dleev (ais)

yuav moog maag luas

4. Mej nyob (cais)

ntaus ci moog ua luam

Mej ntaus txuj moog ua luam

mej le tau noj qaab

5. Mej le ntaus txuj

mej nyuas tub nyuas kiv

Mej ntaus ci moog hlaav kug

muaj leeg le kaav txug

6. Mo nuav ceeb tsaus ntuj (cais)

mej rua coj lawm mej Nam mej Txwv

rua nraag taj (ais)

suj qos see moog txug

mej Nam mej Txwv tseem yuav

Ntxwjnyoog lub rooj vaag laag

tsaa ncauj tsaa lug rov lug has tas

mej xyom hum xyom seem (ais)

tij hnoog kwv qhuab (mua)

tuaj rua nruab Maab

luas puj kws luas nyaab (mua)

tuaj rua nruab kev (ais)

luas puj kws luas sev (mua)

luas dlaaj kws luas dleev (ais)

rua moog hnoog luas dlaaj (ais)

nyob tsaam ntsww (cais)

tug hnav ntaaj (huas)

rua moog hnoog luas dlaaj

rua nrug luas moog xauj qhov tsev (mua)

tug hnav ntev (huas)

mej yuav ntaus txuj moog ua laag

mej le tau noj qaab moog hnaav txhua (huas)

ntaus ci tuaj moog ua laag

hnaav tsw taag

moog hlaav tshoob (cais)

muaj leeg le kaav thoob (huas)

mej nyuas tub nyuas kiv

piskig kaajntug taagkig ntxuv (cais)

coj moog nyaab laj

le moog tsaug tau txuj

nyuas sauv aav (mua)

Txug rau hli (ais)

coj moog ntsum tsoog

nplooj ntchee yeeg

Mej le noj tsw nqeg

le yog mej lug yeeb koob

7. Mo nuav ceeb tsaus ntuj (ais)

mej rua koj lawm mej Nam mej Txwv

rov nraag tug

nyuas sauv toj

Txug rau hli (ais)

coj moog ntsum ntsoog

nplooj ntchee yeeg

Mej le noj moog tsw taag

le yog mej tug yeeb koob

Mej Nam mej Txwv (cais)

rovqaab lug xwb (nua mua)

Mej Npojtxoog tsev Xyomcuab

mej muab lub hnoob qoob

rov nraag haav (ais)

xws nplooj maag (huas)

hnaav tsw taag

sawv lug kaav (huas)

piskig kaajntug taagkig ntuv (ais)

coj moog nyaab laj

le moog tsaug tau txuj

mej rua muab lub hnoob qoob

rov nraag toj (ais)

xws nplooj nrog (huas)

hnaav tsw nqeg

sawv lug koj lug txug (nua mua)

rua yog fej foom zoo zoo le nuav

tsev tub nquag.

²⁸ Swm tuab swm yoj moog kib saab. Zeej xws tuaj yuav maim lhwv xws zeej yuav maim saab. Nam thwv xeeb thwv yaa thwv maim zeej ais maim xyuam tuaj los xaa tsaa los xaa tshwm.

³⁰ Txheej pis thawv chij xyuam cawj kum saab. Hawm pis thawv chij xyuam cawj kum looj, txheej pis thawv chij xyuam cawj kum laaj. Hawm pis thawv gaab xyuam cib cawj los kum thaaj. Xaa swm nyeej hawm thaws rov tom qaab Nws laug tug nyuas Txwv lwj kws txwv xeeb ua neej qos tshu nyob fuamvaam tuab qos ntsog xws le txooj nyuas xyooob leeb.

³¹ Mej rua ntim su qos zoj rua eb naab, ntim txaj qos nyaag rua eb cev. Eb rua moog txoj Nws laug qaab, taug lawm Nws laug kev, taug lawm Nws laug qaab.

³² Moog txug Ntxwj le nyoog toj peg kev dle paaj zaub quag moog zaub txwg. Nws laug rua tuav fuam tau yeej ntxws cee ntxws, laj kws mis lwj gig vub vua rua eb koj lug rua Nws tsev tub nraug nuj qos ntsuag ua neej nyob moog caj cuab caj yig.

³³ Nws laug tuav fuam tau nyawj muas xee khaws, laj kws mis lwj gis vuj vua rua eb koj lug rua Nws laug tsev tub nraug nuj qos ntsuag ua neej qos tshu nyob moog caj cuab.

³⁴ mej rua teg lauj tuav lawm cwj xyaab lauj naa luav lawm cwj ntawv, xyom lawm mej Nam kws mej Txwv qaim gaug tuab qos yeeg rov nraag toj. Xaa swm nyeej hawm thaws rov tom qaab. Nws laug tshwm lug Nws laug tug nyuas txwv lwj kws txwv xeeb txhua leej txhua tug ho khaa nyob rua ho choj.

³⁵ Nws laug tug nyuas txwv lwj kws txwv xeeb lub nyuas ntsej lub muag nim tug tuab qos vuv, nim has lus tuab qos ywv phim ua luas tug thawj Los Phes.

³⁶ Xov tshoj muaj zoo looj los meem chaw, txooj looj³⁶ pw txooj looj qos ntshuas, txheej sawv lawm txheej sws luag. Xaa swm nyeej hawm thaws rov tom qaab cais. Nws laug tug nyuas

txwv lwj kws txwv xeeb nim suj fuam has lus nkig qos nkuav, phim ua luas tug tuam kaa.

³⁷ Tawm plawg xyaa hli yim ntuj moog xub tshab cais. Nws laug yuav lug plhis hlo tug nyuas tsaj zaag qos khum pw qos ko tuaj sau dluu.

³⁸ Xaa swm nyeej hawm thaws rov tom qaab ais. Nws laug tug nyuas txwv lwj kws txwv xeeb kum kum tub tej luas tug kaa cuab tab, luas tug Vaaj fw xum.

³⁹ Mej nyob cais mej ua sab luj qos tseeg, mej tsw xob quaj ais. Mej Nam mej Txwv puav peev tub tseg muaj. Mej nyob cais mej ua sab luj qos tseeg, mej tsw xob nyav. Mej Nam mej Txwv puav peev tub tseg muaj ca.

⁴⁰ Mej Nam mej Txwv rua tseg tau txooj ntoo rov nraag roob mej nyob. Cais mej rua moog txav qawv coj lug tsws mej lub nyuas rooj tshoob.

⁴¹ Meb tseg txwj nuav, meb tsw txoj. Ais ca txwj nuav, meb tsw lawv laud. Tej nuav cais yog nplooj ncabdlauv qos nab, nplooj tsuag dluav qos lawg lug txwj dluav. Meb rua txoj tau los lawv tsw cuag.

⁴² Kuv nyaj caag hauv paug tub tseg muaj ca. Yog kuv nyaj caag hauv paug xeeb txawm luj. Nws ua tuab qos zoo nyob tsaam ntsww. Cais kuv nyaj caag hauv paug nplaam plawg qaab hnaas tsuj. Nws ua vaaj ua tsev ua kuas zoo laam nyeej qos tshua rov lwm xyoo. Suav meej hnum⁴² meej tswv yuav xaa txhaj xaa mom rua nws ntoo rua nws kaav.

⁴³ Mej Nam mej Txwv nrug mej nyob, yuav taam tau lub thoob lub rhawv⁴³ this ntsuj ntseeg tuaj rua nruab ntsog. Mej ua los ua ib paab, noj los ua ib qho.

⁴⁴ Dlej dleb cais dlaws tsw tau nqhes. Yog dlej ze le dlaws tau nqhes. Kwv lawm tij tsawg le dlaws tsw tau ntswg. Yog dlej ze le dlaws tau nqhes. Kwv lawm tij coob le dlaws tau ntswg.

⁴⁵ Mej Nam mej Txwv tsw nrug mej nyob, tsw zuv lawm mej tsev. Mej moog ua lub nyuas luaj qoob kws luaj too lug txug tsev cais ntshe mej yuav lug khaws tau nam qab miv us tug neev taw neev. Mej ua tau nam ib pluag nrug luas noj kuas ntshe mej lub nyuas txaj oob kua muag tub yuav teev.

⁴⁶ Mej moog hu yawm Tooj Nchai Swvyig nqeg tuaj ncoj neeb luab pis thawv, nchus neeb tuab pis tho nci qos hlo peg Nyawj vaaj yeeb tuam teem lub nyuas rooj zeb rooj ntug. Le muab mej lub vaaj lub tsev ntxuav huv tuab qos sw, le tuam tau mej lug nyuas choj moog ntaub dluab ntaub ci. Le muab mej nyuas txhaj meej pem xeeb tsaa tshab lawm tej tuab moog qos khub tuab qos khiv. Le muab mej nyuas plig nyaj plig kub, plig qoob plig loo, plig tub plig kiv qoov zog tuaj ntawm cab muv qoov tuaj ntawm cab ntaab. Mej le tau nrug luas noj qaab moog pw suv.

⁴⁷ Mej tog txug zaaj naab kaum ib hli tshaav, zaaj luav kaum ob hli cua. Tog txug rau hli ntuj hnuv xab tswb, rua moog sau qoob qos zoj lug ncawg txhaab. Mej rua tuav ncuav qos zoj rua nruab vaab. Mej le moog hu Kwv hu Tij tuaj nrug mej dlaws lawm Nws laug lub le kauj vaab. Le coj moog txawb lawm tuab qos tshuav. Nws laug tug nyuas ntsuj plig le tswv dliim tuab qos plhuav tuab qos plawg.

⁴⁸ Nci qos hlo moog txug Nyawj vaaj yeeb rov tim nraag Nws laug rua xaav moog ua nam kaab nyuas noog. Mej ntxwigig cav tsw paub. Cais mej ntshe tas yog nam kaab nyuas noog quaj moog txhua npoj nua kuas cav tsw yog, ntshe yuav yog mej Nam mej Txwv yuav lug ua mej lub nyuas chaw teej chaw tug chaw ua noj.

⁴⁹ Mej Nam mej Txwv cais tseev lub nyuas txaj zaam suj qos see nci qos hlo peg Ntxwjnyoog lub nyuas rooj vaag. Mej Nam mej Txwv lu lus nyaj lus kub cais mej yuav puav leej khaws tau tseg tag. Mej Nam mej Txwv lawm dlhau Ntxwjnyoog toj peg roob zeb tshaub zeb zuag. Mej tseg txwj nuav mej tsw txoj, ca txwj nuav mej tsw lawv laud.

⁵⁰ Nws laug tug nyuas ntsuj maag dluab qos xyw cais yuav lug tuab qos ywv lawm dlhau Nyawj Vaaj Yeeb Tuam Teem txuj nyuas kev moog thawj thab thawj thw. Nws laug tas hnoobnyoog Nws laug nyob muaj, naj xyoo Nws laug nyob txug. Nws laug moog txwj nuav ib txhab ib txhws, Nws laug tsw rov qaab lug le. Mej Npojtxoog tsev Xyomcuab, mej Nam mej Txwv cais rua yog fej xuv xaa xuv zoo zoo le nuav rovqaab lug xwb.

⁵¹ Eb muab eb ncij xaiv ncij lus nkaug qos nkuav taam tau naab le tsaaj, ndlaug sau vaaj, nim ndlaug leeg rov nraag tug. Eb nim ntshai qos ntshws lawm txwj nuav. Eb tsw kaav ua luas nteeg nyuas txwv xaiv pluj tuag.

⁵² Mej tsw ca tuab qos ywv huas. Mej rua tuaj nyaj txag tshaav ntuj zaaj qos zug tuaj tauv lawm Xyomcuab lub kua muag, paab Xyomcuab txuj nyuas kev ntsoj moog kev ntsuag kev plaag tuaj kev pluag. Mej puab nyuas thawj dlaab rov lwm qhua, txwv lawm qeej moog txwv nruag. Ua mej suav dlawg tsaug laud Nyob muaj hnub faaj huv sawv tshoj theeb teb chaws rua lhaaj yeeb. Kwv tij phooj ywg rua txawm yeej cais. Xyomcuab le ncu suav dlawg txaj ntshaa tshaav ntuj.

⁵³ Tug nyuas cua hliv lawm moj lig fuab qos kaw nplawm ntuj ntwg qaab ntug tuaj, kuas luv thawv nam moog ib tuab cig qaug qos yeeg, nkaug qos nkuav rov qaab lug txhaws tau lawm Npojtxoog tsev Xyomcuab, txhab naj coj qos txhws lub qhov pluj tuag. Laam nyeej qos tshua txug taav nuav, tseb nyeej qos tshua rov lwm xyoo, tsw hlaav tuaj nua los tseg rua hlaav lawm xuj qos xab nam moog ib tuab cig cais rua tseev kuas Npojtxoog tsev Xyomcuab moog nrhav tau los moog txua tau nam rooj tig qos ntsoov rov lug tsws tau lawm Npojtxoog tsev Xyomcuab lub nyuas rooj tshoob kug.

⁵⁴ Nruab nraab le rooj cais txawm muaj zoo plaub taig le cawv tshoob, ob tog le txawm muaj zoo plaub tug txwv txum meej koob.

บทที่ 5

บทเรียนจากการวิจัยภูมิปัญญาชาวบ้าน

จากประสบการณ์วิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของโครงการวิจัยกระบวนการเรียนรู้บทกลอนธรรม (Txwv Xaiv/สือไส) เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี กรณีศึกษาเครือข่ายชุมชนสร้างสรรค์วัฒนธรรมม้งอำเภอจังหวัดเชียงใหม่ ด้วยระยะเวลา 2 ปี นับตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2549 ถึง เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2551 ทีมวิจัยได้ทำกิจกรรมหลายอย่าง โดยเฉพาะการประชุมวิจัย การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างไม่เป็นทางการในวาระและโอกาสต่างๆ ผู้วิจัยในฐานะหัวหน้าโครงการวิจัยฯ ได้ประมวลเขียนบรรยายองค์ความรู้กับความคิดเห็นเหล่านั้นไว้ในหลายบทข้างต้นแล้ว ในบทนี้ผู้วิจัยจะสรุปโดยจำแนกได้หลายประเด็น ดังนี้

5.1 วิถีวิจัยชาวบ้าน

1) อุปสรรคของการวิจัยชาวบ้าน

จากประสบการณ์วิจัยเพื่อชุมชนท้องถิ่นของโครงการวิจัยบทกลอนสือไสนี้ พบว่าเทคนิควิธีการที่ใช้ช่วยการพูดจาหรือถกเถียงถึงองค์ความรู้ตลอดจนระบบความเชื่อในบทกลอนสือไสของกลุ่มผู้สูงอายุกับคนรุ่นใหม่ตลอดการประชุมวิจัยหลายเวที สะท้อนให้เห็นอุปสรรคในการทำความเข้าใจให้ตรงกันอย่างชัดเจน ทั้งนี้ การที่จะรับรู้ได้ซึ่งความรู้ลึกซึ้งของบทกลอนสือไสนั้นจะต้องใช้เวลานานมาก ฉะนั้นผู้ที่เพิ่งเข้าร่วมเวทีประชุมวิจัยไม่กี่ครั้งจึงไม่สามารถล่วงรู้ถึงอุปสรรคในการพูดจาหรือวิธีคิดที่ควรจะต้องเชื่อมโยงและต่อยอดซึ่งกันและกันเลย หากแต่จะมองเห็นเพียงสภาพการพูดคุยกันของแต่ละคนเหมือนจะคอยขัดกันเองอยู่เรื่อย ทั้งนี้ ที่ต่างก็มีเจตนารมณ์ในการคิดและพูดในสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ด้วยกันทั้งนั้น วัฒนธรรมเช่นนี้มักชักนำให้บรรยากาศการพูดคุยเรื่องหลักคำสอนและความเชื่อในบทกลอนสือไสต้องพลอยซุกไปทุกทีหรือเสียบรรยากาศการคิดไปเลยเมื่อมีผู้ประเด้นเรื่องขึ้นใหม่ หรือไม่ก็มักชักถามกับบางสิ่งที่บางคนคิดว่าได้พูดกันซ้ำแล้วซ้ำเล่าแล้ว สภาพการณ์การพูดคุยเช่นนี้จำเป็นอย่างเต็มที่ที่ทีมวิจัยต้องตระหนักอยู่เสมอเพื่อคิดเกมสการพูดคุยให้ได้เนื้อหาที่สำคัญหรือได้ข้อสรุปในประเด็นหนึ่งๆ ก่อนที่บรรยากาศการพูดคุยจะบานปลาย

ฉะนั้น ด้วยเวลาที่จำกัดในการพูดคุยเชิงลึกและการขาดประสิทธิภาพในการจัดลำดับประเด็นเนื้อหาพูดคุย ทำให้ทีมวิจัยกับคณะผู้อาวุโสได้เริ่มจัดเรียงลำดับของเนื้อหาบทกลอนสือไส (Txwv Xaiv raws txheej txheem) ก่อนที่จะลงไปสู่ในตัวเนื้อหาที่เป็นประโยคและคำพูด เนื่องจากการพูดคุยที่ไม่มีวัฒนธรรมการใช้ภาษาเขียน ย่อมเป็นการยากที่จะทำให้ทุกคนคิดและคุยในประเด็นหนึ่งร่วมกันได้ ทั้งนี้ทีมวิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญที่จะต้องมีการปริวรรตเนื้อหาและพบกับปัญหาเชิงเทคนิคเหล่านี้นับตั้งแต่เริ่มแรกวิจัย โดยได้ใช้ร่างบทกลอนสือไสที่จัดพิมพ์เป็นภาษาเขียนม้งที่เป็นอักษรโรมันเพื่อแจกให้กับชุมชน

ที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา อีกทั้งยังได้นำเทปเสียงที่ขับร้องบทกลอนสี่ไลเปิดให้ผู้ร่วมวิจัยได้รับฟังทั้งในที่ประชุม และในชุมชนด้วย

อย่างไรก็ตาม ตลอดเวลาที่มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในเวทีต่างๆ ผู้รู้แต่ละท่านต่างก็ไม่ได้หยิบยกสื่อทั้งสองเข้ามาประกอบการพูดจาเลย เนื่องจากผู้อาวุโสทุกคนถือว่าตนเองมีภูมิความรู้อยู่แล้ว อีกทั้งไม่รู้ภาษาเขียนม้ง และไม่นิยมรับฟังผู้อื่นขับบทกลอนสี่ไลแม้ว่าจะเป็นเพียงข้อคิดเห็นเท่านั้น การพูดคุยเชิงลึกในแต่ละครั้งนั้นจึงทำได้แต่เพียงตั้งข้อสังเกตอย่างผิวเผินเท่านั้น โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ไม่มีความรู้พื้นฐานกลับรู้สึกเบื่อ เพราะไม่สามารถเข้าใจระบบความเชื่อเพื่อช่วยปริวรรตเนื้อหาได้เลย ในที่สุดบางคนของกลุ่มนี้เห็นว่าโครงการวิจัยนี้ไม่มีความจำเป็นที่ต้องคิดหรือคุยถึงบทกลอนสี่ไลอีกต่อไป ในขณะที่กลุ่มผู้อาวุโสกลับเห็นว่ามีคามจำเป็นอย่างยิ่งและพยายามครุ่นคิดหาวิธีการพูดคุยเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

2) วิธีการศึกษาและฟื้นฟูภูมิปัญญาชาวบ้าน

แม้การวิจัยชาวบ้านจะเต็มไปด้วยอุปสรรค แต่จากประสบการณ์วิจัยอย่างมีส่วนร่วมผู้วิจัยรู้สึกได้ว่าชาวบ้านมีความกระตือรือร้นที่พยายามคิดหาวิธีการพูดคุยเพื่อให้ได้เนื้อหาที่ตนเองต้องการ โดยมักมีการย้ำเตือนเสมอว่า “เมื่อพวกเราเป็นเจ้าของวัฒนธรรมแล้ว ทำไมเราจะตัดสินใจไม่ได้หรือ” ในขณะเดียวกันผู้วิจัยในฐานะเป็นเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาในระบบก็ได้พยายามใช้ความรู้วิธีวิจัยหนุนช่วย โดยเฉพาะได้รับอันสงค์จากงานวิจัยเรื่อง เรื่อง “แนวทางการเสริมสร้างและพัฒนาบทบาทของสื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาชุมชน” ของอดุลย์ ดวงดีทวีรัตน์ และคณะ (2547) กับ “สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาภาพรวมจากงานวิจัย” ของอาจารย์กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2548) ในแนวกรอบคิดวิจัย “ต้นไม้แห่งคุณค่า” ที่ได้จำแนกเนื้อหาของจารีตประเพณีออกเป็นสามส่วนใหญ่ๆ คือ เปรียบส่วนที่เป็นรากมีความหมายเป็นคุณค่าทางวัฒนธรรม เปรียบส่วนที่เป็นลำต้นเป็นเนื้อหาหรือตัวบทของจารีตประเพณี และเปรียบส่วนที่เป็นใบ ดอก หรือ ผล เป็นคุณลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของจารีตหรือความเป็นสุนทรีย์ของจารีตประเพณี ทั้งนี้ทั้งสามส่วนมีความสัมพันธ์กันและกัน ที่สำคัญการแก้ไขปัญหาคือการสืบทอดต้องพิจารณาทั้งสามส่วนร่วมกันจึงจะ “ครบเครื่องเรื่องการสืบทอด” ซึ่งปรากฏว่าสามารถนำมาปรับใช้อธิบายบทกลอนสี่ไลในกรณีศึกษานี้ได้อย่างดี เนื่องจากบทกลอนสี่ไลมี 3 ส่วนที่สำคัญตามลำดับคือ 1) ระบบความเชื่อหรือคุณค่าของเนื้อหา 2) เนื้อหาบทกลอนธรรม (บทกลอนสี่ไล) และ 3) ความไพเราะที่ได้จังหวะของเสียงหรือสุนทรีย์เมื่อประกอบพิธีขับบทกลอนในพิธีศพ ด้วยเหตุนี้ทีมวิจัยจึงเลือกวิธีการนี้มาใช้ค้นหาและแยกแยะข้อมูลเพื่อสืบสาวให้ได้รายละเอียดมากที่สุด

รวมทั้งผู้อาวุโสของทีมวิจัยก็ยังได้คิดค้นกิจกรรมกระตุ้นการมีส่วนร่วมในการคิดพูดหรือการละเล่นการหึงหวงวิชาเพื่อจะได้สร้างสรรค์เนื้อหาบทกลอนสี่ไลให้สมบูรณ์มากที่สุด ทั้งนี้เพราะภูมิปัญญาของบทกลอนสี่ไลไม่ได้ถูกบันทึกไว้ในที่ใดเลย นอกจากในความทรงจำของผู้อาวุโสแต่ละคนเท่านั้น อีกทั้งชาวม้ง

ยังมีคติความเชื่อที่ขัดต่อการเปิดเผยข้อมูลด้วย เช่น การพูดมากถือว่าเป็นคนอวดอ้างทั้งที่ตัวเองก็ไม่ได้ดี หรือพูดไปมีแต่จะชักนำสิ่งไม่ดีเข้าตัวเอง เพราะเชื่อว่าคำพูดดีดีเมื่อให้คนอื่นไปแล้ว ครอบครัวยังจะยากจนหรือสิ้นบุญ เป็นต้น ฉะนั้นที่วิจัยจึงใช้ทำจิกซอร์ด้วยชิ้นกระดาษแข็งสีต่างๆ เป็นรูปคนแล้วแบ่งจำนวนชิ้นส่วนเพื่อให้ช่วยกันต่อกันบนบอร์ดหน้าชั้น ซึ่งสะท้อนให้แต่ละคนได้แสดงการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ ซึ่งกิจกรรมที่ใช้เวลาไม่นานนักเช่นนี้ได้กระตุ้นให้ทุกคนรู้สึกถึงความคิดที่พยายามสื่อให้กับทุกคนได้จากนั้นตัวแทนผู้อาวุโสก็อธิบายความหมายเสริมเพื่อให้ทุกคนรู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่าและบทบาทที่ขาดไม่ได้ในเวทีวิจัยชาวบ้าน เนื่องจากตัวเองมีองค์ความรู้ที่เปรียบเสมือนชิ้นส่วนหนึ่งที่สำคัญมาก หากขาดไปจะทำให้กระบวนการวิจัยไม่อาจได้บทกลอนสื่อใดที่สมบูรณ์ได้

นอกจากนี้ ปัจจัยสำคัญที่สุดที่นำกระบวนการวิจัยไปสู่เป้าหมายที่บรรลุผลสำเร็จของโครงการวิจัยนี้ นอกจากภูมิความรู้ของแต่ละคนที่พร้อมจะแลกเปลี่ยนกันได้ทุกประเด็นและในทุกระดับของการคิดแม้จะมีแตกต่างกันบ้างก็ตามแล้ว ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติระหว่างผู้รับบทกลอนสื่อใดอาวโสที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการบทกลอนสื่อใดอาวโสนั้นก็ปัจจัยสำคัญที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จนี้ด้วย เพราะความสัมพันธ์เชิงเครือญาติที่ใกล้ชิดกันย่อมมีความยำเกรงในการพูดจา ซึ่งสามารถโน้มน้าวให้แต่ละคนคิดทำไปในแนวทางที่ปรองดองกันหรือพยายามหลีกเลี่ยงสิ่งที่จะก่อให้เกิดความบาดหมางใจกันให้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของวิธีวิจัยภูมิปัญญาชาวบ้านที่ไม่อาจเป็นไปได้หากไม่ได้รับความร่วมมือเต็มที่และผู้ร่วมประชุมไม่รักษามรรยาทการพูดจาให้เป็นใจ ดังเห็นได้จากคณะกรรมการบทกลอนสื่อใดอาวโสที่ถูกเลือกบนพื้นฐานอาวโสทั้งโดยวัยและวุฒิที่กระจายทุกกลุ่มแต่ละตระกูล และผู้ที่ได้รับเลือกให้เป็นประธานคณะกรรมการบทกลอนสื่อใดอาวโสเหล่านั้นมีศักดิ์ทางเครือญาติสูงกว่าผู้อื่นด้วย แม้ต่างจะมีอายุไล่เลี่ยกันก็ตาม คือ เหนาะผี ธรรมชาติอุดม (Nomfwm Thoj) มีศักดิ์เป็นรุ่นพ่อของทุกคนที่เรียกว่า “จ้อดลิ่ง” (txwv dlaab) หรือน้าชาย ในขณะที่เหนาะผีเรียกผู้รู้ท่านอื่นว่า “ตุ้” (tub) หรือลูก เพราะแม่ของผู้รู้ท่านอื่นมีสถานะทางเครือญาติเป็นพี่สาวหรือน้องสาวรุ่นเดียวกันกับเหนาะผีนั่นเอง กล่าวคือแม่ของบล่าท้อ ช่ง (Nplajthoj Xyooj) เป็นพี่สาวร่วมพ่อแม่เดียวกันกับเหนาะผี เช่นเดียวกันกับจู้ไหม จ้าว (Tsuajmaiv Tsom) ที่มีแม่เป็นน้องสาวต่างพ่อแม่กับเหนาะผี แต่ร่วมปู่ย่าเดียวกัน ยกเว้นหล้านาง แฮ้อ (Lajnaas Hawj) เพียงคนเดียวที่มีสถานะเป็นเพื่อน (npawg) หรือรุ่นเดียวกัน ในขณะที่เสาช่าง ช่ง (Xauvtshaaj Xyooj) มีสถานะเป็นหลาน เพราะพ่อของตัวเองมีสถานะเป็นลูกเขยของเหนาะผี (ดูภาคผนวก ข. แผนภูมิแสดงญาติพี่น้องกลุ่มแต่ละตระกูล/xeem Thoj, qhua Dlub, puj Maab tub)

จากการวิเคราะห์วิธีคิดในการวิจัยของชาวบ้าน ผู้วิจัยพบว่าชาวบ้านได้สร้างสรรค์บทกลอนสื่อใดของตนเองโดยยึดหลักการที่สำคัญสามประการคือ 1) ประสพการณ์ของการใช้บทกลอนสื่อใดที่ผ่านมาของชุมชนชาวม้งในประเทศไทย เช่น การลำดับเนื้อหาที่สอดคล้องกับขั้นตอนของพิธีศพ และนักเทศน์ที่ชาวม้งนิยมชมชอบการขับบทกลอนสื่อใดมากที่สุด บทกลอนของผู้นั้นจะได้รับเป็นแบบอย่างที่ดีต่อไป 2) หากนักเทศน์ใดสามารถจัดวางเนื้อหาบทกลอนสื่อใดที่แสดงถึงระบบความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อใน

บรรพบุรุษ ธรรมชาติ และสังคม ที่ลงตัว เช่น ที่มาของความเชื่อบรรพบุรุษ (dlaab qhuas) ระบบความเชื่อเรื่องฮวงจุ้ย (looj meem) และสำนึกในบุญคุณของบุพการีหรือลูกที่ควรมีผู้อุปการะหรือพ่อแม่ เป็นต้น บทกลอนสี่ไล่นั้นก็จะได้รับการชมชอบ และ3) เนื้อหาของบทกลอนสี่ไล่นั้นมีความเป็นเหตุและผลของปัจจัยต่างๆ ที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของชีวิตทางสังคมในปัจจุบัน เช่น การเทศนาในพิธีศพที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางสังคมเครือญาติ (kwvtij-neejtsaa) ของชาวม้ง รวมทั้งคติความเชื่อเกี่ยวกับที่มาของการถือกำเนิดบทกลอนสี่ไล่นั้นในฐานะเป็นภูมิปัญญาที่ช่วยต่อยอดความทรงจำและสำนึกในศักดิ์ศรีของชาวม้งให้สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่สร้างปัญหาให้กับผู้อื่น และรูปแบบของคุณค่าหรือวิธีการสร้างความกลมเกลียวในหมู่ญาติพี่น้องและเครือญาติที่บทกลอนสี่ไล่อยุบายอธิบายวิธีการใช้ชีวิตประจำวัน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าวิถีคิดในการวิจัยของชาวม้งต่อบทกลอนสี่ไล่นั้นได้ยึดความเป็นจริงหรือผลกระทบจริงที่เกิดขึ้นในชีวิตมาเป็นหลักคิดมากกว่าที่จะเพ้อฝันสร้างชุมชนในฝัน แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าชาวม้งจะไม่มีความคิดเชิงนามธรรมเลย ตรงกันข้ามชาวม้งกลับเชื่อมโยงความคิดนามธรรมเหล่านั้นให้มีอิทธิพลผูกโยงกับชีวิตความเป็นจริงจนเสมือนมีตัวตน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าชาวม้งคิดทำในสิ่งที่เป็นจริงกับชีวิตมากกว่าสร้างความเป็นไปให้ถึง

5.2 ลักษณะของปัญหาบทกลอนสี่ไลที่ค้นพบจากการวิจัยชาวบ้าน

1) ปัญหาการรู้บทกลอนสี่ไลที่มีจำนวนเนื้อหาไม่เท่ากัน

ในกระบวนการวิจัยชาวบ้านนี้พบว่าบทกลอนสี่ไลที่ชาวม้งใช้ขับร้องหรือเทศนาในพิธีศพผู้ใหญ่มาช้านานนั้น แท้ที่จริงแล้วผู้รู้แต่ละคนก็มีภูมิความรู้ในจำนวนที่ไม่เท่ากัน แม้ว่าใจความสำคัญของบทกลอนสี่ไลจะเหมือนกันก็ตาม ทั้งนี้มีสาเหตุทั้งจากการหึงหวงวิชาของผู้ถ่ายทอด ความสามารถในการจดจำ โอกาสที่จะได้รับการสืบทอด และความสนใจใฝ่หาความรู้ใหม่ๆ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่ยึดมั่นแต่เนื้อหาบทกลอนสี่ไลในท้องถิ่นของตัวเองจึงมีบทกลอนสี่ไลจำนวนน้อยกว่าผู้ที่ชอบแสวงหาความรู้จากต่างถิ่น ที่สำคัญการมีจำนวนเนื้อหาที่ไม่เท่ากันนี้มีคตินิยมสองประการที่แม้จะไม่ขัดแย้งกันโดยตรงแต่ก็สะท้อนให้เห็นถึงความคิดที่แตกต่างกัน คือ ผู้ที่มีจำนวนน้อยกว่าอ้างว่าของตัวเองนั้นเป็นเนื้อหาดั้งเดิม (cov qub) ในความหมายที่เป็นของจริงแท้อันสืบเชื้อสายมาจากปรมาจารย์คนแรก ในขณะที่ผู้ที่มีจำนวนเนื้อหามากกว่าให้เหตุผลว่านอกจากตัวเองจะเรียนรู้เนื้อหาดั้งเดิมนั้นแล้ว เนื้อหาใหม่ (cov tshab) ก็ควรเรียนรู้เพิ่มเติมเพราะการเรียนรู้นั้นขึ้นกับสถานการณ์ความต้องการรับฟังของชาวม้ง ฉะนั้นเมื่อมีโอกาสเป็นนักเทศน์ในพิธีศพแล้ว หากพิธีศพใดมีเวลาและต้องการจำนวนเนื้อหาบทกลอนสี่ไล่มากกว่าที่เคยใช้ก็จะได้ขับบทกลอนอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เพื่อความอิมเอบในบุญหรือพรที่เชื่อว่ามาจากดวงวิญญาณของผู้ตาย (ดูภาคผนวก ง. การเรียงลำดับของเนื้อหาบทกลอนสี่ไล)

ทั้งนี้เพราะต่างสาเหตุของการสืบทอดที่แตกต่างกันด้วย เช่น ผู้อาวุโสเสาชาง ช่ง (Xauvtshaj Xyooj) กับพี่น้องหลายคนที่เป็นหลานโดยสายเลือดของปู่ไชยู ช่ง (Nchaivxyum Xyooj) ที่เป็นปรมาจารย์

ได้ทำการถ่ายทอดเนื้อหาดั้งเดิมให้กับชาวม้งทั่วไป ในขณะที่หล้าหม่าง ซ่ง (Lajmaas Xyooj) ที่เป็นญาติพี่น้องต่างบิดามารดาได้รับการถ่ายทอดเนื้อหาบทกลอนดั้งเดิมนี้ในจำนวนบทเพลงที่มีมากกว่า เช่น เพลงว่าด้วยวิญญาณของผู้ตายจะไปเกิดใหม่ (Moog haus Nixwinyoog lub paag dlej ab) เป็นต้น ที่ได้ถ่ายทอดให้กับเสาดัวะ จ้าว (Xauvtuam Tsom) พ่อของผู้อาวุโสจู้ไหม จ้าว (Tsuajmaiv Tsom) ที่เป็นหนึ่งในห้าของคณะกรรมการสื่อไส้อาวุโสของโครงการวิจัยฯ นั้น นอกจากนี้ เสาดัวะ จ้าว ยังได้เรียนรู้เนื้อหาใหม่ในตอนที่ว่าด้วยการอวยพร (Foom kom) จากพี่น้องชาวม้งจากประเทศลาวที่ได้เดินทางมาถึงชุมชนของตัวเองเมื่อประมาณทศวรรษ 2510 ด้วย ต่อมาท่านได้ถ่ายทอดให้กับผู้อาวุโสเหนาะผี ฌ่อ (Nomfwm Thoj) ที่เป็นลูกเขย (Yij) เช่น เพลงที่ว่าด้วยการเลือกพื้นที่ฮวงจุ้ยที่ดีเป็นสุสานให้บรรพบุรุษ (Suav tuam tshoj muaj zoo looj meem toj) เป็นต้น รวมทั้งอาจารย์อาวุโสจ้อเจ็ง ฌ่อ (Txwjceeb Thoj) ได้เรียนรู้เนื้อหาใหม่จากอาจารย์หล้าเซง ฌ่อ (Lajxees Thoj) ชุมชนบ้านปางแก จังหวัดน่าน ในต้นทศวรรษ 2520 แล้วนำมาเผยแพร่ให้กับลูกศิษย์จำนวนมาก จนในที่สุดเนื้อหาใหม่ส่วนนี้กลายเป็นความแปลกใหม่ในวงการผู้รู้สื่อไส่ที่เรียกกันว่าเป็นเนื้อหาใหม่ (Cov tshab) ทั้งที่จริงแล้วเนื้อหาที่เรียนรู้เพิ่มเติมทั้งหมดนั้นมีการเรียนรู้มาจากต่างกรรมต่างวาระ ทั้งนี้การที่ชาวม้งทั่วไปต่างนิยมชมชอบในตัวอาจารย์อาวุโสจ้อเจ็ง ฌ่อ กันมาก เพราะหลงใหลในจังหวะการขับร้องและท่านรู้จักเลือกสรรเนื้อหาใหม่มาผสมผสานให้เข้ากับเนื้อหาดั้งเดิมเพื่อใช้เทศน์ร่วมกันกับเนื้อหาดั้งเดิมได้อย่างลงตัว

2) ปัญหาการเรียนลำดับของเนื้อหาบทกลอนสื่อไส่

เนื่องด้วยการเรียนรู้ในปัจจุบัน คนม้งไม่อาจหลีกเลี่ยงวิถีคิดที่เป็นระบบเส้นตรงเช่นเดียวกับคนทั่วไป ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้จารีตประเพณีดั้งเดิมของชาวม้งให้เป็นระบบเส้นตรงแต่ยังคงความหมายเช่นเดิม ซึ่งมีสื่อการเรียนการสอนที่มีบทบาทเสริมสร้างให้การเรียนรู้อย่างมาก โดยเฉพาะการเขียนบันทึกบนแผ่นกระดาษที่ปรากฏให้เห็นทั่วไปจนปัจจุบันกลายเป็นสัญลักษณ์ของความเจริญหรือความฉลาดไปเสียแล้ว ด้วยเหตุนี้ผู้สืบทอดบทกลอนสื่อไส่รุ่นใหม่ ใจหม่าง วาณิชประดิษฐ์ (Caivmaas Thoj) จึงได้พยายามประดิษฐ์อักษรและให้หลักการทางคณิตศาสตร์มาจำแนกแยกเนื้อหาบทกลอนสื่อไส่ทั้งหมดให้เป็นกระบวนขั้นตอนที่มีจุดเริ่มต้นกับจุดสิ้นสุด โดยจำแนกเป็น 6 ตอน รวมมีทั้งหมด 70 เพลง การจำแนกนี้ถือเป็นการวิเคราะห์และสังเคราะห์บทกลอนสื่อไส่ทั้งหมดให้เป็นระบบตามความคิดสมัยใหม่เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อเป้าหมายที่สอดคล้องต่อการเรียนรู้ในยุคสมัยใหม่ที่ผู้สอนต้องมีวิธีการถ่ายทอดความคิดของตัวเองให้ผู้เรียนอย่างเป็นระบบระเบียบ (muaj qaab txawb teg nqaa) ซึ่งคาดว่าจะทำให้ผู้เรียนสามารถรับรู้ได้เร็วขึ้นและเข้าใจความคิดเหล่านั้นได้อย่างถูกต้องตามเจตนารมณ์ของผู้สอน

ฉะนั้นเมื่อเมื่อกระบวนกรวิจัยชาวบ้านนี้ต้องการให้มีการจำกัดความหมายหรือนิยามคำพูด กำหนดจำนวน และการเรียงลำดับ โดยหวังว่าจะนำไปสู่การเข้าใจถึงเนื้อหาได้ตรงกัน ทำให้จำเป็นต้องมี

หน่วยของเนื้อหาหรือคำพูดขึ้น คือ "ชื่อเพลง" (Zaaj) เนื้อหาในแต่ละเพลงจะมีจำนวนที่ "บท" (Nqai) ในแต่ละบทจะมีที่ "บาท" (Ntxee) และระหว่างบาทนั้นจะมี "คำสัมผัส" (Phim Thawj) หรือไม่และคำอะไรที่มีความหมายตามระบบความเชื่อในเพลงนั้นๆ ซึ่งพบว่าการพูดจาที่มีการจำกัดนิยามของคำพูดพร้อมกับการเรียบเรียงให้เป็นระบบเส้นตรงที่มีจุดเริ่มต้นไปถึงจุดสิ้นสุดนั้นได้สร้างความสับสนในการใช้ภาษาให้กับผู้รู้อาวุโสที่ไม่เคยชินกับวิธีคิดเชิงระบบเส้นตรงนี้เป็นอย่างมากจนในที่สุดต้องยกเลิกวิธีคิดเช่นนี้ไป โดยปล่อยให้คงเหลือแต่การเรียงลำดับใจความสำคัญของเนื้อหาในแต่ละฉากใหญ่ๆ ที่จินตนาการภาพได้ตรงกันเท่านั้น แล้วให้คณะกรรมการบทกลอนสื่ออาวุโสเป็นผู้รับรองข้อตกลง

ความสับสนในการเรียงลำดับนี้ปรากฏชัดเจนว่ามักเกิดความเข้าใจผิดระหว่างนักเทศน์สองคนที่ได้รับเชิญให้ประกอบพิธีเทศนาบทกลอนสื่อใสในพิธีศพ จนบางครั้งทำให้นักเทศน์อีกคนที่มาเป็นคู่ขับร้องด้วยรู้สึกรู้ว่าเนื้อหาบทกลอนที่ง่ายกว่าถูกเลือกขับร้องโดยอีกคนหนึ่งอย่างจงใจและไม่ให้ความสำคัญกับความหมายของเนื้อหา ทั้งที่จริงแล้วผู้ขับร้องที่ถูกมองว่าช่างเลือกนั้นทำไปด้วยความเคยชินอย่างไม่รู้ตัว แม้กระนั้นทั้งสองก็ประคับประคองจนเสร็จสิ้นพิธีเทศนา ทั้งนี้เพราะการเรียงลำดับของเนื้อหานั้นถือเป็นความละเอียดที่เกี่ยวพันกับระบบความเชื่อที่ไม่ได้สร้างความขัดแย้งอย่างแตกหักกับลำดับขั้นตอนการประกอบพิธีแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามเพื่อขจัดปัญหาความเข้าใจระบบความเชื่อกับการขับร้องที่ต้องสลับกันตามจารีตที่ถูกต้อง ทำให้การเรียบเรียงเนื้อหาบทกลอนสื่อใสจึงมีการถกเถียงที่ลึกซึ้งไปกว่าการจัดวางลำดับ เพราะลำดับนั้นเป็นคำพูดที่เชื่อว่าดวงวิญญาณผู้ตายกำลังอวยพรหรือฝากมาให้ลูกหลาน ดังนั้นการเรียบลำดับเนื้อหาจึงต้องสอดคล้องกับระบบความเชื่อที่ทุกคนเห็นพ้องต้องกันแม้จะยากสำหรับผู้มีความรู้น้อยก็ตาม

ตัวอย่างเช่น การวิจัยชาวบ้านนี้ได้ปรับเปลี่ยนให้นำเนื้อหาเพลงที่ว่าด้วยการประพาศิตนให้อยู่ในศีลธรรมไม่คบข่มขืนภรรยาหรือสามีผู้อื่น (Tswm nkauj nraug) จากลำดับสุดท้ายของตอนแรก (Qheb phaj) มาเป็นลำดับที่ 4 ก่อนที่จะขับบทเพลงที่ว่าด้วยการบังเกิดซึ่งความเกิด แก่ เจ็บ ตาย (tas Saub-Swvyig) ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ของผู้ฟังที่ไม่ใช่เพียงลูกหลานของผู้เสียชีวิตซึ่งกำลังเริ่มตั้งใจรับฟังในพิธีศพนั้นได้เจริญสติปัญญาด้วย และการลำดับเนื้อหาเพลงที่ว่าด้วยการเดินทางไปยังดินแดนแห่งวิญญาณหรือสรวงสวรรค์อย่างไม่มีวันกลับมา (Txawb taw qos nceev luaj sau laag) แล้วจึงขับตามด้วยเพลงที่ผู้ขับสื่อใสทั้งสองให้เกียรติกับคณะผู้ประกอบพิธีศพในทำนองว่ามีหินผาขวางกั้นทางเดิน (Caaj zeb sawv taav kev) เนื่องจากต้องการให้เข้าใจว่าดวงวิญญาณของผู้ตายได้เดินทางไปไกลก่อนที่นักเทศน์ทั้งสองจะถูกคณะผู้ประกอบพิธีศพให้ติดตามไปรับคำอวยพร (foom kom) มาฝากให้กับลูกหลานของผู้ตาย ทั้งนี้การเรียงลำดับในจุดนี้เคยมีปัญหาโดยตลอด เช่น เมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา อาจารย์อาวุโสจื้อเจ็ง หม่อ ที่ปัจจุบันเป็นนักเทศน์ดีเยี่ยมเคยถูกลงโทษด้วยการปรับให้ดื่มสุราแก้วหนึ่งด้วยข้อหาว่าท่านเรียงลำดับเนื้อหาบทกลอนสื่อใสเช่นที่แก้ไขใหม่นี้ไม่ถูกต้องตามหลักการของระบบความเชื่อ แต่ในการวิจัยชาวบ้านนี้ผู้อาวุโสหลายคนพบทวนแล้วเห็นว่าควรเปลี่ยนให้กลับมาเป็นเช่นเดิม ทำให้อาจารย์อาวุโสจื้อเจ็ง หม่อ ที่

แม้จะได้ยอมเปลี่ยนไปตามที่ได้ถูกงโทษมานานก็ได้ให้การยอมรับกับการเรียงลำดับเนื้อหาให้กลับมาเป็นเช่นเดิม

3) ปัญหาระบบความเชื่อในเนื้อหาของบทกลอนสี่สั

แม้บทกลอนสี่สัที่มีด้วยกันถึง 6 ตอนนั้นจะถูกจัดเรียงบนพื้นฐานความคิดที่ขึ้นกับขั้นตอนการประกอบพิธีศพ แต่รายละเอียดภายในเนื้อหาของแต่ละตอนยังมีลำดับขั้นตอนจำนวนมาก โดยเฉพาะในตอนที่ว่าด้วยคำสั่งสอนกับคำอวยพร (foom kom) ที่ยังผูกโยงกับคติความเชื่อว่าเป็นคำพูดของดวงวิญญาณของผู้ตายในพิธีศพนั้นด้วย ซึ่งผู้รู้แต่ละคนย่อมมีจินตนาการที่นำไปสู่ความเข้าใจที่แตกต่างกันออกไป แม้การเข้าใจนั้นจะไม่ได้สร้างความขัดแย้งอย่างชัดเจนก็ตาม ดังเช่น ข้อถกเถียงระหว่างความเชื่อที่ว่าด้วยการมีอยู่ กับสถานะของเหาะเข้า (Yawm Saub) หรือพระผู้เป็นเจ้าสรรพสิ่ง กับเทพจือหยี่ (Swv Yig) หรือผู้ให้กำเนิดพิธีทรงเจ้าเพื่อการรักษาความเจ็บป่วย ที่ปรากฏในบทเพลงว่าด้วยที่มาของความตาย กับพิธีเทศนาด้วยบทกลอนสี่สั (tas Saub-Swvyig) ที่มีความไม่ลงตัวระหว่างสองความคิดคือ

ความคิดแรกมองว่าเหาะเข้าได้ตายจากไปในลักษณะเช่นเดียวกับการเสียชีวิตของมนุษย์ โดยให้เหตุผลว่าในเนื้อหาของบทเพลงนี้มักมีสร้อยที่ซ้ำร้องหลายครั้งว่า “เข้ายัยั่วจั่ว เข้ายั่วตัว” (Saub yij yuav cuag, Saub yuav tuag) ที่แปลว่าเหาะเข้ากำลังจะตายจากไป และยังได้กล่าวถึงพฤติกรรมของสัตว์ที่ผิดธรรมชาติในทำนองเดียวกับบทเพลงว่าด้วยสัญญาณของพฤติกรรมสัตว์เลี้ยงที่บ่งบอกว่าเจ้าของมีเคราะห์กรรมอาจถึงชีวิต (Tsaj txhu ua xuv)² ในขณะที่ความคิดที่สองมองว่าบทเพลงนี้ไม่ได้กล่าวถึงการตายหรือมีชีวิตของเหาะเข้าแต่อย่างใด หากแต่กล่าวถึงเฉพาะเทพจือหยี่เท่านั้น แต่เนื่องจากจือหยี่ได้สร้างกฎจารีตประเพณีไว้และสามารถเอาชนะความตายได้ เมื่อนานเข้าจึงเรียกเทพจือหยี่ว่า “เข้า-จือหยี่” (Saub-Swvyig) ในความหมายที่เทพจือหยี่มีอำนาจดุจเหาะเข้าผู้ให้กำเนิดสรรพสิ่ง โดยให้เหตุผลว่าการน้อยเนื้อต่ำใจของเทพจือหยี่เมื่อมนุษย์ถึงแก่ความตายว่าจารีตของตัวเองอาจจะไม่ดี แต่ความจริงแล้วปรากฏการณ์พฤติกรรมของสัตว์ผิดธรรมชาติที่มีต่อจือหยี่นั้นได้ให้ข้อเท็จจริงว่าเป็นเพราะบาปกรรมของมนุษย์เองที่เป็นป่อเกิดความตาย³

ด้วยเหตุนี้ กลุ่มหลังจึงเห็นว่าควรปรับแก้คำพูดหรือสำนวนของเนื้อหาบทกลอนสี่สัให้ตรงกับความหมายที่แท้จริง ด้วยการเปลี่ยนจากคำ “ตาย” เป็น “ถึง” เพราะต่างมีคติความเชื่อที่ตรงกันอยู่แล้วว่านักเทศน์ทั้งสองได้ติดตามดวงวิญญาณของผู้ตายไปยังปรโลก รวมทั้งผู้รู้ในต่างจังหวัดเขาได้ใช้คำพูดในความหมายที่แปลว่า “ติดตามไปใกล้จวนจะถึง” (yuav cuag) ฉะนั้นจึงเปลี่ยนประโยคนี้นี้เป็น “เราทั้งสอง

ติดตามเข้า-ฉือ หยี่ไปจนจะถึง (เห็น) เข้า-ฉือหยี่ก้าวย่ำบันไดเก้าขั้นแล้วจึงไปถึง⁴” ทั้งนี้การปรับเปลี่ยนนี้ไม่ได้เข้าข่ายเรียนรู้เนื้อหาใหม่เพิ่มเติม (cov tshab) แต่อย่างใด หากแต่เป็นการปรับสำนวนคำพูดดั้งเดิมให้เสนาหุและไม่ชักนำให้เป็นที่เข้าใจผิดอีกต่อไป ที่สำคัญถือเป็นการสังคายนาระบบความเชื่อของบทกลอนสี่ไฮครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ด้วย

5.3 หลักศีลธรรมที่ปรากฏในบทกลอนสี่ไฮ

แม้การวิจัยชาวบ้านกับบทกลอนสี่ไฮจะพบว่า มีข้อบกพร่องมากมาย แต่โดยการนำไปใช้ในสังคมม้งทั่วไปแล้ว ชาวม้งไม่ได้เห็นว่าข้อบกพร่องเหล่านั้นเป็นอุปสรรคหรือทำให้เสื่อมศรัทธาแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะเนื้อหาของบทกลอนสี่ไฮได้อธิบายวิธีการประกอบพิธีศพ รวมทั้งให้คำสั่งสอนและคำอวยพรอย่างชัดแจ้งดีแล้ว ส่วนข้อค้นพบที่ยังไม่ลงตัวของบทกลอนสี่ไฮดังกล่าวนั้นเป็นที่รับรู้กันเฉพาะในกลุ่มผู้รู้เท่านั้น โดยในที่นี้ผู้วิจัยขอยกหลักศีลธรรมพื้นฐานที่ปรากฏในหลายบทเพลงมาโดยสังเขปดังนี้

1) ห้ามพูดจาหลอกลวง (xob has lus haub lus toov) มีหลักคำสอนอยู่ในเพลงว่าด้วย “อย่าขายพันธุ์หมูพันธุ์ไก่” (maim tswb maim roo ci) ว่าหากไม่ละอายต่อบาปแล้วไปหลอกลวงผู้อื่นก็อาจถูกผู้อื่นหลอกลวงเข้า ในที่สุดชีวิตก็ต้องล่มจมในที่สุด เมื่อนั้นแม้แต่พันธุ์หมูหรือไก่ก็ต้องถูกขายออกไปเพื่อชดใช้หนี้สิน ดังตอนหนึ่งที่ว่า

เจ้าทั้งสองจงส่งข่าวไปให้ลูกหลานข้าว่า ลูกหลานอย่าได้ไปฟังคำหลอกลวงของผู้อื่น หากไม่ฟังคำสอนของพ่อแม่ เมื่อไปถูกคนเขาหลอกลวงแล้ว แม้แต่ลูกหลานก็จะถูกคนอื่นเอาไปหลอกลวงอย่าได้ไปฟังคำโฆษณาชวนเชื่อ ไมเช่นนั้นแล้ว ในที่สุดแม้แต่พันธุ์หมูหรือไก่ก็จะเป็นของคนอื่นไปเสียหมด⁵

2) ห้ามลักขโมย (xob ua tooj ua hlau) มีหลักคำสอนอยู่ในเพลง “ห้ามไปลักขโมยของผู้อื่น” (xob moog ua tooj ua hlau) โดยเปรียบเทียบว่าการเป็นนักขโมยและหรือสิ่งของที่ได้มาจากการขโมยนั้นเสมือนเป็นสิ่งจอมปลอมดั่งเหล็กหรือทองแดงเท่านั้น หากใช้เป็นเงินหรือสินทรัพย์แต่อย่างใด เพราะเมื่อได้มาแล้วนอกจากไม่มีประโยชน์อันใดแล้ว ในที่สุดยังจะถูกผู้อื่นรังเกียจและลงโทษในที่สุด ดังที่บทกลอนตอนหนึ่งที่ว่า

ลูกหลานอยู่กับบ้าน เมื่อเห็นผู้อื่นไปเอาเหล็ก ก็อย่าได้ไปเอาเหล็กกับเขา คนเขาไปแอบขุดมองบ้านคนอื่นก็อย่าได้เอาอย่าง หากว่าลูกหลานไม่ฟังคำสอนพ่อแม่ ประเดี๋ยวหวังเขือกเขาจะตกมาที่ร่างกายของลูกหลานได้⁶

ในขณะเดียวกันก็ได้สอนให้สำนึกในศักยภาพของตัวเอง อย่างน้อยก็มีมือเท้าเช่นเดียวกับคนทั่วไป ฉะนั้นจึงสอนว่าอย่าได้น้อยใจในสิ่งที่มี แต่จงขยันขันแข็งทำมาหากิน ดังความตอนหนึ่งของเพลง “นิ้วมือนิ้วเท้าเล็กเท่าเมล็ดพันธุ์พืช” (ntiv teg luaj lub cej, ntiv taw luaj lub taum) ว่า

พ่อแม่ของเจ้าได้เลี้ยงดูเจ้านับแต่เกิด เมื่อตอนที่นิ้วมือนิ้วเท้าพวกเจ้าเล็กเท่าเมล็ดพืชพันธุ์ พวกเจ้าได้แต่อาศัยแขนพ่อแม่เป็นหมอนหนุนกับได้อาศัยต้นขาพ่อแม่เป็นที่รองนั่ง หากว่าพวกเจ้าสำนึกแล้วก็จะดักข้าวแกงเล็กน้อยกรวดบุญกุศลให้พ่อแม่พวกเจ้า แม้ว่าพ่อแม่เหล่านั้นเขาจะไม่ได้ดื่มกินร่วมกับพวกเจ้า แต่วิญญาณพ่อแม่เจ้าย่อมได้กินอาหารเช่นเดียวกัน⁷

3) ห้ามเล่นการพนัน (xob twv txaj yuam pov) มีคำสอนที่กล่าวถึงโดยตรงอยู่ในเพลง “ห้ามไปเล่นการพนัน” (xob moog twv txaj yuam pov) โดยสอนให้ใช้ปัญญาทำมาหากินแต่อาชีพที่สุจริตและรู้จักพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ ดังมีความตอนหนึ่งที่ว่า

คนน้องให้ฟังคนที่สอน คนพี่ก็ให้รับฟังคนน้องพูด เมื่อลูกหลานได้ฟังพากันและกันแล้ว พวกเจ้าก็จะมีพลังความสามัคคี เมื่อนั้นพวกเจ้าจะได้ไม่หลงเชื่อคำชวนเขา และพวกเจ้าก็จะได้ไม่ถูกคนอื่นเขาว่าเอา การพนันนั้น หากคิดผิดว่าเสียน้อยแต่ได้มาก แต่แท้จริงแล้วมันอาจทำให้ทรัพย์สินของลูกหลานสูญหายไปมากเกินคาด ทางที่ดีแล้วจงเก็บออมมรดกของพ่อแม่ให้ดีไว้ในอ้อม เมื่อนั้นเงินทองพวกเจ้าก็จะมีแต่ไหลมาเทมาจนเหลือกินเหลือใช้⁸

4) ห้ามฆ่าสัตว์ ตัดชีวิต (Xob suav yij suav cuab) มีหลักคำสอนอยู่ในเพลง “อย่าไปดักสัตว์” โดยสอนว่าการเห็นผลประโยชน์ส่วนตัวและเอาเปรียบผู้อื่นในทำนองเดียวกับการดักกับดักสัตว์ของผู้อื่นนั้น แท้ที่จริงแล้วหาว่าผู้หวังฉวยโอกาสบนความเห็น้อยากของผู้อื่น ในที่สุดก็เสมือนตัวผู้วางกับดักเอง จะถูกเขาดักเข้าเสียเอง ดังความตอนหนึ่งที่ว่า

เมื่อลูกหลานเห็นคนเขาไปวางกับดักสัตว์ ก็จงอย่าได้เอาอย่างเขา เห็นเขาไปฆ่าสัตว์ตัดชีวิต คน ก็จงอย่าได้กระทำเช่นนั้น หากว่าไม่เชื่อคำสอนพ่อแม่ แล้วยังผินไปแอบซุ่มอย่างสัตว์ในป่า เขา ประเดี๋ยวลูกหลานจะถูกฟ้องคดีความ ไม่เช่นนั้นล่าคอกก็จะถูกตัดด้วยมีดดาบของเขาเข้า⁹

5) ห้ามเป็นชู้กับสามีภรรยาผู้อื่น (Xob dleev luas puj luas sev) ที่มีหลักคำสอนอยู่ในเพลง “หยุดซึ่งอบายมุขของกามรมณ์” (tswm nkauj nraug) โดยสอนว่าแม้ในพิธีศพจะมีชายหญิงมากมาย แต่ก็จง

อย่าได้ให้ใจกับคนอื่น และการที่ตัวเองมีโอกาสมาพบเจอกันนั้น เขาไม่ได้ให้มากระทำในสิ่งที่อับอาย หากแต่เขาเปิดเวทีให้ก่อเกิดสิ่งที่สร้างสรรค์ใหม่ๆ เท่านั้น ดังความตอนหนึ่งว่า

ขอสอนให้ชายหนุ่มหญิงสาวทั้งหลาย อย่าได้นำพากันไปกลางทางในพงป่า
ประเดี๋ยวเขาจับได้ พวกเจ้าก็จะร้องอย่างกับถูกห้วงมัดแขนขา พวกเจ้าอย่าได้พากัน
ไปในที่นาไร่ของผู้อื่น ที่นั่นไม่ใช่ที่ที่พวกเจ้าควรจะเล่นกัน หากไม่ฟังคำสอนประเดี๋ยว
คนเขาจับได้ เสื้อผ้าพวกเจ้าจะถูกฉีดยาเป็นเก้ารื้อจนไม่เหลือเลย¹⁰

6) จงฝึกฝนตัวเองให้สมกับศักดิ์ศรีของความเป็นคน (xyum ua tuabneeg tsheej haj) ที่มีหลักคำสอนอยู่ในเพลง “เหลือซึ่งคันไถไว้หวนาปลายผืนไร่” (tseg puaj ku teg qos voom rua qaab teb) และเพลง “อย่าได้เกียจคร้านจนทิ้งพอนโยกยวบงเขาไว้” (xob ua maaj ntuag ntsaws qhov tsev) โดยสอนให้สำนึกในบุญคุณของผู้มีอุปการคุณ ว่าหากรู้จักต่อยอดกับสิ่งที่ได้สร้างไว้แล้วนั้นจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง โดยเฉพาะจรรยาวัณแห่งการทำมาหากิน อย่าได้ย่อท้อต่ออุปสรรคใดๆ แล้วในที่สุดจะได้มีชีวิตที่เป็นสุข ดังความตอนหนึ่งของบทกลอนสี่ไสว่า

ตัวช้านั้นได้จากมาแล้ว แต่เราได้เหลือไว้ซึ่งด้านมีดจอบไว้ในไร่สวน ด้านมีดจอบคง
จะขึ้นราเห็ด หากลูกหลานไม่รู้จักเก็บไปทำมาหากิน หากไม่พอกินก็ไม่เป็นไร แต่เมื่อ
เหลือกินเหลือใช้ก็จงนำไปแบ่งปันให้กับญาติพี่น้อง¹¹ ท่านผู้อาวุโสได้ฝากมาบอกให้
พวกเจ้าว่าลูกหลานชายอย่าได้เกียจคร้านทำการทำงานอย่างไม่เรียบร้อย ประเดี๋ยวจะ
เป็นที่ให้คนหนูกัดกิน ลูกหลานสาวก็อย่าได้ทอดผ้าโยกยวบงอย่างไม่เรียบร้อย หาก
เกียจคร้านแล้วนำไปซุกซ่อนเอาไว้ ประเดี๋ยวก็จะกลายเป็นรังนกหนูไปเสีย¹²

7) จงกตัญญูตเวทีต่อผู้มีอุปการคุณ (Sawm yuav txaj tshaav txaj ntswm) ที่มีหลักคำสอนอยู่ในบทกลอนสี่ไสเพลง “ประกอบพิธีปลดปล่อยดวงวิญญาณ” (ua plig) และสุภาษิตที่ว่า “เมื่อเคารพต่อฟ้าจะได้รับการคุ้มครอง เมื่อเชื่อฟังคำพ่อแม่สั่งสอนจึงจะได้บุญคุณ” (hawm ntuj thaj tau ntuj ntoo, hawm nam hawm txwv thaj le tau zoo) โดยสอนให้มีจิตใจที่มั่นคงในหลักคำสอนและดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นที่มาของลูกหลานชาวม้งทั้งหลาย ฉะนั้นการประกอบพิธีกรรมตอบแทน แม้จะเสียค่าใช้จ่ายไปบ้าง แต่เมื่อคำนึงถึงผลบุญแล้วมีคุณค่าอันนับนั้นจงอย่าได้ละเลยเสีย ดังความตอนหนึ่งในบทกลอนสี่ไสที่ว่า

การที่พวกลูกหลานได้นำสัตว์เลี้ยง หมู วัว ควาย มาประกอบพิธีส่งดวงวิญญาณให้เราแล้วนั้น นอกจากพวกเจ้าจะได้ตั้งใจในผลบุญอันดีแล้ว เนื้อเหล่านั้นยังเป็นการให้ทานกับชาวบ้านทั่วไปด้วย เมื่อนั้นดวงวิญญาณบรรพบุรุษก็จะได้อนุญศลเช่นกัน สัตว์เลี้ยงที่เหลือไว้ก็ขอให้สมบุญมีลูกหลานดังเดิม เมื่อนั้นพวกเจ้าจึงได้บุญมาสร้างเนื้อสร้างตัวกับครอบครัว ส่วนอีกตัวก็ให้ประกอบพิธีปลดปล่อยดวงวิญญาณให้บรรพบุรุษได้ไปจุติในสรวงสวรรค์ แล้วเมื่อพวกเจ้าเห็นเหล่าแมลงกับนกร้องตามป่าเขา ก็อย่าได้สงสัยว่าเป็นเพราะอะไร เพราะนั่นเป็นดวงวิญญาณของบรรพบุรุษพวกเจ้าที่จำแลงมาบอกว่าพวกเจ้าได้พื้นที่ดำเนินชีวิตที่แสนสุขซี เช่นเดียวกับดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่ได้ไปสถิตในสรวงสวรรค์¹³

5.4 ทางสองแพร่งของการเรียนรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านด้วยสื่อสมัยใหม่

หลังจากที่โครงการวิจัยกระบวนการเรียนรู้บทกลอนธรรม (สือไส)ฯ ได้วิจัยบทกลอนสือไสมาหลายครั้งจนเขียนได้เป็นหนังสือบทกลอนสือไสและแจกให้กับคนม้งรุ่นใหม่ (วัยกลางคน) ที่เป็นสมาชิกสมาคมมาปนกิจสงเคราะห์เครือข่ายชุมชนสร้างสรรค์วัฒนธรรมม้งผอ่ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อใช้เป็นสื่อเรียนรู้ด้วยตนเองและสนทนาร่วมกับอาจารย์อาวูโสที่อาศัยอยู่ในชุมชน โดยทีมวิจัยที่มีกระจายอยู่ในแต่ละชุมชนได้สังเกตการณ์และพยายามสอบถามการนำใช้สือหนังสือบทกลอนสือไส พบว่ากลุ่มคนม้งที่สูงอายุรู้สึกดีใจที่ลูกหลานชาวม้งได้เขียนภูมิปัญญาของตนเองด้วยภาษาม้ง ซึ่งถือเป็นครั้งแรกที่ส่วนหนึ่งของจารีตประเพณีชาวม้งได้ถูกเขียนบันทึกขึ้นเพื่อการเรียนรู้อย่างจริงจัง ฉะนั้นผู้สูงอายุหลายท่านที่แม้จะอ่านเขียนภาษาของตัวเองได้แต่ก็หวังว่าจะสามารถเป็นสื่อเรียนรู้ให้กับลูกหลานได้เป็นอย่างดี เพราะปัจจุบันองค์ความรู้ต่างๆ ที่สังคมให้ความนิยมนั้นล้วนต้องมีการบันทึกให้ปรากฏเสมอ

อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางความหวังนั้น พ่อบ้านชาวม้งวัยกลางคนจำนวนไม่น้อยเกิดความน้อยใจที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนภาษาม้งได้ ทำให้ไม่สามารถอ่านบทกลอนสือไสที่ใช้ภาษาเขียนม้งมาบันทึกทั้งหมดให้เป็นไปอย่างที่ใจต้องการ แม้ต่างจะเห็นว่าการเรียนรู้ด้วยสื่อสมัยใหม่นี้เหมาะสมกับภาวะการแข่งขันทางเศรษฐกิจในปัจจุบันที่ขาดการช่วยเหลือกันทางสังคมที่

กำลังเป็นอุปสรรคอย่างมากต่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น ปัจจุบันไม่ว่าคนรุ่นไหนก็ตามจำเป็นต้องตรากตรำการงานอย่างหนักเพื่อจะได้ผลผลิตทางการเกษตรไปขายเอาเม็ดเงินมาใช้จ่ายในด้านต่างๆ ที่นับวันมีแต่จะต้องพึ่งพาตลาดมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเครียดอันเกิดจากการงานที่ต้องเผชิญกับการแข่งขันที่เข้มข้นขึ้นมาก ทำให้เวทีการเรียนรู้ด้วยมุขปาฐะที่ใช้ระยะเวลายาวนานและสถานที่เรียนที่

เขียนลงบนนั้นแทบจะหาไม่ได้ในวิถีชีวิตปัจจุบัน เนื่องจากมีสื่อบันเทิงในรูปแบบสมัยใหม่เข้ามาแย่งพื้นที่ทั้งในบ้านและทางจิตใจไปหมด เช่น การชมรายการโทรทัศน์และแผนวีสทัศน์ที่มีทั้งสาระและบันเทิงหลากหลายรูปแบบ เป็นต้น

นอกจากเงื่อนไขความเปลี่ยนแปลงในวิถีการผลิตดังกล่าวแล้ว ความเชื่อในศาสนาดั้งเดิมของชาวม้งก็ได้รับความเปลี่ยนแปลงไปพร้อมๆ กันด้วย นับแต่ทักษะการพูดและฟังภาษาม้งของตนเองได้น้อยลง และไม่สามารถเข้าใจระบบความเชื่อหรือจักรวาลวิทยาจากจารีตการประกอบพิธีกรรมต่างๆ จนกระทั่งเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอื่น โดยเฉพาะชาวม้งจำนวนไม่น้อยในแต่ละชุมชนที่ได้เปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์ ยิ่งกว่านั้นจารีตการปฏิบัติทางศาสนาคริสต์นั้นได้สร้างความขัดแย้งให้กับความเชื่อดั้งเดิมของชาวม้งอย่างมาก เช่น คริสเตียนจำนวนไม่น้อยที่เชื่อว่าการสัมผัสอุปกรณ์ประกอบพิธีกรรมของความเชื่อดั้งเดิมนั้นจะทำให้เป็นทาสของ “ผี” ทั้งๆ ที่ยังไม่ได้เข้าใจความหมายหรือแก่นแท้ของความเชื่อดั้งเดิมที่เรียกว่า “ผี” เลย ฉะนั้นจึงละทิ้งการประพาดติดตามประเพณีที่เคยเป็นมาในอดีตโดยสิ้นเชิง แม้ว่าการประพาดนั้นมิได้เกี่ยวกับความเชื่อแต่อย่างใด เช่น การกราบไหว้ (pe) ผู้ที่มีบุญคุณหรือประเพณีการให้เกียรติหรือเคารพ ตลอดจนการเรียนรู้คำสอนการใช้ชีวิตที่มาจากบทกลอนสือไส เป็นต้น ดังนั้นแม้เกือบทุกชุมชนจะมีคริสเตียนชาวม้งจำนวนไม่น้อยที่สามารถอ่านออกเขียนภาษาม้งได้ แต่พวกเขาก็ไม่ได้ให้ความสนใจกับบทกลอนสือไสแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม เมื่อชุมชนสมาชิกสมาคมฯ ม้งผมได้ตระหนักถึงวิธีการเรียนรู้และสืบทอดบทกลอนสือไสในยุคปัจจุบัน ทีมวิจัยจึงได้พยายามจัดพิมพ์หนังสือบทกลอนสือไสขึ้นให้ได้ แล้วจัดทำพิธีรับมอบให้กับกลุ่มคนรุ่นใหม่ แต่ด้วยงบประมาณที่จำกัด ชุมชนหมู่บ้านหนึ่งจึงมีเพียงเล่มเดียวเท่านั้น แม้จะให้กลุ่มคนรุ่นใหม่มีแกนนำเป็นผู้เก็บรักษาหนังสือบทกลอนสือไส ซึ่งต้องหยิบยืมระหว่างกัน ทำให้หนังสือบทกลอนสือไสมักจะกระจุยอยู่กับผู้เรียนรุ่นใหม่ที่เคยเรียนบทกลอนสือไสและรู้ภาษาเขียนม้งมาบ้างแล้ว ในขณะที่ทีมวิจัยต้องการให้เป็นเครื่องมือชักนำให้เกิดกลุ่มผู้เรียนรุ่นใหม่และใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ควบคู่กับการได้ถามผู้รู้หรืออาจารย์ประจำตัวในแต่ละชุมชน ทั้งนี้เพราะทีมวิจัยเกรงว่าท่ามกลางปัญหาการเรียนรู้ด้วยมุขปาฐะที่ทำได้ยาก อีกทั้งการที่คนรุ่นใหม่ชินกับการเรียนจากทฤษฎีอย่างเป็นระบบก่อนลงมือปฏิบัติซึ่งตรงกันข้ามกับกลุ่มผู้อาวุโสที่เรียนรู้จากพิธีกรรมจริงหรือค่อยๆ เรียนรู้ไปพร้อมกับการใช้ประกอบพิธีกรรม ด้วยเหตุนี้จึงเกรงว่าหากแจกหนังสือบทกลอนสือไสเป็นจำนวนมาก อาจทำให้คนรุ่นใหม่บางคนยึดถือตำราเป็นครูแทนผู้อาวุโสไปในที่สุด ทั้งๆ ที่การเข้าถึงบทกลอนสือไสนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องรู้จักการตีความจากประสบการณ์ชีวิตของตนเองและการบอกเล่าจากผู้อาวุโสเท่านั้น ที่สำคัญการคงไว้ซึ่งคุณค่าของความสัมพันธ์ระหว่างศิษย์กับอาจารย์นั้นเป็นวิธีการสืบทอดบทกลอนสือไสที่ได้ยึดถือปฏิบัติจนกลายเป็นประเพณีแล้ว

ฉะนั้น ด้วยเหตุที่การเรียนรู้จารีตประเพณีด้วยสื่อหนังสือเป็นวิธีการใหม่ต่อสังคมม้งอย่างมาก โดยเฉพาะกลุ่มอาจารย์อาวุโสที่นอกจากไม่สามารถอ่านออกเขียนได้เลยแล้ว พวกเขายังหวั่นเกรงว่าหาก

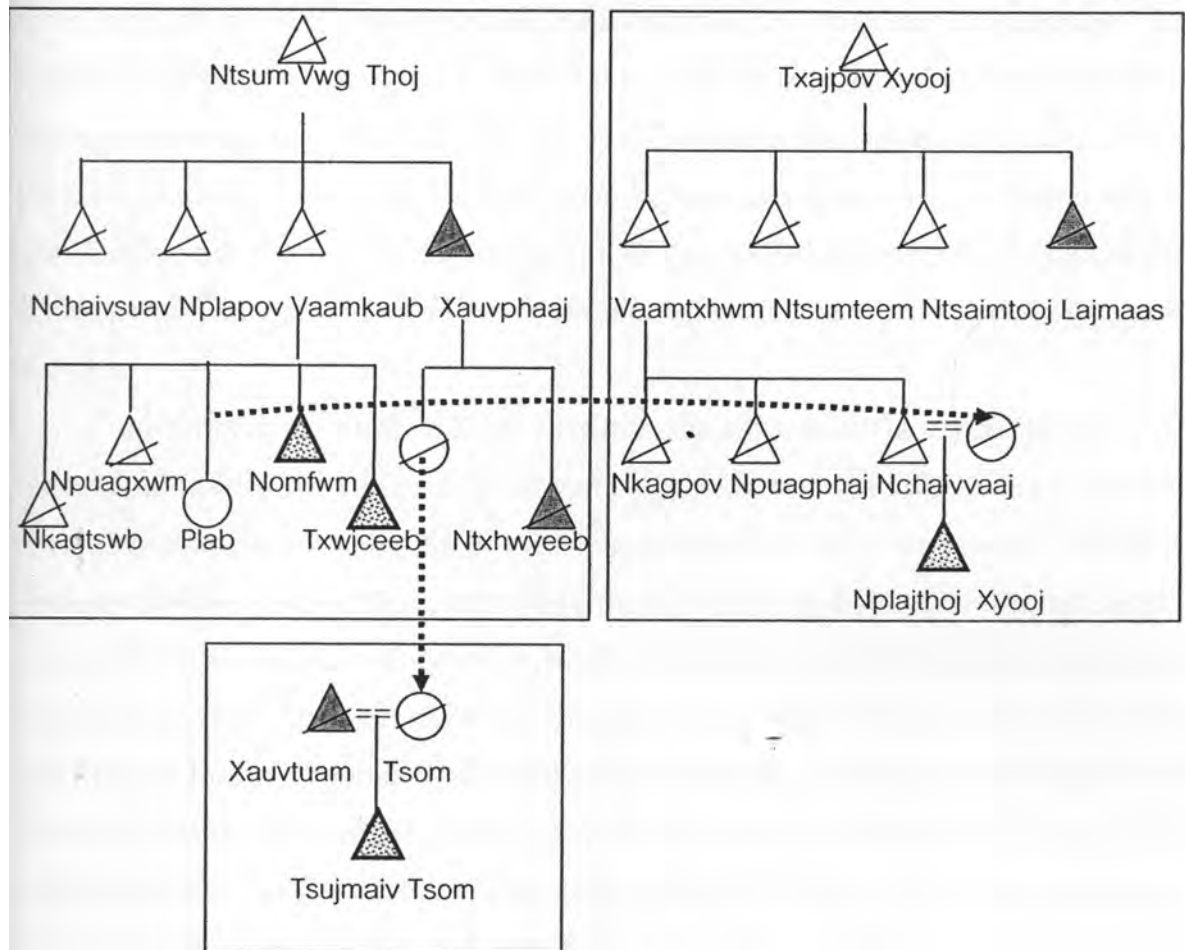
กลุ่มคนรุ่นใหม่ยึดเอาแต่หนังสือเป็นสื่อการเรียนรู้แทนวิธีการรับฟังโดยตรงจากตัวผู้สอนไปเสียหมด เมื่อนั้นจะทำให้บทบาทการสอนบทกลอนสี่ไฮของกุ่มผู้อาวุโสถูกลดทอนหน้าที่ไปในที่สุด ทั้งๆ ที่ตามทัศนะส่วนตัวของผู้อาวุโสแต่ละคนแล้วหนังสือบทกลอนสี่ไฮเหล่านี้ยังมีความจำเป็นที่ควรปรับปรุงให้สมบูรณ์แบบมากที่สุด แม้ว่าที่ผ่านมาบทกลอนสี่ไฮเหล่านี้ได้ถูกใช้ประกอบพิธีกรรมมานานแล้วก็ตาม แต่เนื่องจากให้ความสำคัญกับคนรุ่นใหม่ในปัจจุบันที่ไม่ได้ให้ความสนใจเท่าที่ควร ซึ่งอาจทำมองไม่เห็นหรือเข้าไม่ถึงความรู้เหล่านั้น เมื่อนั้นอาจจะนำไปสู่การเรียนรู้ที่ขาดการไตร่ตรองและนำไปใช้อย่างผิดเพี้ยนก็เป็นได้ ความพะว้าพะวงนี้เองที่กลุ่มผู้อาวุโสตัดสินใจไม่ยอมให้ลายเซ็นหรือปั๊มลายนิ้วมือรับรองไว้ในท้ายของหนังสือบทกลอนสี่ไฮเพื่อเป็นหลักฐานยืนยันการรับรองให้ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ได้อย่างชอบธรรม ทั้งๆ ที่ต่างก็ตกลงปลงใจตั้งแต่แรกเริ่มโครงการวิจัยฯ นี้ว่ามีเพียงวิธีการเขียนในหนังสือเช่นนี้เท่านั้นที่จะสามารถช่วยก่อให้เกิดการเรียนรู้และสืบทอดบทกลอนสี่ไฮต่อไปได้ และเพื่อดำรงไว้เป็นมรดกทางภูมิปัญญาให้กับลูกหลานชาวม้งอย่างยั่งยืนก็ตาม

ความหวั่นวิตกในการใช้สื่อวัฒนธรรมการเรียนรู้สมัยใหม่นี้เป็นจุดเปลี่ยนทำให้กระบวนการสร้างสื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาในยุคสมัยใหม่สะดุดลงอย่างไม่คาดคิด ทั้งนี้เพราะหนังสือบทกลอนสี่ไฮนั้นควรอยู่ในฐานะเป็นสื่อการเรียนรู้ที่สามารถหนุนเสริมทั้งบทบาทของอาจารย์ให้สามารถสอนด้วยมุขปาฐะกับคนรุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในขณะที่คนรุ่นใหม่เองก็สามารถที่จะได้ถามเชิงลึกกับอาจารย์เพื่อร่วมกันดำรงไว้ซึ่งภูมิปัญญาของชาวม้ง แต่จากประสบการณ์วิจัยนั้นพบว่าอาจารย์อาวุโสบางคนยังคงมีทิฐิโดยยึดติดกับวิธีการใช้มุขปาฐะด้วยตัวเอง นั่นคือการที่คณะกรรมการบทกลอนสี่ไฮอาวุโสไม่ให้การรับรองหนังสือบทกลอนสี่ไฮ ทำให้เกิดข้อขัดแย้งต่อลูกศิษย์หรือผู้อ่านให้รับรู้ว่าเป็นเนื้อหาของบทกลอนสี่ไฮในหนังสือเล่มนี้ยังไม่สมบูรณ์แบบเพื่อที่จะนำไปใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ในระดับที่เทียบเท่ากับความรู้ของอาจารย์อาวุโส ซึ่งอดีตในตอนท้ายกระบวนการวิจัยเช่นนี้ สะท้อนให้เห็นค่านิยมการชิงดีชิงเด่นในสังคมม้งที่ถูกปลูกฝังมานาน จนทำให้ละเลยซึ่งกระบวนการวิจัยที่ทุกคนได้มีส่วนร่วมสร้างในส่วนของรากหรือระบบความเชื่อและลำดับหรือลำดับขั้นตอนของเนื้อหาจนเป็นที่ลงตัวแล้ว อีกทั้งยังทำให้ลืมซึ่งเป้าหมายการเสริมสร้างศักยภาพการเรียนรู้และสืบทอดบทกลอนสี่ไฮให้เกิดชุมชนภูมิปัญญาอันเป็นหัวใจสำคัญในการป้องกันปัญหาสังคม

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาอุปสรรคของการยกระดับองค์ความรู้ท้องถิ่นอย่างลึกซึ้งแล้ว พบว่านอกจากทิฐิของผู้ร่วมวิจัยดังกล่าวแล้ว การที่คณะกรรมการท่านอื่นต้องทำตามประธานคณะกรรมการบทกลอนสี่ไฮอาวุโสแม้จะมีความเห็นขัดแย้งก็ตาม เพราะตามวัฒนธรรมการตั้งสรรพนามนำหน้าชื่อที่แสดงให้เห็นถึงความเคารพนั้น ประธานคณะกรรมการฯ มีศักดิ์การนับญาติ (ดูภาคผนวก จ. แผนที่ศัพท์การนับเครือญาติของชาวม้ง) สูงกว่ากรรมการคนอื่น ๆ กล่าวคือ จำนวน 5 ใน 7 ท่านของคณะกรรมการบทกลอนสี่ไฮอาวุโสที่อยู่ใน 4 ตระกูลแซ่ คือ 1) ตระกูลแซ่ผ่อมี่เหนาะผี ธรรมชาติอุดม (Nomfwm Thoj) กับจื้อเจ็งธรรมชาติอุดม (Txwjceeb Thoj) 2) ตระกูลแซ่ซ่งมีปล้าท้อ ซ่ง (Nplajthoj Xyooj) กับเลาซาง ซ่ง

(Xauvtshaaj Xyooj) และ3) ตระกูลแซ่จ้าวมีจู้ใหม่ จ้าว (Tsujsmaiv Tsom) โดยคณะกรรมการในสองแซ่ตระกูลหลังเรียกคณะกรรมการสองท่านในแซ่ตระกูลผ่่ว่า "จ้อ ดลิ่ง" (Txwv dlaab) หรือน้ำชายในความหมายที่มีศักดิ์เท่ากับพ่อเนื่องจากแม่ของตัวเองมีศักดิ์เป็นพี่สาวของคณะกรรมการในแซ่ตระกูลผ่่อนั้นเอง ในทางตรงข้ามตัวเองจึงถูกเรียกว่า "ตุ้" (Tub) หรือลูก ยิ่งกว่านั้นผู้อาวุโสเสาช้าง ซึ่ง ยังมีสถานะเป็นหลาน เพราะพ่อของเสาช้างมีสถานะเป็นลูกเขยของกรรมการสองท่านแรก เนื่องจากพ่อของเสาช้าง ซึ่ง แต่งงานกับลูกสาวของจ้อแตง ผ่อ (Txwjteem Thoj) ที่เป็นลูกของกรรมการสองท่านแรก ดังแผนผังเครือญาติผ่านการแต่งงานข้างล่าง

แผนผัง 5.1 แสดงความสัมพันธ์ทางเครือญาติของคณะกรรมการบทกลอนสี่ไฮอวูไฮ

สัญลักษณ์

== แต่งงานกัน

ชายที่เสียชีวิตแล้ว

ชายที่ยังมีชีวิตอยู่

ชายที่ยังมีชีวิตอยู่และเป็นกรรมการบทกลอนสี่ไฮอวูไฮ

อาจารย์บทกลอนสี่ไฮอวูไฮที่เสียชีวิตแล้ว

หญิงที่เสียชีวิตแล้ว

หญิงที่ยังมีชีวิตอยู่

.....> แต่งงานโดยออกเรือนไปอยู่กับฝ่ายผู้ชาย

ความไม่ลงตัวในการสร้างสื่อการเรียนรู้ดังกล่าวส่งผลให้ผู้เรียนรุ่นใหม่เกิดความลังเลในการเรียนรู้ที่มีสื่อหนังสือบทกลอนสื่อใส่ประกอบ เพราะจากข้ออ้างที่ว่าเนื้อหาบทกลอนสื่อใส่ยังไม่สมบูรณ์แบบ แต่ความสมบูรณ์แบบนั้นก็ยังไม่มีอะไรเป็นมาตรฐานวัดเป็นที่สุด ซึ่งการยึดเอาเฉพาะแต่ความทรงจำของอาจารย์ท่านใดท่านหนึ่งนั้นยังทำให้ผู้อ่านหนังสือบทกลอนสื่อใส่หลงทางไปไกล เมื่อเป็นเช่นนี้หากพิจารณาว่าหนังสือบทกลอนสื่อใส่ได้กลั่นกรองมาจากอาจารย์อาวุโสหลายท่าน อีกทั้งยังเป็นการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมมากที่สุดและได้รับการสนับสนุนจากงบประมาณของรัฐบาลเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การวิจัยทางวัฒนธรรมของชาวม้งโดยคนม้งในประเทศไทย รวมทั้งจากข้อเท็จจริงที่ผู้เรียนรุ่นใหม่ที่เคยเรียนรู้ด้วยมุขปาฐะจากผู้อาวุโสมาบ้างแล้วพบว่าการเรียนรู้จารีตพิธีกรรมด้วยมุขปาฐะในปัจจุบันนั้นเต็มไปด้วยปัญหาต่างๆ เพราะวิถีชีวิตประจำวันในปัจจุบันนั้นเต็มไปด้วยอุปสรรคที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนด้วยมุขปาฐะอีกแล้ว ยิ่งกว่านั้นผู้สอนด้วยมุขปาฐะเองก็มักสร้างความสับสนในเนื้อหาเสียเองให้กับคนรุ่นใหม่อยู่เสมอ ฉะนั้นสื่อการเรียนในรูปแบบหนังสือจึงน่าจะเป็นเครื่องมือช่วยจดจำเนื้อหา ซึ่งเพียงแค่นี้ก็มีคุณประโยชน์ให้คนทั่วไปที่แม้จะอยู่ในรุ่นวัยและฐานะใดก็สามารถเข้าถึงธรรมเหล่านี้โดยการอ่านได้ ส่วนความสัมพันธ์ศิษย์กับอาจารย์นั้นยังคงอยู่ เพราะผู้รู้ที่ตื้นนั้นยังต้องพึ่งผู้อาวุโสเพื่อให้ช่วยอธิบายสำนวนสุภาษิตที่ผู้มิประสบการณ์ชีวิตน้อยยากที่จะเข้าใจ อีกทั้งยังต้องอธิบายเชื่อมโยงกับองค์ความรู้ในจารีตพิธีกรรมด้านอื่นๆ ด้วย

อย่างไรก็ตาม ทีมวิจัยเห็นว่าเป้าหมายของการเสริมสร้างการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญานี้ไม่ต้องการให้ยึดหนังสือบทกลอนสื่อใส่เป็นวิธีการเรียนรู้อย่างเดียวจนเสมือนเป็นจิตวิญญาณของเหล่าอาจารย์ที่ช่วยกันปรับปรุงบทกลอนสื่อใส่ขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ หากแต่เจตนารมณ์ที่แท้จริงนั้นคือต้องการให้มีสื่อการเรียนในรูปแบบใหม่นี้นำไปปรับใช้ให้เข้ากับชีวิตในยุคปัจจุบันและอนาคต ในลักษณะเป็นเพียงการเสริมสร้างศักยภาพการเรียนรู้และสืบทอดบทกลอนสื่อใส่อันเป็นคลังภูมิปัญญาของชาวม้งในฐานะที่เป็นทุนของชีวิตให้คงอยู่ควบคู่กับลูกหลานต่อไป ฉะนั้นเมื่อประมวลทั้งจุดดีและจุดบกพร่องของกระบวนการเรียนรู้ด้วยสื่อสมัยใหม่แล้ว ทีมวิจัยเห็นว่าการศึกษาที่คนอาจารย์อาวุโสชาวม้งไม่ได้ลงลายเซ็นไว้ในปกหลังของหนังสือบทกลอนสื่อใส่นั้น ถือเป็นการเล็งเห็นซึ่งเป้าหมายที่ไม่อยากให้สื่อสมัยใหม่เข้าครอบงำสังคมเพราะหากมีสื่อแต่ไม่มีการเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวาย่อมไม่สามารถนำหลักธรรมเหล่านั้นไปใช้กับดำเนินชีวิตได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือการละเว้นซึ่งลายเซ็นทำให้คงไว้ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างศิษย์กับอาจารย์ตามประเพณีเดิม เนื่องจากการป้องกันไม่ให้นักเรียนรุ่นใหม่ยึดเอาหนังสือบทกลอนสื่อใส่เป็นสิ่งสูงสุด เพราะสิ่งที่บันทึกในหนังสือนั้นเป็นการใช้อักษรจารึกมาจากมุขปาฐะของอาจารย์อาวุโสอีกทอดหนึ่งซึ่งยังไม่สมบูรณ์แบบนั่นเอง และเหนือกว่านั้นคือการมีแต่ความรู้นั้นหาได้ย่นให้ชีวิตมีความเป็นอยู่ที่ดีได้ไม่ หากแต่การกระทำตามคำสอนในบทกลอนสื่อใส่ต่างหากที่เป็นแก่นแท้ของหลักธรรม

ในบทกลอนสี่ใน นั้นคือผู้ที่อ่านหนังสือบทกลอนสี่ไม่ได้แต่หากรู้จักฟังแล้วคิดเป็นทำเป็นยอมเป็นคนดีกว่าคนที่อ่านหนังสือได้แต่ไม่รู้จักคิดนั่นเอง

ด้วยเหตุนี้ เงื่อนไขของการเรียนรู้บทกลอนสี่ในยุคนั้นใหม่จึงหลีกเลี่ยงหลักการสำคัญสองประการไม่ได้เลย คือ สื่อที่เสริมสร้างการเรียนรู้ และการคงไว้ซึ่งคุณค่าของความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับศิษย์ อันเป็นยุทธวิธีที่สำคัญในการดำรงไว้ซึ่งภูมิปัญญาของชาวม้ง ซึ่งตัวอย่างในลักษณะทำนองเดียวกันนี้ได้ปรากฏมาบ้างแล้ว เช่น การที่สังคมได้ใช้วิทยุเทปอัดเสียงเป็นสื่อการเรียนรู้ควบคู่กับอาจารย์กว่าสองทศวรรษที่ผ่านมาได้เสริมสร้างการเรียนรู้และสืบทอดสี่ในภายใต้ภาวะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น เพียงแต่สื่อภาษาเขียนนั้นนอกจากภาษาพูดม้งแล้วยังจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำการเรียนรู้ภาษาเขียนม้งด้วย อีกทั้งยังทำให้ภาษาเขียนม้งนี้สามารถยกระดับการพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ของชาวม้งให้มีช่องทางที่หลากหลายทั้งเพื่อกับสังคมม้งเองและต่อสังคมโลกได้ด้วย

5.5 ข้อคิดต่อการสืบสานภูมิปัญญาชาวบ้าน

1) การใช้สื่อการเรียนรู้ในรูปเทปเสียงและหนังสือนั้น นอกจากเป็นสิ่งจำเป็นต่อการสืบทอดภูมิปัญญาของชาวม้งในยุคนั้นใหม่ปัจจุบันแล้ว หนังสือบทกลอนสี่ในยังก่อให้เกิดชุมชนเรียนรู้อย่างกว้างขวางเพื่อฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีศักยภาพต่อการนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันด้วย

กล่าวคือ เมื่อมีการใช้สื่อเทปเสียงช่วยบันทึกเสียงเพื่อเสริมการเรียนรู้จารีตประเพณีด้วยมุขปาฐะในช่วงประมาณ 30 ปี ที่ผ่านมา พบว่าชาวม้งสามารถใช้เทปเสียงช่วยเรียนรู้ได้ผลอย่างดี ซึ่งปัจจุบันปรากฏให้เห็นนักเทศนาบทกลอนสี่ในรุ่นใหม่หลายคนที่ใช้วิธีการนี้เสริมสร้างการเรียนรู้มาก่อน ทั้งนี้เพราะการใช้สื่อเทปเสียงนั้นสอดคล้องกับวิถีชีวิตที่กำลังถูกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการเปลี่ยนจากวิถีการผลิตที่ยังชีพมาเป็นเพื่อการค้าเชิงเดี่ยว ซึ่งทำให้งิจกรรมหาเลี้ยงชีพใหม่ที่ต้องแข่งขันกันหาเงินทองไม่เอื้อต่อการเรียนรู้จารีตประเพณี อีกทั้งการบังคับให้เด็กทุกคนต้องเข้าระบบโรงเรียนยังเป็นการนำพาลูกหลานให้มีโอกาสเรียนรู้จารีตประเพณีที่มีการปฏิบัติอยู่ในชุมชนท้องถิ่นลดถอยน้อยลง ซึ่งรวมทั้งบทกลอนสี่ในที่มีจำนวนน้อยมาก ทั้งๆ ที่บทกลอนสี่ในนั้นเป็นหลักศีลธรรมและจริยธรรมพื้นฐานของทุกคนที่จำเป็นต่อการนำมาใช้ดำเนินชีวิตประจำวัน

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงการสืบทอดและการพัฒนาองค์ความรู้ของบทกลอนสี่ในให้เป็นธรรมคำจูงชีวิตของผู้คนทั่วไปแล้ว แม้เทปเสียงจะมีความสะดวกต่อการบันทึกและบันทึกได้จังหวะการขับร้อง น้ำเสียง และการอธิบายพร้อมๆ กัน ที่สำคัญยังสามารถนำมาเปิดฟังได้ตลอดเวลาและทุกสถานที่ เหมือนกับผู้พูดคอยสอนอยู่ตรงหน้าอย่างไม่ต้องมีความเหน็ดเหนื่อย แต่มีข้อเสียที่การเรียนรู้แบบหูฟังนี้มีข้อจำกัดในเรื่องที่ต้องอาศัยความทรงจำอย่างมาก และที่สำคัญคือไม่สามารถนำมาเปิดฟังอย่างแยกแยะหรือกลับไปกลับมาซ้ำกันหลายๆ ครั้งได้อย่างรวดเร็วดังการเปิดหนังสืออ่านทบทวนแต่ละคำไปมาได้ ซึ่งทำ

ให้ไม่สามารถพัฒนาเทคโนโลยีให้มีระบบระเบียบเท่ากับการบันทึกด้วยภาษาเขียนที่สามารถทำได้แม้กระทั่งหน่วยของคำหรือสัญลักษณ์ อีกทั้งภาษาเขียนนั้นยังทำให้เป็นกลางได้มากกว่าเพราะการอ่านนั้นขึ้นกับผู้เรียนที่จะเลือกอ่านหรือคิดเปลี่ยนไปเป็นอย่างอื่นก่อนที่จะแปลงเป็นเสียงได้ ทั้งนี้ทุกวิธีการเรียนรู้ยังคงเหมือนกันตรงที่ต้องการบรรยายกาของสถานที่เรียนรู้ที่เงียบสงบ แม้บางวิธีการจะยืดหยุ่นได้มากกว่าก็ตาม

เมื่อกล่าวถึงภาษาเขียนม้งนั้น แม้ชาวม้งจะไม่มีภาษาเขียนจนเป็นวัฒนธรรมของตัวเองก็ตาม แต่ในปัจจุบันนั้นภาษาเขียนม้งที่ใช้ตัวอักษรโรมัน (RPA.-Romanized Popular Alphabet) นั้นมีการใช้กันอย่างแพร่หลายไปทั่วทุกภูมิภาคของโลกแล้ว (Ntawv Hmoob Thoob Teb) ซึ่งอักษรนี้ประดิษฐ์ขึ้นโดยบาทหลวงย็ฟ เบอรัเทร (Yves Bertrais) กับอาจารย์สมอลเลย์ (Smalley) และศิษยาภิบาลเบอร์นี (Burney) ร่วมกับชาวม้งในแขวงหลวงพระบางนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2496 ที่สำคัญคือนอกจากภาษาเขียนม้งนี้สามารถเขียนกำกับรูปเสียงที่ใกล้เคียงกับเจ้าของภาษามากที่สุดแล้ว การที่คอมพิวเตอร์ทุกเครื่องสามารถใช้ได้กับโปรแกรมภาษาอังกฤษ ในที่สุดทำให้ภาษาเขียนม้งโรมันนี้เป็นเทคโนโลยีที่ทันสมัยอย่างไม่คาดคิด เพราะองค์ความรู้ที่บันทึกด้วยภาษาเขียนม้งนี้สามารถเผยแพร่ได้ในวงกว้างไปทั่วโลกอย่างไม่จำกัดด้วยเวลาและสถานที่ เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วสิ่งที่ยังต้องพัฒนาและเป็นกังวลอยู่จึงเหลือเพียงการเอาชนะตัวเองให้สามารถอ่าน ออก เขียนได้เท่านั้น ฉะนั้นหากนำสื่อที่บันทึกด้วยภาษาเขียนม้งไปพัฒนาร่วมกับสื่อวิทยุเทปหรือวีดิทัศน์แล้วภาษาเขียนม้งนี้จึงสามารถสร้างสังคมเรียนรู้ได้มากไปกว่าล้าพั้งเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยเท่านั้น

ดังตัวอย่างจากกรณีโครงการวิจัยกระบวนการเรียนรู้บทกลอนสี่ไล่นี้ พบว่าด้วยเหตุที่ชาวม้งไม่มีภาษาเขียนเป็นของตัวเองมาแต่แรก กระทั่งเมื่อประมาณ 20 ปี ที่ผ่านมามีภาษาเขียนม้งที่ประดิษฐ์ด้วยตัวอักษรโรมันจึงเริ่มเผยแพร่เข้าสู่ชุมชนม้งในที่ต่างๆ พร้อมกับชาวม้งส่วนหนึ่งได้เปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์ที่มีมิชชันนารีนำทั้งสองสิ่งมามอบให้ ทว่ากลุ่มคริสเตียนกลับละทิ้งแล้วซึ่งพิธีกรรมดั้งเดิมเกือบทั้งหมด ทำให้แม้ปัจจุบันจะมีผู้อ่าน ออก เขียน ภาษาม้งได้บ้างก็ไม่ได้ให้ความสนใจบทกลอนสี่ไล่อะไรอย่างจริงจัง ซึ่งพบเห็นชัดเจนจากกระบวนการเรียนรู้บทกลอนสี่ไล่นี้ แม้ทีมวิจัยจะสุ่มสุ่สำห้เรียนรู้ด้วยตัวเอง แล้วจำแนกแยกแยะลักษณะฉันทลักษณ์บทกลอนสี่ไลเป็น 9 ประเภท แล้วเขียนบันทึกเป็นรูปเล่มพร้อมเป็นสื่อการเรียนรู้และประกอบพิธีกรรมได้ในระดับหนึ่ง แต่ชาวม้งทั้งคณาจารย์บทกลอนสี่ไล่อาวุโสและผู้สนใจทั่วไปก็ยังไม่สามารถใช้ภาษาเขียนในฐานะเป็นเครื่องมือการสื่อสารที่ดีได้เลย เพราะเกือบทั้งหมดยังไม่รู้ภาษาเขียนของตัวเองเลยนั่นเอง เมื่อเป็นเช่นนั้น ทีมวิจัยจึงได้นำแบบเรียนภาษาม้งพื้นฐาน เล่ม 1 (kawm ntawv Moob phoo i) ที่ได้จัดทำขึ้นโดยจิมเม้ง ย่าง (Tsimmeej Yaaj, 2006) และปรับปรุงล่าสุดโดยกลุ่มศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มาสอนพร้อมกับเปิดตำราบทกลอนสี่ไลทดสอบการอ่านปรากฏว่าผู้ที่พูดภาษาม้งเป็นและรู้ตัวเขียนภาษาอังกฤษเป็นพื้นฐานอยู่แล้วสามารถเรียนรู้ภาษาม้งได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งยังเห็นว่า

หนังสือบทกลอนสี่ไพ่วิวัฒนาการมาได้นั้นถือเป็นสิ่งที่ยากยิ่งนักสำหรับชาวม้ง อีกทั้งยังสอดคล้องกับยุคสมัยด้วย

2) กลไกของสถาบันการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านในปัจจุบันควรปรับเปลี่ยนจากตัวบุคคลไปเป็นกลุ่มบุคคลในลักษณะเป็นชุมชนภูมิปัญญา ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับภูมิปัญญาชาวบ้านเท่าทันสถานการณ์อยู่เสมอ

กล่าวคือ จากโครงสร้างของสังคมม้งที่ผู้คนในกลุ่มตระกูลแซ่เดียวกันจะมีความยึดเหนี่ยวกันมากกว่ากับต่างกลุ่มตระกูลแซ่ รวมทั้งผู้น้อยต้องให้ความเคารพต่อผู้อาวุโสเป็นหลักสำคัญ เวทีการเรียนรู้บทกลอนสี่ไพ่วิวัฒนาการมาในลักษณะนี้ไม่พ้นที่จะถูกจำกัดให้มีเฉพาะกับผู้รู้ในกลุ่มญาติพี่น้องที่มีตระกูลแซ่เดียวกัน รวมทั้งเมื่อวิถีการผลิตและโอกาสในการเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านถูกลดทอนด้วยระบบโรงเรียนของรัฐ ในที่สุดทำให้องค์ความรู้ของบทกลอนสี่ไพ่วิวัฒนาการมาถูกเบียดขับออกไปจากเวทีเรียนรู้ปกติที่เคยเป็นอยู่ คงเหลือไว้เฉพาะการประกอบพิธีเทศกาลในพิธีศพผู้ใหญ่ในลักษณะทำเป็นพิธีเท่านั้น ทำให้ผู้ที่แม้จะมีพ่อหรือปู่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม แต่เนื่องจากวิถีชีวิตของลูกหลานไม่ได้เอื้ออำนวย ในที่สุดจึงไม่ได้เรียนรู้หรือสืบทอดได้เท่าที่ควร เช่น ลูกหลานของสองพี่น้องอาจารย์อาวุโสเหนาะผี ฌ้อ (Nomfwm Thoj) และจื้อเจ็ง ฌ้อ (Txwjceeb Thoj) ที่แม้ท่านจะได้ถ่ายทอดให้กับคนในตระกูลแซ่อื่นไปแล้วหลายรุ่น แต่ลูกหลานของตัวเองกลับไม่สนใจเรียนโยดกับภูมิปัญญาที่พ่อตัวเองมี สภาพคลั่งเช่นนี้ชาวม้งเรียกกันในลักษณะยกย่อนว่า “พ่อรู้ แต่พ่อไม่สอนลูก” (Txwv paub, txwv tsw qha tub) ทั้งๆ ที่ลูกหลานก็ไม่ได้ให้ความสนใจแต่อย่างใด

สภาพของวิกฤตปัญหาการเรียนรู้และสืบทอดบทกลอนสี่ไพ่วิวัฒนาการมานี้ค่อนข้างน่ามาซึ่งการยินยอมเป็นผู้ถ่ายทอดบทกลอนสี่ไพ่วิวัฒนาการมาให้กับชาวม้งโดยทั่วไปโดยไม่ยึดติดกับคติหิงหวางวิชาดังในอดีต เพราะหากปล่อยวางไปอาจทำให้ไม่มีผู้สืบทอดในที่สุด โดยเริ่มจากการยอมให้ผู้สนใจที่แม้จะไม่ใช่วิชาดิลักขิตตัวเองแต่ก็อนุญาตให้สามารถอัดเทปเสียงได้ เช่น ในช่วง 20 ปี ที่ผ่านมาชาวม้งต่างหมู่บ้านรวมกันเป็นกลุ่มได้มาเรียนรู้และสืบทอดบทกลอนสี่ไพ่วิวัฒนาการมาจากอาจารย์อาวุโสจื้อเจ็ง ฌ้อ ถึง 6 คนละ คือ 1) ไชแย่ง แซ่ว่าง (Nchayveej Vaaj) กับจั้งลี แซ่ฌ้อ (Tsaavswm Thoj) ที่เป็นกลุ่มม้งเดหลี บ้านป่าไผ่ อำเภอแม่วง 2) จ้า ไช แซ่ฌ้อ (Txajinchai Thoj) กับเซะหยั่ว แซ่ฌ้อ (Ntxhebntsuag Thoj) บ้านห้วยกว้าง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ 3) เซ่งหวัง กับ ไสเก้า บ้านดอยมูเซอ จังหวัดตาก 4) ว่างเซ่ง บ้านห้วยลึก อำเภอเชียงดาว 5) ชาวม้งที่บ้านสันป่าเกี๊ยะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ และ 6) ชาวม้งที่บ้านแม่อุค จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ด้วยปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรมเหล่านี้เอง กลุ่มพี่น้องตระกูลแซ่ฌ้อที่อยู่ใน 6 หมู่บ้าน¹⁴ ที่ตั้งอยู่ในหลายอำเภอใกล้เคียงกันในจังหวัดเชียงใหม่ หลังจากจัดตั้งสมาคมปาปิกสงเคราะห์และเครือข่ายชุมชนสร้างสรรค์วัฒนธรรมม้งฌ้อ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อกลางทศวรรษ 2530 จึงได้เล็งเห็นความสำคัญใน

การใช้เวทีสมาคมฯ ปลุกกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และสืบทอดจารีตประเพณีม้ง โดยให้ผู้รู้พิธีกรรมต่างๆ ยินยอมเป็นอาจารย์ให้กับผู้เรียนรุ่นใหม่ที่ไม่ใช่เครือญาติของตัวเองก็ตามและอยู่ในหมู่บ้านสมาชิกของสมาคมฯ ดังในปี พ.ศ. 2547 ได้ทำการทดสอบความรู้กับกลุ่มคนรุ่นใหม่เป็นครั้งแรก ณ บ้านห้วยกว้าง จากนั้นในต้นปี พ.ศ. 2549 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ภาคเหนือ จึงได้สนับสนุนโครงการวิจัยฯ นี้ภายใต้สมาคมฯ เพื่อพัฒนาและสืบทอดบทกลอนสือไส ซึ่งถือเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การพัฒนาเพื่อสร้างสืบทอดวัฒนธรรมของชาวม้งที่ใช้สมาคมฯ ที่มีสถานะเป็นองค์กรหนึ่งเป็นกลไกการเรียนรู้และสร้างสืบทอดวัฒนธรรมของตัวเอง ทั้งนี้เมื่อผู้ใดผู้หนึ่งที่ยังคงยึดแต่บทกลอนสือไสของตัวเองนั้นจะสามารถละซึ่งพิธี ทั้งนี้เพื่อร่วมกันค้นหาหลักธรรมของบทกลอนสือไสไว้เป็นมรดกกับลูกหลานชาวม้งต่อไป เช่น หลังจากร่วมกันถกเถียงเพื่อปรับแก้บทกลอนสือไส แล้วจัดพิมพ์เข้ารูปเล่มเป็นหนังสือบทกลอนสือไสแจกให้กับผู้เรียนรุ่นใหม่ที่อยู่ในหมู่บ้านสมาชิกสมาคมฯ รวมทั้งอาจารย์อาวุโสนอกกลุ่มแซ่ตระกูลได้ทำนุไปให้ลูกหลานศึกษาเล่าเรียนพร้อมๆ กับการซักถามเมื่อมีคำถามกับผู้รู้ของสมาคมฯ ทั้งนี้เพราะถือว่าญาติพี่น้องแซ่ตระกูลผ่อใน 6 หมู่บ้านเป็นเสมือนหนึ่งครอบครัวเท่านั้น จึงสมควรที่ต่างต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ดังนั้น ความเป็นไปได้ต่อการเรียนรู้และการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านในปัจจุบันจึงควรเสริมสร้างเวทีเรียนรู้ด้วยรูปแบบใหม่ที่ก้าวข้ามไปจากตัวบุคคล เครือญาติ ชุมชนหมู่บ้าน ไปเป็นชุมชนข้ามถิ่น ซึ่งอาจมีรูปแบบการบริหารจัดการเป็นกลุ่มเครือข่ายชุมชน กลุ่มผู้เรียนขนาดเล็ก หรือโครงการ โดยมีหลักการหนุนเสริมศักยภาพการเรียนรู้จารีตประเพณีของชุมชนท้องถิ่นให้สามารถรักษาไว้ซึ่งมรดกทางภูมิปัญญาที่มีชีวิตอยู่คู่สังคมไทยต่อไป ตัวอย่างเช่น หลังจากที่ทีมวิจัยได้ร่วมกับคณะกรรมการบทกลอนสือไสอาวุโสพัฒนาภูมิปัญญาบทกลอนสือไสเสร็จสิ้นแล้ว ตัวแทนทีมวิจัยโดยอาจารย์ใจหม่าง วาณิษประดิษฐ์ (Caivmaas Thoj) ได้อธิบายความหมายที่อยู่เบื้องหลังเนื้อหาในบทกลอนสือไสให้ผู้เรียนรุ่นใหม่ที่มาจากแต่ละหมู่บ้านได้รู้ซึ่งถึงความหมายของบทกลอนสือไสอย่างกระจ่างชัด โดยไม่ได้คิดว่าตัวเองเป็นอาจารย์ของผู้หนึ่งผู้ใดหรือเลือกถ่ายทอดเพียงส่วนที่คิดว่าไม่มีคุณค่ามากนัก เช่น “อย่าได้เห็นหญิงสาวหรือภรรยาผู้อื่นเป็นเสมือนผืนดินไถ่พรวนพร้อมหย่อมเมล็ด”¹⁵ ที่ปรากฏในบทเพลงที่ว่าด้วยการห้ามเป็นชู้กับสามีหรือภรรยาผู้อื่น (tswm nkauj nraug) เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้ทำการขับร้องตัวอย่างจังหวะเสียงที่แตกต่างกันในแต่ละตอนเป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียนรุ่นใหม่ได้รับรู้ เช่น ในตอนที่ว่าด้วยการอวยพร (foom kom) นั้นจะมีน้ำเสียงหลายอย่าง คือ น้ำเสียงหนักแน่นเมื่อต้องการกล่าวห้าม (xob) และน้ำเสียงอ่อนหวานเชิงปลอบประโลมเมื่อต้องการสั่งสอน และน้ำเสียงตะอันเหมือนจะร้องไห้เมื่อขับร้องบทกลอนที่ดวงวิญญาณผู้ตายไปสู่สุคติกำลังอำลาเพื่อจากไปสู่สรวงสวรรค์ เป็นต้น

3) เนื้อหาของบทกลอนสี่ไล่นั้นสามารถปรับเปลี่ยนและนิยามความหมายให้สอดคล้องกับยุคสมัยได้ โดยไม่ทำให้บทกลอนสี่ไลสูญเสียคุณค่าแต่อย่างใด อีกทั้งยังมีศักยภาพเสริมสร้างการเรียนรู้และสืบทอดตลอดจนการนำไปปรับประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตในโลกของความเป็นจริงได้

กล่าวคือ จากการพูดคุยของนักเทศน์บทกลอนสี่ไล่อาวุโสกับคนรุ่นใหม่วัยกลางคนในหลายเวทีวิจัยชาวบ้าน พบว่านอกจากได้เรียบเรียงเนื้อหาให้มีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจนแล้ว ลักษณะปัญหาการเรียบเรียงเนื้อหายังสะท้อนให้เห็นถึงความบกพร่องที่สืบเนื่องมาจากการสืบทอดสี่ไลในอดีตที่อาศัยเพียงแต่มุขปาฐะ ซึ่งในที่สุดต่างได้ปรับเปลี่ยนถ้อยคำให้มีความหมายชัดเจนและสอดคล้องกับระบบความเชื่อของบทกลอนสี่ไล เช่น สร้อยในแต่ละบทของเพลงที่ว่าด้วยที่มาของความตายโดยมีเทพจือ หยี่ (Tas Saub-Swvyig) เป็นผู้ริเริ่ม ได้เปลี่ยนสำนวนจากเดิมที่ว่า “เหยื่อ เข้า กำลังใกล้จะตาย” (Saub yij yuav cuag Saub yuav tuag) ไปเป็น “เราทั้งสองติดตามเทพจือหยี่ไปเกือบจะทันใกล้จะถึงแล้ว” (Eb nim lawv Saub-Swvyig yuav cuag moog yuav txug) ด้วยเหตุผลที่ว่าสำนวนนี้ไม่น่ากล่าวคำพูดที่ไม่มีความหมาย หากแต่เมื่อเชื่อว่านักเทศน์ทั้งสองกำลังติดตามดวงวิญญาณของผู้ตายเสมือนในปฐมกาลที่ดวงวิญญาณของเทพจือ หยี่ สามารถไปในปรโลกได้ เมื่อไปพบเจอแล้ว จือ หยี่ จึงอธิบายที่มาของความตาย เมื่อนั้นนักเทศน์บทกลอนสี่ไลทั้งสองจึงได้รับฝากคำสอนมากมายจากดวงวิญญาณของผู้ตาย ฉะนั้นจึงน่าจะกล่าวถึงการติดตามที่เกือบจะทันใกล้จะถึงมากกว่า

รวมทั้งยังได้ปรับวิธีการขับบทกลอนสี่ไลโดยให้ขับบทกลอนที่มีเนื้อหาเหมือนกันกับคนละครั้ง เป็นเพียงครั้งเดียวกับหลายคน คือตกลงร่วมกันให้ขับร้องเพลงที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างลูกชายของผู้เสียชีวิตกับเครือญาติของลูกสะใภ้ของผู้เสียชีวิต (Xov pem txwv dlaab) เพียงครั้งเดียวให้กับเครือญาติฝ่ายหญิงของลูกชายทุกคนที่แต่งงานแล้ว แม้ผู้เสียชีวิตจะมีลูกชายหลายคนก็ตาม จากนั้นหากเครือญาติฝ่ายหญิงท่านใดข้องใจในการประกอบพิธีศพของเจ้าภาพจึงทวงถามตามลำดับ ในทำนองเดียวกันกับหลายบทเพลงในตอนว่าด้วยความสัมพันธ์ทางเครือญาติ (Nuas cwb qhua) และตอนที่ว่าด้วยลูกชายของผู้เสียชีวิตมอบหน้าที่ให้กับเครือญาติทำการฆ่าวัวในวันรุ่งขึ้น (Ncuas civ ku taus) โดยปรับให้นักเทศน์ทั้งสองขับบทกลอนพร้อมกันเพื่อมอบหน้าที่ให้กับคณะประกอบพิธีศพกับเครือญาติฝ่ายหญิงจนครบ ดังตัวอย่างพิธีศพของอดีตหมอทรงเจ้าอาวุโสชื่อแย่ง สิทธิคงเด่น (Ntxhwyeeb Tho) เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2549 ณ บ้านห้วยหอย ตำบลแม่ณาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ที่แม่ท่านจะมีลูกชายถึง 6 คน และลูกบุญธรรมอีก 1 คน แต่นักเทศน์ทั้งสองเพียงแต่ขับร้องเพียงครั้งเดียว ทั้งนี้เพื่อให้คนทั่วไปที่มาร่วมพิธีศพได้มีโอกาสรับฟังธรรมของบทกลอนสี่ไลด้วย เพราะเดิมนั้นมักมีการประกอบพิธีเทศนาในพิธีศพในเวลากลางคืนซึ่งเป็นเวลาหลับนอนพักผ่อนทำให้ไม่เอื้อต่อกับคนทั่วไปที่จะรับฟังคำสอนกับคำอวยพรในตอนด้วย

นอกจากนี้ ยังมีการตกลงให้ปรับเปลี่ยนเทคนิควิธีการเทศน์ด้วย โดยเปลี่ยนสำนวนบางประโยคให้เหมาะสมกับระบบความเชื่อที่เป็นอยู่จริง เพื่อไม่ให้เกิดความเข้าใจผิดว่าเป็นการอวยพรให้เกิดสิ่งที่ไม่ดีกับ

ผู้ฟัง (foom tsw zoo) ทั้งที่แก้แล้วเนื้อหาบทกลอนสื่อโสมิเจตนากรรมที่ต้องการสั่งสอนลูกหลานโดยห้ามกระทำในสิ่งชั่วร้ายเท่านั้น เช่น เพลงที่ว่าด้วยการห้ามทำเป็นหูเบาหลงเขาชวน (Maim Tswb Maim Roo Ci) ห้ามลักเล็กขโมยน้อย (Tsw Xob Nrug Luas Tub Moog Ua Tooj) ห้ามพูดจาหลอกลวง (Tsw Xob Nrug Luas Tub Moog Suav Yij) และห้ามเล่นการพนัน (Tsw Xob Moog Twv Txaj Yuam Pov) เป็นต้น ซึ่งภาวะเช่นนี้จะทอนให้เห็นช่องว่างทางความรู้ระหว่างผู้เทศนา กับลูกหลานของผู้เสียชีวิตที่เป็นคนรุ่นใหม่ ฉะนั้นจึงตกลงให้เปลี่ยนไปใช้สำนวนใหม่ให้ถูกต้อง คือสำนวนที่ลงท้ายในแต่ละเพลงว่า “พ่อแม่ของพวกเขา เจ้าได้ฝากข่าวคราวเพียงเท่านี้มาให้กับครอบครัวของลูกหลาน”¹⁶ เพราะเจตนากรรมของคำสอนที่เชื่อว่ามี จากดวงวิญญาณของผู้ตายดังกล่าวนั้นเป็นการตักเตือนหรือให้สติกับผู้รับฟังว่าอย่าได้หลงไหลในสิ่งที่ชั่วช้าแต่ให้กระทำในสิ่งที่ดีเท่านั้น

ดังนั้น ด้วยเหตุผลที่บทกลอนสื่อโสมิเป็นธรรมหรือคำสอนที่คนทั่วไปควรรับฟังให้มาก ทว่านักเทศน์แต่ละคนก็มีภูมิความรู้ที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะการกระตือรือร้นที่จะเสาะแสวงหาบทกลอนสื่อโสมิจากต่างถิ่นมาผสมผสานที่กลับถูกนักเทศน์ท้องถิ่นกล่าวหาว่าเนื้อหาส่วนใหม่ (cov tshab) นั้นไม่สำคัญนัก ทั้งๆ ที่ความจริงแล้วสังคมต้องการคำสอนเหล่านั้นอย่างไม่รู้จักพอ ปัญหาจึงอยู่ตรงที่เมื่อนำมาผสมกันแล้วทำให้การลำดับเนื้อหาไม่เป็นไปแนวทางเดียวกันและด้วยการที่นักเทศน์บางคนไม่อาจเรียนรู้ด้วยมุขปาฐะกับเนื้อหาใหม่เหล่านั้นจึงปฏิเสธเนื้อหาใหม่เหล่านั้นไปอย่างสิ้นเชิง ฉะนั้นเมื่อต้องสลับบทเพลงขับร้องในพิธีศพจึงเกิดความขัดแย้งกันขึ้นหากปรากฏว่าพิธีศพนั้นมีนักเทศน์ที่มีภูมิความรู้ต่างกัน ด้วยเหตุนี้จึงตกลงให้เป็นที่ยอมรับทั่วไปว่าหากลูกหลานของผู้ตายต้องการรับฟังเนื้อหาใหม่ที่ว่าด้วยคำอวยพรต่อ พวกตนต้องรับสุราแล้วไปร้องขอ (kev cai thov) เมื่อเห็นว่่านักเทศน์คนหนึ่งได้จบการขับบทกลอนสื่อโสมิด้วยการเปลี่ยนหน้าทีกลับไปให้ผู้นำครัวเรือนของผู้ตายหรือจ้าว จ้ง (Cuab tsaav) ติดตามดวงวิญญาณของผู้ตายต่อไป (Cob dlaab ntsuag) ฉะนั้นหลังจากพิธีขอแล้วนักเทศน์จึงขับบทกลอนสื่อโสมิในส่วนที่เป็นเนื้อหาใหม่ (cov tshab) เป็นลำดับถัดไป ทั้งนี้ นักเทศน์ต้องไม่เผลอเข้าไปขับบทกลอนสื่อโสมิในเพลงที่ว่าด้วยดวงวิญญาณของผู้ตายได้ไปจุดเกิดใหม่ (Moog haus ntxwjnyoog lub paag dlej ab) และเพลงที่ว่าด้วยพิธีปลดปล่อยพันธนาการให้กับดวงวิญญาณของผู้ตาย (Ua Plig) เนื่องจากสองเพลงนี้เป็นเพลงปิดท้ายนั่นเอง การปรับวิธีการขับร้องให้ลงตัวเช่นนี้นอกจากเพื่อป้องกันปัญหาความขัดแย้งในการขับบทกลอนสื่อโสมิแล้ว ยังถือว่าการพยายามอุทิศคุณค่าของบทกลอนสื่อโสมิให้ถูกนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงด้วย

4) คุณค่าของบทกลอนสื่อโสมิที่มีผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันนั้น ยังถือเป็นรากฐานที่สำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้านในฐานะเป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวม้งอีกด้วย

การหาแหล่งอ้างอิงสูงสุดหรือสิ่งสุดท้ายเพื่อการป้องกันและการจัดการปัญหาในด้านต่างๆ ของชาวม้งโดยภูมิปัญญาชาวบ้านของชาวม้งเองนั้น กล่าวได้ว่านอกเหนือจากบทกลอนสื่อโสมิแล้วแทบจะหาไม่ได้เลยในจารีตประเพณีอื่นของชาวม้งที่มีความศักดิ์สิทธิ์และสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ทันที

กล่าวคือการประยุกต์ใช้บทกลอนสี่ไล่นั้นไม่ใช่หีบยกมาใช้โดยตรงเพียงอย่างเดียว แต่ยังสามารถนำมาขยายความหรือตีความให้สอดคล้องกับกรณีของปัญหานั้นๆ ที่ยังคงถูกบันทึกหรือสลักด้วยบทกลอนสี่ไลไว้เป็นต้นเค้าของหลักธรรมหนึ่งๆ ยกตัวอย่างเช่น ภายใต้สถานการณ์ยาบ้าแพร่ระบาดและมีชาวม้งจำนวนหนึ่งถูกจับตายและจำคุกจำนวนมากในช่วงครึ่งหลังของทศวรรษ 2540 ซึ่งได้ส่งผลกระทบกับสถาบันครอบครัวและเครือญาติจนกลายเป็นปัญหาทางสังคมตามมา ประธานคณะกรรมการบทกลอนสี่ไลอาวโล เหนาะผี ฒ่อ (Nomfwm Thoj, 2549) ได้บันทึกเทพคำกลอนว่าด้วยการสอนให้สังคมม้งมีสติคิดทำในสิ่งที่ดี แล้วนำไปให้นักจัดรายการวิทยุกระจายเสียงภาคภาษาม้งประชาสัมพันธ์ทางคลื่นวิทยุเพื่อเตือนสติผู้ที่หลงใหลในเงินทองจนเอาชีวิตเข้าแลกด้วยการค้ายาบ้าว่า "เป็นเพราะไม่ฟังคำสอนของพ่อแม่ให้ได้อย่างมีค่า ในที่สุดจึงนำชีวิตตัวเองไปทิ้งยังกันเหวลึก เหลือลูกเมียไว้อยู่กับบ้านอย่างไม่มีคนเลี้ยงดู"¹⁷ ซึ่งแท้ที่จริงแล้ว "คำสอนของพ่อแม่" นั้นก็คือคำสอนที่ปรากฏในบทกลอนสี่ไลอันถือว่าเป็นคำฝากฝังของดวงวิญญาณบรรพบุรุษนั่นเอง เช่น บางบทของเพลงที่ว่าด้วยห้ามริทำเป็นโจรลักเล็กขโมยน้อย (Tsw xob nrug luas tub moog suav yij) ว่า "ดวงวิญญาณของท่านผู้อาวุโสฝากมาว่า เมื่อเธอสองคนกลับมายังโลกมนุษย์แล้ว ขอฝากให้ไปบอกกับลูกของข้า ส่งข่าวให้หลานข้าว่า เมื่อเห็นคนอื่นเขาไปลักขโมย ก็จงอย่างได้ทำตามเขา เห็นเขาไปฆ่าคน ก็จงอย่างได้ทำตามเขา หากไม่รับฟังคำสอนของพ่อแม่ ยังไปทำเป็นอย่างกับแมลงแอบอยู่บนใบจาก เมื่อนั้นลูกจะถูกชาวม้งไต่สวนคดีเข้าคุกวัน ไม่เช่นนั้นคนหลานจะถูกคุมคามคนอื่นเข้า"¹⁸ นั่นคือพิธีกรรมที่ปรากฏคำสอนเหล่านี้ล้วนเป็นวิธีการตอกย้ำให้รู้วามาจากบรรพบุรุษทั้งสิ้น

นอกจากนี้ บทกลอนสี่ไลยังมีสาระสำคัญที่ครอบคลุมวิถีชีวิตทุกด้าน นับแต่เกิดจนตายเลยทีเดียว ซึ่งใจความสำคัญของพิธีกรรมต่างๆ ที่มีก่อนที่คนม้งคนๆ หนึ่งจะเสียชีวิตได้ถูกกล่าวถึงในบทกลอนสี่ไลทั้งสิ้น กล่าวคือในพิธีแต่งงานที่เป็นจุดเริ่มต้นของเครือญาติฝ่ายหญิงอันจะพัวพันกันไปจนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสิ้นชีวิตลง นับแต่การกราบไหว้ดวงวิญญาณบรรพบุรุษของเจ้าสาวและเจ้าบ่าว การรับสิ่งของหรือสัตว์เลี้ยง (nyuj phij tsaab) ของครอบครัวใหม่เพื่อเริ่มต้นชีวิตครอบครัว และการตอบแทนบรรพบุรุษที่ดวงวิญญาณได้มาจุติให้กำเนิดลูกหลาน จากนั้นเมื่อมีบุตรแล้วครอบครัวใหม่นี้จะต้องประกอบพิธีตอบแทนบุญคุณพ่อแม่และปู่ย่าตายายของทั้งสองฝ่ายด้วยปลอบหมอน (Xaa hnoob ncoos) และชุดเสื้อผ้าที่ทอดด้วยใยกล้วยงาไว้สวมใส่เมื่อต้องประกอบพิธีศพให้กับบรรพบุรุษในอนาคต การทำมาหากินในรอบปีไม่ว่าอาชีพใดก็ตาม เพื่อให้มีกินมีใช้ ตลอดจนอยู่ดีกินดี

ชาวม้งยังมีพิธีทำนายนายกิจการงานและชีวิตความเป็นอยู่ด้วยกระดูกไก่ด้วย ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการคลบลัดาลโดยดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่สถิตอยู่ในสรวงสวรรค์และฮวงจุ้ยของสุสานทั้งสิ้น แล้วเมื่อถึงเทศกาลเฉลิมฉลองวันขึ้นปีใหม่ในรอบปีก็จะมีพิธีอันเชิญดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ (ndluav xub ntoo) มาร่วมกินดื่ม และกราบไหว้พ่อแม่และผู้อาวุโสเพื่อขอขมาและคำอวยพร (Pe Tsab) พิธีนี้เองที่เชื่อมโยงไปสู่ดวงวิญญาณของบรรพชน หากในอนาคตผู้ที่ถูกกราบไหว้เหล่านี้เหลือเพียงแต่ดวงวิญญาณให้กราบ

ไหว้เท่านั้น โดยเปลี่ยนไปเป็นพิธีกรวดบุญกุศลกับขอพรจากดวงวิญญาณบรรพบุรุษที่สุสาน (Xeej Meej) มาแทนที่ รวมทั้งในชีวิตของผู้ชายชาวม้งคนหนึ่งนั้น จำต้องประกอบพิธีสักการะดวงวิญญาณพ่อและแม่ของตัวเองด้วยวิญญาณวัว (Nyuj dlaab) ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าดวงวิญญาณของบรรพบุรุษเป็นแรงคลไจให้มีแรงต่อสู้ชีวิตความเป็นอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะอ่อนวอนความช่วยเหลือหรือไม่ก็ตาม ดังนั้นบทกลอนสื่อใจจึงเป็นเสมือนสิ่งซึ่งช่วยร้อยเรียงเรื่องราวของพิธีกรรมต่างๆ ให้เป็นเรื่องเดียวกัน โดยมีดวงวิญญาณของบรรพบุรุษหรือ ปู้ เหย่อ สื่อ จิง (Puj yawm txwv txoob) เป็นสาระสำคัญ นั่นคือหากไรซึ่งบทกลอนสื่อใจแล้วอาจหมายถึงชาดภูมิปัญญาที่สามารถเชื่อมโยงกับพิธีกรรมต่างๆ เนื่องจากคุณค่าของพิธีกรรมต่างๆ นั้นถูกลดทอนความศักดิ์สิทธิ์ไปแต่ต้นแล้วนั่นเอง

ดังนั้นการตอกย้ำดวงวิญญาณบรรพบุรุษที่เชื่อมโยงกับความเป็นเครือญาติตลอดจนระบบความเชื่อหรือจักรวาลวิทยาด้วยบทกลอนสื่อใจ โดยมี (พิธี) ศพของผู้ตายเป็นตัวกลางยืนยันความจริงทั้งของที่มาและที่ไปของสรรพสิ่ง ด้วยเหตุนี้จึงไม่แปลกที่ชาวม้งให้ความสำคัญกับพิธีศพผู้ใหญ่มากกว่าพิธีกรรมอื่นใด โดยเฉพาะพิธีเทศนาด้วยการขับบทกลอนสื่อใจที่เป็นเสมือนสะพานเชื่อมโยงระหว่างโลกมนุษย์และโลกของวิญญาณ ซึ่งหากคนม้งใดปรารถนาให้ชีวิตความเป็นอยู่มีแต่ความอยู่ดีกินดีและเจริญรุ่งเรืองแล้วควรที่จะริเริ่มด้วยการตั้งจิตอธิษฐานอย่างมั่นคงนับแต่การจากไปของบรรพบุรุษหรือรู้สำนักในบุญคุณของบรรพบุรุษที่ได้สืบทอดภูมิปัญญาที่เปรียบเสมือนทรัพย์ดินอันมีค่าไว้เป็นทุนชีวิตให้ลูกหลานสืบไป ดังสาระสำคัญของบทกลอนสื่อใจที่ว่า

เหลือซึ่งคันไถไว้ท้ายไร่สวน
ลูกชาย-หญิงไม่รู้จักเก็บ ก็ไม่เป็นไร
หากลูกชาย-หญิงเก็บได้แล้ว
จงพากเพียรนำไปทำมาหากิน
หากทำได้ไม่พอ ก็แล้วไป
หากทำได้พอแล้ว จงแบ่งปันให้กับญาติพี่น้อง
ด้ามคันไถจะได้ไม่ผุพังจนมีราเห็ดขึ้น¹⁹

ด้วยเหตุดังกล่าวบทกลอนสื่อใจจึงไม่ใช่เป็นเพียงวิธีประกอบพิธีศพ หลักศีลธรรมและจริยธรรมพื้นฐานของความเป็นคน และระบบความเชื่อในบรรพบุรุษเท่านั้น หากแต่ควรเข้าใจให้ถ่องแท้ว่าบทกลอนสื่อใจยังเป็นสาระสำคัญที่สุดของทุนทางสังคมและวัฒนธรรมม้ง อันนำไปสู่การก่อเกิดภูมิปัญญาใหม่ๆ อย่างไม่รู้จักที่สิ้นสุด เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วบทกลอนสื่อใจจึงเป็นสัญลักษณ์สำคัญที่สะท้อนให้เห็นตัวตนของวิถีชีวิตคนม้ง

เชิงอรรถท้ายบท

¹ Pum lawm nam naab ntev, naab le dlev pw qos ko luaj phaa tsuj phaa npuag. Pum lawm tsuv nyooj tsuv qos nyog, naab qos hnee luaj le txwv heev nyuj moog txwv npua.

² Nam dlev ua xuv hluv, nam dlev quaj qos qawg yuav nci tsev. Nam npua ua xuv hluv, nam npua quaj qos qawg yuav noj tub. Nam qab ua xuv hluv, nam qab quaj qos qawg yuav haus qai.

³ Puj Saub-Swvyig nim ntshe tas nws rhawv kaab rhawv kev rhawv tsw ncaaj nua. Kuas cav tsw yog, ntshe nim yog qag qos ntsug nws laug tug nam dlaab qos xyw plu.

⁴ Eb nim lawv Saub-Swvyig moog yuav cuag lawv yuav txug. Puj Saub-Swvyig nim nci hlo lawm cuaj qeb moog swv zug nci ntaiv txug.

⁵ Meb rua coj xuv rua kuv tub, xaa xuv rua kuv kiv. Nws nyob cais nws tsw xob moog hnoog luas toov coj luas haub. Yog nws tsw noj nam tsw noj txwv lus. Nws rua moog hnoog luas toov coj luas haub, ⁵ nyob tsaam ntswv cais yaaj los txws maim ⁵ tej nws xyos vuj vua lwj gis ⁵ laij puj phaub, ⁵ Nws nyob cais nws tsw xob moog hnoog luas haub coj luas toov tseg, nyob tsaam ntswv cais yaaj los txws maim tej nws xyos vuj vua, maim tswb maim roo ci (phaab 208)

⁶ Nws nyob cais luas tub moog ua tooj. Nws tsw xob nrug luas tub moog ua tooj ais. Luas tub moog ua hlau nws tsw xob nrug luas tub moog ua hlau. Luas tub moog xauj qhov vaaj. Nws tsw xob nrug luas tub moog xauj qhov vaaj ais. Luas tub moog xauj qhov tsev. Nws tsw xob nrug luas tub moog xauj qhov tsev ais. Yog nws tsw noj nam, tsw noj txwv lus cais, nyob tsaam ntswv cais luas lub qos vuj maab vuj hluas poob tuab qos ntsoog rua sau nws tsev tub nraug nuj qos ntsuag cev. (Phaab 209)

⁷ Mej nam kws mej txwv tu mej ib txhws tuaj thaus miv yau. Mej ntiv teg luaj lub cig, ntiv taw luaj lub taug. ⁷ Mej muab mej nam kws mej txwv ncij npaab ua mej hauv ncoo rau, ncij qaab ua lawm mej lub tog zaum. Mej rua xaav txhaab moog ntim txhua cais mej rua has hlo nam ib nyuas dlav fuam qos fww tuaj ntawm npoo choo. Mej nam kws mej txwv tsw tau nrug mej noj los ntshe mej nam kws mej txwv tau tug nyuas paa chij chim nrug luas yoog. (Phaab 215)

⁸ Kwv hnoog tij qha, tij hnoog kwv has. Tij hnoog kwv lus, kwv hnoog tij qhuab. Mej le xyom hum xyom seem. ⁸ Mej tsw xob moog hnoog luas dlaag kws luas dleev, mej le tsw tsaug luas tshev. Kev moog nrug luas twv lij moog twv txheej. Mej ntshe tas nyaj txag yuav lug tsheej hnaab nua. Kuas ntshe yuav kobfuam ⁸ moog tsheej paab. Mej ntshe tas nyaj txag yuav lug tsheej sev nua. Kuas ntshe yuav kobfuam moog tsheej tsev. Mej muab mej nam mej txwv tug chis chim nyaj ⁸ kaw nkaus tuaj moog nruab hnaas. Cais mej tug chis chim nyaj le txawj hlaav. Mej muab mej nam mej txwv tug chis chim nyaj kaw nkaus tuaj moog nruab hub. Mej tug chis chim nyaj le txawj hluv. Mej le noj tsw taag swv tsw txug. (Phaab 212)

⁹ Nws nyob cais luas tub moog suav yij. Nws tsw xob nrug luas tub moog suav yij ais. Luas tub moog suav cuab. Nws tsw xob nrug luas tub moog suav cuab. ⁹ Luas tub moog plhob vaaj tua cuab thawj nyawj lawm muas. ⁹ Nws tsw xob nrug luas tub plhob vaaj tua cuab thawj nyawj lawm muas Luas tub suaj zeej faam huv. ⁹ Los nws tsw xob nrug luas tub suaj zeej faam huv ais. Yog tsw noj nam tsw noj txwv lus, rua moog ua tub yij hom xwm ⁹ hluv ua kooj zag kaab qos zaum, ⁹ quaj xwv qos nqab sau tug ntsws tsaa ais. Nyob tsaam nws nyuas tub nyuas kiv poob tuab qos ntsoog rua sau peb tub Moob neejtsaa tug ntsws teev ais, tsaam nws qos ncij dlaab poob ntse luab qos tshuav rua sau nam Maab nam Suav tug hnay ntaaj ais. (Phaab 210)

¹⁰ Mej puab nyuas hluas tub coj hluas ntshais. Hluas tub coj hluas nraug. Mej hnoog teej laag tub has xaiv eb has. Mej tsw xob coj luas puj luas sev moog nyob rua lawm tej yaag kev. Luas tub luas tsoog paub cais luas muaj tau ua mej quaj xwv qos nqab taam tau luj hlv qos hnee tuaj maag hluas teg.

Mej puab nyuas hluas tub coj hluas ntshais. Hluas tub coj hluas nraug. Mej hnoog teej laag tub has xaiv eb has. Mej tsw xob coj luas puj luas sev luas tub luas tsoog nyob rua lawm tej yaag kaab. Luas tub luas tsoog paub cais luas muaj tau ua mej quaj xwv qos nqab taam tau le kws luj hlv¹⁰ qos hnee tuaj maag hluas npaab.

Mej puab nyuas hluas tub coj hluas nraug. Hluas tub coj hluas ntshais. Laj yuas le sw¹⁰ ais tsw yog mej lub chaw moog cog txob.¹⁰ Teb yuas qos laj ais tsw yog mej lub chaw nyob huas. Teb yuas qos laj tsw yog mej lub chaw moog tseb txhuv.¹⁰ Laj yuas le sw tsw yog mej lub chaw thuv ais.

Mej tsw xob coj luas tub luas tsoog moog nyob rov nruab tai. Luas puj luas sev muab tau cais luas muaj tau ua mej qos khaub hlaab khaub tsho ndluag ua cuaj dlaig. Mej tsw xob coj luas tub luas tsoog moog nyob rua huv txaa ais. Luas puj luas sev muab tau cais luas muaj tau ua mej qos khaub tab khaub tsho ndluag ua cuaj dlaag.

Mej puab nyuas hluas tub coj hluas ntshais. Hluas tub coj hluas nraug. Mej tsw xob coj luas puj luas sev. Luas tub luas tsoog moog nyob rov nruab nraug Luas tub luas tsoog coj sab heev rov muab tau cais luas muaj tau ua mej qos khaub hlaab khaub tsho ndluag ua cuaj dlaag. Ais mej tsw xob coj luas puj luas sev luas tub luas tsoog moog nyob rov nruab tsuag. Luas tub luas tsoog coj sab heev rov muab tau cais luas muaj tau ua mej qos khaub hlaab khaub tsho ndluag ua cuaj txuas ais. (Phaab 119)

¹¹ Kuv lug lawm cais kuv tseg tau kuv puaj ku teg qos voom rua qaab teb. Puaj ku teg qos voom lwj qos tsug moog tuaj ncib ais. Tub nraug ntsuag khaws tsw tau los tseg. Tub nraug ntsuag khaws lau cais rua coj moog ua qoob qos tshu moog puv toj. Ais ua tsw tau los tseg, ua tau cais rua coj moog pub Kwv pub Tij noj ais. Kuv lug lawm cais kuv tseg tau kuv puaj ku teg qos voom tuaj rua nrau ntsaa. Kuv puaj ku teg qos voom lwj qos tsug tuaj moog ncib dlaag. Ntxhais muam nkauj ntsuag khaws tsw tau los tseg. Ntxhais muam nkauj ntsuag khaws tau cais rua coj moog ua roog qos lag tuaj moog puv haav. Ais ua tsw tau los tseg, ua tau cais rua coj moog pub vev pub ncaug hnaav ais. (Phaab 214)

¹² Nws laug rua tsaa ncauj tsaa lus rov lug teb, tas yog kuv leej qos laug cais rua tsau yuam Ntxwjnyoog nam nkawm khaus ntuag, rua caij yuam Ntxwjnyoog tus nees kws txaij kws nraug¹² nees tu hlua. Yog kuv leej qos laug cais rua tsau yuam Ntxwjnyoognam nkawm khaus nyaab, rua caij yuam Ntxwjnyoog tus nees kws txaij kws nraug nees dlais qhaab. Kuv le lug taug qos nraim Ntxwjnyoog txuj nyuas kev hluv. Kuv hnovaab qhuab lawm moog kuv tub. Kuv le lug taug qos nraim Ntxwjnyoog txuj moog kev thaiv. Ais kuv hnovaab qhuab lawm moog kuv Ntxhais. Tub nraug ntsuag nyob tsw tim quaj. Ais ntxhais muam nkauj ntsuag nyob tsw tim nyav. Tub nraug ntsuag tsw tim txoj. Huas ntxhais muam nkauj ntsuag nyob tsw tim nrhav ais. Thaud kuv lug lawm cais kuv tseg tau kuv puaj ku teg qos voom tuaj rua nrau roob. Ais tub nraug ntsuag rua coj moog ua qoob qos zoj moog puv toj. Ais ua tau noj moog tau haus cais rua coj moog pub kwv pub tij noj ais. Thaud kuv lug lawm cais kuv tseg tau kuv puaj ku teg qos voom tuaj rua nrau ntsaa.¹² Huas ntxhais nkauj ntsuag rua coj moog ua tsoog qos lag tuaj moog puv haav. Ais ua tau noj moog tau hnaav cais rua coj moog pub vev pub ncaug hnaav huas. Tub nraug ntsuag tsw tim moog ua lub nyuas luaj qoob moog tsw ntshua, nyob tsaam ntswv cais yuav moog ua nam naag nam noog lub chaw xuum huas. Tub nraug ntsuag tsw tim moog ua lub nyuas luaj qoob moog tsw tav, ais nyob tsaam ntswv caisyuav moog ua nam naag nam tsuag lub chaw nrhav huas. Ntxhais muam nkauj ntsuag tsw tim moog ua maaj ntuag ntsaws qhov tsev, nyob tsaam ntswv cais maaj ntuag moog ua moj tswg¹² zeg huas. Ntxhais muam nkauj ntsuag tsw tim moog ua maaj ntuag ntsaws qhov ntsaa, nyob tsaam ntswv cais maaj ntuag moog ua moj tswg laa. (Phaab 217)

¹³ Mej muab mej txwv nyuj qos pwm tua nqhaa nkauj. Npua ntsaaq qos qawg tua nqhaa thaiv. Mej cais mej las mej tua rua mej nam kws mej txwv. Mej nam mej txwv cais rua yog tau tug nyuas paa chij chim nrug luas hlawv.¹³ Ais nqaj cais nchuav qos thwv ua tsaab xaab le xwm, nqaj moog ntshuag cawv. Mej muab mej txwv nyuj qos pwm tua nqhaa nkauj. Npua ntsaaq qos qawg tua

Mej nam npua suab lawm nam npua tub. Nam npua rua moog tu lawm nam npua tub, rua lawm toj peg toj moog xub suab, tu tau cuaj lug puav leej qos quab. Ais mej rua ua tuab qos zoo moog tu hlub. Ais le rua muaj lawm ib nkawm nyuas npua txaij npua moog quab ntsuab. Mej rua coj lug tsaa tub tij hab tub kwv meb lub nyuas teej cuab.

Mej nam npua suab lawm nam npua tub. Nam npua rua moog tu lawm nam npua tub, rua lawm toj peg toj moog xub suab, tu tau cuaj tug puav leej qos quab. Ais mej rua ua tuab qos zoo moog tu hlub. Ais le rua muaj lawm nam moog ib nkawm nyuas npua txaij npua dlawb teg. Mej rua coj lug tsaa tub tij hab tub kwv meb lub nyuas leej yig.

Ais mej rua tu tuab qos zoo moog tu hlub. Ais rua muaj lawm nam moog ib nkawm nyuas npua txaij npua dlawb yig. Mej rua coj lug txhaws lawm nws laug tswv nuj moog tswv nqe ais. Mej rua tu tuab qos zoo moog tu hlub. Ais rua muaj lawm nam moog ib nkawm nyuas npua txaij npua dlawb teg. Mej le muab coj lug dlawb lawm nws laug lub le kauj le.

Mej rua tu tuab qos zoo moog tu hlub. Ais rua muaj lawm nām moog ib nkawm nyuas npua txaij npua dlawb plaab. Ais mej le muab coj lug dlawb lawm nws laug lub le kauj vaab. Le coj moog txawb lawm tuab qos nlawg. Nws laug tug nyuas ntsui maag qos plic le tswv dlim tuab qos plawg, nci qos hlo moog txug Nyawj vaaj yeeb rov tim nraag.

Nws laug yuav tsais luj qos leeg moog txh ntshws ua tus nyuas npauj kaab qos ntixws quaj xwv qos nqab, tsaws ntsoog tuaj tug ntsws cab. Ais mej ntswjigig¹³ cav tsw paub, cais mej xaav ntshe tas yog nam kaab nyuas noog quaj moog txhua npoj. Nua kuas cav tsw yog, ntshe yuav yog mej nam mej txwv yuav lug ua mej lub nyuas chaw teej chaw tug chaw ntswm sab ais.

Txug rau hli ntuj xub yuav tsaus. Ais nws laug yuav moog pw puag teg puag taw ndlub tuab le zauj. Ais tawm plawg xyaa hli yim ntuj moog xub tshab. Cais nws laug yuav plhig hlo tug nyuas npauj kaab qos ntxws quaj xwv qos nqab tuaj rua nrau toj. A is mej ntxwjgig cav tsw paub, cais mej xaav ntshe tas yog nam kaab nyuas noog quaj moog txhua npoj. Nua kuas cav tsw yog, ntshe yuav yog me nam mej bwxv yuav lug ua tau mej lub nyuas chaw teej chaw tug, chaw ua noj.

Nws laug ntxwjig ceeb tuag dlua. Tus nyuas ntsuj maag dluab qos xyw nci qos hlo rua Nyawj vaaj yeeb yeeb tuam teem, kev tshaav moog ntuj qhua ais. Nws laug ntxwjig ceeb tuag nthi. Tus nyuas ntsuj maag dluab qos xyw nci qos hlo peg Nyawj vaaj yeeb tuam teem, kev tshaav moog ntuj ci ais. (Phaab 245)

¹⁴ บ้านห้วยกว้าง อำเภอหางดง, บ้านแม่สาใหม่, บ้านหนองหอยใหม่ อำเภอแมริม, บ้านผาปูน อำเภอแม่แตง, บ้านแม่ตะละ อำเภอสะเมิง และบ้านห้วยหอย อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

¹⁵ Mej puab nyuas hluas tub coj hluas nraug, hluas tub coj hluas ntshais. Laj yuas le s tsw yog mej lub chaw moog cog txob. Teb yuas qos laj tsw yog mej lub chaw nyob. Teb yuas qos laj tsw yog mej lub chaw moog tseb txhuv. Laj yuas le sw tsw yog mej lub chaw thuv.

¹⁵ Mei Nam mei Txwv cais rua fei xuv xaa xuv le nuav rovqaab lug xwb nua mua mei npojtxoog tsev xyomcuab.

¹⁷ Tsw noj nam noj txwv zaaj lug kub, mas thaj le coj qos sav dlev moog tu taag rua haav toj tub, tseg qos puj tub se nyob tom qaab, thaj tsw muaj leejtwg hlub.

¹⁸ Nws laug rua tas meb rov qaab moog cais
meb rua coi xuv rua kuv tub xaa xuv rua kuv kiv ais

2. Nws nyob cais luas tub moog suav yii

tsw xob nrug luas tub

moog suav yij ais

Luas tub moog xuav cua

tsw xob nrug luas tub

moog xuav cua

Luas tub moog plhob vaaj tua cua

thawj nyawj lawm muas

los nws tsw xob nrug luas tub

plhob vaaj tua cua

thawj nyawj lawm muas

Luas tub suaj zeej faam huv

los tsw xob nrug luas tub

suaj zeej faam huv ais

3. Yog tsw noj Nam

tsw noj Txwv lus

rua moog ua tub yij hom xwm hluab

ua kooj zag kaab qos zaum

quaj xwv qos nqab

sau tug ntsws tsaaj ais

Nyob tsaam nws nyuas tub nyuas kiv

poob luab qos ntsoog

rua sau peb tub Hmoob Neejtsaa

tug ntsws teev ais

tsaam nws qos ncijdaab

poob ntse luab qos ntshuas

rua sau nam Maab nam Suav

tug hnav ntaaj

puaj ku teg qos voom

tseg muaj tuaj rua qaab teb

Tub-Ntxhais khaws tsw tau cais tseg

Tub-Ntxhais khaws tau cais

rua coj moog ua qoob qos tshu moog puv toj

Ais ua tsw tau los tseg

ua tau los rua coj moog pub kwv pub tij noj

Puaj ku teg qos voom xam tsw lwj

qos tsug moog tuaj ncib

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. 2548. **สื่อพื้นบ้าน: เพื่อการพัฒนาภาพรวมจากงานวิจัย**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ประสิทธิ์ ลิปรีชา. 2548. **พี่น้องม้งเทิดไท้พระมหาราชินี**. เอกสารเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถในวโรกาสที่ทรงเจริญพระชนมายุ 72 พรรษา 12 สิงหาคม 2547.
- อดุลย์ ดวงดีวิรัตน์ และคณะ. 2547. **โครงการ “แนวทางการเสริมสร้างและพัฒนาบทบาทของสื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาชุมชน”** รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อะภัย วาณิชประดิษฐ์. 2548. **ถือดิ: พลวัตของพิธีกรรมและประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชุมชนม้ง**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เสนอสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- Lemoine, Jacques. 1983. *Kr'ua Ke (Showing the way) A Hmong Initiation of The Dead*. Bang Kok: PANDORA.
- Lwm Thoj, 2550. *TXWV XAIV: COV ZAAJ RAWX TXHEEJ TXHEEM*. Luag haujlwm tshawb nrhav kev txheeb khaws thab kawm txwv xaiv coj lug swv ua neej, tau txais peev nyaj txag kev tshawb nrhav lug ntawm The Thailand Research Fund-TRF. Luam thawj zag rua nub tim 23 lub 3 hli xyoo 2550.
- Tsimmeej Yaaj, 2006. *Kawm Ntawv Moob Phoo I (Hong Primer Book I)*. Luam tawm huv Ameslikas tebchaws.
- Tub Ntxawg Lispajlaum. 1996. (Tou Ger Lee) *Dab neeg hais txog lub ntuj lub teb*. Hmong American Journal Minnesota U-S-A. Minnesota: Hmong American Journal, Kao Lee.
- Yaj Vam Thaiv, 1986. *Kab Kev Pam tuam: cov zaj*. Koom Hxaum Hmoob txuj sib qhia los (Association Patrimoine Culturel Hmong) nyob Guyane Francaise.

ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

1. นายจุฬลิต ช่ง (Tsujiwlm Xyooj)	บ้านแม่สาหน่อย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่
2. นายบล้ำทอ ช่ง (Nplajthoj Xyooj)	บ้านแม่สาหน่อย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่
3. นายจั่งกัวะ หาง (Txoojkuam Haam)	บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่
4. นายไชต้ง ฅ่อ (Nchavttooj Thoj)	บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่
5. นายไสหลิต ฅ่อ (Xaivlwlm Thoj)	บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่
6. นายจ้งเจ้ง ฅ่อ (Ntxoovceeb Thoj)	บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่
7. นายหวังป้อ ย่าง (Vaampov Yaaj)	บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่
8. นายไจ่เถะ ย่าง (Nraimthem Yaaj)	บ้านแม่ตะละ ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่
9. นายเหนาะมี ฅ่อ (Nomfwlm Thoj)	บ้านห้วยหอย ตำบลแม่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
10. นายจื่อเจ้ง ฅ่อ (Txwjceeb Thoj)	บ้านห้วยหอย ตำบลแม่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
11. นายไจ่หม่าง ฅ่อ (Caivmaas Thoj)	บ้านห้วยหอย ตำบลแม่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
12. นายจุ้ไหม จ้าว (Tsujaiv Tsom)	บ้านปางอุ๋ง ตำบลแม่ศึก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
13. นายหล้าหน่าง แฮ้อ (Lajnaas Hawj)	บ้านปางอุ๋ง ตำบลแม่ศึก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
14. นายจ้าวไซ ฅ่อ (Txajinchai Thoj)	บ้านห้วยกว๊าน ตำบลบ้านปาง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ภาคผนวก

ก. นิทานว่าด้วยกำเนิดบทกลอนสี่ไร

LUG NTSUAG TXWV XAIV

Tus has: Xwbfwb Caivmaas Thoj

Lub 7 hli ntuj xyoo 2549

Nyob zoo nam txwv kwv tij neej tsaa Moob suavdlawg. Ntawm nua yog yuav pav txuj keeb yaws puam, hov ntawm peb Moob chiv keeb fuam yuaj tswm nplajteb tuabneeg. Hov ntawm peb tej lus txaj lus ntsuag, txaj saub kev seev, zaaj tshoob txwv xaiv. Txhua yaam txhua tsaav, kev dlaab kev qhuas. Puavleej muaj povthawj has tseemceeb hov ntawm keeb kwm tswm nplajteb tuabneeg. Has tsawg los yeej suavdlawg paub ntau lawm.

Has tas peb tshwm swm lug ua nplajteb tuabneeg hov ntawm nua, xaav tas yuav tsw tsawg dlhau hov ntawm 2-3 zag lug lawm. Hov ntawm nua, mas ruas yog muab povthawj has hov ntawm kws zag 2 yuav lug moog txuas rua zag 3. Kev tswm nplajteb tuabneeg, yuav tswm le caag, yuav pav tau yaam puav, yuav has tsw tau ntawg, has tsw tau txhua npaum le caag. Kuas yog yuav has lawv le kws peb puj koob yawm txwv tej lus zaaj lus ntsuag, kws ib txheej has lug rua ib txheej, ib tam has lug rua tim tam. Yog has tau ntau ntsawg npaum le caag los. Tej kws paub paub, thov rua has txhaab ntawv rua. Tej kws tsw paub los rua khaws koj moog ua kev kawm kev paub rua tej nyuas tub nyuas kiv tomqaab, rua koj moog ntsuag, koj moog hnoog.

Peb Moob tshwm swm tej zaaj tej haiv, tej txaj saub kev seev, av..kws peb tej kev dlaab kev qhua. Puavleej muaj povthawj tseebceeb rua hov ntawm nua. Kuas ib lub swjhawm hov ntawm nua, tsw muaj peevxwm kws yuav has tau txhua yaam txhua tsaav. Rua yog pev tau yaam puav, tus puav, qho ntsawv rua hov ntawm nua. Has tsawg nyab suavdlawg yeej paub ntau lawm. Suavdlawg hnoog tau hov ntawm nua.

Av...thaud ub peb Moob tshwm swm lug nyob rua nplajteb tuabneeg zag 2 yuav moog txuas rua zag 3 los yog zag kawm tomqaab hov ntawm nua, kws naj hnuv hov ntawm nua.

Mas thaum ub, tej tuabneeg txawj tuabneeg ntse muaj fijchim tswvyim. Koj txawj koj, kuv txawj kuv, tsw yog moog kawm qhovtwg lug, yog ntuj xeeb teb xeeb, yog cim xeeb tsheej tsw yog kawm tsheej. Mas koj paub koj swv koj, kuv paub kuv swv kuv. Mas tsw muaj tus qha los yeej tsw muaj tus kawm. Mas xam le koj tus tswvyim le hov ntawm nua. Mas xam koj peb haiv tuabneeg

nplajteb. Mas tau tswm taag los rov qaab pluj, pluj taag rov qaab tswm. Xaav tas yuav tswm tsw tsawg dlhau hov ntawm 3 zag los yog tsw tsawg dlhau hov ntawm 2 zag. Mas hov ntawm nua yuav pav txug ib yaam qho mivntswv hov ntawm nua.

Thaum ub...muaj 3 tus tuabneeg, muaj fijchim, yuav lug moog ua plaub ua ntug. 3-4 tus tuabneeg yuav moog ua plaub ua ntug, kws yuav tshwm swm lug rua peb ua lus zaaj lus ntsuag, ua lus txaj lus ntsuag, ua zaaj ua haiv, has moog txug rua naj hnuv hov ntawm nua. Yog ib rooj plaub ntug ua nplajteb moog nto qaum ntuj, qaum ntuj rov lug rua nplajteb. Ua moog ua lug, ua rua peb tau tswm tej lus ntawm nuav, rua naj hnuv ntawm nua. Muab pevntxwv yaampuav rua hov ntawm nua.

3 tus tuabneeg le kws has ntaw. Tus 1 yog "Faaj Tim Tuam Vaaj," tus 2 yog "Yaaj Los Xeeb Xeeb," tus 3 yog "Lwm Vaaj Huj, " tus 4 yog "Hej Lej Pov Sws Txaam."

4 tus tuabneeg nuav. Muaj ib hnuv ces Faaj Tim Tuam Vaaj nws haus cawv xeeb. Ces muaj puab 4 tus tuabneeg swb thaam, swb thaam moog swb thaam lug. As..Yaaj Los Xeeb Xeeb yog ib tus tuabneeg kws nws txawj xaam swjhawm, xaam hnoobnyoog, xaam ib puas yaam tsaav. Yaam twg yuav tshwm tawm tuaj, nws yeej paub uantej lawm. Lwm Vaaj Huj yog ib tus tuabneeg muaj dlaag muaj zug, muaj txuj ci tswvyim, yuav muab tub ntuj lub teb ntseev le caag. Nws muaj peevxwm ntseev tau. Faaj Tim Tuam Vaaj, nws yog ib tus tuabneeg muaj fijchim luj, ntuj tso lug, ntuj xeeb teb xeeb, muaj txuj ci tswvyim. Tuabneeg nplajteb leejtwg los puavleej thaj. Hej Lej Pov Sws Txaam yog ib tus tuabneeg muaj peevxwm, txawj nttag txawj dleev, nttag tau tuabneeg sab phem ua tau tuabneeg sab zoo, tuabneeg sab nkaus ua tuabneeg ncaaj tau, txawj nttag tau txhua yaam txhua tsaav.

Hej Pov Sws Txaam mas nws muaj 9 tus qospuj. Mas leejtwg los yeej qhuas nws, nyob lub rooj twg los leejtwg moog nrug nws thaam tas "koj yog ib tus muaj 9 tus qospuj nua, yog le caag? Koj xaav le caag yuav muaj 9 tus qospuj? Muaj 9 tus xwb kuj txaus lawm. Koj yuav yuav ntswv lawm hab los tsw yuav, yuav yuav tus 10 txuas ntswv lawm hab los tsw yuav? Tus 10 yuav tsw yuav lawm los kaj?"

Hej Lej Pov Sws Txaam, "Haub! 9 tus tsw txaus, tseem yuav yuav 10 tus hab." Tes Yaaj Los Xee Xee xaam tsuag tsuag tas "Aub! Hej Lej Pov Sws Txaam, 9 tus xwb mas txaus, yog koj

hajtseem yuav 10 tus hab mas, tsw yog neej le lau, dlaab xwb lau." Hej Lej Pov Sws Txaam, "Wv..yog le, dlaab kuj yuav hab." Nua tes. Puav sws thaam moog sws thaam lug.

Ces Lwm Vaaj Huj txawm thom Yaaj Los Xee Xee tas "Yaaj Los Xee Xee, koj nim yog ib tuabneeg txawj xaam hnoobnyoog, xaam swjhawm mas. koj swm xaam saib xyoo nuav toj sab yuav lug naag los chaw qeg yauv lug naag? Toj sab yuav tshaav ntuj los chaw qeg yuav tshaav ntuj?" Tes Yaaj Los Xee Xee, nws xaam hnoobnyoog piskag. Nws has tas "auj! Xyoo nuav mas, chaw qeg yuav tshaav lawm 3 feeb ntuj, toj sab yuav lug lawm 3 feeb naag." Nua tes puab txawm swb faib kev, nyag moog nyag taag le lawm.

Tes ib xyoo dlhau lug. Faaj Tim Tuam Vaaj, nws noj tsab noj txhus. Ces puab rov qaab tuaj swb ntswb. Ces Yaaj Los Xee Xee hab Faaj Tim Tuam Vaaj, Lwm Vaaj Huj, Hej Lej Pov Sws Txaam. Puab rov qaab swb thaam swb thaam. Ces Hej Lej Pov Sws Txaam hab Faam Tim Tuam Vaaj ob tus has tas "Auv! Yaaj Los Xee Xee, av..tseb nua koj nim has tas chaw qeg yuav lug lawm 3 feeb naag, toj sab yuav tshaav lawm 3 feeb ntuj nua, caag tsw ua le koj has? Xyoo nuav mas chaw qeg tshaav lawm 3 feeb ntuj, toj sab lug lawm 3 feeb naag. Chaw qeg mas tshaav tshaav ntuj, laj a tsw muaj dlej lag ua laj, nplej lag tuag taag. Pejxeem fuabfwm tshaib noj tshaib haus. Av luaj tawg npleb, nam maum nyuj qhuav poob rua huv tuab tawm tsw tau le es. Yaaj Los Xee Xee, ais koj xaam hnoobnyoog le caag?"

Yaaj Los Xee Xee rov qaab muab xaam, tas "auv! Tim Lwm Vaaj Huj xwb los mas. Av..kuv has mas tuab yog. Lwm Vaaj Huj moog muab fuabcua tig lawm los sas, muab tig lawm mas xam le tsw lawv le kuv has" nua tes. Yaaj Los Xee Xee has tas "Lwm Vaaj Huj, koj mas muab tig ua rua kuv poob ntsej poob muag. Kuv has tsw ua le kuv has lawm, yog koj muab lub swjhawm tig, muab lub hnoobnyoog tig, muab fuabcua tig. Mas xam tsw lawv le kuv has lawm, ua rua kuv poob ntsej poob muag, poob suab poob npe. Ua le nuav mas tsw txaus kuv sab. Koj tsw zoo saas, 3 hnuv thawj saam tomntej nuav mas, kuas Hej Lej Pov Sws Txaam tuaj muab koj tua xwb."

Tes auj! Lwm Vaaj Huj poob sab ntsho. Lwm Vaaj Huj ntshai lauj! Puab noj nqaj haus cawv taag, nyag rov qaab lawm dlhau tes. Lwm Vaaj Huj txawm rov moog thov yawm Faaj Tim Tuam Vaaj has tas "Aub! Faaj Tim au...Yaaj Los Xee Xee yuav kuas Hej Lej Pov Sws Txaam tuaj tua kuv. Kuv ntshai taag hww mas, av....thov koj txwv fuabtais. Koj has le caag, kuv yuav le ntawd. Thov koj has rua Hej Lej Pov Sws Txaam hab Yaaj Los Xee Xee ob tus tsw xob tuaj tua kuv lauj." Faaj Tim Tuam

Vaaj has tas "ab! Kuv tsw fem yuav pov koj. Vem yog koj ua tsw ncaaj, koj ua tsw yog lawm. Kuv tsw fem pov tau koj." Lwm Vaaj Huj, "koj tsw ntshai le, koj pov mas kuv yuav muab 360 nyaj txag rua koj." "aub! Nyaj txag kuv tsw yuav le hab laub, Faaj Tim mas nyaj txag muaj ntau, Faaj Tim mas tsw yuav nyaj." "auv! Yog le, koj tsw yuav nyaj mas muab nyuj muab nees rua koj." Faaj Tim, "aub! Nyuj nees kuv kuj tsw yuav le hab lau, nyuj nees kuv muaj ntau." "auv! Yog le, kuv muab laj a teb chaw rua koj." "auv! Laj a tebchaws, nplajteb tuabneeg yog kuv le tebchaws xwb. Kuv tsw yuav." "ab! Yog le mas muab kuv lub pov caj sa nuav rua koj" nua los. Faaj Tim, "aub! Kuv txuj hmoo tam tsw taug, kuv tsw yuav. Kuv tsw pov koj."

Tes Lwm Vaaj Huj thov thov laub! Thov thov thov tes. Fuabtais laaj taab taag hwn lau. Thov thov tes, fuabtais tsaug tsaug zug. Tes fuabtais ib nyuas ncaws hau nuav tes. Lwm Vaaj Huj txawm tas yog Fuabtais kaam, txawm muab lub pov caj sa tso rua hov ntawm Faaj Tim xubndlag. Tes Lwm Vaaj Huj lawm tsev lawm. Ib plag Faaj Tim sawv lug tes. Faaj Tim has tas "ev! Tub maab tub qhe. Ua le caag, kuv tuab tsw tau yeem, Lwm Vaaj Huj txawm muab lub nam pov caj sa ca rua hov ntawm nuav. Kuv tuab tas kuv tsw yuav." Tub maab tub qhe tas "ab! Txwv Faaj Tim, ntshe yog koj tsaug tsaug zug, ais koj ncaws, ais Lwm Vaaj Huj txawm xaav tas koj yeem lawm xam le muab rua koj." Faaj Tim tas "ab yog le, muab khaws ca. Ib hnuab Lwm Vaaj Huj tuaj maam le nqaa rov qaab moog" nua tes. Faaj Tim txawm ca le muab ca.

3 hnuab thawj saam tes Hej Lej Pov Sws Txaam txawm nqeg qos dlhua tuaj yuav moog av...tua Lwm Vaaj Huj lauj. Tes aub..Faaj Tim pum dlheev, ua caag Hej Lej Pov Sws Txaam tuab tuaj qos tshua, yuav moog tua Lwm Vaaj Huj. Fuab Tais, "aub! Tub maab tub qhe, hu Hej Lej Pov Sws Txaa lug su ib plag haus kaab luam yeeb tsaiv le moog." Hej Lej Pov Sws Txaam, "aub! Kuv tsw ntshai. Txwv Faaj Tim, kuv muaj kev yuav rawm kev. Mej muaj dlaagnum los mej ua rua, kuv yuav rawm maaj ke os." "Tsw ntshai mas, Hej Lej Pov Sws Txaam, zoo tuabneeg xam le hu sav, lug ib plag, haus kaab luam yeeb tsaiv le moog."

Ces eb...hu Hej Lej Pov Sws Txaam lug. Faaj Tim, "tus maab tus qhe nqug rooj rua, muab nqaj muab caŵv lug rua, muab phaij muab pov coj lug rua peb twv." Faaj Tim mas nws ntaus tswvyim has tas ua rua kuas Hej Lej Pov Sws Txaam taabkaum lub swjhawm, rua kuas nws moog tsw tau, dlhau lub swjhawm ces nws yuav moog tua tsw tau Lwm Vaaj Huj, tes nyab dlhau. Ces xam le ua le ntawd.

Ces Hej Lej Pov Sws Txaam nyaaj qos lag, "aj! Yog Fuabtais yuav muab nws ua rua kuas taabkaum ais dlhau lub swjhaum, moog tua tsw tau, ces Yaaj Los Xee Xee yuav ntshev Hej Lej Pov Sws Txaam hab lauj." Ces Hej Lej Pov Sws Txaam lub cev moog nrug puab noj nqaj haus cawv, noj noj ces nws txawm nyo tshws rua huv qaab rooj, dlaim phaij poob tsoog qaab rooj, nws nyo tshw qaab rooj khaws dlaim phaij tes. As...Hej Lej Pov Sws Txaam txawm tsaug zug ncaws qos ntswg rua huv qaab rooj lawm tes. Faam Tim hasm "tub maab tub qhe, khu chaw, muab Hej Lej Pov Sws Txaam raws coj moog pw." Tes khu chaw rua, tub maab tub qhe muab Hej Lej Pov Sws txaam raws coj moog pw. Pw pw ib plag tes, Hej Lej Pov Sws Txaam txug sav nto fw tag tag tes. Faaj Tim tas "ab! Tub maab tub qhe, muab kuv tsaab ntxuam moog ntxuam 3 ntxuam rua saib. Caag Hej Lej Pov Sws Txaam yuav kub ua luaj, ais yuav txug sav ua luaj."

Muab Faibtais tsaab ntxuam txaij ntxuam ntsaug moog ntxuam 3 ntxuag rua. ces auj! Ua tau 3 paab zeej muag peeb muas moog paab Hej Lej Pov Sws Ntxaam moog tua Lwm Vaaj Huj lawm hab lauj.

Hej Lej Pov Sws Txaam, nws tsaug tsaug zug, tswm dlheev sawv tseeg, su qos cuas, "Hauj! Caag yuav khwv taag ua luaj, tuab yuav tua tsw tau Lwm Vaaj Huj tuab tag le." Fuabtais Faaj Tim, "aub! Hej Lej Pov Sws Txaam, koj pw tsaugzug ntawm kov, koj txawm moog tua tau Lwm Vaaj Huj los?" "Moog tua tau lawm los mas. Mej tsw ntseeg, moog saib tom rooj loog saib maj, tuab tua yuav tsw tau tuab tag. Auj! Swjhawm yau hwv, Faaj Tim tseem tso tau 3 paab peeb zeej peeb muas tuaj paab kuv hab. Kuv xam tua tau lawm." Tes Fuabtais, "auv! Kuv muab tsaab ntxuam 3 ntxuam rua koj xwb, txawm ua tau 3 paab peeb zeej peeb muas tuaj lawm los." "ua le los mas" nua tes.

Auj! Lwj Vaaj Huj tuag tes. Nws moog hnug rua yawm Nyoog laug tes. Tes Nyoog laug tso qos tshab tuaj tshuaj lauj. Qos tshab yuav hu Faaj Tim Tuam Vaaj hab Yaaj Los Xee Xee hab Hej Lej Pov Sws Txaam puab moog has plaub lawm qaum ntuj lauj. Ces Hej Lej Pov Sws Txaam has Yaaj Los Xee Xee tes ob tus feeb taug yaab feeb taug yeeb. Ob tus yaaj los moog tau, yeeb los moog tau. Yawm Faaj Tim Tuam Vaaj tes nws feeb tsw taug yaaj feeb tsw taug yeeb. Tes auj! Hej Lej Pov Sws Txaam hab Yaaj Los Xee Xee ob tus tas "peb moog lawm ces, Faaj Tim yuav tuag ov. Tes mej tub maab tub qhe maub Faaj Tij zwm xaab zoo zoo le ais, nyob ntawm lub xaab zuv zoo zoo le, tsw xob pub leejtwg lug kov le. Faaj Tim Tuam Vaaj xam le rov qaab lug tau nawj." Tes puab moog lawm.

Puab moog moog txug auv...Ntxwj qos nyoog teb, yawm qos nyoog chaw, txug rua Ntxwj nyoog lub rooj kab rooj loog txav txwm plaub ntug. Tes puab moog sws caav plaub lauj. Caav tes, caav caav caav tes. Yawm Nyoog muab txav txwm tas "yog le kov nua mas, yog Faaj Tim koj yuav Lwm Vaaj Huj lub pov caj sa lawm ais. Koj tsw pov nws los mas. Koj yuav tau them nyaj them kub rua nws." "Yog le, yuav them npaum twg?" "them 360 laag nyaj rua Lwm Vaaj Huj mas kev xam taag." Vaaj Tim Tuam Vaaj has tas "yog le, kuv yuav muab nyaj twg tuaj moog them? Kuv nyob nplajteb tuabneeg, noj yaaj ceeb qhau, haus yaaj ceeb dleg ais. Kuv tuaj nuav, kuv tuaj lub cev qhuav qhuav nuav es. Lub cev kuv tuab coj tsw tau tuaj, kuv rua yog tuaj tus ntsuj maag qos plig moog dluab qos xyw xwb ais. Kuv yuav muab nyaj txag qhovtwg moog them Lwm Vaaj Huj?"

Tes yawm Nyoog laug tas "koj tsw paub le, yog le Yaaj Los Xee Xee, koj lug tom nuav kuv has rua koj." Hu piskag Yaaj Los Xee Xee moog, ntxhw piskag rua Yaaj Los Xee Xee. "ua caag Faaj Tim Tuam Vaaj yuav tsw nkaag sab yuav tsw paub le, koj has rua nws. Nqaum ntuj le nyaj txag tes yog nplajteb le nyaj txag xyaab ntawv xwb les. Av..txais peb le qaum ntuj nuav them rua kuj tau, ais rov qaab moog txug nplajteb tes nws le maam muab xyaab muab ntawv hlawv coj tuaj them kuj tau laub" has le nuav rua nws. Tes Yaaj Los Xee Xee le lug has kag taw kag rua Faaj Tim Tuam Vaaj tas "Faaj Tim as, koj xob txhawj. Yawm Nyoog tas qaum ntuj le nyaj txag tes yog peb nplajteb le nyaj txag xyaab ntawv xwb nua los sas. Rov qaab moog le maam muab nyaj txag xyaab ntawv hlawv coj tuaj paj xwb, tau nua los mas." "yog le hov nua mas, aj! Yuav yuav nua los kuj them loj." Tes auj txais yawm Nyoog laug le nyaj txag xyaab ntawv rua Lwm Vaaj Huj tes Lwm Vaaj Huj moog thawj thab lawm.

Tes puab nyob nyob nyob. Tes puab yuav rov qaab lug lauj. Tes cov nam nkauj cuab cua nkauj qaum ntuj nyam nyam puab lauj. Tes Vaaj Tim Tuam Vaaj hab Yaaj Los Xee Xee ob tus tas "awj! Eb ib leeg 1 tus qospuj xwb mas, yog eb tsw yuav lawm. Yog eb yuav tes eb yeej yuav lawm. Eb yeej tsw yuav ua qospuj lawm. Yog le mas Hej Lej Pov Sws Txaam, koj yauv 9 tus qospuj. Koj tseem naj hnuv has tas koj tseem yuav yuav 10 tus hab nua mas, yuav yuav kuj yuav los mas?" Hej Lej Pov Sws Txaam teb tas "auv! Av..Yaaj Los Xee Xee tuab tas tus thij 10 yog dlaab xwb nua, ntshe yuav yog tus nuav laub." Ces Hej Lej Pov Sws Txaam txawm yuav nam puj dlaab tes muab coj lug laub.

Tes puab txawm lug txug tom rooj loog tes. Tes puab lug txug rua toj maab dlib dlawm maab taub tes, pum nyuas taub nyuas dlib auv...txw pawg qos lug. Kws u...Hej Lej Pov Sws Txaam hab Yaaj Los Xee Xee hab Faaj Tim Tuam Vaaj puab lug hlaa cov nam dlawm maab taub maab dlib, hov tev yog nplajteb le plig nyaj plig tub plig ki xwb nua tes. Yaaj Los Xeeb Xeeb txawm has rua Hej Lej Pov Sws Txaam tas "Hej Lej Pov Sws Txaam, koj nyob nplajteb tuabneeg mas. koj 9 tus qospuj, tsw muaj ib tus muaj miv nyuas le mas tim koj xwb. Koj tsw muaj plig tub plig ki le. Yog koj yuav xaav kom muaj nua mas, koj tu ib lub taub ib lub dlib nuav tes koj tau ntaag los mas?" nua tes. Hej Lej Pov Sws Txaam tas "yog le nua, yuav tu taub los tu dlib?" "as..kuv qha koj, saib koj yuav yuav tub los yuav ntshais mas. yog koj yuav yuav ntshais tes tu taub, huas yog koj yuav yuav tub tes tu dlib los mas." "haub! yog le, kuv yuav yuav dlib." Tes Hej Lej Pov Sws Txaam tu kag ib lub dlib coj lug noj piskag taag. Tes puab rua lug, lug lug lug txug nraag av...taj teb qos lug, Ntxwj sw qos nyoog saab tim nua ces, pum Ntxwj sw qos nyoog dlej dlaag haav ntshuv fuam qos fwm txwj puab tej nyuas dluav rwg tes. Aub! Hej Lej Pov Sws Txaam has Yaaj Los Xeeb Xeeb ob tus tas "Vaaj Tim Tuam Vaaj, eb feeb taug yaaj feeb taug yeeb, eb yuav moog rua nruab fuab nuab cua rov lawm yaaj ceeb. Koj ces koj feeb tsw taug yaaj feeb tsw taug yeeb ces. Koj yuav moog nuav lawm tom nam dlej hluv ais. Koj yuav moog hlaa nam dlej dlaag haav ntshuv ais. Koj moog txug tod, saib yog pum nam ntseg choo yaa qos ntshag tuaj tes, koj tsw xob ntshai ais, koj caws qa nkaag plawg nam ntseg qhov ncauj, koj xam le rov tau moog rua yaaj ceeb os." Puab has le tes puab sws faib kev. Tes puab nyag moog nyag lawm lauj.

Tes Faaj Tim Tuam Vaaj lug lug txug tom nam dlej hluv. "Nam dlej dlaag haav ntshuv yuav fuam qos fwm txwj dluav rwg, yuav ua le caag le rov moog cuag leej nyuas tub, pum nam dlej dlaag yuav fuam qos fwm txwj tej nyuas dluav swv, ais yuav ua le caag le moog cuag tau leej nyuas tub tij." Ces nws saib saib, aub! Nam ntseg choo yaa qos ntshag taug dlej lug tes, tsua ncauj qos tsuag yuav tum nws tes. Nws xaav tas Yaaj Los Xee Xee has Hej Lej Pov Sws Txaam tuab has le tes ua le ob tus has lauj, qe hlo qhov muag tuab ncaws qa nkaag plawg huv nam ntseg qhov ncauj. Tes nws ntshai tes nws' tuam ntuj tuam teb, ntaus tis qos toos huv nam ntseg plaab nua tes. Auj! Nyob yaaj ceeb tuabneeg tes. Tub maab tub qhe hnov Faaj Tim tuam tis qos toog huv fwm nam xaab tuaj lauj. Tes Faaj Tim Tuam Vaaj le has has 3 hnuv 3 mos le lus. Nws has tas nws moog qaum ntuj, nws has kev has cai, has plaub has ntug, moog txais Nyoog laug 360 le nyaj txag xyaab ntawv them yawm

Lwm Vaam Huj. Tes kag kag moog muab 360 ntawv nyaj txag hlawv moog them yawm nyoog laug. Ais nws yuav sawv lug lau. Tes tub maab tub qhe moog muab ntawv lug txaug taag, hlawv taag rua. Tes qheb hlo tes yawm Faaj Tim le sawv hlu qos cua rov lug.

Tub maab tub qhe hnug Faaj Tim tas "ais yog le nua, Faaj Tim koj lug lawm nua. Hej Lej Pov Sws Txaam hab Yaaj Los Xee Xee ob tus puav lug?" "aub! Ob tus lug lawm, moog saib tom tsev saib. Hnov has tas Hej Lej Pov Sws Txaam koj tau ib nam qospuj zoo nkauj tag tag hab nua sas." Aub! Tub maab tub qhe dlha nrov ntwg moog saib, ab yauj! Ua cav Yaaj Los Xeeb Xeeb hab Hej Lej Pov Sws Txaam ob tus yuav koj tau ib nam qospuj nkauj cuab cua qaum ntuj lug. Caag yuav zoo nkauj tag tag le lug rua Hej Lej Pov Sws Txaam yuav ua tus nam 10 hab nua lauj. Tes zej zog leejtwg los tuaj saib, leejtwg los tuaj qhuas qhuas qhuas, tuaj saib saib saib. Tes muab puj dlaab koj moog saib rua hov u koj moog saib rua hov nuav, koj moog has lus rua hov u, koj moog has lus rua hov nuav. Tes puab cov nam 1-8 puab chim chim tes puab tsw ua ntsej muag dloog tsw saib lauj. Tshuav tus nam 9 tes nws ncav lug yuav tes, nws xam le av..lug kaav ti qos zog Hej Lej Pov Sws Txaam. Tes hmo hov tes Hej Lej Pov Sws Txaam txawm nrug tus nam 9 pw lauj. Tes lub dlib kws nws noj hov txawm poob lug rua huv tus nam 9. Tes xeeb tau ib tus tub yug tau tus nyuas tub lauj.

Ces nam puj dlaab khib khib tes. Puj dlaab txawm muab cov nam 1-9 hov ua dlig muag taag. Tes puab tsw pum qaab ua noj tes. Nam puj dlaab tes nws yog tuabneeg dlaab tes tsw ua noj le lauj, yuav noj los moog muab luas le koj lug noj, yuav yuav los moog muab luas tej qoob loo lug. Tes tsw txug ua le. Yuav yuav nyaj txag los moog nyag luas tej, luas tsw pum, luas tsw paub le. Luas tes qoob noj qeg qos xe tes tuab yog nam puj dlaab moog muab qee koj lug rua puab noj puab haus. Tes koj lug yug yug puab tes.

Muab cov nam nam hlub hov ua dlig muag taag. Tes laug laug tes, Hej Lej Pov Sws Txaam txawm tsw nyam lawm hab lauj, "yog le hov tes, muab cov nam nam hlub nuav koj moog kaw nyob huv lub vaaj tsawb nuav es. Av..puab xuas cov nam txwv tsawb nuav es, xuas saib lub twg sav, lub tsw muag los puab noj puab ais. Puab tsw xob nrug eb nyob loj!.

Tes dlaab txawm nrug Hej Lej Pov Sws Txaam nyob. Nyob nyob tev..tus nam 9 kws yug tau tus nyuas tub hov. Tus nyuas tub hlub, tes moog ua luas qhev yug nyuj yug nees. Ua ua tes, nws hlub tes aub! Caij nees mas caij ua tau tag tag le. Ib paab nyuj ib paab nees dlha, mas caws nqa

caij tus caws nqa caij tus, muab caij txhua taag mas. Ib tsoom phoojywg mas qhuas kawg, xyaav kawg lauj. "aub! Tus nyuas tub hov mas nto hmoo kawg."

Tes tus nyuas tub hov. Thaus ntej puab kuas nws caij, tes nws has tas tsw yog nws le, nws tsw kaam caij. Nws yig yig, nws tsw kaam caij. Puab cheem cheem, nws caij nas aub! Ua tau tag tag le. Ces puab muab hu ua "yig," tes txawm muab hu sav npe ua "Swv Yig."

Swv Yig mas caij nees ua tau tag tag le. "ab! Hlub lug ntshe yauv muaj txuj muaj ci." Puj dlaab saib saib, nyuas tub hov hlub lug ntshe yuav tswm txaj, tes ntshe Hej Lej Pov Sws Txaam yuav tsw hlub nws. "as..muaj tuab tus nyuas tub hov xwb. Ntshe hlub lug ntshe yuav tswm txaj." Tes nam puj dlaab txawm ua tswvyim muab ntxag yuav muab coj moog rua dlaab noj, yuav xaav muab tua los ntshe tsaam Hej Lej Pov Sws Txaam muaj txuj muaj ci, nws paub lawm.

Tes nws txawm ua tswvyim has tas "ab! Koj txwv lauj. Kuj lug mav, kuv tej neej tej tsaav nyob qaum ntuj mas. kuv ncu neej ncu tsaav hww mav. Kuv yuav xaav xaa ib tsaab ntawv moog rua neej rua tsaav, coj moog has rua neej rua tsaav. Kuv ncu taag hww mas kuv yuav kuas xaa tsaab ntawv moog rua neej tsaa." Hej Lej Pov Sws Txaam tas "leejtwg yuav xaa tau moog?" "Kuas Swv Yig xaa mas. Swv Yig tuab yog yus tub yus kiv tes. Koj hkaiv tes nws xaa xwb los mas." Hej Lej Pov Sws Txaam tas "yog le, yuav xaa kuj kuas nws xaa moog mas." Tes nam puj dlaab txawm sau ib tsaab ntawv, sau rua huv has tas "auj! Xaa tus tuabneeg nplajteb nuav tuaj rua qaumntuj muab noj, muab tu rua kuas tsw xob pub lug rua huv nplajteb nuav hlo le" nuav ces, txawm muab qhawv zoo zoo, paav rua huv nees ncejdlaab tes.

Tes puj dlaab has tas "Swv Yig, koj xaa kuv pob khoom nuav moog rua kuv neej kuv tsaav nyob qaum ntuj." Swv Yig tas "kuv yuav ua le caag le moog tau ne nam 10?" "Ua le nuav, kuv qha koj. As..muab lub rooj lug teeb rua hov ntawm hauv taag. Ais koj nyob sau lub rooj nua. Ais muab dclaim phuam npug koj qhov muag. Ces kuv txhwb nruag rua tes, koj hu nkauj neeb le nuav le nuav tes koj moog tau los mas. Tes koj moog tes koj moog ov."

Tes muab nyuas tub Swv Yig lug nyob ntawm lub rooj tes. Puj dlaab txhwb nruag rua tes. Swv Yig txawm dlha yaa qos plawg, caij nees zaaj nees luav lauj. Cev..qaum ntuj saib nees zaaj nees luav yaa qos tshuas tuaj, yaa yaa yaa tuaj txug ncu sau Ntxwj sws qos nyoog rooj kab rooj loog. Tes Swv Yig txawm tas "ab! Khwv hww, su nuav ib plag tsev." Swv Yig tsaug zug tes. Saub pum tes Saub tas "ab! Swv Yig yog yaaj ceeb tuabneeg, muaj tus fai dlaabtsw nws yuav tuaj tus

nam tsaug zug hov?" Tes yawm Saub saib qos zoj huv nees qaab plaab. Nas cav muaj pob khoom dlai qos ncuv huv nees qaab plaab. Tes yawm Saub muab nthuav pis kag lug saib. Cav nws has tas "auj! Muab tus tuabneeg nuav coj tuaj rua qaumntuj noj." Tes yawm Saub rua muab povtseg. Yawm Saub rua sau kag ib dlaim rua tas "aub! Nws lug rua huv nplajteb tuabneeg, mas tau ib tus zoo tub zoo vauv, coj moog rua qaumntuj ua vauv, tsw xob pub lug le" nua tes. Yawm Saub rov muab khi kag kag rua huv nees qaab plaab.

Tes ib ntswv Swv Yig sawv tseeg lug. Swv Yig saam plhawv nees, caij nees zaaj nees luav yaa moog hab lauj, moog moog txug av..qaum ntuj, Ntxwj sws qos nyoog teb yawm qos nyoog chaw. Cov nam dlaab qaum ntuj pum tev. Cov nam nkauj cuab cua dlha nrov ntwg tuaj tes. Puab muab pob khoom hov dlaws pis kag saib, nas cav has le hov tas "aub! Tus tuabneeg nuav, yog ib tus zoo vauv, nyob nplajteb tuaj, yuav xaa tuaj rua qaumntuj ua vauv nua tes." Tes aub! Puab txawm muab txws rua puab cov nam nkauj cuab cua hov.

Tes cov nam nkauj dlaab nkauj qaum ntuj puab txawm nyam nyam Swv Yig tev. Puab txawm coj Swv Yig coj moog ncig teb ncig chaw, coj moog ncig, kawm txuj kawm ci. Coj moog ncig aub.... "nua tes nplajteb tuabneeg le plig nyaj plig kub tes yog qaum ntuj le xyooob le ntoo, nuav tes yog nplajteb tuabneeg le ntsuj dluab ntsuj hlou tes yog qaum ntuj le tsaj le txhuv, nplajteb le nyaj txag xyaab ntawv yog qaum ntuj le nyaj kua muag, nplajteb le nyuj nees yog qaum ntuj le nyuj qhauv nyuj plig, nplajteb tuabneeg le nees ces yog qaum ntuj le nees kws txaij kws nraug, nplajteb tuabneeg le kev quaj kev nyav tes yog qaum ntuj le cua moj lig fuab qos kaw." Qha qha qha taag ib puas yaam tsaav. Nplajteb tuabneeg yuav khu ntsuj dluab ntsuj hlou, khu le nuav, khu ntsuj maag qos plig khu le nuav. Av....khu mob ntsaaj khu xaiv lus khu le nuav. Qha qha qha taag ib puas yaam tsaav rua Swv Yig.

Swv Yig txawm khaws tuabsw rua huv Swv Yig lub sab lauj. Tes muaj ib hnuv tes yuav muab nam nkauj cuab cua hab Swv Yig ob tus coj moog txws ua nam txwv nua tes. Swv Yig txawm ua txuj tas aj! Haus ib nyuas peb cawv muab rua nam puj dlaab haus, haus ib nyuas peb los muab rua nam puj dlaab haus. Tes nam puj dlaab nyam nyam Swv Yig tes nam puj dlaab paab paab paab haus cawv. Tes nam puj dlaab qaug qaug cawv lauj! Qaug qaug cawv tes.

Ob tus lug pw tes. Nam puj dlaab tuav qos tsawv Swv Yig le tes. Swv Yig muab nam puj dlaab txhais teg dlaws tuab qos ywv. Tes Swv Yig sawv tseeg tes nws tawm moog muab tej tswyrim

kws nam puj dlaab qha. Swv Yig moog muab muab tej txuj ci kws puj dlaab qha, moog muab muab taag tes. Swv Yig rov qaab lug caij hlo nees zaaj nees luav tes yaa qos loo rov qaab lug lawm lauj. Tes ib plag tes nam puj dlaab hnov dlheev tes. Nam puj dlaab sawv tseeg tsw pum Swv Yig. Tes tawm plawg dlha lawv Swv Yig lauj, lawv lawv lawv Swv Yig tes. Swv Yig hu nkauj neeb qos lawg, phau toj phau peg, phau ntsuj phau hneev, phau zeb phau tsua lug quas nkaus. Los nam puj dlaab ntaus kev qos nyaag tuaj lawv lawv lawv yuav cuag. Swv Yig hu ntuj hu teb, ua nplaim tawg lug quas nkaus nam puj dlaab kev. Nam puj dlaab rov qaab lawv lawv, ndlog toj ndlog peg, los sawv rov qaab lawv lawv Swv Yig los lawv tsw cuag.

Tev..nam puj dlaab lawv lawv tsw cuag Swv Yig tes. Swv Yig ua nplaim tawg nplaim dlej ndlaas qos xab ndlwg aub! Quas nkaus kev lawm tes. Nam puj dlaab hlaa tsw tau le tes. Nam puj dlaab tog tog los dlej tsw qhuav. Nam puj dlaab tshev foom tshev foom tas "Swv Yig au! Koj yuav moog. Kuv tsw tau ntaus nruag luaj kub twg hu koj. Koj tuaj koj, koj rov qaab moog. Koj nim yuav tsw has tuab qos zoo. Koj nim yuav muab kuv tej txuj ci ib puas yaam tsaav nuav moog rua nplajteb tuabneeg. Kuas coj moog, koj ruas yog coj tau moog khu tau luas xwb, tsw leej khu tau koj le nawj. Muaj ib hnuv koj yuav tsaug kev txomnyem le kuv hab." Tes nam puj dlaab foom cov lus tsw zoo le hov tes.

Swv Yig lug lauj, yaa yaa rov qaab lug tes, lug lug lug txug ncu tes. Nam 10 pum dlheev tes tshev hle nav qos hlo, yuav muab Swv Yig tum noj le hab nua tes. Swv Yig has tas "tog plag! Nam 10 tog plag. Kuv has rua koj hnoog tsaiv. Koj txuj nyuas sa ncav luaj nyuas nuav xwb." Tes Swv Yig txawm tshu hlo puj dlaab txuj nyuas sav lug muab tu nrho. Nam puj dlaab txawm tuag ndlo. Swv Yig muab qhov muag coj moog nruab rua Swv Yig cov nam hluv taag, muab txuj sa coj moog txuas rua. Tes hluas tuaj tes Hej Lej Pov Sws Txaam rov qaab nyam nyam nws cov qos puj qub thau hab.

Auj! Swv Yig kawm tau qaum ntuj cov tswvyim lug tes. Swv Yig muaj txuj muaj ci. Swv Yig muab caaj tooj caaj hlau coj moog nruab rua tuabneeg, tuabneeg tsw txawj tuag le lauj, muab av luaj dlaag coj moog pauv rua tes tuabneeg tsw txawj tuag tsw txawj lwj tes. Tuabneeg tsw txawj tuag tsw txawj mob, tsw txawj pluj tuag le tes.

Tes nplajteb tuabneeg tsw txawj tuag le tes, laug taag txawj plhis lug xwb lauj, tsw txawj tuag le tes. Nyawj Vaaj Yeeb Tuam Teem qaum ntuj teb tso plig tub plig kiv lug, rua muaj kws moog

thawj rua nplajteb, tsw txawj tuag rov moog le. Tes tso tso tso rov moog thawj rua nplajteb. Tes plig tub plig kiv taag lauj.

Nplajteb tuabneeg los hajtseem kuas Swv Yim ua neeb moog ais thov kuas plig nyaj plig kub, plig tub plig kiv lug nua tes. Swv Yig moog thov tes, moog thov thov Nyawj Vaaj Yeeb Tuam Teem tes ua rua Nyawj Vaaj Tuam Teem tsw tau teg lauj. Nyawj Vaaj Yeeb Tuam Teem tas "plig tub plig kiv tuab tsw muaj lug, es kuv yuav ua le caag muab rua koj coj rov qaab moog rua nplajteb, coj moog ua plig tub plig kiv, coj moog thawj thab nua. Ua le hov mas sws rua moog hnoog yawm Nyoog laug, ua caag yuav tsw tso plig tub plig kiv lug? Kuv muab tsw tau plig tub plig kiv rua mej."

Ces Vaaj Yeeb Tuam Teem xam le moog hnoog yawm Nyoog laug tas "yawm Nyoog laug, vem le caag koj yuav tsw kawb ntaub kawb ntawv, tsw tso plig tub plig kiv lug. Ais kuv xam le tsw tau plig nyaj plig kub, plig tub plig kiv coj moog rua yaaj ceeb tuabneeg. As...Swv Yig yuav coj moog rua Yaaj Ceeb tuabneeg nua ais, caag koj yuav tsw tso lug?" yawm Nyoog laug tas "aub! Plig nyaj plig kub tuab tsw muaj lug, tuabneg tsw muaj tuag lug le es. Kuv yuav ua caag muab tau plig nyaj plig kuv rua koj coj moog tom kov hab." Yawm Nyoog laug hab Nyawj Vaaj Yeeb Tuam Teem tas "yog le hov nua mas, eb swm tso qos tshab moog tshuaj rua nplajteb seb!" Ob tus thaj tso qos tshab tuaj xyuas rua nplajteb lauj.

Tev...tso nplajteb thau ntsuag yaag kaab, hnoob pis naj, ntsuag yaag kev, ntsuag moog ceeb ntsuag lug nas has "aub! Yog Swv Yig sas, Swv Yig muab caaj tooj caaj hlau nruab, muab aav luaj dlaag pauv ais nplajteb tuabneeg xam le tsw txawj mob tsw txawj tuag le sas." Tes yawm Nyoog laug tas "wb! Yog le kuj av...Swv Yig tsw tso lug lawm nua los pujsws ruav tsw txawj tuag, tsw muaj hnum ua los yimfuab tau zoo los maj."

Nplajteb tuabneeg nyob nyob tsw txawj mob tsw txawj tuag tes. Nplajteb tuabneeg ntshaw ntshaw pluj ntshaw tuag tes. Nplajteb tuabneeg txawm moog muab ib nam tsuv laug tuag. Tes muab coj lug rua rwg rua tsho, muab coj lug zwv xaab, coj lug rua qeej ua nruag. Muab plhaub maag lug ua qeej, muab plhaub taub coj lug ua nruag tes ntau 9 qaws nrov 9 suab, suab nrov luj lag ceeb nto tshuag, qaum ntuj teb le hnov nplajteb tuabneeg lub hmoo tuag. Muab ntaus 9 qaws nrov 9 suab, nrov luj lag ceeb nto ntuj, qaum ntuj teb le hnov nplajteb tuabneeg lub hmoo pluj tes.

Tes yawm Nyoob laug tas "aub! Tamtseeb ais. Nplajteb tuabneeg tuab tsw txawj mob tsw txawj tuag. Ua caag yuav ua fuab ua cua, naag yuav lug ua rua qaum ntuj yuav tsw tau zoo ua noj

le. Yog ua caag?" Tso qos tshab nqeg tuaj tshuaj nplajteb "aub! Ua cav yog nplajteb tuabneeg ntshaw pluj ntshaw tuag ais ncav yog muab nam tsuv txwj tsuv laug coj lug ua qeej ua nruag." Tes yawm Nyoog laug tas "auj! Yog nplajteb tuabneeg xaav ntshaw pluj ntshaw tuag ua luaj nua, pujsws rov qaab tso hnoob mob hnoob tuag nqeg moog rua nplajteb. Ais sub nplajteb tuabneeg xam le tau mob tau tuag."

Tev..tso hnoob pis naj ntsuag yaag kaab, nplajteb thau ntsuag yaag kev, ntsuag moog ceeb ntsuag tuaj, ntsuag tau leejtwg tus ntsuj qos leeg moog qub dluab, leejtwg le khaws tau tuag. Hnoog pis naj ntsuag yaab kaab, nplajteb thau ntsuag yaag kev. Ais ntsuag tau leejtwg tus ntsuj qos leeg moog qub ntsuj. Ais nplajteb tuabneeg le txug Ntxwj nyoog txuj kev pluj.

Tes nplajteb tuabneeg khaws tau kev pluj kev tuag tes nplajteb tuabneeg tuag swb laub sws lug lauj! Tes Nyoog laug txav txwm plaub ntug lauj. Ntxwj nyoob tub maab tub khaiv zuv rooj ntug, tes rov qaab txav txwm plaub ntug tes. Nplajteb tuabneeg tuab swb laub sws lug moog. Cev...nplajteb tuabneeg naj hnuv tuag. Swv Yij naj hnuv moog ua neeb ua yaig khu lauj! Ua neeb ua yaig tuaj rua qaum ntuj, moog muab nyuj caab nyuj kau coj moog kaw, muab nyuj caab nyuj kaw coj moog khi, muab npauj ntxhais npauj nraug coj moog khi tes, khi khi tes tej kws khi tau tes tsw tuag. Tej kws khi tsw tau tes tuag. Tes tuag tuag tuag lug tes. Aub! Nplajteb tuabneeg naj hnuv kuas Swv Yig moog ua neeb khu tes.

Tes Swv Yig naj hnuv lawm tes. Nplajteb tuabneeg tuaj taij tuaj dlawj tas "Puj Swv Yig aw, Thov koj ais koj rua moog paab peb lauj. Teev moj taum ua ntus, teev ntug ua hleb ais naj hnuv mob naj hnuv tuag ais. Thov puj Sws Yig moog ua neeb khuv hab nua lauj." Tes puj Sws Yig tsw pum qaab ua le caag lauj.

Tes Swv Yig los naj hnuv moog khu huas. Yawm Nyoog laug cov tub maab tub khaiv los naj hnuv tso ntawv mob ntawv tuag tuaj tes, naj hnuv sws txeeb lauj. Puab los moog txeeb, koj los moog txeeb. Tes sws txeeb sws txeeb. Yawm Nyoog laug cov tub khaiv tas "aj! Swv Yig dlua twg lawm!" puab tuaj saib, puab yuav muab Swv Yig nteg, muab Swv Yig ntxuv hab, tuaj hnug puj Swv Yig tas "puj Swv Yig, Swv Yig nyob tsev tsw nyob?" Swv Yig tuab nyob tsev los puj Swv Yig dlaag has tas "awb! Swv Yig tsw nyob lawm as."

Tes Swv Yig yuav moog ua neeb tes Swv Yig ua ib tus moj zeeg, ua rwg tsho rua hnaav, ais muab tso huv txaaj. Ais yawm Nyoog laug cov tub txwb tub khaiv tuaj tes. Koj has tas "kuv nyob huv

txaaj nua sub puab tsw paub kuv ov" nua tes. Swv Yig moog ua neeb lawm tev. Yawm Nyoog cov tub txb tub khaiv tuaj hnug has tas "Swv Yig nyob tsev tsw nyob lawm os?" puj Swv Yig has tas "auj Swv Yig nyob tom txaaj as." Nyoog laug tub txwb tub khaiv moog saib, pum pw caws ceeg tod sub mua. Puab moog muab kuj tsw yog Swv Yig, tsw muaj ntsuj tsw muaj dluab, muab los muab tsw tau, muaj lub cev xwb tsw muaj ntsuj maag qos plig, muab los muab tsw tau, yog tus nam moj zeeg xwb. Muab tsw tau le tes. Puab txawm xaav xaav. Ib hnub puab rov tuaj hnug tas "Swv Yig moog dlua twg lawm?" puj Swv Yig dlaag tas "Swv Yig moog ua neeb ua yaig lawm." "Swv Yig moog teb lawm os?" "Swv Yig moog tshaam rua hov u hov nuav. Puab moog saib los tsw pum. Tes puab nrhav nrhav tsw tau Swv Yig tes. Puab xaav xaav "ab! Nam puj Swv Yig hab Swv Yig ob tus paub, pum peb tuaj lawm, chim sab hwi. Zag nuav peb moog mas ua txuj ua ci moog muab puj Swv Yig hab Swv Yig ob tus ntaus kuas dlig muag rua mas. Sub tsw xob pum mas peb xam le muab tau.

Tes auj! yawm Nyoog laug cov tub txwb tub khaiv, muaj ib hnub puab tuaj txug ncu ntawm Swv Yig tsev tes. Puj Swv Yig hajtseem nyob ntawm ntug qhov cub ua ua mov noj hov tes. Puj Swv Yig txawm paub has tas puab yuav tuaj ntaus puj Swv Yig tes. Puj Swv Yig txawm tsuab hlo 3 taus tshauv phoo puab tes. Puj Swv Yig muaj ib kawm nam xua pheeб hov ntawm qhov rooj tes. Nyoog laug cov tub txwb tub khaiv txawm tsuab tau 3 taus xua phoo puj Swv Yig hab lauj. Tes auj! puj Swv Yig phoo tes puab tuab tsw dlig muag lawm os. Puab dlaag tas "auj! puab dlig muag lawm lau, puab tsw pum lawm lau." Puab rua phoo xua rua puj Swv Yig tes. Puab phoo taag los puj Swv Yig txawm tas "tseem pum hab," phoo taa los tseem tas "tseem pum hab." Tes phoo phoo phoo puj Swv Yig, txug txwj kws tsw pum tes aub! Qhov muag dlig taag tev. Qos xua poob puv qhov cub taag tes.

Cov nam xua hov kub nyab tes. Puj Swv Yig nyob qos tsawg hov ntawm ntug cub. Tes cov nam xua kub nyab tes pheeб so qhov muag, so so tes. Ua cav..cov nam xua hov moog ua nkauj plaag xua tes. Puj Swv Yig qe muag qos di los nkauj plaag xua le has rua puj Swv Yig tas "puj Swv Yig au, awv...koj ua le nuav ais koj xam le pum. Koj ua le nuav koj xam le paub ais. Kuv qha koj kev." Tes puj Swv Yig le pum tshaav ntuj qos lug. Tes nkauj plaag xua tas "Kuv coj koj kev ais coj moog qha av...Ntxwj qos nyoog tes yawm qos nyoog chaw, Ntxwj qos nyoog tub txwb tub khaiv saib puab moog dlua twg lawm. Kuv coj koj kev moog qha" nua tes. Nkauj plaag xua muag puj Swv

Yig coj kev moog tes. Puj Swv Yig moog tau tes puj Swv Yig naj hnuv moog. Yawm Nyoog laug cov tub txwb tub khaiv muab nplajteb tuabneeg coj moog. Puj Swv Yig tseem paub tas muab xua nplej coj lug hlawv ais ua tau neeb xua nplej lawm nua tes. Puj Swv Yig tseem naj hnuv ua neeb xua nplej taug moog muab tes, mog muab muab muab tes. Auj! yawm Nyoog laug cov tub txwb tub khaiv muab nplajteb tuabneeg moog los puj Swv Yig haj tseem moog muab txeeb tog rov lug tes.

Nplajteg tuabneeg naj hnuv tuaj khaiv puj Swv Yig hab Swv Yig ob tus ua neeb. Swv Yig ua neeb raws Thaaj, puj Swv Yig ua neeb xua nplej. Ob tus naj hnuv moog paab naj hnuv moog cawm tes. Puj Swv Yig ua ua neeb xua nplej tes, muaj ib hnuv muaj ib zag tes nws ua neeb xua nplej. Nws txawm moog rua nruab yeeb lawm los cov xua nplej taag lauj. Ces nplajteb tuabneeg nrhav tsw tau xua nplej coj lug hlawv. Tes xua nplej kub taag tes puab tsw saib tes. Puj Swv Yig moog tes puj Swv Yig lug tsw tau lau, lug tsw tau tes. Puj Swv Yig txawm nrug cov nam plig tub tuag hov ua zaab ua zwv lawm. Puj Swv Yig txawm lug tsw tau tes.

Swv Yig moog ua neeb lug txug tev, cav puab muab puj Swv Yig coj moog pw av...ntxwg fws qos zauj huas. Puj Swv Yig tsw xeev le lauj! Tes Swv Yig tas "ab! Yog le nua, tso tuabneeg moog lawv puj Swv Yig tus ntsuj maag qos plig lug saib. Swv Yig cawm tsw tau nws qos tag lauj. Thau nws kawm tau neeb lug, nam puj dlaab muab foom ais. Nws ruas yog cawm tau luas xwb, nws cawm tsw tau nws tub nws qospuj tub se. Tes "ab! Cawm tsw tau tes le nua, nrhav 2 tus tuabneeg ais rov qaab ua neeb xua nplej moog cawm moog paab saib. Tes nrhav 2 tus txwv neej. "Tej qospuj moog los ntshe tsw muaj peevxwm, tso meb 2 yawm moog, muab tsaab ntaaj tsaab hneev nuav rua meb. Meb rua nyob ntawm ntug cub ais. Meb ua neeb xua nplej moog muab, moog nrhav xua nplej lug hlawv ais. Meb ua neeb xua nplej moog lawv ais xam le lawv tau seb."

Ob tus xam lug ua neeb xua nplej tes ob tus xam moog lawv puj Swv Yig tus ntsuj maag qos plig. Ob tus ua neeb xua nplej dlha moog tawm plawg ais ua cav pum kev plauv tshauv qos tog, tshaav ntuj qos lug. Av...moog txug Ntxwj sws qos nyoog toj yeeb saab tim nua. Ais pum puj Swv Yig yuav nrug cov nam plig tub tuag hov yuav xuab tawm qos tshuav yuav moog hlaav Ntxwj sws qos nyoog tus dlej ab dlej ntseb sab dlej dlaw dlej ntswm plawv, yuav moog hlaav Ntxwj sws qos nyoog tus nam dlej dlaag haav ntshuv ais.

Ob yawm tub hov (tub coj xaiv) xam hu hu has tas "puj Swv Yig au! Swv Yig yuav kuas koj ca le rov qaab moog tsev nua." Puj Swv Yig has tas "Meb nkawm nyuas kwv luag u. ua caag meb

yuav tuaj lig ua luaj ais. Meb tsw ntuv tuaj ais taav nuav ais kuv tuab nrug puab moog hlaa dlhau Ntxwj sws qos nyoog tus nam dlej dlaag haav ntuv ais, yuav moog rua Ntxwj sws qos nyoog teb yawm qos Nyoog chaw lawm ais. Meb nkawm nyuas teej laag teej lig. Meb nim tuaj lawv moog yuav cuag moog yuav txug, nci hlo 9 qeb swv zug moog ntaiv txug nua muas meb nkawm nyuas kwv luag u." Vem yog thau u kuv ua neej nyob. Av..kuv rhawv lawm yaaj ceeb tuabneeg, kuv noj lawm yaaj ceeb qhau haus lawm yaaj ceeb dleg ais. Txug 6 hli teb yuav tsaus ais kuv yuav moog pw rua kuv laj paag teb qaab nraag ais, tawm plawg 7 hli 8 ntuj moog sub tshab, kuv yuav moog ncig rua kuv laj cais teb hauv nraag, pum nam naab ntev le dlev pw qos ko luaj phaa nyuj. Kuv nim xaav tas thau kuv rhawv neeb, kuv noj yaaj ceeb qhau haus yaaj ceeb dleg, ntshe yog kuv rhawv kaab rhawv kev tau tsw zoo nua kuas. Cav tsw yog, ua caag yuav yog qag qos ntsug nplajteb tuabneeg tus nam dlaab qos xyw pluj nua mua meb nkawm nyuas kwv luag.

Meb nkawm nyuas teej laag teej lig. Thau kuv ua neej nyob, kuv noj lawm yaaj ceeb qhau haus lawm yaaj ceeb dleg. Txug 6 hli ntuj xub yuav tsauj, kuv yuav moog pw rua kuv laj cais teb hauv nraag. Tawm nplawg 7 hli ntuj moog xub tshab, ais kuv yuav moog ncig rua kuv laj cais teb qaab nraag, pum nam naab ntev le dlev pw qos ko luaj phaa npuag. Kuv nim xaav tas ntshe thau kuv puj Saub-Swv Yig ua neej nyob ais. Kuv noj yaaj ceeb qhau haus yaaj ceeb dleg. Ntshe yog kuv rhawv kaab rhawv kev tau tsw zoo nua. Kuas cav tsw yog, yog yuav yog qag qos ntsug nplajteb tuabneeg tus nam dlaab qos xyw tuag nua mua meb nkawm nyuas kwv luag u. Meb nim tuaj lawv yuav cuag moog yuav txug, nci hlo 9 qeb moog swv zug nci ntaiv txug nua mua meb nkawm nyuas kwv luag u. ais meb rov qaab moog."

Tes cov nam plig tub tuag kws nrug puab moog hov nim yuav has rua ob tus tas "meb nkawm nyuas teej laag teej lig tus has xaiv ais. Meb tsw ntuv tuaj, ua caag meb yuav tuaj lig ua luaj, taav nuav ais peb tuab tuaj moog hlaa dlhau Ntxwj sws qos nyoog tus nam dlej dlaag haav ntuv fuam txwj peb tej nyuas dluav rwg. Ais peb xam le rov moog tsw cuag peb leej nyuas tub tij. Peb tuab moog hlaa dlhau Ntxwj sws qos nyoog tus nam dlej dlaag haav ntuv fuam qos fwv txwj lawm peb tej nyuas dluav swv. Ais rov los rov moog tsw cuag peb leej nyuas tub kwv. Meb nim yuav tuaj qeeb los tuaj lig. Ais meb nkawm nyuas teej lig teej laag tub coj xaiv. Ais meb rua coj xuv moog rua peb tub coj xaiv moog rua peb kiv ais. Nws ua neej nyob tes nws tsw xob moog ua tub yij hom yij xwm hlub, has rua peb tej tub tej kiv tomqaab ais nws tsw xob moog ua tooj moog ua hlau, nws

yuav noj nam noj txwv lug ais, yuav ua ncaaj ua nceeg ais muaj ib hnuv nws xam le tau qhov kws zoo, tsw tau muaj rws plaub rws ntug nua muas meb nkawm nyuas teej laag teej lig tub coj xaiv."

Tes puab xam nyag taug nyag muab lus rua ob tus tes, xam has has has los tseem yuav has, has taag has thab. Tseem hu tas "meb nkawm nyuas teej laag teej lig moog coj xaiv tub has xaiv. Ais meb rov qaab dlua lawm los tsw tau dlua, rov qaab dlhau lawm los tsw tau dlhau?" Ob tus tseem yuav teb has tas "Eb haj tseem tsw tau dlhau. Ais mej yuav has tus nam fai tus dlaabtsw?" Cov nam plig tub tuag hov haj tseem has tas "meb rov qaab moog tes coj xuv moog rua peb tub, cov xaiv rua peb kiv ais" has zaaj has zuag, has has has tsw txawj taag, has taag has thab, has has rua ob tus. Ob tus lug lug lug dlhau toj hlo, ob tus tsw hnov lawv tes xam ca le. Tes ob tus xam rov qaab lug tes lug lug lug txug ncuu tsev tes. Ob tus nqeg neeb (xua nplej) plhawv hle hlo phuam neeb tes.

Tes ob tus hnov has le, tes ob tus xam le lug tib zaaj tib zug has tomntej rua tomqaab tes, has has has tas "mej nam mej txwv xaa xaiv xaa lus lug le nuav ais. Eb nkawm nyuas teej laag teej lig, teej laag teej lig tub coj xaiv. Awv...le kws luas has "xaa nqaj xaa hno tes xaa tsawg txhais, xaa xaiv xaa lus tes xaa ntau lu ais, mej nam mej txwv tes yeej has npaum muaj qos txhab qos puas, muab has ua lus zaaj lus ntsuag, muaj npaum nuav*rov qaab lus, has rua mej tej tub tej kiv rov tomqaab. Tes has le nuav, has tsheej Txwv Xaiv hov ntawm nua.

Cev...puj Swv Yig moog tes cov nam plig tub tuag nim yuav quaj dlai dlai puj Swv Yig qaab has tas "peb tseg tub tseg kiv rua tomqaab ais peb yuav ua le caag moog ua neej? Ais tsw paub es yuav has tas "peb yuav moog ua tus nam fai dlaabtsw?" tes Puj Swv Yig xam tas "awb! Mej cov tub tuag, mej xob xaav le caag. Peb yuav moog nci lawm 9 qeb moog ntaiv teb, moog swv zug nci ntaiv txug, dlaum txhwb dlaum txhoo ais le dlaum moog ti, dlaum txhwb dlaum txhoo le dlaum moog cuag ais. Peb yuav nci lawm 9 qeb, lawm 9 hnuv nci 9 qeb, lawm 10 hnuv nci 10 qeb ais. Nci nto nua tes peb le nyob 3 hnuv su peb hnuv ais."

Es puab cov tub tuag hab puj Swv Yig nci nci moog sau tev, moog txug Ntxwj sws qos nyoog kev tshaav ntuj kub ais, tshaav ntuj nim yuav kub kub nkig qos nkuav. Puj Saub-Swv Yig xam le has tas "mej muab mej le nkaus nyaj nkaus kub coj lug tsoog hnuv tsoog hli los mas puab." Puab has tas "awb! Sub nim yuav muaj nkaus dluub nkaus ci hab?" Puab le saib nas aub! nplajteb tuabneeg nim yuav tua nyuj tua nees, ais nkaus dluub nkaus ci nim yuav yaav qos tshuas tuaj. Swv

Yig le muab koj lug rua puab tsoog hnuv tsoog hli. Puab le moog nto Ntxwj sws qos nyoog 8 qeb moog ntaiv teb 9 qeb moog ntaiv ntuj, dlaum txhwb dlaum txhoo dlaum moog cuag, dlaum txhwb dlaum txhoo dlaum moog ti. Tes muab 10 hnuv nci dlaum moog, muab 3 hnuv koj moog su tes.

Ua caag yuav tshaav ntuj qos ab, naag tshauv tsuag qos tshw ais, qawv qawg quaj qos ncog ais khua sab taag npaum luaj nua ais puab yuav ua le caag?" nua tes. Puj Swv Yig tas "yog mej xaav paub tes kuv ua rua mej paub. Kuv qheb rooj ntuj ais mej saib rua huv nplajteb tes mej pum." Tes puab le saib moog rua nplajteb nas cav cev daaj qos ntsug tuag xyaab qos nqav rua nplajteb. Huav...pum tej tub tej kiv, tej nam tej txwv nyob tomqaab nim yuav quaj quaj, qaug zaaj qaug zwg tes. Puab khua khua sab tes puab quaj, nas cav ua naag xub naag cua lug poob rua nplajteb lawm thab.

Ces yuav ua le caag le xaa xuv moog tau rua nplajteb nua tes. Puj Swv Yig has tas "yog mej yuav xaa xuv moog rua nplajteb nua tes ua le nuav. Kuv muab nkawm miv noog xaa yaaj xaa yeeb nuav rua mej xaa xaiv xaa lus rov moog rua nplajteb" nua tes. Puj Swv Yig xam tso plhuav nkawm miv noog xaa yaaj xaa yeeb yaa yaa yaa lug tsaws rua ntawm tus ntxhoo xyooob, xam lug ua nplajteb lub chaw teej chaw tug, chaw moog ua qoob, lug tsaws nkaus rua ntawm tus ntsws ntxhoo ais xam le lug rua nplajteb tuabneeg lub chaw teej chaw tug moog tu hmoo. Ais xam muaj tus miv noog nyob ntawm tus txhoo xyooob. Chiv keeb puam yuaj tes yog le nuav.

Tes puj Swv Yig puab xam le moog nyob tau 3 hnuv tes. Puj Swv Yig xam le qheb rooj ntuj rua puab saib nplajteb. Puab pum puab lub cev daaj qos ntsug tuag, puab maam paub has tas yog puab tuag lawm. Tes puab le maam tu hmoo moog rua txuj kev pluj kev tuag, rua Ntxwj sws qos nyoog teb yawm qos nyoog chaw. Ntxwj sws qos nyoog 8 qeb moog ntaiv teb, 9 qeb moog ntaiv ntuj. Ais le moog rua Ntxwj sws qos nyoog toj kaab ntswg dlawm kaab hno ndlwg qos lawm luaj npua yaaj. Tes puj Swv Yig tas "mej tsw xob ntshai ais, mej tuab muaj khau maaj khau ntuag rua mej tsau ais, mej tsuj pis hlo moog ces mej xob ntshai." Ces puab muab khau maaj khau ntuag tsau ais puab tsuj pis hlo toj kaab ntswg dlawm kaab hno moog dlhau, rua moog txug toj peg zaaj tsua lu tsuv tsua lu, tsuv tsua ncauj qos tsuag yuav tum, zaaj tsua ncauj qos tsuag yuav nqog puab le.

Puj Swv Yig le tas "mej muab mej xyos maaj xyos ntuag koj moog ntsum tsoog rua zaaj tsua qhov ncauj, ais zaaj qaij qos qeeg rua qaab kev tes mej le tau kev moog tau, mej muab xyos maaj xyos ntuag moog tsaws tsuv tsu lu qhov ncauj, ais tsuv qaij qos qeeg rua hauv kev ais mej le moog

nyog." Tes puab le muab puab xyos maaj xyos ntuag moog tsaws zaaj tsua lu tsuv tsua lu le zaam kev ais. Puab rua moog txug Ntxwj sws qos nyoog lub rooj ntug ais Ntxwj sws qos nyoog txav plaub txav ntug.

Ntxwj sws qos nyoog tas "mej yog yaaj ceeb tuabneeg ntsuj, nyob nplajteb tsoog nplaj nraag ais mej yuav lug ua tus nam fai dlaabtsw?" puj Swv Yig yuav qha tas "mej has le nuav, mej has tas peb nyob nplajteb tsoog nplaj nraag kuas peb ntawv noj ntawv haus taag, ntawv noj ntawv hauv dlua. Ais muaj mej le ntawv noj ntawv haus rua Ntxwj sws qos nyoog cov tub txwb tub khaiv saib. Mej le moog tau nua tes. Puab le muab puab le ntaub le ntawv qhauv naj qhauv xyoo rua Ntxwj sws qos nyoog nkawm tub txwb tub khaiv zuv rooj ntug saib tes.

Puab le tso moog thawj thab, tes moog txug Ntxwj sws qos nyoog 99 txuj kaab 88 txuj kev. Ais puj Saub-Swv Yig tas "yog Ntxwj sws qos nyoog hnug mej nuav tes. Mej has tas txuj tom peg los yog txuj moog ua luam ntsev, txuj tom taug yog txuj moog ua luam ntaub ais mej yuav rov moog nruab nraab ais xam yog txuj kev rov moog thawj thab, txuj kev yuav rov qaab nua ov. Mej has tas mej yuav moog rua Ntxwj sws qos nyoob lub rooj vaag zeb, es mej le yuav moog cuag mej puj mej yawm tej hauv muag hleb. Mej moog hlaa Ntxwj sws qos nyoog lub rooj vaag, mej le tau moog cuag mej puj mej yawm rua tej hauv muag ntxaa" has le nuav mej xam le rov qaab moog tau.

Av...puab lug txug rua hov ntawm Ntxwj sws qos nyoog lub rooj ntug. Tes yawm Nyoog laug cov lub txwb tub khaiv zuv rooj ntug tas "ab! Vem yog koj mas peb xam le ua plaub ua ntug, ua xaiv ua lus, ntuj nto teb npauj le nuav. Tim koj yog ib tus tuabneeg tsw thoob le luas lwm tus. Puab nrug koj lug, koj qha puab le kov nua mas. As...yuav moog hu yawm Nyoog laug tuaj nrug puj Swv Yig has nua tes. Yawm Nyoog tuaj tes yawm Nyoog txawm tas "auj! yog le kov. Koj yog tus tuabneeg le kov mas koj yuav moog tsw tau, muab koj khuav rua hov ntawm nuav ais nyob 1 tsug 13 hnuv 1 hnuv 30 nyoog ais nplajteb tuabnee ua koj dlej koj cawv, muab koj txav txwm plaub ntug taag ais koj le moog tau." Tes yawm Nyoog txawm coj puj Swv Yig coj moog khuav rua ntawm yawm Nyoog tsev laub. Tes puj Swv Yig naj hnuv ua yawm Nyoog laug qhev ua mov rua yawm Nyoob laug noj.

Tev...puj Swv Yig nrug yawm Nyoog laug nyob tes. Swv Yig tog tog tsw pum puj Swv Yig lug le, tes paub tas "auj! puj Swv Yig tuag, puj Swv Yig tsw lug lawm lauj," Swv Yig txawm ua neeb tuaj moog lawv puj Swv Yig. Swv Yig txawm caij nees zaaj nees luav tuaj moog lawv puj Swv Yig tes. Tes txawm tuaj nrov qos zag txug tom rooj ntug. Av...yawm Nyoog laug cov tub txwb tub khaiv has

tas "koj yog swm zeej tuabneeg dlaab qos tsw ais koj yuav tuaj ib laag hnum nrov qos zag tuaj bxug ntawm kov." Tes Swv Yig txawm tas "aub! kuv yog Vaaj neeb Swv Yig. Kuv nci qaab ntuj rua hauv ntuj, nci hauv ntuj rua qaab ntug, kuv nrhav noj nrhav hauv. Nplajteb tuabneeg ntuj yuav dlaag teb yuav zug. Ais kuv thum tsw nyog lub txheej thov tsw nyob lub yim. Qaum ntuj has tas kuv ntxooj neeb yuav tau keeb, ntxooj yaig yuav taug caag, ais khu neej rua neej, khu dlaab rua dlaab, has neej rua dlaab, has dlaab rua neej. Kuv yog muaj fai ais kuv le tuaj, tsw muaj fai tes kuv tsw laam tuaj os" nua tes. Aub! cov tub txwb tub khaiv has tas "auj! yog le kov, koj yog ib tus kws zoo tuabneeg nua mas. Peb yuav hu yawm Nyoog laug tuaj nrug koj has." Ces hu yawm Nyoog laug tuaj hnug tas "aub! yog koj yog Vaaj neeb Swv Yig nua. Ais koj yuav muaj tus fai tuaj moog dlaabtsw?" "kuv lov, kuv yog Vaaj neeb Swv Yig ais kuv yuav tuaj moog nrhav nam puj Swv Yig kws nws lug lawm, saib yog nws nyob rua qhovtwg nua?" nua ces.

Nyoog laug cov tub txwb tub khaiv puab has tas "aub! yog puj Swv Yig nua mas. Av..nws moog nyob rua tom Nyoog laug tsev lawm." Tes puab txawm coj Swv Yig moog nrug puj Swv Yig nyob rua tom Nyoog laug tsev tev. Yawm Nyoog laug naj hnuv moog txav txwm plaub ntug rua tom nam rooj ntug lawm tes. Swv Yig nyob nyob tes puj Swv Yig txawm has tas thau koj yuav tsw kag kag tuaj ais. Taav nuav luas ua ntsuj le ua ntsuj ntsuj ntseeg taam txuj hlua nyuj, heev le ua heev taam txuj hlua hneev ais. Koj tsw ntshai los caag, koj yuav tuaj?" Swv Yig has tas "vem koj ais kuv xam le tuaj los mas, tsw vem koj tes kuv tsw tuaj. Ais yog le caag ais yuav ua le kov? Yuav ua le caag ais eb le rov qaab moog tau?" puj Swv Yig has tas "ntshe yog koj tua yawm Nyoog laug tes eb le moog tau xwb." Swv Yig has tas "yog le nua, yog yuav tua nua tua le caag?" puj Swv Yig has tas "Yog le, koj moog nyob peg nam hauv tsua. Ais piskig yuav kaajntug. Yawm Nyoog laug lug tes koj tua tes tau. Yog koj tua tau tes eb le moog."

Swv Yig moog nyob peg tes piskig kaajntug tshaav ntuj puv nraag nkaus tes. Nyoog laug yaa qos loo lug tsaws nkaus tom tus nam lwgzaaj qaub qos loo rua huv lub paag zaaj ais, haus dlej dlaa dlej taag ais nqaa hlo cov nam tobhau tuabneeg coj moog ntsum ntsoog rua hov ntawm taw tsua, has puj Swv Yig tas "Koj ci nqaj kuv noj" nua tev. Puj Swv Yig muab cov nam tobhau tuabneeg ci sav sav tes. Nyoog laug noj nyoog ntseev laj ntseev qaum hov ntawm ntug cub. Tes Swv Yig txag hnee nrov pauj rua. Yawm Nyoog tas "ev! Ntshe yog Swv Yig tuaj ka?" puj Swv Yig tas "tsw yog os, yog kuv tsauv twg, kuv ua qaab tawg tshaum koj os." Nyoog laug nyob nyob, ntsww Swv Yig rov

qaab tua ib hnee. Nyoog laug paub tas "aub! yog Swv Yig tuaj tag. Swv Yig koj xaav tua tau kuv, ntshev yog kuv hneev kuv xub le tua tau kuv. Koj tsaab nyuas hneev kov txawm yuav laam tua tau kuv!" nua tes. Swv Yig ntshai ntshai tes, Swv Yig tsw tua.

Swv Yig nyob yuav kaaj ntug tes Nyoog laug yaa qos loo rov moog txav txwm plaub ntug rua tom rooj ntug tes. Swv Yig tas "ab! Yog le nua. Yawm Nyoog laug tas yuav yog nws hneev nws le xub, le tua tau nws nua. Nws hneev nws xub nyob twg nev?" puj Swv Yig has tas "aub! Nyoog laug tsaab hneev tsaab xub luj kawg le. Koj yuav ua caag tua taug? Lub nam taub ntev 1 dlaag, nam qhaub ntev 3 dlaag, yuav ua caag nqaa taug?" puj Swv Yig tas "ab! Tsw ntshai. Kuv kib 3 yag hmoov tooj hmoov hlau rua koj noj, ces koj nqaa taug." Swv Yig tas "aub! 3 yag hmoov tooj hmoov hlau ais kuv yuav ua caag noj taug?" puj Swv Yig tas "tsw ntshai mas, qaum ntuj le hmoov tooj hmoov hlau tes yog nplajteb tswg ntsab le tswg txhuv xwb los mas. Ais kuv muab kib rua koj noj." Swv Yig tas "ab! Yog tswg ntsab tswg txhuv xwb mas noj tau." Tes puj Swv Yig kib 3 yag tswg ntsab tswg txhuv rua Swv Yig noj tes cav yog qaum ntuj le hmoov tooj hmoov hlau, noj taag tes moog nqaa cav nqaa taug tes.

Swv Yig moog nyob peg nam hauv tsua tog. Taagkig kaaj ntug nkaus, tshaav ntuj puv nraag nkaus tes. Yawm Nyoog laug yaa qos loo rov qaab lug tsaws nkaus tom nam lwgzaaj, qaab qos li rua huv paag dlej, haus dlej dlaa dlej taag, coj cov nam tobthau tuabneeg, coj lug tso plhuav ntawm ntug cub. Puj Swv Yig muab kib kib hlauv hlauv rua Nyoog laug noj ntseev laj ntseev qaum ntawm ntug cub. Swv Yig muab yawm Nyoog laug tsaab hneev ntaa hlo, tsom nroov yawm Nyoog laug qos hauv nrob, tuab hnee ntsa nkaus yawm Nyoog laug hauv nrob tes. Yawm Nyoog laug di caws qos zog tes, yawm Nyoog laug tas "Awb! Swv Yig, luj yog kuv luj, heev yog kuv heev. Koj tseem tuaj muab kuv tua tuag, koj coj kuv tsaab hneev rov qaab moog rua nplajteb nua. Kuas moog tsw tau rua nplajteb le naw. Koj yuav tsw tau coj moog yang ncauj yang lu."

Tes ob tus muab yawm Nyoog laug tua tuag tes. Puj Swv Yig hab Swv Yig ob tus yuav rov qaab moog rua nplajteb. Puj Swv Yig has tas "yog le nua, yuav ua le caag eb le moog tau? Eb moog tswm phajjshab, ntim su eb le moog." Tes ob tus moog muab yawm Nyoog laug ib tus nyuj coj lug tua noj ais ob tus le maam moog. Ces ob tus moog saib tev...tej kws Swv Yig tsw tau ua neeb tuaj muab kaw hov tes moog muab tsw tau huas. Cov kws Swv Yig tau ua neeb tuaj muab vaag tooj vaag hlau kaw taag, yawm Nyoog laug muab tsw tau tes. Puj Swv Yig txawm tas "yog le,

moog muab cov kws kaw tau hov ib tus coj lug noj." Puj Swv Yig txawm xaav has tas Swv Yig yuav kuas muab kuj muab tes. Puj Swv Yig txawm moog nteg ib tus nyuj coj lug tua rua ob tus noj tes, moog nteg tau...Swv Yig tus tub, tus nyuj tsaag coj lug rua ob tus noj taag tes. Ntim su qhawv tes ob tus moog.

Ob tus moog moog moog txug tom rooj ntug tes. Ncav yawm yawm Saub nyob tod tes. Yawm Saub has tas "awb! Meb moog tsw tau os." Swv Yig hnug has tas "ua caag yuav moog tsw tau?" Saub teb tas "meh tuab noj meb tus tub taag lawm ais mej tseem yuav moog tau." Swv Yig has tas "Sub nim ua le!" muab ntawv nthuav coj lug saib nas auj! Tuab muab tus tub tua coj lug noj lawm. Tes chim chim Swv Yig tev...txawm yog puj Swv Yig tuag lawm ais. Nws xaav tas nws moog rua nplajteb tsw tau. Nws txhobtxwm ua rua kuas qhua neeb tsw yuav Swv Yig. Ais Swv Yig xam le rov moog rua nplajteb tuabneeg tsw tau.

Tes ob tus nyob ntawm rooj ntug. Tes ob tus naj hnub sws zuv nyob ntawm tsua laj tsua luv lau, nyob nyob tes Swv Yig xaav xaav tsw tau noj, tes muab yawm Nyoog laug tsaab hneev coj moog tua ib tus laj ib tus luv coj lug noj saib. Tes muab tsaab hneev tuab tua ib tus nam laj tim nam hauv tsua tes, npawv nkaus ntuj, ntuj to ntshua tes dlej dlaag lug 3 hnub 3 hmos rua nplajteb lauj. Auj! Dlej dlaag nyaab nplajteb tes nplajteb tuabneeg taag taag lau.

Tev dlej dlaag nyaab nyaab tuaj tes muaj ib yawm hu ua yawm Tsaab Kub Lub. Av..nws xam muaj txuj ci. Nws muab nws cov nyuas nam tub coj moog ntsaws rua huv nam nruag ais. Lub nruag tsw txaus nyob tes nws muab tau 2 tus nkauj muam nraug nus hab yawm Tsaab Kub Lub ntaws rua huv ais sub xam yeej hnoob xwb lauj. Tes lub nam nruag daab daab daab nto sau ntuj tes moog tes pheej chwv lub nam ntuj nrov kig qos koog tes. Auj yawm Tsaab Kub Lub tawm lug saib, "auj! Ua cav tuab ti ntuj lawm." Tes Swv Yig hab puj Swv Yig ob tus le hnov tes ob tus le pum. Tes Tsaab Kub Lub hnug tas Swv Yig tas "yuav ua le caag ais dlej le nqeg, kuv le rov tau moog rua nplajteb?" tes Swv Yig ob tus le qha txuj qha ci rua yawm Tsaab Kub Lub tas "Tsaab Kub Lub lauj, muab tsaab hmuv sws luag sws nkuj teg nuav rua koj ais. Koj nkaug qos nkuav rua qaab ntug, ais oov qos naj le'saus txug, muab nam tsaab hmuv sws luag sws nkuj teg nuav rua koj, ais koj muab nkaug le nkuav rua qaab nraag ais oob qos naj le saus taag. Ais sub koj xam rov moog tau rua nplajteb."

Tes Swv Yig muab tau yawm Nyoog laug tsaab nam hmuov tooj hmuov hlau rua yawm Tsaab Kub Lub tes. Yawm Tsaab Kub Lub coj lug nkaug qos nkuav rua qaab ntug ais oob qos naj le saus txug, nkaug qos nkuav rua qaab nraag ais oob qos naj le saus taag. Tes dlej dlaag le nqeg nqeg nqeg taag tes, ti nplajteb tes. Av...nam nruag moog khuab rua sau cov nam ntsws thuv tes. Tsaab Kub Lub tawm moog dlaws tev, dlaws dlaws tes Tsaab Kub Lub tuag rua sau lub nam ntsws thuv. Tes lub nam nruag xam le moog rua peg teb. Tev...nkauj muam nraug nus ob tus le tawm lug rua nplajteb. Tes Tsaab Kub Lub tuag sau cov ntsws thuv tes, Tes Tsaab Kub Lub cov nam roj yaaj pheej ndlwg lawv cov nam thuv. Tes cov thuv xam le rog rog le hov.

Nkauj muab nraug nus ob tus poob lug rua nplajteb. Awv...tes tshaav ntuj qos lug tsw pum dlaabtsw le lauj, tshaav ntuj qos ab, aab oo qos tshuas rua qaab ntug tuaj tes. Tes txawm muab tus muam hu ua "Nkauj Ab" hab "Nraug Oo" hab nua lauj. Tes xam muab hu ua "Nkauj Ab-nraug Oo" tes. Ob tus nyob nyob tes nplajteb tuabneeg tuab tuag taag lawm lau. Tuabneeg tuag taag, zeej keeb los tsw muaj, leejtwg los tsw tshuav le tes.

Av...yawm Nyoog laug cov tub txwb tub khaiv nyob nyob ais saib ntawv "ab! Saib le kws nplajteb tseem tshuav hab sub muab, caag tsw muab tuabneeg tuag lug le lawm?" nua tes. Tes yawm Saub le tuaj saib nas "aub! Tseem tshuav Nkauj Ab-Nraug Oo hab. Yog le, Nkauj Ab-Nraug Oo, tseem tshuav meb es. Meb ua nam txwv ais Meb tswm hnoob neej los mas?" Ob tus has tas "aub! Ntuj tswm teb tsaug yaav kws dlhau lug ais, tej nkauj muam nraug nus tuab ua tsw tau nam txwv es. Eb tuab yog nkauj muam nraug nus es. Eb yuav ua caag ua nam txwv?" "yog le, kuas tshuav meb ob leeg xwb, kuj yuavtsum ua nam txwv los kas." "ab tsw txawj has lus, tsw paub lus ais. Nam txwv tuag taag, tsw paub lus, sov yuav ua le caag?" Saub tas "kuj ib tus ua qospuj ib tus ua qosyawg. Tes luas has tas "Tswm Hnoob Neej" los mas." "aub! Yog le kov, kuj yuav ua kuj ua ib tus qospuj, ib tus qos yawg." Tes Saub rov qaab lawm. Tes koj los kam has tas kuv ua qos yawg, kuv los kam has tas koj ua qos yawg. Ab! Tsw paub has tas kuv yog qos puj los yog qos yawg, tsw paub has tas sov tus twg yog qos puj tus twg yog qos yawg le hab.

Yawm Sabu tog tog, los tswm tsw tau hnoob neej le. Yawm Saub tas "ab! Nplajteb tuabneeg, caag tsw pum tswm hnoob neej le." Saub nqeg rov qaab tuaj saib. "Nkauj Ab-Nraug Oo, tuab kuas meb tswm hnoob neej nua niv. Ua caag meb tsw tswm le?" Nkauj Ab-Nraug Oo ob tus has tas "ab! Koj has tas ib tus ua Qos Puj ib tus ua Qos Yawg nua mas. eb tsw paub has tas sov

yog tus twg ua qos puj tus twg ua qos yawg nua mas. eb xam tsw fem tswm." Saub tas "awb! Yog le, has rua meb. Tus qos yawg tes ua uantej los mas. tus qospuj tes yog tus kws nyob tuabywv tog tus qosyawg." Tes ob tus tuab tsw paub los ob tus tas "awj! Paub los paub los, ua le kuj ua le." Tes yawm Saub rov lawm koj los kam has tas kuv ua qos yawg, kuv los kam has tas koj ua qos yawg. Ais ca koj ua uantej, tsw paub le hab lauj.

Tes yawm Saub tog tog tsw pum tuabneeg tswm hnoob neej. Yawm Saub le rov nqeg tuaj saib. "ab! Nkauj Ab-Nraug Oo, tuab has tas meb tswm hnoob neej nua ni. Ua caag meb tseem tsw tswm le hab?" "aub! Tsw paub ais sov, koj yuav kuas tus qos yawg ua uantej mas. eb los koj tsw kaam ua qos yawg, kuv los tsw kaam ua qos yawg. Mas xam le ua tsw laib." "aub! Tus qos yawg los yuavtsum ua qos yawg los kas, qos puj kuj ua qos puj. Meb tuab yog ib tus yog qos puj ib tus yog qos yawg nuav niv. Tus qos yawg ua uantej xwb los mas." Tes nyag kuj tsws kaam ua qos yawg hab lauj.

Tes yawm Saub tas "tus twg ua kuj yuavtsum ca ua los kas." Tes ob tus sws txeeb ua qos puj. Tes yawm Saub has tas "aub! Yuav ua qos puj qos yawg tsw yog yooj yooj yim ua. Ua qos puj qos yawg mas ua tau le caag yuavtsum ca ua le hov xwb. Txawm yuav ua tau yooj yooj yim le meb xaav, yuav xaav ua qos puj txawm ua kag tau, yuav xaav ua qos yawg txawm ua kag tau. Ua qos puj qos yawg, ua khwv kawg le huas." Ob tus hnug tas "aub! Yog le, ais yuav khwv le caag."

Yawm Saub saib ncig qos leeg. Dlej dlaag nyaab nplajteb, ib puas tsaav yaam tuag taag, lwj taag, tshuav txhwb nam zeb zum ntsum qos tsug hov. Yawm Saub tas "aub! Yog le, as...ua qos puj qos yawg tes kuj ua le txhwb nam zeb hov ua xwb los mas." "aub! Yog ua le txhwb zeb tes paub lau." Tes yawm Saub rov lawm. Ob tus muab cim saib. Awb nam zeb teeb rua hov mas, nam dlaws zeb nyob saab huv, nam qhov zeb nyob saab sau. Tes ob tus txawm muab tus qos puj rua saab sau, tus qos yawg rua saab huv, ua ua tsw laib le.

Tev..Nyawj Vaaj Yeeb tuab teem hnov ntuj yoj pis yeeg teb yog pis zeeg tes. Au..naag lug tshaav ntuj tes teb yua qos laj zoo tseb txhuv, laj yua qos hlua naag lug saab u lauj. Tes yawm Nyawj Vaaj Yeeb Tuam Teem le rov plig tub plig kiv moog rua nplajteb tes. Nyawj Vaaj Yeeb Tuam Teem tas "auj! Mej moog sau moog tes, mej nkaag tus saab sau ais xam tawm rua tus saab huv. Tes xam tswm tau zeej keeb ov." Tes plig tub plig kiv moog caij tus saab sau tes awb! Moog rua leej nam xwb, tes tsw moog rua leej txwg le. Tes awb! Ob tus tswm tsw tau zeej keeb le hab.

Yawm Saub tog tog tsw purn muaj zeej keeb. Yawm Saub nqeg qos tshua rov tuaj tas "awb! Nkauj Ab-Nraug Oo, ua le caag yuav tswm tsw tau zeej keeb, tuab tso plig tub plig kiv lug lawm. Ua caag meb yuav tswm tsw tau le? Meb ua le caag?" Ob tus teb tas "yawm Saub, koj tas ua le txhwb zeb, eb kuj ua le txhwb zeb." Yawm Saub tas "aj! Meb ua le txhwb zeb lawm, tsw yog." "ais koj tuab tas ua le txhwb zeb nib?" "kuv mas kuv tas ua le txhwb zeb nua. Kuas yog txhwb zeb pev tsw yog lawm." "ab! Yog le, yuav ua le caag? Yog le nua, eb tsw kaam ua nam txwv lawm." Yawm Saub tas "av..ua nam txwv tsw yog yuav ua yooj yooj yim, ua qos puj ua qos yawg tsw yog yuav ua tau yooj yooj yim." Ob tus hnug tas "ais yuav ua khwv npaum le caag?!" yawm Saub tas "khwv npaum le caag? Ua le nuav, meb muab txhwb zeb nuav ib leeg dlov moog rua ib saab roob, dlov nraag toj nuav nto peg roob. Ais kuv qha meb." Tes ob tus ib leeg tuaj ib saab. Tes ob tus muab dlov lauj, Nkauj Ab-Nraug Oo ob tus muab dlov dlov dlov txug peg roob. Ob tus khwv caj khwv tuag. Tes ob tus moog su tes. Yawm Saub tas "wg! Nkauj Ab-Nraug Oo, meb paub hwv lawm los maj. Ua qos puj qos yawg, ua khawv npaum le kws meb dlov txhwb nam zeb nraag toj nci nto peg roob nuav los mas. meb puas paub?" Ob tus has tas "aub! Eb paub lawm lau. Sub nim yuav ua khwv npaum hov, xam tswm tau zeej keeb os." Saub tas "yeej los yog ua khwv npaum le hov." "yog ua khwv npaum kov, mas eb tsw kaam ua nam txwv le, eb tsw tswm zeej keeb le." Yawm Saub tas "tsw ntshai, meb tsw tswm los tseg. Kuv has le nuav, mas meb ib leeg muab txhwb zeb ib saab dlov moog rua ib saab roob. Nkauj Ab koj tuaj txhwb kws muaj lub qhov zeb nuav, Naug Oo koj tuaj txhwb kws muaj lub ntaws zeb nuav. Meb ib leeg muab dlov moog ib saab roob mas, saib yog ob txhwb zeb nuav moog ua le caag mas meb moog ua le hov nawj. Nws moog qaug ua le caag, kuj meb moog pev ua le hov. Mas meb xam tswm tau zeej keeb nawj." Tes ob tus xaav tas "wb! Nuav tes muab ib saab dlov moog rua ib saab roob. Tes nyag moog nyag lawm, tsw leej rov moog ua ke le mas."

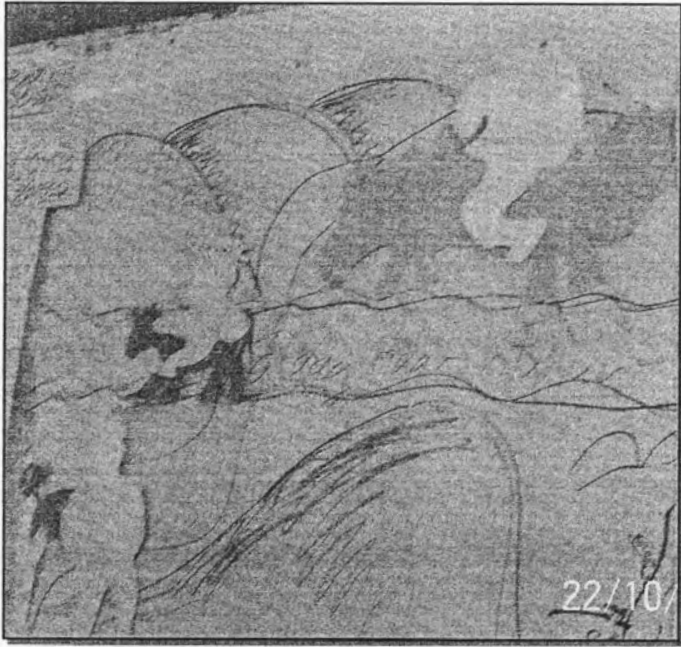
Tes ob tus txawm muab txhwb zeb dlov ib leeg moog rua ib saab roob tes. Ob tus dlov tes ob tus lawv qaab moog saib. Tes txhwb zeb txug nraag taj, yawm Saub tuab moog muab coj lug sws khwb tes. Yawm Saub coj lug pev yog yog. Av..muab kag txhwb muaj qhov zeb tuaj saab huv, muab kag txhwb muaj ntaws zeb tuaj saab sau. Yawm Saub tswv moog tswv ntsaim tes. Ob tus lawv lawv qaab lug txug hov, saib nas "av! Koj txhwb yog txhwb twg niv, kuv txhwb yog txhwb twg niv?" tes cim saib cim saib. "aub! Nraug Oo txhwb yog txhwb sau nuav sas, nam ntaws zeb tuab

nyob sau ne, aub! Nkauj Ab txhwb yog txhwb huv nuav sas nam qhov zeb nyob saab huv ne." yawm Saub has tas qaug le caag tes eb moog ua le hov nua. Tes ob tus moog pev tes aub! Tswm tau zeej keeb lauj.

Tes ob tus yog Nkauj muam Nraug us tes. Ob tus pheej ua pheej saib txhwm nam zeb ua tes, auj yug tau ib lub nam kheej qos loo le lub nam zeb lauj, tsw muaj qos ntsej qhov muag le. Tes ob tus xaav xaav, ntaus ntawv qos nyaag moog rua yawm Saub tas "yawm Saub, koj yuav kuas eb tswm zeej keeb. Eb tswm tau ib lub nam, neej tsw yog neej, dlaab tsw yog dlaab, tuabneeg tsw yog tuabneeg, kheej qos loo zoo le lub nam zeb, lub nam toob nuav. Ais yuav ua le caag?" yawm Saub tuaj txug, yawm Saub tas "auv! Hnov qaab has meb lawm. Meeb tswm mas koj los yuavtsum saib kuv lub ntsej muag, kuv los yuavtsum saib koj lub ntsej muag. Meeb yuav moog saib lub nam zeb ua ais xam le moog thooj lub nam zeb nua. Tsw ntshai! Kuv has le nuav. Kuv has mas meeb teb ov."

Yawm Saub tshu hlo tsaab nam ntaaj yig qos yeev lub nam toob has tas "Mej yua suav qos dlawg, mej yua suav qos dlawg, yog leej twg tswm zeej keeb, ni mis le tsheej xeeb. Dlaav dluas ntuj kug le kag tswm zeej keeb, ni mis le tsheej xeeb. Leejtwg tswm keeb kwm, ni mis le tsheej yig. Dlaav dluas ntuj kug le kag tswm keeb kwm, ni mis le tsheej yig. Ni mis yug tau nam leeg tub, qos ntsej cav tsw muaj, qhov muag cav tsw xeeb. Muab ni mis nam leeg tub ntug qos ntsawv 99 co ntsum ntsoog rua 9 lub roob, rev kuas ua tau 48 haiv Moob. Nplajteb tuabneeg le tau kev sawv tuaj sws tis tshoob nua muas mej yua suav qos dlawg suav qos dlawg." Ob tus has tas "yuav le lus, yuav le lus." Auv Saub pheej has pheej muab txav. Yawm Saub muab Nkauj Ab-Nraug Oo ob tus tus miv nyuas kheej qos loo le lub nam toob txav txav txav 99 co coj moog ntsum rua nruab haav ua Moob Haam, coj moog ntsum rua peg toj ua Moob Thoj, coj moog ntsum nraag haav ua Moob Yaaj, ntsum ntsum ntsum tes muab foom foom foom tes. Auj! Moog ua tau 99 haiv tuabneeg tes, le tau kev tuaj ua tshoob. Tes yug tau tus tomqaab tuaj tes au! Yog tuabneeg lau. Tes nplajteb tuabneeg xam le tswm tau zeej keeb. Tes nplajteb tuabneeg xam le muaj zeej keeb.

Tes zag kws tswm tau zeej keeb lug ntawm Nkauj Ab-Nraug Oo ob tus tes yog zag tomqaab kawg nkaus kw's lug rua cov taamswj naj hnuv nwgnuav. Yog keebkwm chiv keeb puam yuaj hov ntawm peb Moob txuj kev ntsuag moog ntsuag tuaj, ntsuag moog ntsuag lug, tau tseeb cuav tau npaum le nuav.

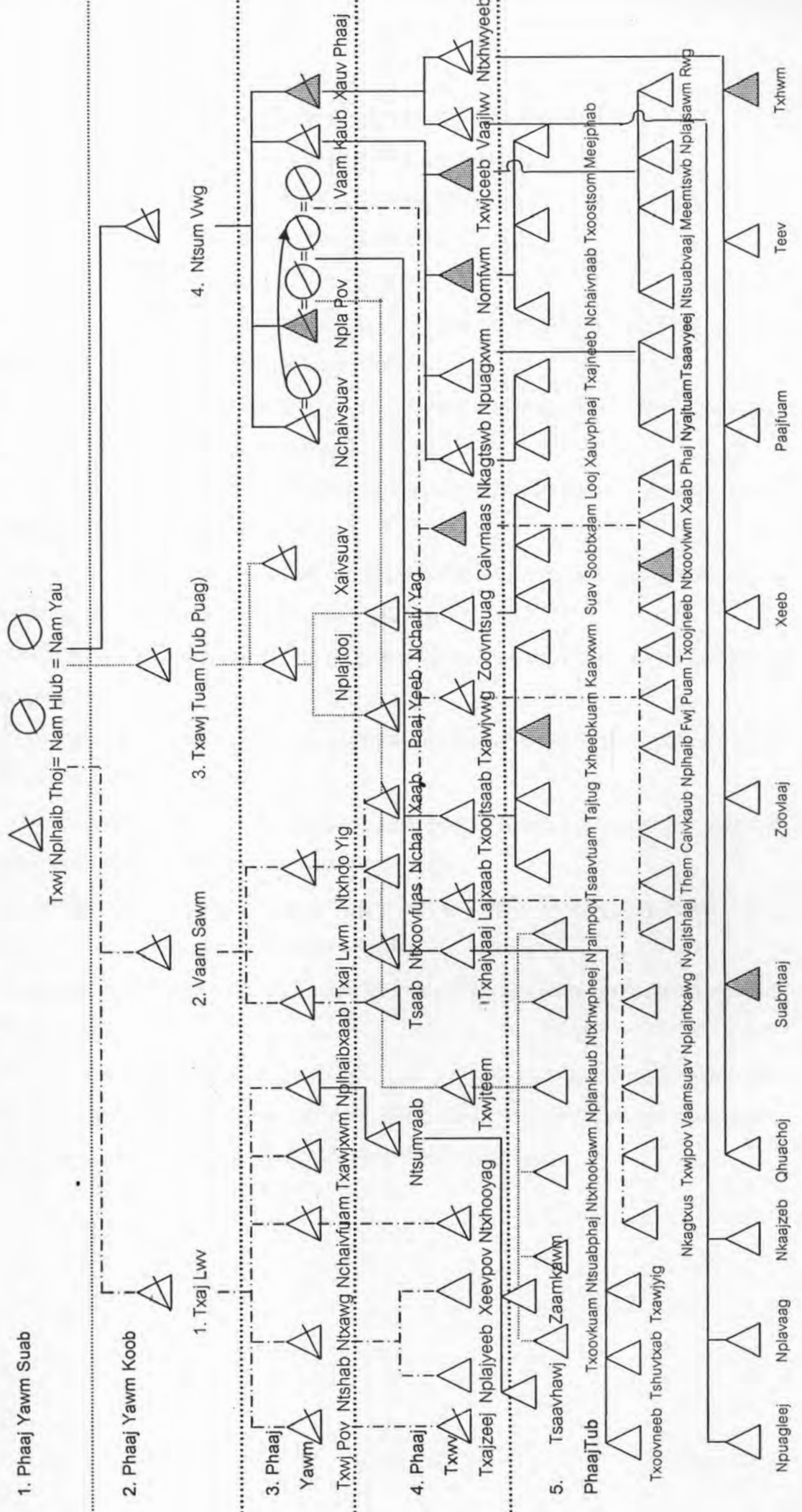

Meb nkawm nyuas Ruv luag u.

Thaud u kuv lug, cais tug nyuas dlej dlaag haav ntxhuv tsw tau fuam.

Kuv yuav rov cais tug nyuas dlej dlaag haav ntxhuv yuav fuam lawm tuab qos fww,
 txwj lawm kuv tej nyuas dluav rwg tw swv, kuv le rov moog cuag tsw tau kuv tej kwvtij. Yib vem yog
 kuv swm txhum lawm Ntxwjnyoog nam nkawm khau dlo.
 Kuv le lug taug qos nraim Ntxwjnyoog txuj moog kev rov,
 moog txug Ntxwjnyoog lub nyuas rooj vaag zeb,
 lawm dlhau Ntxwjnyoog tug dlej ntseg.

ข. แผนภูมิแสดงผู้รับทกลอนสี่ไฮไลในกลุ่มแต่ละภูมิลำเนา (xeem Thoj, qhua Dlub, puj Maab tub)

สัญลักษณ์: ชายที่เสียชีวิตแล้ว ชายที่ยังมีชีวิตอยู่ หญิงที่เสียชีวิตแล้ว หญิงที่ยังมีชีวิตอยู่ = แต่งงานกับ ไปเป็นภรรยาของคนใหม่—หรือ—หรือ --- คือสายเลือด

ผู้รับทกลอนสี่ไฮไล (Txwv Xaiv)

ค. บทเพลงแคนว่าด้วยวิญญาณของผู้ให้กำเนิดพิธีทรงเจ้า

Qeej chiv keeb vaaj neeb Swvyig

Tus has: Nplajthoj Xyooj

Hnub tim 11 lub 4 hlis xyoo 2551

Peb yuav has, peb yuav has ib leej twg txooj neeb tseeb? Swv qos yig txooj neeb tseeb.
Ib qos tsw txooj yaig zoo? Swv qos yig txooj yaig zoo.

Swv qos yig yuav txooj neeb yaa qos plawg, yuav txooj yaig yaa qos tshuv. Swv qos yig
yuav moog khu ib nplajteb tej tuabneeg nrug zoo taag.

Swv qos yig nrug tsw paub Ntxwj qos nyoog yuav lug muab Swv qos yig puj qos nam
tub qos ntxawg tus nyuj tsaag moog tua taag.

Swv qos yig moog tsw paub. Swv qos yig yuav lug muab tub qos ntxawg tus nyuj tsaag
nrug noj taag. Los Swv qos yig xaav qos zoj los tu sab.

Swv qos yig yuav txooj neeb txug qaum ntuj tsw rov lug, yuav txooj yaig rua qaum peg
tsw rov qaab.

Swv qos yig yuav lug muab ib cwj neeb ntsum li tsaub rov rua npalteb, yuav lug muab
tus cwj yaig ntsum le ntsoog rov nplaj nraag.

Swv qos yig yuav lug has ib nplajteb tej tuabneeg ib leejtwg txuj hmoov zoo, yuav lug
khaws tau Swv qos yig tus txooj neeb le txooj neeb tseeb.

Swv qos yig yuav lug has rua ib nplaj nraag tej tuabneeg ib leejtwg txuj hmoov zoo, yuav
khaws tau Swv qos yig tus cwj yaig le txooj yaig zoo.

Ib nplajteb tej tuabneeg le lug ua nam kiv kaab, ib tus nroj yuav lug nyob huv nplajteb
thoob nplaj nraag.

Tej tuabneeg le lug muab ib hnoob xyooib lug txua qeej, yuav lug muab ib hnoob ntsoo
lug txua nruag. Ib nplajteb le tau paam ib nruag luaj le nrov ntshaa qos tswb qos ntwg thoob
nplajteb, yuav lug nrov ntsaag qos ntwb qos ntwg thoob nplaj nraag.

ง. การเรียงลำดับของเนื้อหาบทกลอนสี่ไล

(Txeem txheem teeb cov zaaj txwv xaiv)

โครงการวิจัยกระบวนการเรียนรู้บทกลอนธรรม (สี่ไล) และปรับประยุกต์คติความเชื่อเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี กรณีศึกษาเครือข่ายชุมชนสร้างสรรค์วัฒนธรรมม้งเผอ จังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับผู้ร่วมนอกเขตตระกูลเผอหลายคนได้จัดเรียงลำดับเนื้อหาบทกลอนสี่ไลตามมติเอกฉันท์ในเวทีประชุมวิจัยครั้งที่ 5 (ครั้งสุดท้าย) เมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2550 ณ สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมชาวไทยภูเขาในประเทศไทย (ศวท. / IMPECT) ทั้งนี้เพื่อเป็นสื่อการเรียนรู้ สืบทอด และประกอบพิธีเทศกาลต่อไป ดังนี้

NCUAS 1 QHEB PHAJ

1. Naag Tshauv Naag Tsuag Fuab
2. Tswm Txwv Qeej
3. Tswm Xyomcuab
4. Tswm Nkauj Nraug
5. Tas Saub-Swvyig
6. Nqug Rooj
7. Tsaa Tub Xem Xyom
8. Tub Txawj Nkag
9. Fus Tub Coj Xaiv Kev
10. Kaum Ob Haiv Naag Noog
11. Tsaj Txhu Ua Xuv
12. Taug Lub Mob

NCUAS 2 CWB QHUA

13. Txwv Tuam Pe Xyob Swm
14. Nam Txwv Dlaab
15. Txwj Laug
16. Yawm Cuag
17. Xov Pem Txwv Dlaab
18. Tshwj Kaab
19. Txwv Txag
20. Txwv Qeej

NCUAS 3 CIV KU TAUS

21. Txwv Tuam Pe Xyob Swm
22. Nam Txwv Dlaab

23. Txwj Laug
24. Yawm Cuag
25. Xov Pem Txwv Dlaab Hlub
26. Xov Pem Txwv Dlaab Yau
27. Xov Pem Txwv Dlaab Ntxawg

NCUAS 4 COB NEES

28. Nam Txwv Dlaab Caab Nees
29. Txwj Laug Lawv Nees
30. Tshwj Kaab Ntxug Hlua Nees
31. Tshwj Kaab Ntxug Npua
32. Sawb Keeb Sawb Kwm
33. Txawb Taw Qos Nceev Tuaj Sau Laag
34. Caaj Zeb Sawv Taav Kev

NCUAS 5 FOOM KOM

- Tub coj xaiv **หันหน้าเข้าหา** Tub xem xyom

35. Lawv Moog Txug Ntxwjnyoog Tug Dlej Dlaag
36. Maim Tswb Maim Roo Ci
37. Xob Moog Ua Tooj Ua Hlau
38. Xob Moog Suav Yij Xuav Cuab
39. Xob Moog Twv Txaj Yuam Pov*
40. Tseg Puaj Ku Teg Qos Voom Rua Qaab Teb
41. Ntiv Teg Luaj Lub Cej Ntiv Taw Luaj Lub Taum
42. Haav Maaj Ntev
43. Xob Ua Maaj Ntuag Ntsaws Qhov Tsev*
44. Mej Tug Yeeb Koob Sawv Lug Kaav*

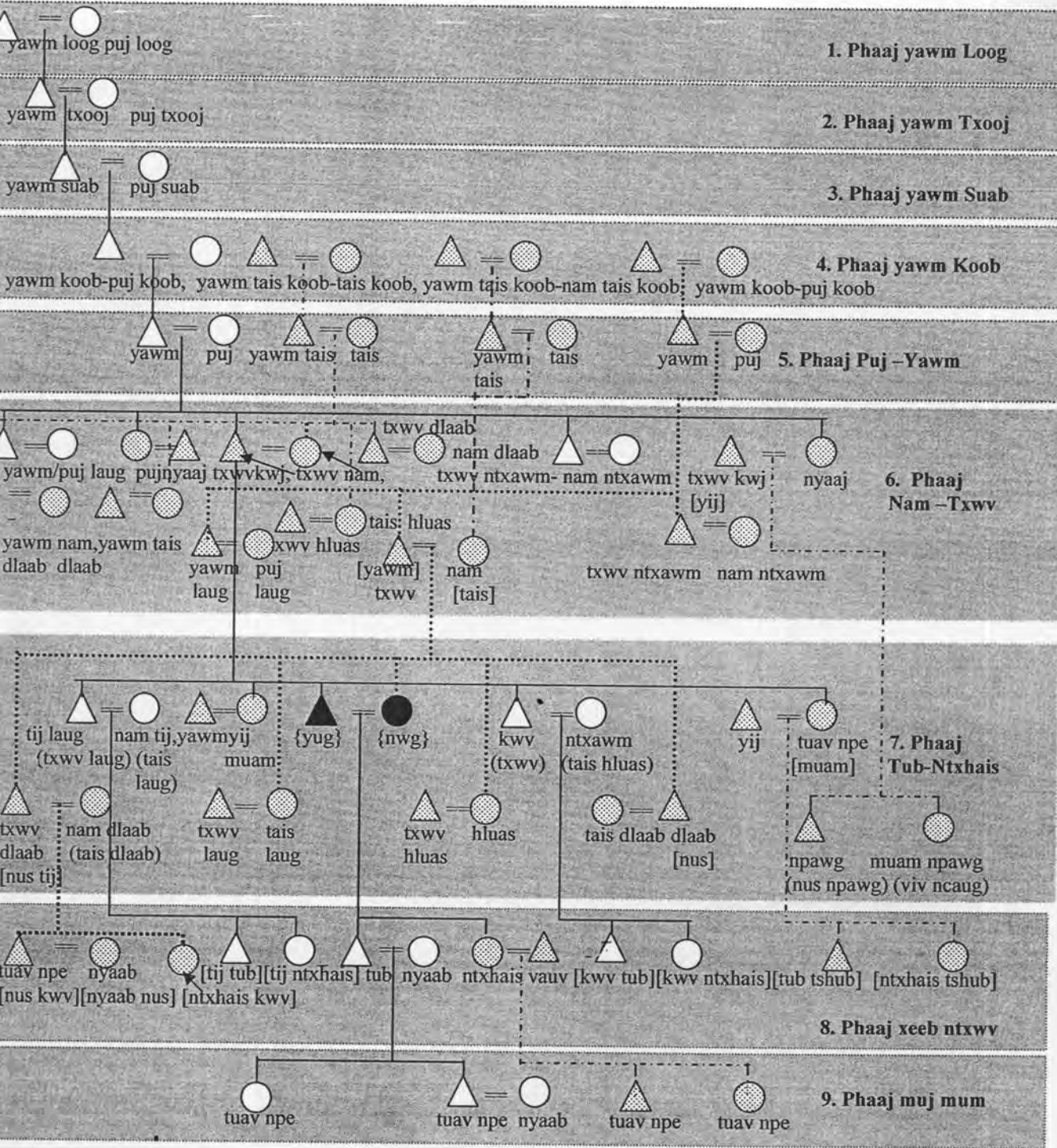
*

หัวข้อของเพลงที่มีเครื่องหมายดอกจัน "*" ข้างท้ายชื่อเพลง หมายถึงเป็นเนื้อหาบทกลอนสี่สัที่เพิ่มเติม (cov txhaab ntxwv) ให้กับเนื้อหาฐานเดิม โดยเลือกเฉพาะบางเพลงที่สังคมนิยมและเคยใช้ขับร้องในพิธีศพมากกว่า 20 ปี จนกลายเป็นประเพณีแล้ว ทั้งนี้ได้จัดเรียงลำดับเพลงตามระบบความเชื่อและขั้นตอนของการประกอบพิธีศพกับการเทศนา ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับความเชื่อในบรรพบุรุษ (Puj Yawm Txwv Txoob) และให้คนรุ่นหลังสามารถเรียนรู้ภูมิปัญญาเหล่านี้อย่างมีเหตุผลและเป็นระบบที่ถูกต้อง ฉะนั้นผู้ที่ยังไม่รู้เนื้อหาบทกลอนสี่สัที่เพิ่มเติมนี้ก็ยังคงสามารถใช้ความรู้เท่าที่มีอยู่เดิมประกอบพิธีศพเทศนา โดยข้ามเพลงที่ไม่รู้นั้นไปได้หรือให้ผู้รู้เทศนาแทน ดังนั้นผู้ที่ยังไม่รู้เนื้อหาส่วนที่เพิ่มเติมนี้ก็ไม่ใช่เป็นการผิดจารีตประเพณีของการประกอบพิธีศพเทศนาแต่อย่างใด

45. Swm Tuab Swm Yoj Moog Kib Saab
46. Ob Lub Nyuas Hauv Toj Sawv Sws Luag
47. Fuam Vaam Qos Nrog Xws Txooj Xyooob
48. Lub Teg Lub Taw Yag Tuab Qos Ntxaj
 - Tub has xaiv หันไปทาง Saamphaj Xyuamtsum
49. Cob Dlaab Ntsuag
 - Tub has xaiv หันหน้าไปหา Tub xem xyom
 - Xyomcuab ทำพิธีการขอ (Thov) ให้ Tub has xaiv ขับร้องต่อ
50. Ntim Su*
51. Lawv Nws Laug Txug Toj Peg Roob Zeb Ntsuab
52. Laag Tooj Tuam Laag Hlau
53. Qawm Qos Qho Nam Txwv Taig Xyaab Lw
54. Xyom Mej Nam Mej Txwv Qaim Qaug Qos Yeeg Rov Nraag Toj
55. Rooj Taag Qos Tu Pua Nyog Dlain Zeb Dleg*
56. Xov Tshoj Muaj Zoo Looj Meem Toj*
57. Tug Nyuas Tsaj Zaag Qos Khum*
58. Tub Tej Luas Tug Kaa Ncuab Taab*
59. Peem Moog Rua Nyawj Vaaj Yeeb Saab Tim U*
60. Nyaj Caag Hauv Paug*
61. Lub Thoob Lub Rhawv*
62. Nam Qab Miv Us Tug Neev Taw Tsuj
63. Tsaa Txhaj Meej Pem Xeeb Tshab Tuab Qos Khub*
64. Txaj Ntawv Ntaus Qaab Ntawv*
65. Ua Plig
66. Tub Laag Tub Lig Pw Qos Ko Tej Npoo Txaaj*
67. Moog Haus Ntxwjnyoog Lub Paag Dlej Ab
 - *NCUAS 6 TSAA ROOJ**
 - Tub has xaiv หันไปทาง Saamphaj Xyuamtsum
68. Naab Qos Tsaaj Ndlaug Sau Vaaj
69. Ua Tsaug Tshaav Ntuj*
70. Tuam Rooj
71. Tsaa Rooj

แผนที่ชื่อนับเครือญาติของชาวม้งในฐานที่แต่งงานแล้ว

Npe txheeb Kwv tij-Neej tsaa

หมายเหตุ $\triangle$ = เครือญาติฝ่าย kwv tij $\bigcirc$ = เครือญาติฝ่าย viv ncaug $\bullet$ หรือ $\blacktriangle$ = ผู้นับเครือญาติ

$\triangle$ = เครือญาติฝ่าย neej tsaa $\bigcirc$ = เครือญาติฝ่าย neej tsaa == = แต่งงานกัน

() = ศัพท์นับเครือญาติที่สะใ้ภรรยาเรียก [] = ชื่อตำแหน่งในพิธีแต่งงาน

..... หรือ - - - หรือ — = สืบเชื้อสายในแต่ละตระกูล

$\square$ = อยู่ในรุ่นชั้นเดียวกัน โดยจัดเรียงผู้ที่เกิดก่อนแล้วตามด้วยผู้ที่เกิดทีหลังจากด้านซ้ายไปด้านขวา

จ. กิจกรรมที่วางแผนไว้

กิจกรรมขั้นตอน	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินงาน	ผู้เข้าร่วมกิจกรรม	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ / ตัวชี้วัด
ส่วนที่ 1) สร้างกระบวนการเรียนรู้สื่อโดยมีส่วนร่วม						
1.1 วางแผนดำเนินการ กระบวนการ ศึกษาวิจัย	ระดมความคิดเพื่อวางแผน ดำเนินการศึกษาร่วมกัน	จัดเวทีประชุม เพื่อสร้างความเข้าใจ ร่วมกันถึงวัตถุประสงค์การวิจัยและ บทบาทหน้าที่ของทีมนักวิจัยกับกลุ่ม นักเทศน์ต่างๆ	ตัวแทนนักเทศน์ และผู้นำของแต่ละ หมู่บ้าน	2 วัน	ทีมวิจัย, กลุ่ม นักเทศน์ และกลุ่มลูกศิษย์	ได้กระบวนการดำเนินการที่เป็นแผนการ ดำเนินกิจกรรมเรียบเรียง สื่อใส, แผน แลกเปลี่ยนวิธีการถ่ายทอดกับนักปฏิบัติ ความเชื่อ เพื่อสืบทอดสื่อใสต่อไป
1.2 เรียบเรียงและตีความสื่อใสกับ สร้างนิทานเกี่ยวกับ สื่อโดยมีส่วนร่วม	เพื่อร่วมกันเรียบเรียง เรียบเรียง แล้วหาข้อสรุปเป็นเนื้อหาสื่อใส	จัดเวทีสนทนากลุ่มนักเทศน์ถึงบท กลอนและคความหมายของสื่อใสพร้อม กับบันทึกเสียง	กลุ่มนักเทศน์กับ ลูกศิษย์ที่ชาวบ้าน คัดเลือก และ ทีม วิจัย	11 เดือน	ทีมวิจัย, กลุ่ม นักเทศน์ และกลุ่มลูกศิษย์	ได้ข้อสรุปและเรียบเรียงสื่อใสร่วมกัน พร้อมที่จะเขียนบันทึกด้วยภาษาชาวบ้าน และ เทปเสียง
1.3 สัมภาษณ์เชิงลึกกับนักเทศน์ที่ สนใจในพื้นที่ชุมชน	เพื่อขยายความเกี่ยวกับระบบ ความเชื่อและสื่อใสที่นำเสนอใจอย่าง มีส่วนร่วมเต็มที่	เข้าหานักเทศน์ที่น่าสนใจแล้ว สัมภาษณ์เชิงลึกด้วยการบันทึกเทป เสียง	ทีมวิจัย และกลุ่ม นักเทศน์	2 เดือน	ทีมวิจัย และกลุ่ม นักเทศน์	ได้ความรู้เชิงลึกเสริมส่วนที่ไม่สามารถ ถ่ายทอดในเวทีสนทนาที่เป็นประโยชน์ต่อ การวิเคราะห์
1.4 เขียนสื่อใสและ นิทาน ด้วยภาษาม้ง และอัตเทปเสียง ขับร้อง สื่อใส	เพื่อสร้างสื่อการเรียนรู้และสื่อบันทึกสื่อใสให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย อีกทั้งยังเป็นคู่มือประกอบบทวิจารณ์ ศพต่อไป	นำข้อสรุปจากการเรียบเรียงและ ตีความมาบันทึกด้วยการเขียนและอัด เทปด้วยวิทยุเทปธรรมดา	ตัวแทนนักเทศน์ และทีมวิจัย	2 เดือน	ทีมวิจัย และกลุ่ม นักเทศน์	ได้สื่อใสฉบับภาษาเขียนม้งและเทปเสียง บันทึกการขับร้องสื่อใสอย่างละ 1 ชุด พร้อมเป็นสื่อเรียนรู้และสืบทอดต่อไป
ส่วนที่ 2) ร่วมค้นหากระบวนการสืบทอดสื่อใสให้สอดคล้องกับยุคสมัย						
2.1 ค้นหาวิธีการสอน เช่น นิทานที่มี เนื้อหาเกี่ยวกับสื่อใสรวมทั้งจารีตประเพณี และปรับเปลี่ยนความคิดความเชื่อ	เพื่อค้นหากระบวนการถ่ายทอดสื่อ ใสที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจปรับคตินิเทศน์บางส่วนอย่างไม่ทิ้งงานศพให้ สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจสังคม ในปัจจุบัน	แทรกเนื้อหาเรื่องด้วยการตีความในเวทีเรียบ เรียบสื่อใสและจัดเวทีแลกเปลี่ยนเป็นการ เฉพาะ	กลุ่มนักเทศน์, กลุ่มลูกศิษย์ และทีมวิจัย	7 เดือน	กลุ่มนักเทศน์ กลุ่มลูก ศิษย์ และทีมวิจัย	ได้รูปแบบการถ่ายทอดสื่อใสให้สอดคล้อง กับสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบัน เช่น นิทาน 1 เรื่อง เป็นต้น

2.2 เขียนร่างระเบียบการว่าด้วยการประกอบพิธีสวดในพิธีงานศพทั้งฉบับภาษาไทยและม้ง	เพื่อสร้างสื่อการเรียนรู้และประกอบพิธีกรรมให้สอดคล้องกับคุณสมัย	นำข้อสรุปจากบันทึกพบเสียงที่ประชุมมาเขียนเป็นร่างระเบียบการประกอบพิธีกรรมในพิธีงานศพ	ทีมวิจัย	1 เดือน	ทีมวิจัย	ให้ร่างระเบียบการถ่ายทอดสื่อและใช้สวดในพิธีงานศพฉบับภาษาไทยและม้งอย่างละ 1 ฉบับ พร้อมนำไปประกอบพิธีกรรมต่อไป
ส่วนที่ 3) นำสื่อไปสร้างกระบวนการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้เท่าทันยุคสมัย						
3.1 เตรียมการถ่ายทอด เรียนรู้ และสร้างคุณค่าของความสัมพันธ์ระหว่างศิษย์กับอาจารย์	เพื่อระดมความคิดเลือกวิธีวิธีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และสร้างคุณค่าระหว่างกลุ่มลูกศิษย์กับอาจารย์	จัดเวทีประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นเสริมสร้างความเข้าใจได้มา และเตรียมกลุ่มนักเทศน์และลูกศิษย์ประจำชุมชน	กลุ่มนักเทศน์ กลุ่มลูกศิษย์ และทีมวิจัย	2 วัน	กลุ่มนักเทศน์ กลุ่มลูกศิษย์ และทีมวิจัย	ได้แผนการเรียนรู้และ สืบทอดสื่อที่สอดคล้องกับยุคสมัย โดยไม่ทำลายคุณค่าความเป็นศิษย์-อาจารย์
3.2 ทำการเรียนรู้และถ่ายทอดสื่อได้ ตาม สื่อ ที่ได้จัดเตรียมไว้	เพื่อให้กลุ่มลูกศิษย์และผู้สนใจทั่วไปมีความรู้และสืบทอดการประกอบพิธีด้วยกายารับร้องสวด รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดี	ทำการเรียนรู้และถ่ายทอด สื่อได้ด้วยการจับคู่ศิษย์กับอาจารย์ในแต่ละชุมชนเป็นกลุ่มขนาดเล็กในแต่ละชุมชน	กลุ่มนักเทศน์ และกลุ่มลูกศิษย์	12 เดือน	กลุ่มนักเทศน์ กลุ่มลูกศิษย์ และทีมวิจัย	ได้นักเทศน์รุ่นใหม่ในทุกชุมชน และเสริมสร้างให้เกิดชุมชนศิษย์ธรรมที่สามารถป้องกันปัญหาสังคมต่อไป
3.3 ประเมินผลการสืบทอดสื่อได้ด้วยการรับร้องในพิธีกรรมงานศพ	เพื่อตรวจสอบความ สมารถในการสืบทอดของกลุ่มลูกศิษย์	ออกสำรวจการขับร้องสวดสวดลูกศิษย์แต่ละคนในพิธีงานศพในพื้นที่ แล้วให้คะแนนโดยกลุ่มนักเทศน์ผู้อาวุโสที่ถูกคัดเลือกมาจากกลุ่มนักเทศน์	กลุ่มนักเทศน์ อาวุโส, กลุ่มลูกศิษย์ และทีมวิจัย	15 วัน	กลุ่มนักเทศน์ กลุ่มลูกศิษย์ และทีมวิจัย	ได้นักเทศน์รุ่นใหม่พร้อมเป็นอาจารย์ถ่ายทอด อย่างน้อยชุมชนละ 1 คน ในฐานะเป็นอาจารย์สวดสวดประจำสมาคมฯ ม้งผ่องและขยายผลต่อไป
3.4 ประเมินผลโครงการวิจัยร่วมกัน และมอบบัตรเกียรติคุณให้กับนักเทศน์ทั้งสองกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ	เพื่อร่วมกันประเมินผลการสืบทอด พร้อมให้เกียรติกับกลุ่มนักเทศน์ทั้งสองกลุ่มและสรุปกระบวนการวิจัยเพื่อเป็นบทเรียนต่อไป	จัดเวทีประชุม แล้วให้นักเทศน์ที่เป็นอาจารย์ทำการทดสอบความสามารถในการสืบทอดของกลุ่มลูกศิษย์แต่ละคน จากนั้นจึงมอบบัตรเกียรติคุณ รวมทั้งร่วมกันสรุปบทเรียนกระบวนการเรียนรู้ และสืบทอดสวดสวดโครงการวิจัย	กลุ่มนักเทศน์ กับกลุ่มลูกศิษย์ และทีมวิจัย รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง	2 วัน	กลุ่มนักเทศน์ กลุ่มลูกศิษย์ และทีมวิจัย	ได้นักเทศน์รุ่นใหม่ที่มีเกียรติ พร้อมทำหน้าที่เพื่อสมาคมฯ ม้งผ่องและสังคมไทย รวมทั้งต่างได้เห็นความร่วมมือนในการเรียนรู้และสืบทอดสวดสวดเป็นบทเรียนขยายผลการวิจัยต่อไป
3.5 สรุปกระบวนการ วิจัยทางวัฒนธรรม และเข้าเล่มรายงานฉบับสมบูรณ์	เพื่อวิเคราะห์บทเรียนของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการทางวัฒนธรรม และจัดทำรายงานวิจัยเพื่อเผยแพร่ต่อไป	ประมวลผลจากเวทีประชุม สัมภาษณ์เชิงลึก และสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม แล้วทำการวิเคราะห์ให้กระบวนการทางวัฒนธรรม	ทีมวิจัย	3 เดือน	ทีมวิจัย	ได้รายงานฉบับสมบูรณ์ 1 ฉบับ พร้อมสื่อสวดสวดฉบับภาษาไทยและม้ง 1 เล่ม เพื่อนำไปขยายผลและเผยแพร่ต่อไป

ช. บทความสำหรับการเผยแพร่ (1)

จะดำรงไว้ซึ่งบทกลอนธรรม (สือไส) ในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างไร?

นายอะภัย วาณิชประดิษฐ์^๑

จากผลประการหนึ่งของกระบวนการวิจัยการสืบทอดบทกลอนธรรม (สือไส) ของชาวม้ง ในช่วงระยะที่ 1 ที่มีคณะผู้อาวุโสที่ทรงความรู้บทกลอนสือไสและเป็นผู้นำชุมชนหมู่บ้านโดยจารีต เป็นผู้ให้ข้อมูลว่าด้วยระบบความเชื่อ ความหมาย คุณค่า บทกลอน และการประกอบพิธีเทศนาใน พิธีศพ โดยเฉพาะการเรียงลำดับของเนื้อหาบทกลอนสือไสเพื่อใช้เทศนาในพิธีศพที่ได้ข้อสรุปและ ถูกนำไปใช้ประกอบพิธีเทศนาหลายศพแล้ว ถึงถือเป็นผลสำเร็จที่เกิดจากกระบวนการวิจัยที่ ชัดเจน

แม้กระนั้นก็ตาม ยังพบว่าจากกระบวนการสืบทอดบทกลอนสือไสด้วยมุขปาฐะและ พิธีกรรมที่ผ่านมาได้นำไปสู่ปัญหาที่ยากจะหาวิธีการสืบทอดในยุคสมัยใหม่ในปัจจุบัน ฉะนั้นใน ที่นี้จึงขอยกสภาพปัญหาของกระบวนการเรียนรู้อ่านบทกลอนสือไสมาแจกแจงหลายประการเพื่อเป็น ข้อคิดและช่วยกันหาวิธีการวิจัยต่อไป ดังนี้

1. ปัญหาความเข้าใจระบบจักรวาลวิทยาเมื่อทำการสังคายนานบทกลอนสือไส

ในระหว่างที่มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เพื่อเรียบเรียงบทกลอนสือไสนั้น ผู้รู้แต่ละคนก็ ได้รับบทเรียนที่สำคัญที่ไม่คาดมาก่อน โดยเฉพาะเกิดข้อถกเถียงว่าด้วยระบบความเชื่อ ความหมาย และการใช้ประโยคกับคำทั้งที่เป็นภาษาม้งและภาษาจีนในเนื้อหาบทกลอนบ้าง เช่น ข้อถกเถียงระหว่างความเชื่อที่ว่าด้วยการมีอยู่ และสถานะของเหยอะเข้า (Yawm Saub) กับเทพ จือหยี่ (Swv Yig) ในเพลงว่าด้วยจือหยี่ในนามเหยอะเข้า (Ias Saub-Swvyig) กล่าวคือฝ่ายหนึ่ง เชื่อว่าเหยอะเข้าได้ตายไปจากความเชื่อของชาวม้งแล้ว ส่วนอีกฝ่ายเห็นว่าแม้ตายไปแล้วจิต วิญญาณของเหยอะเข้ายังให้การดูแลมนุษย์อยู่ ในขณะที่เดียวกันบ้างก็บอกว่าในเพลงนี้ไม่ได้ กล่าวถึงการตายของเหยอะเข้า หากแต่เป็นจือหยี่ต่างหาก แต่เนื่องจากจือหยี่ได้รับอำนาจจาก เหยอะเข้าจึงเรียกว่า “เข้า-จือหยี่” (Saub-Swvyig) เท่านั้น

^๑ บทความนี้เขียนขึ้นสำหรับแลกเปลี่ยนระหว่างนักวิจัยชาวม้งที่ได้รับการสนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว) สำนักงานภาคเหนือ เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2550 ณ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

^๒ หัวหน้าโครงการวิจัย กระบวนการเรียนรู้อ่านบทกลอนธรรม (สือไส) และปรับประยุกต์คติความเชื่อเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี กรณีศึกษาเครือข่ายชุมชนสร้างธรรมวัฒนธรรมม้งผ่อง จังหวัดเชียงใหม่ และเป็นผู้ช่วยนักวิจัยประจำกลุ่มศึกษาชาติพันธุ์และการ พัฒนา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50100 โทร. (053) 942560, 08-94358809

นอกจากนี้บ้างก็ยังได้เปรียบสถานะของทั้งสองโดยให้เหยอะเข้าในความหมายเป็น "พระเจ้า" กับเทพจือหยี่ในความหมายเป็นพระบุตรของเหยอะเข้าในทำนองเดียวกับคริสต์ศาสนาที่มีพระเยซูเป็นพระบุตรของพระเจ้าพะยะโฮวา ซึ่งข้อถกเถียงที่แตกต่างเหล่านี้ ประกอบกับการท่องจำบทกลอนมาเป็นเวลาช้านาน ทำให้ปัจจุบันส่วนหนึ่งเทศน์ในสำนวนหนึ่งว่า "เข้ายี้ยัวจัวเข้ายี้ยัวตัว" (Saub yij yua cua, Saub yuav tuag) ซึ่งคำว่า "ยัวตัว" สองคำหลังนั้นแปลว่า "จะตาย" นั้นหมายถึง "พระเจ้าจะตาย" ความขัดแย้งกันเองของผู้รู้เช่นนี้ ทำให้เกิดทางตันในการสรุปความหมายของประโยคและคำเหล่านั้นไม่ได้แต่อย่างใด

ในขณะที่ส่วนหนึ่งสรุปว่าเป็นการท่องจำจนพูดคำผิดไป เพราะเมื่อใคร่ตรองแล้วไม่ได้กล่าวถึงสาเหตุการตายของเหยอะเข้า หากแต่กล่าวถึงการประกอบพิธีเทศนาของนักเทศน์ทั้งสองเอง อีกทั้งชาวมังในต่างจังหวัดเขาได้ใช้คำพูดในความหมายที่แปลว่า "ติดตามไปใกล้จนจะถึง" (yuav cuag) ฉะนั้นความคิดหลังนี้จึงเห็นว่าควรเปลี่ยนประโยคนี้เป็น "เราทั้งสองติดตามเข้า-จือ หยี่ไปจนจะถึง (เห็น) เข้า-จือหยี่ก้าวย่ำบันไดเก้าขั้นแล้วจึงไปถึง" (Eb nim lawv Saub-Swvyig moog yuav cuag lawv yuav txug. Puj Saub-Swvyig nim nci hlo lawm cuaj qeb moog swv zug nci ntaiv txug¹) เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ข้อถกเถียงนี้จึงไม่สามารถหาข้อยุติได้อย่างเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป

ดังนั้น คำถามที่น่าสนใจและท้าทายต่อข้อความดังกล่าวคือ ในกระบวนการสืบค้นความหมายกับบทกลอนสี่ไฮเพื่อให้ได้ความหมายร่วมที่เข้าใจและใช้ได้ร่วมกันในทางปฏิบัติจากสิ่งที่คลุมเครือนั้น มันจะเป็นต้องมีวิถีวิทยาหรือวิธีเข้าถึงความรู้ที่แท้จริง เช่น ทฤษฎีว่าด้วยความมีเหตุผล ทฤษฎีว่าด้วยความเชื่อสูงสุด และหรือทฤษฎีว่าด้วยการปฏิบัติการจริงทางสังคม เป็นต้น มากำหนดหรือกำกับวิธีคิดของบทกลอนสี่ไฮด้วยหรือไม่ แม้ว่ามันจะถือว่าเป็นเรื่องของศาสนาหรือความเชื่อก็ตาม ? ยิ่งกว่านั้นแม้จะเป็นความเชื่อทางศาสนา แต่เมื่อเป็นจารีตประเพณีทางศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไร้รัฐและมีวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจสังคมผูกพันกับจารีตทางศาสนาอย่างกรณีนี้ ควรหรือที่จะต้องแยกว่าเมื่อเป็นด้านศาสนาแล้วไม่เกี่ยวกับการเมืองในฐานะเป็นทุนของชีวิตซึ่งเกี่ยวพันกับเศรษฐกิจสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ?

2. ช่องว่างทางความคิดที่นำไปสู่ปัญหาการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน

นอกจากนี้ พบว่าเทคนิควิธีการที่ใช้ช่วยการพูดจาหรือถกเถียงถึงองค์ความรู้ตลอดจนระบบความเชื่อในบทกลอนสี่ไฮของกลุ่มผู้สูงอายุกับคนรุ่นใหม่ตลอดการประชุมวิจัยหลายเวทียังสะท้อนให้เห็นอุปสรรคในการพูดจากันอย่างชัดเจน ทั้งนี้ การที่จะรับรู้ได้ซึ่งความรู้สึกลี้ลับต้องใช้เวลานานมาก นั่นคือผู้ที่เข้าร่วมเวทีประชุมวิจัยไม่ก็ครั้งไม่สามารถล่วงรู้ถึงอุปสรรคในการพูดจาหรือวิธีคิดที่ควรจะต้องเชื่อมโยงและต่อยอดซึ่งกันและกันเลย หากแต่มองเห็นสภาพการพูดเคยเหมือน

แต่ละคนมักค่อยๆ ชัดกันเองอยู่เรื่อย ทั้งๆ ที่ต่างก็มีเจตนาารมณ์ในการคิดและพูดออกไปด้วยดี วัจน เช่นนี้มักชักนำไปบรรยายภาวการพูดคุยเรื่องหลักคำสอนและความเชื่อในบทกลอนสี่สัปดาห์ค่อยๆ ชะงักไปทุกทีหรือเสียบรรยายภาวการคิดไปเลยเมื่อมีผู้จุดประเด็นขึ้นใหม่ หรือไม่ก็ชักถามไล่เลี่ยกับบางสิ่งทีบางคนคิดว่าได้พูดกันซ้ำแล้วซ้ำเล่าแล้ว สภาพการณ์พูดคุยเช่นนี้จำเป็นอย่างหนึ่งที่ทีมวิจัยต้องคิดตระหนักอยู่เสมอเพื่อคิดเกมการพูดคุยให้ได้บรรลุผลหรือได้ข้อสรุปในประเด็นที่สำคัญๆ ก่อนที่บรรยายภาวจะบานปลาย

ฉะนั้น ด้วยเวลาที่จำกัดในการพูดคุยเชิงลึกและการขาดประสิทธิภาพในการจัดลำดับประเด็นเนื้อหาพูดคุยที่จะสามารถนำไปสู่การคิดและข้อยุติในแนวทางเดียวกัน ทำให้ทีมวิจัยกับคณะผู้อาวุโสได้เริ่มจัดเรียงลำดับของเนื้อหาบทกลอนสี่สัปดาห์ (txwv xaiv raws txheej txheem) ก่อนที่จะลงไปสู่ในตัวเนื้อหาที่เป็นประโยคและคำพูด เนื่องจากการพูดคุยที่ไร้ซึ่งวัฒนธรรมในการใช้ภาษาเขียน ย่อมเป็นการยากที่จะทำให้ทุกคนคิดและคุยในประเด็นเดียวกันร่วมกันได้ ทั้งนี้ทีมวิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารเนื้อหาและปัญหาเชิงเทคนิคเหล่านี้ที่จะเกิดตามมานับแต่เริ่มแรกกระบวนการวิจัยแล้ว ซึ่งได้ให้ร่างบทกลอนสี่สัปดาห์ที่ได้จัดพิมพ์เป็นภาษาม้งด้วยลายลักษณ์อักษรโรมันแจกให้กับชุมชนที่อยู่ในพื้นที่วิจัยแล้ว อีกทั้งยังได้จัดทำการอัดเทปเสียงตามร่างบทกลอนสี่สัปดาห์เพื่อคอยเปิดให้ผู้ร่วมวิจัยได้รับฟังทั้งในที่ประชุมและในชุมชนด้วย

อย่างไรก็ตาม ตลอดเวลาที่มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในเวทีต่างๆ ผู้รู้แต่ละท่านต่างก็มีได้หยิบยกสื่อทั้งสองเข้ามาประกอบการพูดจาเลข เนื่องจากผู้อาวุโสทุกคนถือว่าตนเองมีภูมิความรู้เป็นของตัวเองอยู่แล้ว อีกทั้งไม่รู้ภาษาม้งและไม่นิยมรับฟังผู้อื่นเทศนาว่าเป็นความคิดเห็นหนึ่งด้วย ทำให้การพูดคุยเชิงลึกในแต่ละครั้งนั้นทำได้แต่เพียงเป็นการตั้งข้อสังเกตอย่างผิวเผินเท่านั้น ยิ่งกว่านั้นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ไม่มีความรู้กลับรู้สึกเบื่อ เนื่องจากไม่อาจจะเข้าใจได้ ในที่สุดจึงเห็นว่าไม่มีสาระความจำเป็นที่ต้องคิดและคุยถึงบทกลอนต่อไปอีก ในขณะที่กลุ่มผู้อาวุโสกลับเห็นว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งและพยายามครุ่นคิดหาวิธีการพูดคุยในสิ่งที่ต้องการนั้น แม้ว่าจะยากในการคุยให้เข้าใจกันก็ตาม

คำถามที่น่าสนใจก็คือ สภาพปัญหาการสืบทอดบทกลอนสี่สัปดาห์ดังกล่าว แท้ที่จริงแล้วสาเหตุของปัญหามันมาจากอะไรกันแน่ จากภายในสังคมม้งกันเอง และหรือจากนโยบายของรัฐและภาคเอกชนภายนอกชุมชนด้วย? แล้วเราจะป้องกันปัญหาหรือสร้างภูมิคุ้มกันให้กับคุณค่าทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ได้อย่างไร อะไรเป็นสิ่งประกันที่มั่นคงให้กับเจ้าของวัฒนธรรมไว้วางใจได้? นอกจากนี้ในส่วนวิธีวิทยาการวิจัยก็มีคำถามที่น่าสนใจ เช่น กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมนั้นมีเทคนิควิธีการอะไรบ้าง ที่สามารถชักจูงให้คนที่มีความรู้แตกต่างกันได้นำสิ่งที่ตัวเองมีเพื่อให้เกิดสิ่งที่เป็นของส่วนรวมร่วมกันและมีความสร้างสรรค์กว่าที่แต่ละคนมี? และถามว่าจริงๆ แล้วกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและเชิงปฏิบัติการดังกรณีโครงการวิจัยนี้สามารถทำให้ทุกคนหรือ

ภาคส่วนมีส่วนร่วมทุกกระบวนการหรือขั้นตอนของการวิจัยไหม? หากเป็นไปได้ทั้งหมด แล้วอะไรบ้างที่ชี้วัดได้ว่ามีส่วนร่วมแล้ว เราจะวัดมันด้วยอะไร อย่างไร ?

3. ความสนใจของผู้อาวุโสกับสื่อสมัยใหม่

แม้กระนั้นก็ตาม หลังจากที่ได้ข้อสรุปการจัดเรียงลำดับของเนื้อหาบทกลอนสื่อใดแล้ว ผู้รู้บทกลอนสื่อใดทั้งที่เป็นคนรุ่นใหม่และผู้อาวุโสต่างเห็นถึงความสำคัญและได้ตกลงร่วมกันให้จัดพิมพ์บทกลอนสื่อใดพร้อมเข้ารูปเล่มในฐานะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้และถ่ายทอดบทกลอนสื่อต่อไป แม้ว่าจะมีเพียงไม่กี่คนในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่รู้ภาษาเขียนม้งเท่านั้นก็ตาม ทั้งนี้เพราะต่างเล็งเห็นว่าหากยังไม่รีบสร้างสื่อการเรียนรู้ในฐานที่ช่วยเก็บรวบรวมบทกลอนสื่อไว้แล้ว เมื่อกลุ่มผู้อาวุโสที่ปัจจุบันต่างมีอายุย่างเข้า 60-70 ปี ก็คงเหลือเวลาเพียง 10 ปี เท่านั้นที่ภูมิปัญญาเหล่านั้นจะพลอยหายสาบสูญไปด้วยเมื่อผู้อาวุโสเหล่านี้ได้เสียชีวิตขึ้นหรือชรภาพมากจนไม่สามารถจดจำบทกลอนสื่อที่มีจำนวนมากได้อีกต่อไป

ดังนั้นแม้หนังสือบทกลอนสื่อใดที่จะพิมพ์ออกมาถึงแม้จะไม่ได้ปริวรรตหรือปรับปรุงให้สมบูรณ์มากที่สุดก็ควรที่จะต้องพิมพ์ออกมาใช้เป็นเครื่องมือช่วยผู้อาวุโสทำการถ่ายทอดให้กับกลุ่มคนรุ่นใหม่ เนื่องจากปัญหาการสืบทอดในปัจจุบันอยู่ตรงที่มักไม่มีความชัดเจนในการลำดับขั้นตอนของเนื้อหา ซึ่งมักทำให้บรรยากาศการสืบทอดเกิดความคลุมเครือ สับสน และน่าเบื่อหน่ายทั้งคนสอนและผู้เรียน ฉะนั้นการใช้หนังสือของกลุ่มคนรุ่นใหม่จึงเท่ากับเป็นเครื่องมือช่วยผู้อาวุโสจดจำการลำดับของเนื้อหาและสร้างความมั่นใจให้กับกระบวนการเรียนสื่อใดมากขึ้น ซึ่งกลยุทธ์ของกระบวนการสืบทอดสื่อใดดังกล่าวถือว่าสอดคล้องกับแผนงานวิจัยที่ได้ตั้งไว้แต่แรกว่าอยากให้ชุมชนม้งเกิดการยอมรับภาษาเขียนเป็นเครื่องมือการเรียนรู้และเป็นสื่อกลางที่สามารถก่อให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนในสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคตได้ ฉะนั้นหลังจากมีการประชุมวิจัยชาวบ้านครั้งแรกในระยยะที่ 2 (ต้นปีที่2) จึงได้ตกลงให้จัดพิมพ์บทกลอนสื่อใดและเข้ารูปเล่มเพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ก่อนที่จะมีการทดสอบนักเทศน์สื่อใดในปลายปี

ดังนั้น หลังจากทีหัวหน้าโครงการวิจัยฯ ได้ได้ปรึกษากับทีมวิจัยและได้ช่วยกันขัดเกลาบทกลอนสื่อใดโดยยึดหลักการที่สำคัญสามประการคือ 1) ประสพการณ์ของการใช้บทกลอนสื่อใดที่ผ่านมาของชุมชนชาวม้งในประเทศไทย เช่น การลำดับเนื้อหาที่สอดคล้องกับขั้นตอนของพิธีศพและความนิยมบทกลอนสื่อใดของชาวม้งต่อนักเทศน์ท่านใดมากที่สุด เป็นต้น 2) ระบบความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อในบรรพบุรุษ ธรรมชาติ และสังคม เช่น ที่มาของความเชื่อบรรพบุรุษ (dlaab qhuas) ระบบความเชื่อเรื่องฮวงจุ้ย (looj meem) และสำนึกในบุญคุณของบุพการีหรือลูกที่ควรมีผู้อุปการะหรือพ่อแม่ เป็นต้น และ3) ความเป็นเหตุและผลของปัจจัยต่างๆ

ที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของชีวิตทางสังคมในปัจจุบัน เช่น การเทศนาในพิธีศพที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางสังคมเครือญาติ (kwvtij-neejtsaa) ของชาวม้ง ที่มาของการถือกำเนิดของบทกลอนสี่ไลในฐานะเป็นภูมิปัญญาที่ช่วยต่อยอดความทรงจำและสำนึกในศักดิ์ศรีของชาวม้งให้สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่สร้างปัญหาให้กับผู้อื่น และรูปแบบของคุณค่าหรือวิธีการสร้างความกลมเกลียวในหมู่ญาติพี่น้องและเครือญาติที่บทกลอนสี่ไลต้องถูกใช้หรืออธิบายได้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นต้น

ในที่สุดทีมวิจัยจึงได้รวบรวมเนื้อหาบทกลอนสี่ไลโดยสอบถามเพิ่มเติมจากผู้อาวุโส โดยเฉพาะได้รับการสนับสนุนเนื้อหาบทกลอนจากสถาบันวัฒนธรรมเพื่อตัวตนม้ง (Tuam Cuab Moob Teej Tug) และทำการปริวรรตเนื้อหา ความหมาย และคุณค่าของบทกลอนสี่ไลในเนื้อหาบางความคิด บางบท และบางคำตามหลักการดังกล่าว แต่แล้วก็มีคำถามทำนองที่มีการชมว่า "เมื่อใดที่วัฒนธรรมถูกเขียนขึ้น เมื่อนั้นวัฒนธรรมก็ตายไป" จริงหรือเปล่า? หรือที่ว่าตายเพราะวัฒนธรรมถูกเผยแพร่ให้คนอื่น (ซึ่งเป็นศัตรูทางวัฒนธรรม) รับรู้ แล้วสามารถกำจัดได้ใช่หรือไม่? หรือว่าแท้ที่จริงแล้ววัฒนธรรมหรือองค์ความรู้จะเกิดการต่อยอดขึ้นใหม่ได้ต่อเมื่อมีการปะทะสังสรรค์หรือวิพากษ์วิจารณ์? หรือการดำรงซึ่งภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อกลุ่มชาติพันธุ์จะได้พึ่งตนเองได้นั้นต้องมียุคประคับประคองที่สำคัญอื่นร่วมด้วย อะไรบ้าง ?

4. จุดเปลี่ยนของวิธีการสืบทอดภูมิปัญญาม้ง

ด้วยความเป็นกังวลในชีวิตแห่งความเป็นจริงของบทกลอนสี่ไล ในขณะที่ทำการพิมพ์บทกลอนสี่ไลนั้น ทีมวิจัยได้หารือกับผู้อาวุโสหลายคนถึงกระบวนการสืบสานบทกลอนสี่ไลที่ต่อไปต้องใช้หนังสือเป็นสื่อ เนื่องจากสังคมม้งไม่เคยมีการใช้อักษรมาบันทึกและทำการเรียนรู้พิธีกรรมหรือภูมิปัญญาผ่านตัวอักษรเลย ซึ่งทีมวิจัยเกรงว่ายิ่งในสถานการณ์ปัจจุบันที่คนรุ่นใหม่ไม่ให้ความสำคัญกับบทกลอนสี่ไลเท่าที่ควรแล้ว หากตีพิมพ์หนังสือออกมาอาจทำให้กลุ่มคนรุ่นใหม่ไม่เห็นคุณค่าหรือไม่มีความมั่นใจว่าบทกลอนสี่ไลที่อยู่ในหนังสือนั้นถูกเขียนออกมาใคร ทำได้อย่างไร และมีความน่าเชื่อถือมากแค่ไหน เพราะมีข้อเท็จจริงว่าผู้รู้อาวุโสเกือบทุกคนต่างก็ไม่มีวัฒนธรรมการเขียนภาษาม้งในขณะที่ทำการชำระบทกลอนสี่ไล

อย่างไรก็ตาม เมื่อได้ปรึกษาผู้อาวุโสหลายท่านแล้วก็ได้รับความเห็นชอบให้ดำเนินการต่อโดยให้มีการประกอบพิธีเพื่อให้อาจารย์อาวุโสรับมอบหนังสือบทกลอนสี่ไลจากหิ้งที่ได้ัญเชิญวิญญาณของอดีตปราชญ์สี่ไลมาเป็นผู้มอบให้ ซึ่งก่อนทำการประชุมทุกครั้งก็ได้ัญเชิญมาเปิดเวทีประชุมโดยตลอดจนเป็นประเพณีการประชุมวัฒนธรรมม้งไปแล้ว รวมทั้งในขณะที่ประกอบพิธีกรรมจะให้อาจารย์อาวุโสเหล่านั้นทำการปัมลายนิ้วหัวแม่มือข้างขวาลงด้านหลังหนังสือบทกลอนสี่ไลด้วย เพื่อแสดงถึงผู้มีส่วนร่วมในการชำระหรือปรับใช้บทกลอนให้เกิดผลจริง

ในพิธีศพ ตลอดจนเกิดการยอมรับหนังสือและก่อให้เกิดคุณค่าที่ควรให้การเคารพเช่นเดียวกับ
ความเป็นอาจารย์ของผู้รู้อาวุโส

อีกทั้งการประกอบพิธีดังกล่าวนี้ยังอาจช่วยหนุนเสริมบทบาทของนักเทศนาให้มีโอกาส
แลกเปลี่ยนความรู้และช่วยเหลือกันและกันในฐานะเป็นเวทีการเรียนรู้ที่มีชีวิตในชุมชนมันต่อไป
ด้วย เนื่องจากหนังสือบทกลอนสี่ไฮสามารถเป็นสื่อช่วยการการถ่ายทอดจากอาวุโสสู่คนรุ่นใหม่
ได้ นั่นคือทีมวิจัยไม่ได้มีเจตนารมณ์หรือตั้งใจให้หนังสือบทกลอนสี่ไฮเข้าไปมีบทบาทแทน
อาจารย์อาวุโส ซึ่งย่อมไม่เป็นผลดีต่อสภาพของชีวิตความเป็นจริงทางสังคมที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่ง
กันและกัน อันเป็นหลักประกันให้กับการดำรงไว้ซึ่งบทกลอนสี่ไฮและภูมิปัญญาของชาวม้งที่เคย
ถือปฏิบัติมาเป็นเวลาช้านาน แม้ว่าผู้อาวุโสบางคนถึงกับถอนลมหายใจว่ากระบวนการรวบรวม
ข้อมูลเพื่อเรียบเรียงเนื้อหาครั้งนี้อาจเป็นครั้งแรกและครั้งสุดท้ายในชีวิตของพวกเขา และเขาเอง
อาจไม่ได้เห็นผลที่เกิดขึ้นในสังคมก็อาจเป็นได้

ด้วยเหตุนี้ เมื่อถึงวันลงนามเพื่อธำรงบทกลอนสี่ไฮในเวทีประชุมวิจัยเรื่อง “ธำรงและ
เผยแพร่บทกลอนสี่ไฮเพื่อสืบสานภูมิปัญญาของชาวม้ง” (Xwbfwb Thuam Yeem thab Nithuav
Tawm Phoo Txwv Xaiv) ในวันที่ 22-23 มีนาคม 2550 ณ สมาคมอิมเปค (IMPECT) อำเภอสัน
ทราย จังหวัดเชียงใหม่ ทีมวิจัยกลับพบว่าสิ่งที่ได้เป็นกังวลนั้น บัดนั้นได้ปรากฏขึ้นตามที่มีข้อ
ตะขิดตะขวงในใจจริง กล่าวคือกระบวนการลงนามในหนังสือบทกลอนสี่ไฮไม่สำเร็จหลังจากที่
ทีมวิจัยได้ทดลองขับบทกลอนหลายเพลงในที่ประชุม ทั้งนี้เพราะประธานคณาจารย์ผู้อาวุโสได้ยื่น
กรานที่จะไม่ปัมลายนิ้วมือ ด้วยเหตุผลว่าภาษาเขียนม้งในหนังสือบทกลอนสี่ไฮนั้นเขียนกำกับรูป
เสียงภาษาจีนที่ปรากฏไม่ชัดเจน การตีความสำนวนที่เขียนไปในทางลบ และต้องลำดับเนื้อหาของ
แต่ละบท

ตัวอย่างข้อข้องใจในเนื้อหาของบทกลอน เช่น มีการตีความสำนวนในเพลงที่ว่าด้วยการ
ถ่อมตัวเพื่อเทศนา (Tswm nkauj nraug) ว่าเป็นการลบหลู่ผู้ฟัง² และการสลับทในเพลงที่ว่าด้วย
สาเหตุการตาย (Taug Lub Mob) ที่ต้องเกิดการเจ็บป่วยก่อนทำการรักษาด้วยยากับพิธีกรรม
ต่างๆ แล้วจึงลงท้ายด้วยสาเหตุการตาย เป็นต้นรวมทั้ง ยังเกรงว่าหากลงนามไปแล้ว แต่เมื่อมี
อาจารย์อาวุโสในตระกูลแซ่อื่นบางคนไม่ได้มาร่วมประชุมด้วยอาจเกิดความไม่พอใจ ฉะนั้นเมื่อ
เกิดข้อครหาขึ้นมาจากผู้รู้ในตระกูลแซ่อื่น พวกตนอาจต้องพลอยเสียชื่อเสียงไปด้วย ทำให้ผู้
อาวุโสที่ร้องลงมาก็ไม่สามารถขัดความคิดได้แต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะผู้อาวุโสเหล่านี้ต่างก็ไม่ได้
ตระหนักถึงกระบวนการวิจัยว่ามีบทบาทในฐานะที่เป็นเงื่อนไขสำคัญต่อกระบวนการสืบทอดบท
กลอนสี่ไฮแต่อย่างใด หากแต่พะว้าพะวนอยู่กับสถานภาพทางสังคมที่พวกตนอาจถูกท้าทาย
อำนาจทางความรู้หรือผู้ถ่ายทอดบทกลอนสี่ไฮให้กับกลุ่มคนรุ่นใหม่ทีนิยมใช้ความคิดที่เป็น
ระบบด้วยสื่อสมัยใหม่ อีกทั้งมีศักดิ์เป็นบุตรทางฝ่ายแม่ (Tub tshub) และน้องชายก็ไม่สามารถ

ขีดขวางตามจารีตมั่งแต่อย่างใด ในที่สุดหนังสือบทกลอนสี่ไลที่ได้ตีพิมพ์และเข้ารูปเล่มที่กองไว้ตรงหน้า พร้อมเครื่องเช่นอันเชิญดวงวิญญาณของอาจารย์สี่ไลจึงไม่ได้ถูกบิ๋มลายนิ้วมือและประกอบพิธีสืบสานตามที่ได้ตกลงร่วมกันไว้ตั้งแต่แรกแต่อย่างใด

ทั้งนี้ คณาจารย์อาวุโสต่างก็ลืมซึ่งเป้าหมายของกระบวนการเรียนรู้เพื่อเรียบเรียงบทกลอนสี่ไลที่ได้ตั้งไว้แต่แรกที่ต้องการเพียงเพื่อให้ได้ระดับหนึ่งเท่านั้น ดังที่เคยมีการร่วมกิจกรรมวิจัยวางจิกซอร์ชิ้นส่วนรูปคนเพื่อตระหนักถึงการมีส่วนร่วมและการแยกส่วนขององค์ความรู้ที่มีหลายระดับอันเปรียบเสมือนต้นไม้ เมื่อคราวประชุมวิจัยเรื่อง “ร่วมสร้างสรรค์เนื้อหาและสืบทอดสี่ไลของชาวม้ง” เมื่อวันที่ 26-27 สิงหาคม พ.ศ. 2549 ณ สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมชาวไทยภูเขาในประเทศไทย (IMPECT) ดังที่เรียกว่า “ต้นไม้แห่งคุณค่า” ที่มีสามส่วนใหญ่ๆ คือ 1) เปรียบส่วนที่เป็นรากเป็นระบบความเชื่อหรือคุณค่าของเนื้อหา 2) เปรียบส่วนที่เป็นลำต้นเป็นเนื้อหาบทกลอนธรรม (สี่ไล) และ 3) เปรียบส่วนที่เป็นใบ ดอก หรือ ผล เป็นความไพเราะที่ได้จังหวะของเสียงหรือสุนทรีย์เมื่อประกอบพิธีขับเทศนาในพิธีศัพทีก่อให้เกิดหลากหลายอารมณ์ความรู้สึก ที่สำคัญทั้งสามส่วนมีความสัมพันธ์กันและกัน ฉะนั้นการแก้ไขปัญหาการสืบทอดต้องพิจารณาทั้งสามส่วนร่วมกันจึงจะ “ครบเครื่องเรื่องการสืบทอด” เป็นต้น นั่นคือด้วยความจำกัดในงบประมาณ เวลา และวิธีการพูดคุยข้างต้น กระบวนการวิจัยที่ผ่านมาจึงได้เน้นหนักเฉพาะส่วนแรกกับส่วนที่สองเท่านั้น

นอกจากนั้น ด้วยเงื่อนไขของเวลาที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ในชุมชนและสังคมม้งที่ต้องใช้เวลาหลายสิบปีก่อนที่สังคมจะยอมรับการเรียนรู้และการสืบทอดหรือการประกอบพิธีเทศนาด้วยการใช้หนังสือเป็นสื่อประกอบ ซึ่ง ณ เวลานั้นคณาจารย์อาวุโสที่ได้สร้างคุณูปการนี้อาจสิ้นชีวิตชีวิตไปแล้วหลายท่านก็อาจเป็นได้ ด้วยเหตุนี้เอง เจตนารมณ์ของพิธีการบิ๋มลายมือและรับมอบหนังสือบทกลอนสี่ไลดังกล่าวจึงต้องการจารึกไว้ซึ่งคุณความดีของคณาจารย์อาวุโสดังกล่าว และด้วยเหตุนี้เองจึงได้ชี้แจงอันเป็นที่เข้าใจทั่วกันระหว่างทำการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ว่า “ผู้ที่ไม่รู้เพลงที่มีเครื่องหมายดอกจันหรือข้างท้ายเพลง (*) ก็สามารถใช้ความรู้เท่าที่มีอยู่เดิมประกอบพิธีโดยข้ามเพลงที่ไม่รู้นั้นไปได้ หรือให้ผู้รู้ขับ / เทศนา ดังนั้นผู้ที่ไม่รู้ก็ไม่เป็นการผิดจารีตประเพณีการประกอบพิธีเทศนาแต่อย่างใดและยังคงเป็นผู้ประกอบพิธีต่อไปได้ ทั้งนี้เพื่อหนุนเสริมพลังความศักดิ์สิทธิ์ของความเชื่อในบรรพบุรุษ (Puj Yawm Txwv Txoob) อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดระบบความเชื่อกับคำสั่งสอนที่ดียังเป็นลำดับขั้นตอนที่ถูกต้องด้วย” แล้ว

ดังนั้น จึงมีคำถามที่น่าสนใจว่ากระบวนการพยายามใช้สื่อมาช่วยทำการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาการสืบทอดบทกลอนสี่ไลดังกล่าว เมื่อสังคมม้งจำต้องสัมพันธ์กับรัฐและสังคมสมัยใหม่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในที่สุดแล้วหนังสือบทกลอนสี่ไลย่อมต้องเข้าไปมีบทบาทร่วมหรือแทนที่วิธีการเรียนรู้ด้วยมุขปาฐะและในพิธีกรรมตามจารีตประเพณีเดิม ซึ่งเมื่อนั้นย่อมหมายถึงอำนาจ

ของผู้อาวุโสที่มีชีวิตอยู่ในวันนี้ อาจย่อมถูกท้าทายทั้งจากสื่อสมัยใหม่และผู้รู้รุ่นใหม่ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว นั่นจะหมายถึงระบบโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวม้งจะมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในระดับโครงสร้างเลยจริงหรือไม่ และเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหน ? และถ้าเป็นไปอย่างนี้แล้ว วันนี้สังคมทันสมัยที่เขามีวัฒนธรรมภาษาเขียนแล้วให้บทเรียนอะไรกับชาวม้งในเรื่องนี้บ้าง ? สังคมม้งควรมีวิธีการเรียนรู้ สืบทอด และประกอบพิธีกรรม ที่ก่อให้เกิดกรรมในบทกลอนสื่อใดมีผลต่อชีวิตของผู้คนในทางปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมด้วยทิศทางหรือรูปแบบใด ?

5. ปฏิบัติการด้วยสื่อเพื่อเสริมสร้างกลไกชีวิตของการเรียนรู้

จากที่กล่าวมาข้างต้น แม้กระบวนการศึกษาวิจัยนี้จะเผชิญกับอุปสรรคทางความคิดบ้าง แต่ดูเหมือนอุปสรรคเหล่านั้นกลับเป็นสิ่งท้าทายต่อกระบวนการศึกษาวิจัยที่จะต้องหาทิศทางและวิธีการเพื่อยืนยันให้เกิดผลสำเร็จในที่สุด ซึ่งหลังจากที่ทีมวิจัยได้กลับมาไตร่ตรองแล้วพบว่า การศึกษาวิจัยนี้ได้เดินตามกระบวนการมีส่วนร่วมทางความคิดอย่างเต็มที่แล้ว อีกทั้งผู้รู้ต่างยังคงตกลงร่วมกันว่าควรที่ระดมความคิดและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เพื่อปรับปรุงในเนื้อหาบทกลอนส่วนที่เปรียบเสมือนรากและลำต้นมาก่อนส่วนที่เป็นใบหรือดอกผลด้วยแล้ว ฉะนั้นการที่คณาจารย์ผู้รู้อาวุโสจะไม่ยอมปัมลายมือนั้นก็ไม่ได้ขัดต่อกระบวนการศึกษาวิจัยแต่อย่างใด ทั้งๆ ที่ทีมวิจัยเพียงต้องการให้ผู้รู้อาวุโสที่ต่างวิตกกังวลถึงอายุขัยของตัวเองได้ลงชื่อด้วยการปัมลายมือเป็นหลักฐานเพื่อเป็นการคำจูงหนังสือบทกลอนสื่อไว้ว่าคณาจารย์อาวุโสต่างได้สัมผัสและรู้เห็นหนังสือบทกลอนสื่อใด และหวังว่าจะเป็นหลักฐานต่อคนรุ่นหลังให้สำนึกในบุญคุณของคณาจารย์ได้ชัดเจนขึ้นด้วยก็ตาม

ดังนั้น ผลการศึกษาวิจัยบทกลอนสื่อใดที่ได้จัดตีพิมพ์และเข้าเล่มแล้วนั้นจึงสมควรถือปฏิบัติเป็นเครื่องมือประกอบการสอนและการเรียนรู้ต่อไปได้ โดยเฉพาะต้องการให้ผู้เรียนรุ่นใหม่ใช้เป็นเครื่องมือประกอบการเรียนรู้ร่วมกับอาจารย์สื่อใด เช่น ใช้ช่วยจดจำคำพูดของอาจารย์ เป็นมากกว่าใช้หนังสือบทกลอนสื่อใดประกอบการพิธีกรรม เป็นต้น ซึ่งการใช้หนังสือบทกลอนสื่อใดในฐานะเป็นเพียงเครื่องมือช่วยเช่นนี้ยังเป็นการรักษาให้คงไว้ซึ่งคุณค่าทางจิตวิญญาณที่ศิษย์ควรได้มาจากอาจารย์ผ่านพิธีไหว้ครู (faib diej) ตามจารีตประเพณีปฏิบัติสืบกันมา

อย่างไรก็ตาม เมื่อคณาจารย์อาวุโสต่างไม่สามารถใช้หนังสือบทกลอนสื่อใดเป็นสื่อการถ่ายทอดได้ ทีมวิจัยจึงเปลี่ยนวิธีการส่งผ่านหนังสือบทกลอนสื่อใดจากอาจารย์สื่อใดอาวุโสโดยตรงมาเป็นการมอบโดยตัวแทนของสมาคมดาปนกิงสงเคราะห์เครือข่ายชุมชนสร้างสรรค์วัฒนธรรมม้งผ่อ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้ทำการมอบเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2550 ณ บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้ได้มอบให้ตัวแทนของหมู่บ้านสมาชิก

สมาคมฯ มังผ่อ จำนวน 5 หมู่บ้าน¹ เพื่อนำไปเผยแพร่ยังกลุ่มคนรุ่นใหม่ในหมู่บ้านของตัวเองต่อไป แล้วสมาคมฯ ก็จะทำการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลหลังจากได้ใช้เวลาเรียนรู้ร่วมกับอาจารย์สื่อใสที่มีอยู่แล้วในแต่ละชุมชนเป็นระยะๆ จนกว่าจะมีการจัดเวทีการทดสอบและมอบเกียรติบัตรในที่สุด

ด้วยความตระหนักถึงปัญหาการนำบทกลอนสื่อใสไปปฏิบัติใช้ในชีวิตจริงอันเป็นเงื่อนไขที่สำคัญอันก่อให้เกิดการสืบทอดต่อไป กลุ่มคณาจารย์อาวุโสยังได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเพื่อปรับเปลี่ยนบทบาทของผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในฐานะเป็นผู้นำหมู่บ้านอย่างเป็นทางการให้มีหน้าที่ทางพิธีกรรมด้วย ทั้งนี้เพื่อให้หนุนเสริมกับกระบวนการฟื้นฟูและสืบทอดบทกลอนสื่อใสในฐานะเป็นภูมิปัญญาจัดการชีวิตของชาวบ้าน เนื่องจากผู้นำหมู่บ้านอย่างเป็นทางการเหล่านี้สามารถเข้าถึงแหล่งงบประมาณที่จะมาสนับสนุนการปรับตัวของวัฒนธรรมได้อย่างดี หากแต่ปัจจุบันกลุ่มผู้นำนี้เป็นคนหนุ่มรุ่นใหม่ที่เกิดขึ้นทั้งหมดไม่มีความรู้ทางจารีตประเพณีและถูกกันไม่ให้มีบทบาทในพิธีกรรมมากเท่ากับกลุ่มผู้อาวุโส ทั้งที่ควรจะให้มีหน้าที่ทางพิธีกรรมด้วยเพื่อช่วยทำการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและสืบทอดต่อไป

ด้วยเหตุนี้ คณาจารย์ผู้อาวุโสจึงได้แลกเปลี่ยนความคิดให้มีการปรับใช้กลไกในระดับชุมชนให้สอดคล้องกับกระบวนการสืบสานภูมิปัญญาของชาวม้งต่อไปด้วย ซึ่งได้ปรึกษาหารือว่าควรปรับใช้ตำแหน่งผู้นำชุมชน หรือจื่อเหล่า (txwj laug) ในการประกอบพิธีเทศนา โดยให้ผู้ใหญ่บ้าน (พ่อหลวง) ของชุมชนหมู่บ้านมาร่วมประกอบพิธีเทศนาบทกลอนสื่อใสในพิธีศพด้วย แม้คนรุ่นใหม่จะไม่รู้หรือสามารถประกอบพิธีได้ แทนที่จะผลักดันตำแหน่งนี้ให้กับผู้อาวุโสอื่นที่ไม่ได้มีตำแหน่งเป็นผู้นำชุมชนแต่อย่างใดก็ตาม ทั้งนี้มีเหตุผลนอกจากเป็นการกดดันให้ผู้ใหญ่บ้านต้องเรียนรู้ภูมิปัญญาและศิลปการปกครองชุมชนที่วางอยู่บนฐานจารีตของชาวม้งแล้ว การร่วมพิธีเทศนาบ่อยครั้งของผู้ใหญ่บ้านอาจนำไปสู่การช่วยค้ำจุนบทกลอนสื่อใสในอนาคตได้ด้วยการพึ่งตนเอง เนื่องจากผู้ใหญ่บ้านย่อมมีโอกาสรับรู้แนวทางหรือโอกาสพัฒนาทางวัฒนธรรม ซึ่งอาจเป็นงบประมาณจากรัฐหรือผู้ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือจนสามารถโน้มน้าวให้ร่วมแรงร่วมใจได้ ในที่สุด โดยเฉพาะเมื่อกลุ่มผู้อาวุโสต่างได้ล้มหายตายจากไปภายในประมาณ 10 ปี ต่อจากนี้ไป กลุ่มคนรุ่นใหม่ต้องหาหลักประกันใหม่ที่จะนำให้ตนเองสามารถสืบสานภูมิปัญญาของตนเองให้คงอยู่ต่อไป ดังนั้นต่างจึงเห็นด้วยกับวิธีการค่อยเป็นค่อยไป เนื่องจากในปัจจุบันการประกอบพิธีศพของชาวม้งนั้นยังยึดติดกับตัวบุคคลหรือเครือญาติมากกว่าจะเห็นถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ฉะนั้นจึงเป็นการปรับใช้จารีตที่ทำลายต่อกลุ่มผู้นำในสังคมม้งในอนาคตที่น่าจับตามองอย่างยิ่งประการหนึ่ง

¹ Ntsumleej Thoj บ้านแม่สาใหม่, Nplavaag Thoj บ้านห้วยหอย, Vaamxyum Thoj บ้านผาปู่จอม, Lajkaig Thoj บ้านห้วยกว้าง และ Paajsuav Thoj บ้านหนองหอยใหม่

นอกจากนี้ โครงการวิจัยนี้ยังได้ร่วมมือกับโครงการวิจัยภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในระบบการศึกษาของรัฐช่วยกันถอดองค์ความรู้ว่าด้วยหลักจริยธรรมที่ปรากฏในเนื้อหาของบทกลอนสือไต ทั้งนี้เพื่อจะนำไปทดลองทำการเรียนรู้ให้กับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 7 บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ในฐานะที่เป็นหลักสูตรท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งคณาจารย์อาวุโสต่างเห็นว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องหาวิธีเรียนรู้หลักคำสอนของบทกลอนสือไตด้วยวิธีการอื่นๆ ด้วยระยะเวลาสั้นๆ ได้ เนื่องจากที่ผ่านมามีแต่ใช้เทศนาในพิธีศพทั้งคืนเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกในการเจริญสติปัญญาและเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นชาติพันธุ์ให้กับลูกหลานชาวมังตอไป ซึ่งท้ายที่สุดหวังว่าสามารถทำให้เยาวชนมังรุ่งใหม่รู้และรักในการเรียนและเทศนาบทกลอนสือไตในอนาคตได้

องค์ความรู้ว่าด้วยหลักจริยธรรมในบทกลอนสือไตนั้น คณาจารย์อาวุโสได้สรุปเป็น 7 ประเด็น ซึ่งมีความคล้ายกับหลักศีลธรรมในทางพุทธศาสนา หากเพียงแต่ใช้คำอธิบายและกลยุทธ์การสร้างจิตสำนึกที่แตกต่างกันไปในแต่ละวัฒนธรรมเท่านั้น กล่าวคือ

1) ห้ามพูดจาหลอกลวง (xob has lus haub lus toov) ที่มีหลักคำสอนอยู่ในเพลงว่าด้วย “อย่าขายพันธุ์หมูพันธุ์ไก่” (maim tswb maim roo ci) เนื่องจากหากไม่ละอายต่อบาปแล้วเมื่อไปหลอกลวงผู้อื่นก็อาจถูกผู้อื่นหลอกลวงเข้า ในที่สุดชีวิตก็ต้องล่มจมในที่สุด เมื่อนั้นแม้แต่พันธุ์หมูหรือไก่ก็ต้องถูกขายออกไปเพื่อชดใช้หนี้สิน ดังที่บทกลอนตอนหนึ่งว่า

เจ้าทั้งสองจงส่งข่าวไปให้ลูกหลานข้าว่า ลูกหลานอย่าได้ไปฟังคำหลอกลวงของผู้อื่น หากไม่ฟังคำสอนของพ่อแม่ เมื่อไปถูกคนเขาหลอกลวงแล้ว แม้แต่ลูกหลานก็จะถูกคนอื่นเขาเอาไป ลูกหลานอย่าได้ไปฟังคำโฆษณาชวนเชื่อ ไม่เช่นนั้นแล้ว ในที่สุดแม้แต่พันธุ์หมูไ้ก็จะเป็นของคนอื่นไปเสียหมด³

2) ห้ามลักขโมย (xob ua tooj ua hlau) ที่มีหลักคำสอนอยู่ในเพลง “ห้ามไปลักขโมยของผู้อื่น” (xob moog ua tooj ua hlau) โดยเปรียบเทียบว่าการเป็นนักขโมยและหรือสิ่งของที่ได้มาจากการขโมยนั้นเสมือนเป็นสิ่งจอมปลอมดังเหล็กหรือทองแดงเท่านั้น หาใช่เป็นเงินหรือสินทรัพย์แต่อย่างใด เพราะเมื่อได้มาแล้วนอกจากไม่มีประโยชน์อันใดแล้ว ในที่สุดยังจะถูกผู้อื่นรังเกียจและลงโทษในที่สุด ดังที่บทกลอนตอนหนึ่งกล่าวว่า

ลูกหลานอยู่กับบ้าน เมื่อเห็นผู้อื่นไปเอาเหล็ก ก็อย่าได้ไปเอาเหล็กกับเขา คนเขาไป
แอบซุ่มมองบ้านคนอื่นก็อย่าได้เอาอย่าง หากว่าลูกหลานไม่ฟังคำสอนพ่อแม่
ประเดี๋ยวห้วงเชือกเขาจะตกมาที่ร่างกายของลูกหลานเอาได้⁴

ในขณะเดียวกันก็ได้สอนให้สำนึกในศักยภาพของตัวเอง อย่างน้อยก็มีมือเท้าเช่นเดียวกับ
คนทั่วไป ฉะนั้นจึงสอนว่าอย่าได้น้อยใจในสิ่งที่ไม่พอใจ แต่จงขยันขันแข็งทำมาหากิน ดังความ
ตอนหนึ่งของเพลง “นิ้วมือนิ้วเท้าเล็กเท่าเมล็ดพันธุ์พืช” (ntiv teg luaj lub cig, ntiv taw luaj lub
taug) ว่า

พ่อแม่ของเจ้าได้เลี้ยงดูเจ้ามานับแต่กำเนิด เมื่อตอนที่นิ้วมือนิ้วเท้าพวกเจ้าเล็กเท่า
เมล็ดพืชพันธุ์ พวกเจ้าได้แต่อาศัยแขนพ่อแม่เป็นหมอนหนุนกับได้อาศัยต้นขาพ่อแม่
เป็นที่รองนั่ง หากว่าพวกเจ้าสำนึกแล้วก็จะดักข้าวแกงเล็กน้อยกรวดบุญกุศลให้พ่อ
แม่พวกเจ้า แม้ว่าพ่อแม่เหล่านั้นเขาจะไม่ได้ดื่มกินร่วมกับพวกเจ้า แต่วิญญาณพ่อแม่เจ้า
ย่อมได้กลิ่นอาหารเช่นเดียวกัน⁵

3) ห้ามเล่นการพนัน (xob twv txaj yuam pov) ที่มีคำสอนอยู่ในเพลง “ห้ามไปเล่นการ
พนัน” (xob moog twv txaj yuam pov) โดยสอนให้ใช้ปัญญาทำมาหากินแต่อาชีพที่สุจริตและ
รู้จักพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ ดังมีความตอนหนึ่งว่า

คนน้องให้ฟังคนที่สอน คนพี่ก็ให้รับฟังคนน้องพูด เมื่อลูกหลานได้ฟังพากันและกัน
แล้ว พวกเจ้าก็จะมีพลังความสามัคคี เมื่อนั้นพวกเจ้าจะได้ไม่หลงเชื่อคำชวนเขา และ
พวกเจ้าก็จะได้ไม่ถูกคนอื่นเขาว่าเอา การพนันนั้น หากคิดผิดว่าเสียน้อยแต่ได้มาก แต่
แท้จริงแล้วมันอาจทำให้ทรัพย์สินของลูกหลานสูญหายไปมากเกิดขาด ทางที่ดีแล้ว
จงเก็บออมมรดกของพ่อแม่ให้ดีไว้ในอู่ เมื่อนั้นเงินทองพวกเจ้าก็จะมีแต่ไหลมาเท
มาจนเหลือกินเหลือใช้⁶

4) ห้ามฆ่าสัตว์ ตัดชีวิต (Xob suav yij suav cuab) ที่มีหลักคำสอนอยู่ในเพลง “อย่าไป
ดักสัตว์” (xob moog suav yij suav cuab) โดยสอนว่าการเห็นผลประโยชน์ส่วนตัวและเอาเปรียบ
ผู้อื่นในทำนองเดียวกับการดักกับดักสัตว์ของผู้อื่นนั้น แท้ที่จริงแล้วหาว่าผู้หวังฉวยโอกาสบน
ความเหนียวยากของผู้อื่น ในที่สุดก็เสมือนตัวผู้วางกับดักเองจะถูกเขาดักเข้าเสียเอง ดังความตอน
หนึ่งว่า

เมื่อลูกหลานเห็นคนเขาไปวางกักดับสัตว์ ก็จงอย่าได้เอาอย่างเขา เห็นเขาไปฆ่าสัตว์ ตัดชีวิตคน ก็จงอย่าได้กระทำเช่นนั้น หากว่าไม่เชื่อคำสอนพ่อแม่แล้วยังฝันไปแอบซุ่ม อย่างกับสัตว์ในป่าเขา ประเดี๋ยวลูกหลานจะถูกฟ้องคดีความ ไม่เช่นนั้นลำคอก็คจะถูก สับด้วยมีดดาบของเขาเข้า⁷

5) ห้ามเป็นชู้กับสามีภรรยาผู้อื่น (Xob dleev luas puj luas sev) ที่มีหลักคำสอนอยู่ใน เพลง "กำเนิดเจ้าบ่าวเจ้าสาว" (tswm nkauj nraug) โดยสอนว่าแม้ในงานมหรสพจะมีชายหญิง มากมาย แต่ก็จงอย่าได้ให้ใจกับคนอื่น และการที่เขาให้โอกาสมาพบเจอกันนั้น หาใช่เขาให้มา กระทำในสิ่งที่อับอาย หากแต่เขาเปิดเวทีให้ก่อเกิดสิ่งที่สร้างสรรค์ใหม่ ๆ เท่านั้น ดังความตอนหนึ่ง ว่า

ขอสอนให้ชายหนุ่มหญิงสาวทั้งหลาย อย่าได้นำพากันไปกลางทาง ในพงป่า ประเดี๋ยวเขาจับได้พวกเจ้าก็จะร้องอย่างกับถูกห้วงมัดแขนขา พวก เจ้าอย่าได้พากันไปในที่นาไร่ของผู้อื่น ที่นั่นไม่ใช่ที่ที่พวกเจ้าควรจะเล่นกัน หากไม่ฟังคำสอนประเดี๋ยวคนเขาจับได้ เสื้อผ้าพวกเจ้าจะถูกฉีกขาดเป็นเก้า ร้าวจนไม่เหลือเลย⁸

6) จงฝึกฝนตัวเองให้สมกับศักดิ์ศรีความเป็นคน (xyum ua tuabneeg tsheej haj) ที่มี หลักคำสอนอยู่ในเพลง "เหลือซึ่งอุปการณการเกษตรไว้ในผืนไร่" (tseg puaj ku teg qos voom rua qaab teb) และเพลง "อย่าได้เกียจคร้าน นำโยกยวบยาบทั้งไว้" (xob ua maaj ntuag ntsaws qhov tsev) โดยสอนให้สำนึกในบุญคุณของผู้มีอุปการคุณว่าหากรู้จักต่อยอดกับสิ่งที่ได้สร้างไว้แล้วนั้น จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง โดยเฉพาะจงขยันขันแข็งทำมาหากิน อย่าได้ย่อท้อต่ออุปสรรคใดๆ แล้ว ในที่สุดจะได้มีชีวิตที่เป็นสุข ดังความตอนหนึ่งของบทกลอนสื่อได้ว่า

ตัวช้านั้นได้จากมาแล้ว แต่เราได้เหลือไว้ซึ่งด้ามมีดจอบไว้ในไรสวน ด้ามมีด จอบคงจะขึ้นราเห็ด หากลูกหลานไม่รู้จักเก็บไปทำมาหากิน หากไม่พอกินก็ ไม่เป็นไร แต่เมื่อเหลือกินเหลือใช้ก็จงนำไปแบ่งปันให้กับญาติพี่น้อง⁹ ท่านผู้ อาวุโสได้ฝากมาบอกให้พวกเจ้าว่าลูกหลานชายอย่าได้เกียจคร้านทำการ งานเสร็จไม่รีบรื้อย ประเดี๋ยวจะเป็นที่ให้นกหนูกัดกิน ลูกหลานสาวก็

อย่าได้ทอผ้าใยกันขงไม่เรียบร้อย หากเกียจคร้านยังนำไปทอซ่อนเอาไว้
ประเดี๋ยวก็จะกลายเป็นรังนกหนูไปเสีย¹⁰

7) จงกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีอุปการคุณ (Sawm yuav txaj tshaav txaj ntswm) ที่มี
หลักคำสอนอยู่ในบทกลอนสี่ไฮเพลง “ประกอบพิธีปลดปล่อยดวงวิญญาณ” (ua plig) และ
สุภาษิตที่ว่า “เมื่อเคารพต่อฟ้าจะได้รับการคุ้มครอง เมื่อเชื่อฟังคำพ่อแม่สั่งสอนจึงจะได้
บุญคุณ” (hawm ntuj thaj tau ntuj ntoo, hawm nam hawm txwv thaj le tau zoo) โดยสอน
ให้มีจิตใจที่มั่นคงในหลักคำสอนและดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นที่มาของลูกหลาน
ชาวม้งทั้งหลาย ฉะนั้นการประกอบพิธีกรรมตอบแทน แม้จะเสียค่าใช้จ่ายไปบ้าง แต่เมื่อ
คำนึงถึงผลบุญแล้วมีคุณค่าอนันต์นั้นจึงอย่าได้ละเลยเสีย ดังความตอนหนึ่งในบทกลอนสี่
ไฮว่า

การที่พวกลูกหลานได้นำสัตว์เลี้ยง หมู วัว ควาย มาประกอบพิธีส่ง
ดวงวิญญาณให้เราแล้วนั้น นอกจากพวกเจ้าจะได้ตั้งใจในผลบุญอันดีแล้ว
เนื้อเหล่านั้นยังเป็นการให้ทานกับชาวบ้านทั่วไปด้วย เมื่อนั้นดวงวิญญาณ
บรรพบุรุษก็จะได้บุญกุศลเช่นกัน สัตว์เลี้ยงที่เหลือไว้ก็ขอให้สมบุญมี
ลูกหลานดังเดิม เมื่อนั้นพวกเจ้าจึงได้บุญมจสร้างเนื้อสร้างตัวกับครอบครัว
ส่วนอีกตัวก็ให้ประกอบพิธีปลดปล่อยดวงวิญญาณให้บรรพบุรุษได้ไปจุติใน
สรวงสวรรค์ แล้วเมื่อพวกเจ้าเห็นเหล่าแมลงกับนกวิ่งตามป่าเขา ก็อย่าได้
สงสัยว่าเป็นเพราะอะไร แต่นั่นเป็นดวงวิญญาณของบรรพบุรุษพวกเจ้าที่
จำแลงมาบอกว่าพวกเจ้าได้ดำเนินชีวิตที่แสนสุขซี เช่นเดียวกับดวง
วิญญาณของบรรพบุรุษที่ได้ไปสถิตในสรวงสวรรค์¹¹

6. สรุป

จากสภาพปัญหาของบทกลอนธรรม (สี่ไฮ) ดังกล่าว ขอสรุปให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน
อย่างเห็นเป็นรูปธรรม ด้วยการเปรียบเทียบว่าบทกลอนสี่ไฮเป็นเสมือนเสื้อตัวหนึ่ง ซึ่งมีปัญหา
สามลักษณะใหญ่ๆ คือ

1) เมื่อชาวม้งต่างก็ต้องการค้นหา (หรือฟื้นฟู) เสื้อตัวหนึ่งที่ได้เก็บซ่อนเอาไว้มานานแล้วจน
ลืมนึกไป ในขณะที่ค้นหานั้น ต่างก็หวังว่าพอพบเจอก็จะได้สวมใส่โดยพลัน แต่ปรากฏว่าเมื่อค้นพบ
แล้วเสื้อกลับไม่ได้เป็นดังเช่นเดิมอีกแล้ว เพราะด้วยความที่เสื้อตัวนั้นสำคัญมากจึงเก็บมันไว้ในที่ที่
เกินไปและนานมาก แต่หารู้ไม่ว่าแม้จะวางใจว่าปลอดภัยแล้ว นก หนู หรือแมลงสาปก็สามารถลัก

เข้าไปเจาะกัดกินได้ ฉะนั้นเสื้อที่ค้นพบจึงมีรอยฉีกขาดทั้งที่หายไปและขาดหลุดลุ่ย ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงตัวเนื้อหาของบทกลอนสี่ไฮ คือหลังจากมีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้อาวุโสหลายคนแล้ว ปรากฏว่าองค์ความรู้ในแต่ละคนที่เคยเข้าใจว่าไม่แตกต่างกันนักและง่ายต่อการเรียนรู้เพื่อสืบทอด แต่เมื่อพิจารณาให้ดีแล้วพบว่าบทกลอนสี่ไฮที่ทุกคนต้องการมันมีความแตกต่างกันมากน้อยกันไปจนหาข้อสรุปได้ไม่ง่ายอย่างที่คิดไว้แต่แรก

2) เมื่อได้เสื้อและยังพบร่องรอยฉีกขาดของเสื้อแล้วนั้น ต่างก็ต้องการซ่อมแซมมันให้ดีขึ้นและพยายามหาวิธีการซ่อมแซมที่ทำให้แนบเนียนที่สุดหรือเหมือนต้นแบบตั้งแต่แรก แต่แล้วเมื่อทำการปรับปรุงอยู่นั้น แม้จะพบว่าสามารถหาชิ้นส่วนที่ขาดหลุดไปมาใส่ยังที่เดิมได้ แต่หลังปะแล้วไม่อาจแนบเนียนเช่นเดิมได้ ยิ่งกว่านั้นยังพบว่ารอยฉีกขาดบางที่กลับหาชิ้นส่วนมาปักไม่ได้เสียแล้ว ดังนั้นเมื่อเป็นบทกลอนสี่ไฮคือ กระบวนการศึกษาวิจัยนี้ได้ทำการเรียนรู้และปรับปรุงเนื้อหาของบทกลอนสี่ไฮไปบ้างแล้วบางส่วน แต่ยอมเหลือบางส่วนที่เห็นว่าเป็นข้อปลีกย่อย หรืออาจเพราะไม่มีปัญญาพอที่จะปรับปรุงได้ด้วยเวลาที่จำกัด

ทั้งนี้ ทีมวิจัยยังได้จำแนกเนื้อหาส่วนที่สำคัญและต้องปรับปรุงไว้แต่แรกเริ่มว่าเป็นเสมือนต้นไม้ที่มีสามส่วน กล่าวคือระบบความเชื่อหรือความหมายกับคุณค่าเป็นเสมือนราก กับการเรียงลำดับของบทกลอนเป็นเสมือนลำต้นของต้นไม้ ทั้งนี้แม้จะมองไม่เห็นรากแต่ต้องพยายามค้นหาให้ได้จึงจะนำไปสู่การลดปัญหาของลำต้นในส่วนถัดไป ว่าทำไมถึงมีขนาดอย่างที่ปรากฏให้เห็นได้นั้น และส่วนสุดท้ายคือคำสัมผัสและสำนวนของเนื้อหาบทกลอนสี่ไฮที่เปรียบเสมือนใบไม้ หรือดอกผลที่ดูแล้วสวยงาม ซึ่งส่วนนี้ผู้อาวุโสแต่ละคนต่างมีเอกลักษณ์และทัศนะเป็นของตนเอง จนหาจุดร่วมที่ยาก และต้องใช้เวลาลากกันยาวนาน ฉะนั้นส่วนหลังนี้จึงมิได้ปรับให้เป็นไปในรูปแบบใดรูปแบบเดียว หรือมีข้อสรุปว่าต้องเป็นอย่างไรที่ปรากฏในหนังสือบทกลอนสี่ไฮเท่านั้น

3) เมื่อต่างถกเถียงกันถึงสภาพปัญหาของบทกลอนสี่ไฮในหลายระดับความคิดอย่างยืดเยื้อ ซึ่งผู้รู้แต่ละคนก็มีปัญญาหรือสมรรถนะที่จะความเข้าใจได้แตกต่างกันไป ฉะนั้นร่องรอยของเสื้อที่ฉีกขาดนั้น แม้จะได้ปรับแต่งในส่วนที่ฉีกขาดขนาดเล็กไปบ้างแล้ว แต่ยังเหลือส่วนที่ฉีกขาดขนาดใหญ่บางจุด เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้รู้จึงแตกแยกเป็นหลายกลุ่มความคิดย่อยๆ ส่วนหนึ่งเกิดความคิดใหม่ว่าควรหาเนื้อผ้าใหม่มาปะให้เข้ากับร่องรอยที่ฉีกขาดเพื่อที่จะได้สวมใส่เสื้อที่มิดชิดเสียที แม้หลังปะแล้วจะมีร่องรอยก็ตาม ในขณะที่อีกส่วนหนึ่งกลับเห็นว่าแม้จะได้เสื้อมิดชิดแต่ก็เป็นเนื้อผ้าใหม่ที่ไม่เหมือนของเดิม ฉะนั้นควรสงวนเอาไว้แต่เฉพาะของเดิมเท่านั้น แม้จะถูกมองว่าไม่ได้ซ่อมแซมให้ครบสมบูรณ์ก็ตาม

ดังนั้นเมื่อเป็นบทกลอนสี่ไฮคือ นอกจากมีการปรับแก้เนื้อหาของบทกลอนสี่ไฮให้แต่ละเพลงเรียงลำดับตามกระบวนการประกอบพิธีกรรมและระบบความเชื่อแล้ว แต่ในระหว่างที่บทกลอนถูกสืบทอดมาเป็นเวลาช้านานนั้น ผู้รู้ก็ได้ไขว่คว้าบทกลอนสี่ไฮจากชาววังในพื้นที่อื่นบางส่วนเข้ามา

ผสมผสานเข้าด้วย ทั้งนี้ก็ด้วยความเจตนาดีที่อยากให้มียุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับ ยุคสมัย ในขณะที่เดียวกันผู้รู้ส่วนหนึ่งก็ได้สนใจที่จะไขว่คว้าแต่อย่างใด เมื่อเป็นเช่นนี้ทุกคำพูด ของเนื้อหาบทกลอนสื่อใส่ที่ต้องมาจากผู้รู้แต่ละคนจึงกระทำไม่ได้ แล้วบางส่วนก็เห็นว่าถึง ทางเลือกแล้วที่จะเอาเฉพาะของเดิมหรือรวมทั้งของใหม่ด้วย ในที่สุดความคิดของกลุ่มแรกจึงถูก เลือกด้วยเหตุผลว่าต้องการรวบรวมองค์ความรู้มาใช้อักษรบันทึกเพื่อต้องการให้คนรุ่นใหม่ได้ เรียนรู้เพื่อปรับใช้กับชีวิตจริงมากกว่าหวังเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมสืบทอด ฉะนั้นจึงหาใช่ต้องการให้ ผู้รู้อาวุโสที่มีความรู้เป็นของตนเองอยู่แล้วทำการเรียนรู้ใหม่แต่อย่างใด รวมทั้งตระหนักดีว่าการจะ ปรับแต่งเนื้อหาบทกลอนสื่อใส่ให้สมบูรณ์นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้รู้ในปัจจุบันต้องร่วมกันคิดและ พยายามปรับปรุงเท่านั้น เนื่องจากเป็นผู้รู้รุ่นสุดท้ายแล้วที่รู้ความเป็นไปทั้งเนื้อหาเดิมและเนื้อหา ใหม่ ฉะนั้นจึงสมควรเป็นผู้ที่จะต้องทำหน้าที่และบทบาทปรับปรุงทั้งสองส่วนให้เข้ากัน

ด้วยเหตุนี้ หนังสือบทกลอนสื่อใส่ที่ตีพิมพ์และเข้าเล่มได้แล้วนั้นจึงจัดอยู่ในสื่อที่มีปัญหา แต่ได้ทำการปรับปรุงบ้างแล้วในทั้งสามประการดังกล่าว ซึ่งไม่ได้หมายความว่าไม่มีความบกพร่อง หรือไม่มีสิ่งที่ต่อไปอาจถูกปรับเปลี่ยนแต่อย่างใด หรือห้ามทำการปรับปรุงแต่อย่างใดเลย หากแต่ สิ่งสำคัญที่ควรเข้าใจตรงกันคือ การดำรงซึ่งคุณค่าของหลักธรรมในบทกลอนสื่อใส่นี้ ไม่ได้สิ้นสุด ลงตรงที่รู้และปฏิบัติไม่ว่าเป็นการส่วนตัวหรือกลุ่มคนเท่านั้น หากแต่อยู่ที่ว่าจะทำอย่างไรเพื่อให้ ผู้คนกลุ่มต่างๆ สามารถเข้าถึงบทกลอนสื่อใสไม่ว่าในช่องทางไหนก็ตาม เมื่อนั้นเราจึงจะสามารถ เกาะเกี่ยวกันเป็นสังคมที่อยู่เย็นเป็นสุขได้

เชิงอรรถท้ายบท

¹ Cov zaaj lus quas kws qai nuav tau muab hloov cov zaaj lus qub lawm, kws yog "Saub yij yua cuag Saub yua tuag. Saub nim nci hlo lawm cuaj qeb moog swv zug, dlaim nyuas ntawv txug." Yib vem cov zaaj lus qub nua muaj lub ntsab lus tsw lawv le txuj kev ntseeg kws has txug chiv keeb fuam yuaj muaj nkawm tub has xaiv, kws thaud tau moog txoj moog lawv puj Saub-Swvyig ais yuavtsum moog 9 qeb ntaiv ntuj lawv moog yuav cuag nws puj Saub-Swvyig. Tsw taag le, xwbfbw Caivmaas Thoj thab xwbfbw Txajchai Thoj pum tas xws le xwbfbw Lajxees Thoj nyob peg xeev Naaj thab cov kwv tij Moob nyob xeev Tam cov zaaj txwv xaiv kws has tuab lub ntsab lus le nua thab. Thaum txhwm khu le nua lawd, thaj le tsaug kev tsaug cai moog yaav tomntej. Taab txawm nwgnuav tseem yuav swv kaam le qhov qub lawm los kuj thov kuas paub tas lub ntsab lus yog "yuav cuag" nua.. Vem tas ua rua kuas cov ntsab lus has meem tuaj yaam tsw tau pauv lub ntsab lus qub le.

² Fuam cais puj yawj naj kum suj²(ais) li cais yawj moog kum tej²(ais) teej laag tub has xaiv eb laam tej laam suj²(ais) puj phom tej txem tsaam tu gi me Saamphaj Xyuamtsum los txwv zeej / koob (ais).

³ Meb rua coj xuv rua kuv tub, xaa xuv rua kuv kiv. Nws nyob cais nws tsw xob moog hnoog luas toov coj luas haub. Yog nws tsw noj nam tsw noj txwv lus. Nws rua moog hnoog luas toov coj luas haub,³ nyob tsaam ntswv cais yaaj los txws maim³ tej nws xyos vuj vua lwj gis³laij puj phaub.³Nws nyob cais nws tsw xob moog hnoog luas haub coj luas toov tseg, nyob tsaam ntswv cais yaaj los txws maim tej nws xyos vuj vua, maim tswb maim roo ci (phaab 208)

⁴ Nws nyob cais luas tub moog ua tooj. Nws tsw xob nrug luas tub moog ua tooj ais. Luas tub moog ua hlau nws tsw xob nrug luas tub moog ua hlau. Luas tub moog xauj qhov vaaj. Nws tsw xob nrug luas tub moog xauj qhov vaaj ais. Luas tub moog xauj qhov tsev. Nws tsw xob nrug luas tub moog xauj qhov tsev ais. Yog nws tsw noj nam, tsw noj txwv lus cais, nyob tsaam ntswv cais luas lub qos vuj maab vuj hluas poob tuab qos ntsoog rua sau nws tsev tub nraug nuj qos ntsuag cev. (Phaab 209)

⁵ Mej nam kws mej txwv tu mej ib txhws tuaj thaus miv yau. Mej ntiv teg luaj lub cig, ntiv taw luaj lub taug.⁵Mej muab mej nam kws mej txwv ncij npaab ua mej hauv ncoo rau, ncij qaab ua lawm mej lub tog zaum. Mej rua xaav txhaab moog ntīm txhua cais mej rua has hlo nam ib nyuas dlav fuam qos fwv tuaj ntawm npoo choo. Mej nam kws mej txwv tsw tau nrug mej noj los ntshe mej nam kws mej txwv tau tug nyuas paa chij chim nrug luas yog. (Phaab 215)

⁶ Kwv hnoog tij qha, tij hnoog kwv has. Tij hnoog kwv lus, kwv hnoog tij qhuab. Mej le xyom hum xyom seem.⁶Mej tsw xob moog hnoog luas dlaag kws luas dleev, mej le tsw tsaug luas tshev. Kev moog nrug luas twv lij moog twv txheej. Mej ntshe tas nyaj txag yuav lug tsheej hnaab nua. Kuas ntshe yuav kōbfuam⁶moog tsheej paab. Mej ntshe tas nyaj txag yuav lug tsheej sev nua. Kuas ntshe yuav kobfuam moog tsheej tsev. Mej muab mej nam mej txwv tug chis chim nyaj⁶kaw nkaus tuaj moog nruab hnaas. Cais mej tug chis chim nyaj le txawj hlaav. Mej muab mej nam mej txwv tug chis chim nyaj kaw nkaus tuaj moog nruab hub. Mej tug chis chim nyaj le txawj hlab. Mej le noj tsw taag swv tsw txug. (Phaab 212)

⁷ Nws nyob cais luas tub moog suav yij. Nws tsw xob nrug luas tub moog suav yij ais. Luas tub moog suav cuab. Nws tsw xob nrug luas tub moog suav cuab.⁷Luas tub moog plhob vaaj tua cuab thawj nyawj lawm muas.⁷Nws tsw xob nrug luas tub plhob vaaj tua cuab thawj nyawj lawm muas Luas tub suaj zeej faam huv.⁷Los nws tsw xob nrug luas tub suaj zeej faam huv ais. Yog tsw noj nam tsw noj txwv lus, rua moog ua tub yij hom xwm⁷hlub ua kooj zag kaab qos zaum,⁷quaj⁷xwv qos nqab sau tug ntsws tsaaj ais. Nyob tsaam nws nyuas tub nyuas kiv poob tuab qos ntsoog rua sau peb tub Moob neejlsaa lug ntsws teev ais, tsaam nws qos ncijdlaab poob ntse tuab qos tshuav rua sau nam Maab nam Suav tug hnav ntaaj ais. (Phaab 210)

⁸ Mej puab nyuas hluas tub coj hluas ntshais. Hluas tub coj hluas nraug. Mej hnoog teej laag tub has xaiv eb has. Mej tsw xob coj luas puj luas sev moog nyob rua lawm tej yaag kev. Luas tub luas tsoog paub cais luas muaj tau ua mej quaj xwv qos nqab taam tau luj hlv qos hnee tuaj maag hluas teg.

Mej puab nyuas hluas tub coj hluas ntshais. Hluas tub coj hluas nraug. Mej hnoog teej laag tub has xaiv eb has. Mej tsw xob coj luas puj luas sev luas tub luas tsoog nyob rua lawm tej yaag kaab. Luas tub luas tsoog paub cais luas muaj tau ua mej quaj xwv qos nqab taam tau le kws luj hlv⁸ qos hnee tuaj maag hluas npaab.

Mej puab nyuas hluas tub coj hluas nraug. Hluas tub coj hluas ntshais. Laj yuas le sw⁸ ais tsw yog mej lub chaw moog cog txob.⁸ Teb yuas qos laj ais tsw yog mej lub chaw nyob huas. Teb yuas qos laj tsw yog mej lub chaw moog tseb txhuv.⁸ Laj yuas le sw tsw yog mej lub chaw thuv ais.

Mej tsw xob coj luas tub luas tsoog moog nyob rov nruab tai. Luas puj luas sev muab tau cais luas muaj tau ua mej qos khaub hlaab khaub tsho ndluag ua cuaj dlaig. Mej tsw xob coj luas tub luas tsoog moog nyob rua huv txaj ais. Luas puj luas sev muab tau cais luas muaj tau ua mej qos khaub tab khaub tsho ndluag ua cuaj dlaag.

Mej puab nyuas hluas tub coj hluas ntshais. Hluas tub coj hluas nraug. Mej tsw xob coj luas puj luas sev. Luas tub luas tsoog moog nyob rov nruab nraug Luas tub luas tsoog coj sab heev rov muab tau cais luas muaj tau ua mej qos khaub hlaab khaub tsho ndluag ua cuaj dlaag. Ais mej tsw xob coj luas puj luas sev luas tub luas tsoog moog nyob rov nruab tsuag. Luas tub luas tsoog coj sab heev rov muab tau cais luas muaj tau ua mej qos khaub hlaab khaub tsho ndluag ua cuaj txuas ais. (Phaab 119)

⁹ Kuv lug lawm cais kuv tseg tau kuv puaj ku teg qos voom rua qaab teb. Puaj ku teg qos voom lwj qos tsug moog tuaj ncib ais. Tub nraug ntsuag khaws tsw tau los tseg. Tub nraug ntsuag khaws tau cais rua coj moog ua qoob qos tshu moog puv toj. Ais ua tsw tau los tseg, ua tau cais rua coj moog pub Kwv pub Tij noj ais. Kuv lug lawm cais kuv tseg tau kuv puaj ku teg qos voom tuaj rua nrau ntsaa. Kuv puaj ku teg qos voom lwj qos tsug tuaj moog ncib dlaag. Ntxhais muam nkauj ntsuag khaws tsw tau los tseg. Ntxhais muam nkauj ntsuag khaws tau cais rua coj moog ua roog qos lag tuaj moog puv haav. Ais ua tsw tau los tseg, ua tau cais rua coj moog pub vev pub ncaug hnaav ais. (Phaab 214)

¹⁰ Nws laug rua tsaa ncauj tsaa lus rov lug teb, tas yog kuv leej qos laug cais rua tsau yuam Ntxwjnyoog nam nkawm khaus ntuag, rua caij yuam Ntxwjnyoog tus nees kws txaij kws nraug¹⁰ nees tu hlua. Yog kuv leej qos laug cais rua tsau yuam Ntxwjnyoognam nkawm khaus nyaab, rua caij yuam Ntxwjnyoog tus nees kws txaij kws nraug nees dlais qhaab. Kuv le lug taug qos nraim Ntxwjnyoog txuj nyuas kev hlub. Kuv hnovqaab qhuab lawm moog kuv tub, Kuv le lug taug qos nraim Ntxwjnyoog txuj moog kev thaiv. Ais kuv hnovqaab qhuab lawm moog kuv Ntxhais. Tub nraug ntsuag nyob tsw tim quaj. Ais ntxhais muam nkauj ntsuag nyob tsw tim nyav. Tub nraug ntsuag tsw tim txoj. Huas ntxhais muam nkauj ntsuag nyob tsw tim nrhav ais. Thaud kuv lug lawm cais kuv tseg tau kuv puaj ku teg qos voom tuaj rua nrau roob. Ais tub nraug ntsuag rua coj moog ua qoob qos zoj moog puv toj. Ais ua tau noj moog tau haus cais rua coj moog pub kwv pub tij noj ais. Thaud kuv lug lawm cais kuv tseg tau kuv puaj ku teg qos voom tuaj rua nrau ntsaa.¹⁰ Huas ntxhais nkauj ntsuag rua coj moog ua tsoog qos lag tuaj moog puv haav. Ais ua tau noj moog tau hnaav cais rua coj moog pub vev pub ncaug hnaav huas. Tub nraug ntsuag tsw tim moog ua lub nyuas luaj qoob moog tsw ntxhua, nyob tsaam ntsuw cais yuav moog ua nam naag nam noog lub chaw xuum huas. Tub nraug ntsuag tsw tim moog ua lub nyuas luaj qoob moog tsw tav, ais nyob tsaam ntsuw caisyuav moog ua nam naag nam tsuag lub chaw nrhav huas. Ntxhais muam nkauj ntsuag tsw tim moog ua maaj ntuag ntsaws qhov tsev, nyob tsaam ntsuw cais maaj ntuag moog ua moj tswg¹⁰ zeg huas. Ntxhais muam nkauj ntsuag tsw tim moog ua maaj ntuag ntsaws qhov ntsaa, nyob tsaam ntsuw cais maaj ntuag moog ua moj tswg laa. (Phaab 217)

¹¹ Mej muab mej bxwv nyuj qos pwm tua nqhaa nkua. Npua ntsaaj qos qawg tua nqhaa thaiv. Mej cais mej tas mej tua rua mej nam kws mej bxwv. Mej nam mej bxwv cais rua yog tau tug nyuas paa chij chim nrug luas hlawv. "Ais nqaj cais nchuav qos thwv ua tsaab xaab le xwm, nqaj moog ntxuag cawv. Mej muab mej bxwv nyuj qos pwm tua nqhaa nkua. Npua ntsaaj qos qawg tua nqhaa thaiv. Mej cais mej tas mej tua rua lawm mej nam kws mej bxwv. Mej nam mej bxwv cais tau lug nyuas paa ncho. Ais nqaj cais nchuav qos thwv ua tsaab xaab le xwm, qaj moog ntxuag hno ais.

Mej nam npua suab lawm nam npua tub. Nam npua rua moog tu lawm nam npua tub, rua lawm toj peg toj moog xub suab, tu tau cuaj tug puav leej qos quab. Ais mej rua ua tuab qos zoo moog tu hlub. Ais le rua muaj lawm ib nkawm nyuas npua txaij npua moog quab ntsuab. Mej rua coj lug tsaa tub tij hab tub kwv meb lub nyuas teej cuab.

Mej nam npua suab lawm nam npua tub. Nam npua rua moog tu lawm nam npua tub, rua lawm toj peg toj moog xub suab, tu tau cuaj tug puav leej qos quab. Ais mej rua ua tuab qos zoo moog tu hlub. Ais le rua muaj lawm nam moog ib nkawm nyuas npua txaij npua dlawb teg. Mej rua coj lug tsaa tub tij hab tub kwv meb lub nyuas teej yig.

Ais mej rua tu tuab qos zoo moog tu hlub. Ais rua muaj lawm nam moog ib nkawm nyuas npua txaij npua dlawb yig. Mej rua coj lug txaws lawm nws laug tswv nuj moog tswv nqe ais. Mej rua tu tuab qos zoo moog tu hlub. Ais rua muaj lawm nam moog ib nkawm nyuas npua txaij npua dlawb teg. Mej le muab coj lug dlawb lawm nws laug lub le kauj le.

Mej rua tu tuab qos zoo moog tu hlub. Ais rua muaj lawm nam moog ib nkawm nyuas npua txaij npua dlawb plaab. Ais mej le muab coj lug dlawb lawm nws laug lub le kauj vaab. Le coj moog txawb lawm tuab qos ntawg. Nws laug tug nyuas ntsuj maag qos plig le tswv dlim tuab qos plawg, nci qos hlo moog txug Nyawj vaaj yeeb rov tim nraag.

Nws laug yuav tsais luj qos leeg moog txa ntshws ua tus nyuas npauj kaab qos ntxws quaj xwv qos nqab, tsaws ntsoog tuaj lug ntsws cab. Ais mej ntxwigig¹¹ cav tsw paub, cais mej xaav ntshe tas yog nam kaab nyuas noog quaj moog txhua npoj. Nua kuas cav tsw yog, ntshe yuav yog mej nam mej bxwv yuav lug ua mej lub nyuas chaw teej chaw tug chaw ntswm sab ais.

Txug rau hli ntuj xub yuav tsaus. Ais nws laug yuav moog pw puag teg puag taw ndlub tuab le zauj. Ais lawm plawg xyaa hli yim ntuj moog xub tshab. Cais nws laug yuav plhig hlo tug nyuas npauj kaab qos ntxws quaj xwv qos nqab tuaj rua nrau toj. A is mej ntxwigig cav tsw paub, cais mej xaav ntshe tas yog nam kaab nyuas noog quaj moog txhua npoj. Nua kuas cav tsw yog, ntshe yuav yog me nam mej bxwv yuav lug ua tau mej lub nyuas chaw teej chaw tug, chaw ua noj.

Nws laug ntxwigig ceeb tuag dluu. Tus nyuas ntsuj maag dluab qos xyw nci qos hlo rua Nyawj vaaj yeeb yeeb tuam teem, kev tshaav moog ntuj qhua ais. Nws laug ntxwigig ceeb tuag nthi. Tus nyuas ntsuj maag dluab qos xyw nci qos hlo peg Nyawj vaaj yeeb tuam teem, kev tshaav moog ntuj ci ais. (Phaab 245)

ช. บทความสำหรับการเผยแพร่ (2)

Nuj nqe ntawm phoo txwv xaiv thab kev tswm khu Moob txuj txoog*

Tus sau: Ntxoovlwm Thoj **

*Kuv lug lawm cais
kuv tseg tau kuv puaj ku teg qos voom rua qaab teb
tub nraug ntsuag khaws tsw tau los tseg
tub nraug ntsuag khaws tau cais
rua coj moog ua qoob qos tshu moog puv toj
ua tsw tau los tseg
ua tau cais rua coj moog pub kwv pub tij noj
mej rua xaav txhaab moog ntim txhua cais
mej rua has hlo nam ib nyuas dlav fuam qos fwv
tuaj ntawm npoo choo
mej nam kws mej txwv tsw tau nrug mej noj
los ntshe mej Nam kws mej Txwv
tuab tau tug nyuas paa chij chim
nrug luas yoog*

Raws le kuv tau tshawb nrhav txug peb Moob kev ntseeg thab txheej khaws cov zaaj txwv xaiv nyob rua lub xyoo 2549 (Lwm Thoj, 2550) ntawm cov kwv tij neej tsaa Moob nyob xeev Tseej Maim-Mej Hooj Xoom, phaab peg toj huv Thaib teb. Nyob rua lub zwmtxwv nwgnuav, tsw has leejtwg tuab has tso tshaav plhuav tas peb Moob txuj ci txawv txaav taag lawm, ntshe tej tub ki yuav tuav tsw tau tsuaj. Vem suavdlawg yuav tsum kawm ntawv Thaib thab swb tw ua noj ua haus taag zug le. Thaum kawg cais nyob luas ntuj ntshe yuav tau yoog luas txuj moog taag le xwb.

Yib vem le nua, kuv thab cov yawm laug moog rua cov txheeb neej tsaa ntau xeev huv xeev Tseej Maim-Mej Hooj Xoom thaj le mob sab nrhav tswvyim lug swb taug txuj lw kev ntseeg thab txheeb khaws cov zaaj txwv xaiv rua kom muaj qaab txawb teg nqaa. Qhov tseem ceeb yog

* Cov lus nyob huv nuav yog lug ntawm lub Luag haujlwm tshawb nrhav kev txheeb khaws thab kawm txwv xaiv coj lug swv ua neej. Luag haujlwm nuav tau txais peev nyaj txag kev tshawb nrhav: Tuam Txhaab Nyaj Kev Tshawb Nrhav, Tseemfwv Thaib Tebchaws (The Thailand Research Fund-TRF.). Peb tau luam phoo "TXWV XAIV: COV ZAAJ RAWs TXHEEJ TXHEEM" thawj zag rua nub tim 23 lub 3 hli xyoo 2550.

** Tus sau ua hauj lawm nyob huv Pawg Kawm Txug Haiv Neeg thab Kev Txhwm Khu, Koom Txoos Tshawb Nrhav Kev Ua Neej, Tsev Ntawv Tseej Maim Qeb Sab, Nroog Tseej Maim, Thaib Tebchaws. (Ethnic Study and Development Group, Social Research Institute, Chiang Mai University, Thailand)

txhawb cov hluas kuas muaj lub chaw peb Moob txuj ci tau yoojyim lawv le lub zwmtxwv nwgnaav.

Ua le, thaum kuv tau nrug cov laug thab cov hluas Moob coob tus swb kawm txug cov lus txwv xaiv ntau lub rooj sablaaj thab ntau lub chaw swb thaam nyob rua ntau lub nteeg ntau zog lawd. Kuv pum peb Moob txuj kev ntseeg txawv txaav moog lawm ntau faab ntau ntsee. Thaum nua, kuv thaj le xaav muab tej kev txawv txaav ntawd sau tshaaj rua peb ib zeej tsoom tau paab nrug tuav xaam thab nrhav kev txhawb nqaa moog yaav tomntej.

1. Keeb kwm tuav fuam phoo txwv xaiv.

1.1 Chiv keeb phoo txwv xaiv.

Raws le cov xwbfbw txwv xaiv (Nom Fwm Thoj, Txwj Ceeb Thoj thab Caiv Maas Thoj, 2549) ntau leej tau pum ua ke tas tus ntaus thawj tuav fuam phoo txwv xaiv coj lug swv rua peb Moob yog Nchaiv Xyum Xyooj. Nws tus tub (Ntxag Tsaab Xyooj, 2546) tau thaam tas nws yawm (Tsaav Kawm Xyooj thab Ntxhoo) tau coj kwv tij tswv tawm Suav Tuam tshoj teb nqeg rua Xov tshoj, hlaa Los Tsuas tebchaws lug rua Thaib teb phaab peg toj. Cais lug yug Nchaiv Xyum rua lub nroog Moos Faab. Tomqaab nua tau tswv teb tsaws chaw moog txeem rua roob Laim Chis Leev, Phav Maj tebchaws. Thaum kawg maam le tswv rov lug txeem rua Thaib tebchaws kwvyees xyoo 2470, nyob huv xeev Mej Hooj Xoom.

Ncua swjhawm ua neej nyob roob Laim Chis Leev. Nyaa txug tas Nchaiv Xyum lojsws ua tau lub zoo neej. Nws thaj le muaj lub peevxwm ntoj teg ntau tau rov moog tog kwv tij tog ntuj qub qaab. Cais nws thaj le tau kawm phoo txwv xaiv coj lug swv rua cov Moob nyob Laim Chis Leev. Xws le Ntxag Tsaab tas *“Paab kwvtij hov mas thaud tej laug tas nyob peg Suav teb. Tes tuaj Suav teb tuaj tshaam, tuaj nrhav kwv tij tes, nrhav tau kuv txwv tes. Kuv txwv yuav moog tog paab kwv tij hov lug nua. Kuv txwv ham moog qos ntsuj lawm ib xyoo rua Suav teb lawm ov. Lawm tau 1 xyoo rua peg Suav teb tes, xam moog kawm phoo txwv xaiv nuav mas.”*

Taabsws yawg Ntsum Huj Vaj (2547) tau thaam meej tas Nchaiv Xyum tau moog kawm txwv xaiv rua peg lub nroog Poos Pam-Moos Yoos, Phab Maj tebchaws, ntawm tus kws npe hu ua Nplaj Kaub Hawj. Xws le, nws tas *“mas los rau Moos Yoos ped mas lawv thiaj tsiv los (Laim Chis Leev) lawm mas. Yawg Nchaiv Xyum thiaj tuaj mus tos. Mus tos, mas thaum ho mas ib tus Tsujxwm (thiab Txiajtuam) thiab yawg Nyiajpov no, tuaj mus tos, mas nyob tau 1 xyoo. Nyob tau 1 xyoo mas aub! lawv txawm ho tsi los lawm. Lawv txawm tsiv los hauv Naj Khab-Naj Keem tid los mas. Niag Ntsum Xeeb thiab uas niag Lwv, ob niag thiaj muab yawg Nchaiv Xyum xa los mus rau Mej Khib, Mej Lauv ntawd, tuaj mus txog Mej Khib, Mejlauv mas. Mus txog tsev (Laim Chis leev). Mas yawg*

pojníam twb yuav lug nyob tau 1 xyoos, pojníam yuav mus yuav txiv lauj!"

1.2 Phoo txwv xaiv nthuav dlaav.

Tom qaab nua cov Moob nyob roob Laim Chis Leev lug txeem rua Thaib tebchaws xyoo 2470. Nchaiv Xyum tsev neeg kuj tau tswv lub nyob rua lub zos Mej Las Us thab lub taag swmneej rua lub zos Ceeb Hoom xeev Mej Hooj Xoom, ncua xyoo 2510 ntawd. Ua le, nws cov phoojywg thab yawm dlaab thaj le tau ua thwj tim cooj leej nyob rua ncua swjhawm uantej yuav lug txeem ua Thaib tebchaws. Xws le yog Laj Maas Xyooj, Xauv Tshaaj Xyooj, Nplaj Fuas Yaaj, Xauv Phaaj Thoj, Xauvtuam Tsom, Ntsum Huj Vaj thab Paj Yeeb Vaj. Ua ntawd, thaum suavdlawg tawg tebchaws Mej Las Us moog nyob ntau thaj chaw. Cov xwbfbw phaum ib thaj le tau qha txwv xaiv rua nws cov kwv tij. Xws le yog Vaaj Lwv Thoj, Nom Fwm Thoj, Txwj Ceeb Thoj, Nraim Them Yaaj, Nplaj Thoj Xyooj thab Ntxoov Ceeb Thoj kws yuav lug txhua leej tseem muaj txuj sa nyob.

1.3 Phoo txwv xaiv luj hlub.

Dlhau ntawd, thaum phaum thwj tim kws tseem muaj txuj sa nyob nwgnuav tau lug ua lub neej nyob tsuaj ntseeg rua Thaib tebchaws lawd. Puab tau swb cuag kwv tij neej tsaa rua lwm lub xeev rua ncua xyoo 2510-2530. Tshwbxeeb tau kawm txwv xaiv cov foom kom lug ntawm cov kwv tij Moob kws tawg Los Tsuas tebchaws lug thab cov kwv tij kws yog yawg Laj Xees Thoj nyob xeev Naaj. Le nua, thaj ua rua kev ua tub coj xaiv sawv qaab nteeg rua ncua xyoo 2530 lug txug nwgnuav muaj kev lom zem tsw xaus. Peb kwv tij Moob Dlawb qee cum thaj le tau txais moog kawm thab swv ua kev cai paam tuag, ua tau phim xws le nws laug lub saam xeeb. Lub caij nua puavleej has tso tshaav plhuav tas xwbfbw Txwj Ceeb Thoj thaj yog tus tub has xaiv kws suavdlawg caw moog ua kev cai thoob Thaib tebchaws.

Le nua, xaam tau tas thaum peb Moob tswv teb tsaws chaws Suav tuam tshoj lug txeem rua xov tshoj. Tshwbxeeb thaum ua tau lub neej tsuaj tug nyob rua Thaib tebchaws lawm. Peb thaj le ua tau tseej kwv tij ib cuab tuav tau neej tsaa le ib yig. Thaum ntawd peb Moob lub sab lub ntsws thaj le tsuaj tug, ua tau lub caij rov thim xaav txug puj yawm txwv txoob tus txaj tshaav txaj ntswm. Xws le chiv ua kev cai tsheej meej teev tam txwv feej thab looj meem kom nyob tsuaj ntseeg moog ib swm.

2. Nuj nqe ntawm cov zaaj txwv xaiv.

2.1 kev kwv tij thab neej tsaa

Peb Moob kev ua neej nyob, dlhau le ntawm yus tus qub lawm tsw taag yuavtsum muaj kwv tij txheeb ze xwb. Neej tsaa yog peb ib tus neeg

Moob yuavtsum muaj thab. Qhov nua, chiv keeb fuam yuaj txawm yog lug ntawm peb lub xeeb ntaag, kws yog ib lub zoo tswvyim coj lub cawm peb Moob hnoob neej thab cog kev ua neej nyob. Peb tej kwv tij puavleej yog tij vev taam nam txwv-nam txwv taam rooj ntug, moog rua tej neej tsaa tsw has tus twg puavleej yog tus kws yuav lug tsom kwm saib xyuas peb lub neej. Xws le lu lug tas “mej tsaa nraug vauv cuab los peb paab tsaa nkauj ntshais yim.” Le nua, peb thaj ua tsheej cuab ntseeg yim xws le ib nplooj nto ntsws rua thaum kawg. Xws le peb muaj tej paaj lus qhuab ntuag zoo heev tas “*nplaj teg muaj qaum, qaum teg muaj ntshaav. Qos ntawg muaj kev neej, qos ntsaus muaj kev tsaav. Kev neej coob muaj npaum nplooj, kev tsaav coob muaj npaum tsuag.*” Los yog “*Kaw rooj cais yog ib yig, qheb rooj cais yog ib zog.*”

Nyob rua huv cov zaaj txwv xaiv. Nws kuj qha tseeb txug kev swb paab cuam thab kev ntoj thuv ntawm kwv tij neej tsaa suav txwj thaum pib moog rua thaum xaus lug nteeg. Yib vem thaum ua neej nyob tus ntshais tawm rooj moog ua nyaab, vej le hauv hlua cob ntawm luas taabsws qaab hlua nyob ntawm neej tsaa ais yuav paab tsaa ntshais vauv yim. Ua le, neej tsaa thaj yuav tau muab nyuj phij tsaab rua ntshais vauv coj moog teeb lub nyuas teej cuab tsaa lub nyuas teej yig. Ua le, nam txwv dlaab thaj yuav tuaj ua qaab hlua qos tu, tas yog tau lub ntsej lub muag tuaj paab saib paab xyuas kev paam nws tus yawm yij. Huas yog tus puj nyaaj (muam phauj) cais yog ib hnaab ib seev nchuav, ntauj txug xaav txhua los rua paab saib paab hlub, nws tus nus. Xws le qha txug neej tsaa lub ntsws tas “*pum ntseg nuj ntseg nag coob laim txuj txag rov nruab dleg, ntshe yuav tu tsho koj nam txwv dlaab lub sab tseg, paub qos ntsoov tas kwv tij nyob tsw txheeb nyob tsw txhua, rua tuaj nrug lawm Npojtxoog tsev Xyomcuab tuav teg quaj plhw hau hlub.*”

Dlua le, xov pem txwv dlaab los yuav tau moog ntoj thuv nrug yawm yij thab nws tus muam. Ua le, nws thaj le yuav tau paab yawm yij thab tus muam qaij kaus. Xws le tas “*Nws laug ua neej nyob tshuav tub ki tus nkauj tus sev. Nws laug rov qaab moog ua nyaab, tub ki tshuav nws laug tus tsaj nyuj plaub moog cev dlev,*” ua tas “*ntxuam faav fuj qos fo tau lawm nws laug lub kaus ci qaug yuj qos yeeg rov tim I. Nws laug le tau coj moog tsoog ncuj qos nceeg lawm Nyawj vaaj yeeb rov tim hli, moog cuag Nws laug peb txheeb peb ti npoj, peb txheeb peb ti nkawm.*”

2.2 kev tswj fwm thab kev tsaav cuab.

Tsw taag le xwb, nyob rua txuj kev has xaiv huv lub nteeg tuag tseem ua tau ib txuj kev tswj fwm txug npoj txoog tsev xyom cuab thab. Tseem ceeb yog tau tsaa muaj yawm txwj laug lug txheeb txug kev ua neej nyob rua yaav tomqaab ntawm xyom cuab tsev neeg. Xws le kev faib qub nuj qub peev puas yuav koob pheej, tej txuas (ntshais) tej taus (tub) tawm ku taag lawm los le caag, moog rua kev saib xyuas nws txwj

nws nkawm. Dlua le, cov kwv tij txheeb ze tseem ua tus cuab tsaav los sws txwv tuam pe xyob swm lug tsaav nws laug lub cuab yig kuas tsw xob muaj kev puag kev ntsoog. Xws le tas *"Txwv txawj cais txwv rua coj lawm nws laug tsev tub nraug nuj qos ntsuag moog ua qoob qos tshus moog puv toj, ua tsw tau los tseg, ua tau cais rua coj moog pub kwv pub tij noj. Nam rua coj nam teg txawj teg nquag. Nam le coj ntshais muam nkauj ntsuag moog ua roog qos lag tuaj moog puv haav, ua tsw tau los tseg, ua tau cais rua coj moog pub viv pub ncaug hnaav. Txwv coj lawm tub nraug nuj hlub tav txuj. Nam rua coj lawm ntshais muam nkauj ntsuag hlub tav cev. Leej nyuas kws rua xaav taab cuab vej zeej cais rua qha nws moog taab cuab vej zeej. Huas leej nyuas kws tsw xaav taab cuab moog vej zeej cais xwj txam nws xeeb tsheej."*

2.3 kev mob nkeeg thab muaj pluj tuag.

Le nua, xaam tas tej tswvyim nyob rua huv lub nteeg tuag tsw taag rua kev paam lub paag lub xau xwb. Nws tseem qha txug tuabneeg txuj sa kws txawj mob nkeeg, txawj tuag, txawj mob sab thab tu sab. Tej kev nua, yus yeej zaaj tsw dlhau yog tas yus tseem ua tuabneeg. Vem tas ntuj nam txhwb tsaug txuj twg cais txuj twg taug. Rua txuv tsaug nplaj nraag teb le cai nuav leej tuabneeg leej twg cais leeg twg khaws tau qaug. Xws le tas *"Nws laug ua nws laug plaaj qoob txug nraag tsuag, tsw hnov lawm Ntxwjnyoog tso lawm txaj mob ntawv tub tuag ceeb lug cuag. Nws laug lug pw txug ntuj mo teb pis ntev, hnov lawm Ntxwjnyoog tso tau txaj mob ntawv tub tuag poob ntshes qos sua nplaj ntug qaum teb peg lug tshais nkaus sau nws laug cev."*

Nws laug xaav tu Nws laug sab. Nws laug qug tsuj qug neev lug tuab qos nab. Nws laug xaav tu Nws laug plawv. Nws laug nqug tsuj nqug neev lug tuab pis zawv. Nws laug le tau nam moog lub mob ntuxij ntuxag yim naj tsw thum qhub, nqu qhuj qos qhov ncig ntug cub."

Tub tij thab tub kwv sab nyaaj qos log tseg tsw nyog. Tub tij le teg lauj tuav teg xyaab, lauj naa raws cab ntaab, moog ntoj neeb rua lawm puj Saub-Swvyig txwv muam Maab-Suav teb, rua ncoj neeb ncoj pis thawv, coj yaig coj pis tho, nci qos hlo moog txug Nyawj vaaj yeeb tuam teem lub nyuas rooj vaag laag. Nyuj dlaab cav tsw tim, npua tai cav tsw qag, yuav pum lawm nws laug tug nyuas ntsuj maag dluab qos xyw, yuav tswv tshais tshuj qos tshuav yuav lug moog nyob lawm Nyawj Vaaj yeeb tim nraag."

Tub kwv rua sawv moog hnoog tas koj leej qos laug, koj lub mob qhoob ntsoo sub nim qhoob zoo. Nws laug rua tas tub kwv yua tub kwv. Nam mob qhoob ntsoo qhoob tsw zoo, yuav zoj qos zeeg ob tog ncoo. Tub tij rua sawv moog hnoog tas koj leej qos laug. Koj lub mob qhoob ntsaaj sub nim qhoob kaaj. Nws laug rua tas tub tij yua tub tij. Nam mob qhoob ntsaaj qhoob tsw kaaj, yuav zoj qos zeeg ob tog txaaj."

Nws laug yuav ntsauj dlej ntsauj qaab tau xyaa hnuv, ncauj nplaig qhuav qos qhub, yuav ntsauj dlej ntsauj qaab lawm xyaa mo. Ncauj nplaig qhuav taag ntsho. Ua mob ntxuj ntxag tej hauv xaws yuav tu sav, tu paa ntshub ntsho txuj hlaab plawv. Yuav ua mob ntxuj ntxag tej hauv nyab yuav tu sav, tu paa ntshub ntsho txuj hlaab sab.

Haus dlej yuav pluj nplaig, moog kev yuav pluj dluab. Rua mob lawm tub kwv plawv. Tub kwv rua ntauq qos tawv txug nraag tug. Teg qos lauj moog tshu hlo cuaj hauv kuab yim hauv tshuaj. Rua coj lug cawm zoj qos zeeg cav taav tsw tau nws laug txuj moog kev pluj. Rua mob lawm tub tij sab. Tub tij rua ntauq qos tawv txug tim tsuag, teg qos lauj moog tshu hlocuaj hauv kuab yim hauv tshuaj. Rua coj lug cawm zoj qos zeeg los taav tsw tau nws laug txuj kev tuag.

Nws laug tsw xaav pluj. Ais yog Ntxwjnyoog tso tau cwj tsw ntsaam kaab ceeb lug luj. Nws laug muaj tau xaav kev tuag, yog Ntxwjnyoog tso tau cwj tsw ntsaam kaab ceeb lug ntsuag, Le ntsuag tuaj ceeb ntsuag lug, le ntsuag tau nws laug tug ntsuj qos leeg ntsuj moog qub dluab. Nws laug ntxwjgig le khaws tau tuag."

2.4 Chiv keeb muaj tub coj xaiv.

Dlhau le nua lawd, txwv xaiv haj tseem yog lub tswvyim chiv kev ua neej rua npoj txoog tsev xyom cuab thab. Tseem ceeb yog xawb tau nws laug lub yeeb koob rua tus tuag cov tub ki moog rua kwv tij neej tsaa tau coj moog saws ua neej rua yaav tom qaab. Yib vem peb Moob ntseeg tas cov lus nyaj lus kub kws nkawm tub coj xaiv has rua mo tomqaab kawg ntawd, yog cov lus kws ob tus le ntsuj plig tau txoj nws laug qaab taug nws laug lw moog rua nruab yeeb. Thaum ntawd nws laug yuav peem tsheej moog cuag puj cuag yawm lawm rua ntuj txag teb tsaus, ntuj tshaav teb nquhab, ntuj qhua teb nkig. Nws laug thaj le fe xuv xaa xuv rua nkawm tub coj xaiv rov lug has rua npoj txoog tsev xyom cuab. Yog le, thaj xaam tau tas cov lus txwv xaiv yog ib cov lus kws tseemcee kawg nkaus ntawm leej tuabneeg, uantej kws yuav tshuav tus ntsuj plig xwb. Xws le thaud vaaj neeb Swv Yig tau qha rua nkawm tub coj xaiv tas "Meb nkawm nyuas kwv luag u ais. Yog thau u leej dlaab le tsw nyob moog thoov laj? Leej twg nyob moog thoov hawv? Yog puj Saub-Swvyig nyob moog thoov laj, yog nws puj Saub-Swvyig nyob moog thoov hawv, thoov txawm ndlua rua lawm nplaj nraag teb le cai nuav, rhawv txawm ndlua rua lawm nplaj nraag teb le cai nuav tej moog ntaav ntuj. Ais le rhawv to qos lug leej nyuas tuabneeg txuj nyuas kev pluj."

2.5 Qhuab qha txug kev ua tuabneeg tsheej haj.

Tej lus nyaj lus kub ntawm txwv xaiv, muaj foom kom ntau lub txaj ntswm. Xws le qhuab qha txug kev ua tuabneeg tsheej haj, kev ua noj ua haus, kev ua luas txwj luas laug thab kev teev tam nam txwv tus ntsuj plig

ua puj yawm txwv txoob nyob moog ib swm. Yog le, xaa nqaj xaa hno cais xaa tsawg txhais, huas xaa xaiv xaa lus thaj le xaa ntau zaaj. Thaum nws laug tseg tau tub ua nraug ntsuag, ntshais muam ua nkauj ntsuag rov qaab tom tsev. Nws laug thaj le xob rov lug tas *"Meb rua koj xuv rua kuv tub, xaa xuv rua kuv kiv. Nws nyob cais nws tsw xob moog hnoog luas toov koj luas haub. Yog nws tsw noj nam tsw noj txwv lus. Nws rua moog hnoog luas toov koj luas haub, nyob tsaam ntswv cais yaaj los txws maim tej nws xyos vuj vua lwj gis laij puj phaib. Nws nyob cais nws tsw xob moog hnoog luas haub koj luas toov tseg, nyob tsaam ntswv cais yaaj los txws maim tej nws xyos vuj vua, maim tswb maim roo ci."*

Nws nyob cais luas tub moog ua tooj. Nws tsw xob nrug luas tub moog ua tooj ais. Luas tub moog ua hlau nws tsw xob nrug luas tub moog ua hlau. Luas tub moog xauj qhov vaaj. Nws tsw xob nrug luas tub moog xauj qhov vaaj ais. Luas tub moog xauj qhov tsev. Nws tsw xob nrug luas tub moog xauj qhov tsev ais. Yog nws tsw noj nam, tsw noj txwv lus cais, nyob tsaam ntswv cais luas lub qos vuj maab vuj hluas poob tuab qos ntsoog rua sau nws tsev tub nraug nuj qos ntsuag cev.

Kwv hnoog tij qha, tij hnoog kwv has. Tij hnoog kwv lus, kwv hnoog tij qhuab. Mej le xyom hum xyom seem. Mej tsw xob moog hnoog luas dlaag kws luas dleev, mej le tsw tsaug luas tshev. Kev moog nrug luas twv lij moog twv txheej. Mej ntshe tas nyaj txag yuav lug tsheej hnaab nua. Kuas ntshe yuav kobfuam moog tsheej paab. Mej ntshe tas nyaj txag yuav lug tsheej sev nua. Kuas ntshe yuav kobfuam moog tsheej tsev. Mej muab mej nam mej txwv tug chis chim nyaj kaw nkaus tuaj moog nruab hnaas. Cais mej tug chis chim nyaj le txawj hlaav. Mej muab mej nam mej txwv tug chis chim nyaj kaw nkaus tuaj moog nruab hub. Mej tug chis chim nyaj le txawj hlab. Mej le noj tsw taag swv tsw txug.

Nws nyob cais luas tub moog suav yij. Nws tsw xob nrug luas tub moog suav yij ais. Luas tub moog suav cuab. Nws tsw xob nrug luas tub moog suav cuab. Luas tub moog plhob vaaj tua cuab thawj nyawj lawm muas. Nws tsw xob nrug luas tub plhob vaaj tua cuab thawj nyawj lawm muas Luas tub suaj zeej faam huv. Los nws tsw xob nrug luas tub suaj zeej faam huv ais. Yog tsw noj nam tsw noj txwv lus, rua moog ua tub yij hom xwm hlab ua kooj zag kaab qos zaum, quaj xwv qos nqab sau tug ntsws tsaaj ais. Nyob tsaam nws nyuas tub nyuas kiv poob tuab qos ntsoog rua sau peb tub Moob neejtsaa tug ntsws teev ais, tsaam nws qos ncijdlaab poob ntse tuab qos tshuav rua sau nam Maab nam Suav tug hnav ntaaj ais.

Mej puab nyuas hluas tub koj hluas ntshais. Hluas tub koj hluas nraug. Mej hnoog teej laag tub has xaiv eb has. Mej tsw xob koj luas puj luas sev moog nyob rua lawm tej yaag kev. Luas tub luas tsoog paub cais luas muaj tau ua mej quaj xwv qos nqab taam tau luj hlw qos hnee tuaj maag hluas teg.

Mej puab nyuas hluas tub coj hluas ntxhais. Hluas tub coj hluas nraug. Mej hnoog teej laag tub has xaiv eb has. Mej tsw xob coj luas puj luas sev luas tub luas tsoog nyob rua lawm tej yaag kaab. Luas tub luas tsoog paub cais luas muaj tau ua mej quaj xwv qos nqab taam tau le kws luj hlv qos hnee tuaj maag hluas npaab.

Mej puab nyuas hluas tub coj hluas nraug. Hluas tub coj hluas ntxhais. Laj yuas le swais tsw yog mej lub chaw moog cog txob. Teb yuas qos laj ais tsw yog mej lub chaw nyob huas. Teb yuas qos laj tsw yog mej lub chaw moog tseb txhuv. Laj yuas le sw tsw yog mej lub chaw thuv ais.

Mej tsw xob coj luas tub luas tsoog moog nyob rov nruab tai. Luas puj luas sev muab tau cais luas muaj tau ua mej qos khaub hlaab khaub tsho ndluag ua cuaj dlaig. Mej tsw xob coj luas tub luas tsoog moog nyob rua huv txaaj ais. Luas puj luas sev muab tau cais luas muaj tau ua mej qos khaub tab khaub tsho ndluag ua cuaj dlaag.

Mej puab nyuas hluas tub coj hluas ntxhais. Hluas tub coj hluas nraug. Mej tsw xob coj luas puj luas sev. Luas tub luas tsoog moog nyob rov nruab nraug Luas tub luas tsoog coj sab heev rov muab tau cais luas muaj tau ua mej qos khaub hlaab khaub tsho ndluag ua cuaj dlaag. Ais mej tsw xob coj luas puj luas sev luas tub luas tsoog moog nyob rov nruab tsuag. Luas tub luas tsoog coj sab heev rov muab tau cais luas muaj tau ua mej qos khaub hlaab khaub tsho ndluag ua cuaj txuas ais."

2.6 Qhuab qha kev ua noj ua haus.

Nws laug hajtseem fej xuv xaa xuv lug qhuab qha nws laug cov tub ki ua kom tau noj tsw qeg, ua kom tau haus tsw nqhes lug tauv tub ki lub kua muag, kuas ua tau lub sab luj qos tseeg. Txuj kev ua tau noj tau haus ntawd, pib ntawm yus tus uantej, yuavtsum muab yus nam yus txwv tej qub nuj qub peev saib kuas rau nqe. Le nua, tej peev ntawd tsw taag yog laj teb los yog nyaj txag xwb. Ruav yog coj tau nam txwv tus cwjpwv kev ua neej zoo xwb cais puavleej yog tau lub yeeb koob lawm. Xws le pev has tas "Kuv lug lawm cais kuv tseg tau kuv puaj ku teg qos voom rua qaab teb. Puaj ku teg qos voom lwj qos tsug moog tuaj ncib ais. Tub nraug ntsuag khaws tsw tau los tseg. Tub nraug ntsuag khaws tau cais rua coj moog ua qoob qos tshu moog puv toj. Ais ua tsw tau los tseg, ua tau cais rua coj moog pub Kwv pub Tij noj ais.

Kuv lug lawm cais kuv tseg tau kuv puaj ku teg qos voom tuaj rua nrau ntsaa. Kuv puaj ku teg qos voom lwj qos tsug tuaj moog ncib dlaag. Ntxhais muam nkauj ntsuag khaws tsw tau los tseg. Ntxhais muam nkauj ntsuag khaws tau cais rua coj moog ua roog qos lag tuaj moog puv haav. Ais ua tsw tau los tseg, ua tau cais rua coj moog pub vev pub ncaug hnaav ais."

Le caag kuj xwj, uantej kws yuav tau lug noj lug hnaav, lossws tau lug yang ncauj yang lus xws le luas zeej tsoom. Yus yuavtsum rau sab

ntso rua yus lub luag haujlwm. Yus yuav ua moog rua txuj kev ncaaj nceeg, ua moog rua txuj kev koob pheej thab yeeb pheej, ua tag ua kom txhaab kom txhua rua suavdlawg tau txuj kev tshaav ntuj. Xws le tas *"Kuv leej qos laug cais rua tsau yuam Ntxwjnyoog nam nkawm khaus ntuag, rua caij yuam Ntxwjnyoog tus nees kws txaij kws nraug nees tu hlua. Yog kuv leej qos laug cais rua tsau yuam Ntxwjnyoognam nkawm khaus nyaab, rua caij yuam Ntxwjnyoog tus nees kws txaij kws nraug nees dlais qhaab. Kuv le lug taug qos nraim Ntxwjnyoog txuj nyuas kev hlub. Kuv hnovqaab qhuab lawm moog kuv tub. Kuv le lug taug qos nraim Ntxwjnyoog txuj moog kev thaiv. Ais kuv hnovqaab qhuab lawm moog kuv Ntxhais.*

Tub nraug ntsuag nyob tsw tim quaj. Ais ntxhais muam nkauj ntsuag nyob tsw tim nyav. Tub nraug ntsuag tsw tim txoj. Huas ntxhais muam nkauj ntsuag nyob tsw tim nrhav ais.

Thaud kuv lug lawm cais kuv tseg tau kuv puaj ku teg qos voom tuaj rua nrau roob. Ais tub nraug ntsuag rua coj moog ua qoob qos zoj moog puv toj. Ais ua tau noj moog tau haus cais rua coj moog pub kwv pub tij noj ais. Thaud kuv lug lawm cais kuv tseg tau kuv puaj ku teg qos voom tuaj rua nrau ntsaa. Huas ntxhais nkauj ntsuag rua coj moog ua tsoog qos lag tuaj moog puv haav. Ais ua tau noj moog tau hnaav cais rua coj moog pub vev pub ncaug hnaav huas.

Tub nraug ntsuag tsw tim moog ua lub nyuas luaj qoob moog tsw ntshua, nyob tsaam ntswv cais yuav moog ua nam naag nam noog lub chaw xuum huas. Tub nraug ntsuag tsw tim moog ua lub nyuas luaj qoob moog tsw tav, ais nyob tsaam ntswv caisyuav moog ua nam naag nam tsuag lub chaw nrhav huas.

Ntxhais muam nkauj ntsuag tsw tim moog ua maaj ntuag ntsaws qhov tsev, nyob tsaam ntswv cais maaj ntuag moog ua moj tswg zeg huas. Ntxhais muam nkauj ntsuag tsw tim moog ua maaj ntuag ntsaws qhov ntsaa, nyob tsaam ntswv cais maaj ntuag moog ua moj tswg laa."

2.7 Fej Foom kom tau ua luas txwj luas laug.

Ua ke nua, kev cai hawm puj yawm txwv txoog ntawd thaj le yuavtsum pib ntawm kev nyob yaaj ceeb moog rua nruab yeeb. Xws le xaiv lub zoo chaw meem toj rua txwv zeej txwv feej. Thaum ntawd, cov tub ki ua neej nyob thaj le tau koob hmoov raws le sab ntshaw. Xws le nws laug tau fej foom tas *"Mej rua teg lauj tuav lawm cwj xyaab, lauj naa tuav lawm cwj ntawv xyom lawm mej nam kws mej txwv qaim qaug tuab qos yeeg rov nraag toj. Xaa swm nyeej hawm thaws rov tom qaab. Nws laug tshwm lug Nws laug tug nyuas txwv lwj kws txwv xeeb, txhua leej txhua tug ho khaaj nyob rua ho choj, xyom mej nam mej txwv qaim qaug tuab qos yeeg rov nraag taj. Xaa swm nyeej hawm thaws rov tom*

qaab. Nws laug tshwm lug, Nws laug tug nyuas txwv lwj kws txwv xeeb, txhua leej txhua tug tub ho khaaj nyob rua ho sawm txhaj.

Suav tuam tshoj muaj zoo looj los meem toj. Xov tshoj cais muaj zoo looj los meem chaw. Txooj looj pw txooj looj qos ntshuas, txheej sawv lawm txheej sws luag. Mej rua coj lawm mej nam kws mej txwv moog txwm ndlua rua ntus zoo los meem toj rov nruab nraab. Xaa swm nyeej hawm thaws rov tom qaab. Cais nws laug tshwm lug, nws laug tug nyuas txwv lwj kws txwv xeeb nim suj fuam has lus nkig qos nkuav phim ua luas tug tuam kaa. Nraag taj teb qos tug rooj taag qos tu pua nyog dlaim zeb ntsuab. Xaa swm nyeej hawm thaws rov tom qaab. Nws laug tshwm lug, nws laug tug nyuas txwv lwj kws txwv xeeb lub nyuas ntsej kws lub muag nim tug tuab qos yeeg nim has lus tuab qos zoo phim ua luas tug thawj Los Phuas.

Ob lub nyuas hauv toj sawv sws luag. Oblub nyuas hauv roob sawv sws ncaag qos qaab nim tsw kuas to qos ntug nim tsw kuas ndlais. Mej rua moog ua tau Nws laug lub nyuas vaaj kws lub tsev txawm tuab qos zaag. Xaa swm nyeej hawm thaws rov tom qaab. Nws laug tshwm lug, nws laug tug nyuas txwv lwj kws txwv xeeb kum kum tub tej luas tug kaa cuab taab. Ob lub nyuas hauv toj sawv sws ncaag. Ob lub nyuas hauv roob sawv sws txwg Mej yuav moog ua tau nws laug lub nyuas vaaj kws lub tsev txawm lawm tuab qos ntsug. Xaa swm nyeej hawm thaws rov tom qaab. Nws laug tshwm lug Nws laug tug nyuas txwv lwj kws txwv xeeb kum kum tub tej luas tug vaaj fw txum qua mua.”

2.8 Kev teev tam puj yawm txwv txoob.

Ua le, cov lus txwv xaiv kws yog nws laug tus ntsuj plig fej nyob nruab yeeb rov lug rua yaaj ceeb thaj le has txug kev teev tam puj yawm txwv txoob, tas hawm ntuj tau ntuj ntoo hawv nam txwv thaj le tau zoo. Yog le, thaum muaj ntuj thaj muaj teb, muaj aav thaj muaj zeb; muaj teb thaj xeeb tsuag, muaj nam muaj txwv thaj xeeb nyuas. Kev teev hawm txug puj yawm txwv txoob thaj taam le hawm txug lub ntuj lub teb. Tej nroj tsuag, qoob loo, tej tsaj txhu moog rua tej miv kaab miv noog. Puavleej muaj kev cuam tshuam txug rua leej tuabneeg lub neej txuj sa thab tus ntsuj dluab. Le nua, peb puj yawm txwv txoob tus ntsuj plig thaj le txeem nyob txhua qhov txhua chaw, haj tseem tsom kaav tsom kwm peb ua neej nyob. Xws le tas “Mej nam kws mej txwv tu mej ib txhws tuaj thaus miv yau. Mej ntiv teg luaj lub cig, ntiv taw luaj lub taug. Mej muab mej nam kws mej txwv ncij npaab ua mej hauv ncoo rau, ncij qaab ua lawm mej lub tog zaum. Mej rua xaav txhaab moog ntim txhua cais mej rua has hlo nam ib nyuas dlav fuam qos fvv tuaj ntawm npoo choo. Mej nam kws mej txwv tsw tau nrug mej noj los ntshe mej nam kws mej txwv tau tug nyuas paa chij chim nrug luas yoog.

Nws laug yuav tsais luj qos leeg moog txa ntshws ua tus nyuas npauj kaab qos ntxws quaj xwv qos nqab, tsaws ntsoog tuaj tug ntsws cab. Ais mej ntxwjgig cav tsw paub, cais mej xaav ntshe tas yog nam kaab nyuas noog quaj moog txhua npoj nua. Kuas cav tsw yog, ntshe yuav yog mej nam mej txwv yuav lug ua mej lub nyuas chaw teej chaw tug chaw ntswm sab ais.

Txug rau hli ntuj xub yuav tsaus. Ais nws laug yuav moog pw puag teg puag taw ndlub tuab le zauj. Ais tawm plawg xyaa hli yim ntuj moog xub tshab. Cais nws laug yuav plhig hlo tug nyuas npauj kaab qos ntxws quaj xwv qos nqab tuaj rua nrav toj. A is mej ntxwjgig cav tsw paub, cais mej xaav ntshe tas yog nam kaab nyuas noog quaj moog txhua npoj. Nua kuas cav tsw yog, ntshe yuav yog me nam mej txwv yuav lug ua tau mej lub nyuas chaw teej chaw tug, chaw ua noj.

Nws laug ntxwjgig ceeb tuag dluab. Tus nyuas ntsuj maag dluab qos xyw nci qos hlo rua Nyawj vaaj yeeb yeeb tuam teem, kev tshaav moog ntuj qhua ais. Nws laug ntxwjgig ceeb tuag nthi. Tus nyuas ntsuj maag dluab qos xyw nci qos hlo peg Nyawj vaaj yeeb tuam teem, kev tshaav moog ntuj ci ais."

3. Txuj lw kev txhwm khu phoo ntawv txwv xaiv.

Raws le kuv tus tau dlhag lub luag haujlwm tshawb nrhav kev txheeb khaws thab kawm txwv xaiv coj lug swv ua neej. Thaum tig rov lug tuav xaam txuj kev tshawb nrhav yaav taag lug, ua rua kuv paub ntau zaaj tswvyim thab tsaag txug txuj hauv kev kws yuav zoo ua tag txhwm khu ntxwv moog yaav tom qaab. Ua le, kuv yuav pav txug tej yaam kws tau xaam pum lub ntawm lub luag haujlwm xws le nua.

3.1 Kev tshawb tau thaum txhwm khu phoo txwv xaiv.

1) Txuj lw kev ntseeg txwv xaiv tsw thoob xeeb.

Phoo txwv xaiv kws cov Moob nyob rua_lub cheeb tsaam xeev Tseej Maim-Mej Hooj Xoom tau coj swv lug txug rua naj nub nwgnuav, xaam tas tau nthuav dlaav yuav lug puv Thaib tebchaws. Taab txawm le los thaum muab cov xwbfbw txwvxaiv ntau leej¹ tau swb thom ua ke lawd, pum tau tas muaj ntau txuj kev ntseeg has txug chiv keeb nkawm tub coj xaiv tsw thoob xeeb ib ke. Txawm tas suavdlawg ntseeg ua ke tas nkawm tub has xaiv sawv qaab nteeg pev le tas nws moog txoj moog lawv nws laug ais nws laug fej xuv xaa xuv rov qaab lug rua nws laug le npoj txoog tsev xyom cuab. Tshwb xeeb heev yog nyob rua zaaj "tas Saub-Swv Yig." Txuj kev ntseeg ntawd, tas yog has txug yawm Saub thab Swv Yig ob leeg ua ke. Tsw taag le ob tus tau taag swmneej tuabsw lawm.

¹ Nomfwm Thoj, Txwjceeb Thoj, Tsujmaiv Tsom, Lajnaas Hawj, Nraimthem Yaaj, Nplajthoj Xyooj, Xaavtshaaj Xyooj thab Txajinchai Thoj.

Taabsws naj hnuv nwnuav ruas tshuav Swv Yig tuab tus ntsuj plig lug swv tooj chaiv swv yig ua neeb tsaws thaaj xwb. Yog le, pawg kws ntseeg le nua thaj le swv cov zaaj txwv xaiv coj lug quas tas *“Saub yij yuav cuag, Saub yuav tuag,” “Saub nim nci hlo lawm cuaj qeb moog swv zug, dlaim nyuas ntawv txug”* thab *“yog qag qos ntsug Saub nam dlaab qos xyw pluj tuag.”*

Taabsws muaj dlua ib pawg ntseeg tas zaaj nua has txug tuab tus Swv Yig xwb. Kuas vem yog Swv Yig tau txais fijchim ntawm yawm Saub lug tshwm swm ua tuabneeg. Nws thaj le tau lub npe tas *“Saub-Swv Yig”* xwb. Tsw taag le tseem ntseeg tas chiv keeb fuam yuaj muaj nkawm tub has xaiv, yog thaud tau moog txoj moog lawv puj Saub-Swvyig lawm 9 qeb ntaiv ntuj, thaj le lawv moog yuav cuag puj Saub-Swvyig. Taabsws thaum kawg puj Saub-Swvyig thaj le tau qha chiv keeb muaj pluj tuag rua tuabneeg paub tas yog yawm Saub ua tus rhawv tseg ca. Kuas nws tus ruas yog ua neeb ua yaig lawv le yawm Saub txuj kev xwb. Ua le, puj Swv Yig thab leej tuabneeg thaj le yuav tau pluj tuag raws le yus lub txhoj kws yus tus ua yus tus ntsuj plig qag qos nrug xwb. Yog le thaj muaj zaaj lus quas 9 zag ua 9 qeb ntaiv ntuj. Ua le pawg nua yuav swv cov zaaj xws le tas *“Nws puj Saub-Swvyig nim ntshe tas yog thau u nws ua neej nyob. Nws noj lawm yaaj ceeb qhau haus lawm yaaj ceeb dleg, nim ntshe yog puj Saub-Swvyig rhawv kaab rhawv kev rhawv tsw zoo nua. Kuas cav tsw yog, ntshe nim yog qag qos ntsug nws laug tug nam dlaab qos xyw tuag”* thab *“Eb nim lawv Saub-Swvyig moog yuav cuag lawv yuav txug. Puj Saub-Swvyig nim nci hlo lawm cuaj qeb moog swv zug nci ntaiv txug.”*

Thaum txuj lw kev ntseeg kws yog lub plawv phoo txwv xaiv txawv txaav le nua lawd. Nws ua rua kev txhwm khu phoo txwv xaiv ntau qhov tsw fem yuav cuab huv qaab moog kom nto ntsws tau. Tsw taag le, thaum peb kwv tij neej tsaa Moob tau swb pauv tswvyim, tau swb txhaab swb ntxuag cov zaaj txwv xaiv ntau tuaj yaaj le swb txuam ntsoov. Nws tsw yog ua rua cov lus txwv xaiv tsuaj khov. Taabsws zoo le hajyam ua rua saib cov lus txwv xaiv tsw tsau nqe. Thaum hos tsw muaj kev txhwm khu hlo le, los cov lus yuav xaw poob pluj moog zuj zug thab. Dlua le, thaum tus ua kev cai sawv qaab nteeg, ruav yog ua kev cai kom dlhau xwb, ntev tuaj tsw paub tas yuav maav maav muab qee nqai qee zaaj tso tseg los tsw paub? Yog tas thaum ntawd cov lus taw qha nuj nqe rua suavdlawg tsw tau lawm.

2) Kev tuav kawm phoo txwv xaiv txawv txaav.

Le nqaa tus yaamntxwv nqai lus sau. Peb yuav pum tau tas txuj kev muab hlwb hau thab lub sab coj lug moog kawm thab tuav cov zaaj txwv xaiv ca xwb. Thaum muaj kev tswv teb tsaws chaw thab lub zwmtxwv pauv txeev moog tsw su. Ntev thab ntev tuaj, tsw taag ua rua cov zaaj

txwv xaiv txawv txaav xwb, hajtseem ua rua lub ntsab lus txawv taag le lawm thab. Txawm tas cov zaaj txwv xaiv yuav pheej tsaug coj lug swv has ua kev cai sawv qaab nteeg thaum muaj ib tus laug taag swmneej, ais ua rua tej txheej txheem kev paam tuag paab tuav cov zaaj kuas muaj txheej txheem meej kuj xwj, kws yog ib qhov ua kev yoojyim rua txhwm khu tau lawm. Taab txawm le los, kev kawm txwv xaiv tseem nyuab heev, peb yuav pum cov laug xwbfbw txwv xaiv has tso tshaav plhuav tas “ua caag tej hluas nwgnuav yuav kawm txwv xaiv nyuab ua luaj. Thaud peb phaum cais kawm 3 mo xwb cais tuab neu tau lawm. Nwgnuav mas, xuas tshuab kaw ca thab sau cim tseg los tseem neu tsw tau thab?!” Cov hluas los tas “tag kawm nyuab los yog tej xwbfbw qha tsw muaj tus txheej txheem meej tseeb, kaw ca saub tseg, rov moog tshaab dlua, nws has dlua ib yaam lawm thab?!”

Thaum kev kawm thab tuav phoo txwv xaiv txawv taag zoo le nua. Ua ke nua, nyob rua lub zwmtxwv nwgnuav. Tej tub ki puavleej yuavtsum tau kawm ntawv Thaib thab yuav tau swv lub hlwb hau kom txawm tuam xaam muaj txheej txheem yoog le luas txuj ci taag xwb. Tseem ceeb yog yuav tau swv ntaub ntawv lug sau cim tseg ca, ua tau lub chaw kawm yoojyim tuaj tau thab nws tseem yog txuj kev tuav tsuaj phoo txwv xaiv rua thaum kawg thab. Ua le, nyob tsaam tej hluas tomntej txawm kawm txwv xaiv paub tau taabsws nws yuav hnov qaab nuj nqe ntawm kev muaj xwbfbw ne? qhov nua tuab chiv pum lawm tas qee leej xwbfbw laug tau poob sab tas thaum ib muaj phoo ntawv txwv xaiv lawd. Cov hluas yuav tig lug thuaj tej laug txuj kev qhua qha kws tsw muaj hauv paug moog rua hauv ntsws. Ua le, thaum kws tus kawm hos yuav muab phoo ntawv coj lug pe hawm teev tam sawv chaw ua xwbfbw kuj sov puas yog hajyam ua rua peb Moob txuj kev sws paab txaav dleb?! Tej lu lug nug nua, qha tau rua peb tas txawm le caag kuj xwj. Peb Moob txuj txoog yuav tau txawv txaav thaj le tuav tsuaj tau. Taabsws nws yuav txawv txaav moog npaum le caag thaj zoo xwb???

3) Leej twg yog tus tswv cuab ntawm Moob txuj txoog?

Peb suavdlawg ntshe yuav xaav tas peb Moob yog ua tus tswv ntawm Moob tej txuj txoog taag nrho. Taabsws yog le, thaum ua tus tswv cuab lawm. Yus ib leeg yuav ua le caag kuj tau puas yog? Yog tas tsw yog, peb yuav ua le caag thaj le suav tau tas yog suavdlawg ua tus cuab dlaag rau zug? Nyob rua kev ua haujlwm yaav taag lug. Peb cov laug xwbfbw ntau leej tseem tsw kaam leeg tas nws yog ib tus tswv cuab kws muaj feem koom thab. Yog le, thaum yuav cuab dlaab rau zug txhwm khu cov zaaj txwv xaiv thaj le yuavtsum tau tso cai lug ntawm nws tus kws cov xeeb ntxwv uantej tsaiv. Taab txawm le lawm los, thaum yuav muab xwbfbw cov lus coj lug tuav xaam dlua, yuav tsum taws xyaab hlawv ntawv thov xwbfbw zaamtawm thab paab txhawb dlaag zug uantej

maam le muaj cuabkaav swb thaam tau. Nuav yog tus choj kev cai kws tuam hlaa ntawm yaaj ceeb moog rua nruab yeeb ais thaj le tswm tau lub chaw sablaaaj ntawm cov xwbfbw laug.

Tsw taag le xwb, thaum suavdlawg lug tuav xaam nrhav kev kawm thab txheeb khaws cov zaaj txwv xaiv kom ua tau lub chaw kawm yoojyim rua cov xeeb ntxwv tom qaab thab tuav tsuaj ua tau peb Moob le ib tus teej tug tseg ca. Kuv pum tau tas kev muab cov zaaj coj lug sau cim tseg ca rua nruab ntaub ntawv ntawd, yuav tsum swv yaam tsawg 3 phaum tuabneeg coj lug swb paab taag zug. Phaum ib yog cov xwbfbw laug kws ruav yog muaj txuj ci nyob huv hlwb hau thab lub sab xwb. Phaum ob yog cov xwbfbw hluas kws nws tau pib swv tshuab ua cuab yeej lub paab ncu tseg ca thab paub txug txheej txheem ntawm kev tuav xaam moog rua tej kev ua neej nyob nrug lub nplajteb kws txawv txaav sai le sai. Phaum peb yog cov tub kawm kws tsw taag tseem paub thab sau tau lus Moob zoo. Nws haj tseem yuav tau paub txug txuj kev tshawb nrhav ua kom ob phaum xwbfbw ntawd tsaag txug lub tswvyim thab muab tawm tau lug rua suavdlawg pum. Thaum peb phaum tuabneeg nua muaj kev swb thaam tshaab thoob moog lug yaam le noo thaws xwmyeem ua ke tau. Thaum ntawd tej txuj txoog thaj le muab txheeb khaws tau tseg thab txhwm khu kom tsaug kev tsaug cai zoo swv raws lub zwmtxwv tau.

Dlhau ntawd, peb phaum tuabneeg sau nua yuav tsum ua tag paub tej txuj ci ntau hom ntawd kom ntxawg thab swb cuam tshuam thoov moog lug tshaab qos hlo tau. Cov txuj ci ntawm yaam tsawg muaj peb hom. Xws le ib yog yuav tau paub Moob txuj kom ntxawg, ob yuav tau paub luas txuj moog rua kev ua neej nyob rua lub zwm txwv txawv txaav thab peb tau muaj lub zeem muag tsaag txug kev pauv ntseev tej txuj ci ntawd kom hum tau rua lub neej thab nyob tau tsuaj khov lawm yaav tom qaab. Le nua, txhais tas thaum muaj xwmtxheej teebmeem txug peb Moog txuj txoog faab twg los nws yuavtsum paub taw qha lub hauv paug swb moog rua lub hauv ntsws tau. Raws le yaav taag lug, qha rua kuv tus paub tas ceeblaaj kws yuav nrhav tau ib tus kws muaj cuabkaav txhais tej txuj ci ntawd rua yus paub tau yoojyim. Txawm tas peb yuav muaj ntau tus xwbfbw los ntau leej txawj ua kev cai kuj xwb. Taabsws nws tsw tau txhais tas yog tus kws paub Moob txuj ci kom tshaab kom ntxawg tag tag. Pev le tas cov xwbfbw xwv xaiv yuav lug txhua leej ruav yog paub txwv xaiv xwb, muaj qeej leej thaj le paub txug qeej thab kev paam tuag moog rua kev ua neeb ua yaig tej xwb. Taab txawm le los txhua leej yeej tsw paub tas kev swb cuam tshuam ntawm cov zaaj txwv xaiv thab cov zaaj tshoob kug, moog rua kev ua neeb ua yaig yog le caag tag?

Thov nqaa tus yaamntxwv coj lug pev xaam cov ntsag lus sau. Xws le muaj lu lus nug tas vem le caag, nees ntsaa (leej nam) ntseev cais yuavtsum muaj nam txwv dlaab tuaj qaij kaus. Huas yog nyuj ntsaa (leej

txwv) ntseev cais hos tsw muaj muam phauj tuaj qaij kaus thab. Taabsws yog cov Moob Dlawb laud nua cais ib txha hos muaj muam phauj thab? Tej qhov le nua, tus kev cai yog nyob qhov twg? Tus kev swb ua kaam yog dlaabtsw? Ua caag yuav ua moog txawv taag npaum? Puas yuav muaj kev cuam tshuam rua peb Moob kev cog neej tsaa thab los le caag? Ib qho tuaj, thaum kev tshoob kug muaj xwmtxheej teebmeem txug cov nqe mig nqe hno thab yaaj nco. Suavdlawg muab txav moog lug ua nyaj Npam (Thaib) thab nyaj dlaim. Tsw taag le thaum muaj kev xaa nyaab moog rua kev swb ntsauj tuaj, tseem muab luv ib nraab los tsub ib npaug rua saum cov nqe mig nqe hno thab. Tej kev phua txuj cai zoo le nua, kuj tsw muaj tus muaj cuabkaav muab Moob txuj ci coj lug tshaab rua suavdlawg pum tas txuj kev cai yeej yuav yog moog le ntawd tag? Vem tas txeev muaj ntau zag lawm kws txuj kev cai tau txav taag tom ntej. Taabsws tsw ntev tom qaab txawm muaj kev cov nyom tuaj, ib txha tsw swv le pauv tseg, ib kuag xaiv raws qhov yus cov tau tshaaj thawj, ua moog ua tuaj tseem tsub kom peb Moob muaj plaub muaj ntug tuaj rua thaum kawg thab? Los yuav has tas nyob rua ntawm “leejtwg ua tus has, nkawm twg ua tus sau. Txuj kev cai yeej thaj tus ntawd kom tau cai” xwb thab lod?!

3.2 Phoo ntawv txwv xaiv tswm le caag thab muaj lug ua dlaabtsw

Ua le, nyob rua lub luag haujlwm tshawb nrhav thab txheeb khaws cov zaaj txwv xaiv kws ua tau phoo ntawv txw xaiv lawm nuav ne? Txawm tas chiv keeb ntawm cov zaaj yog tau txais txaj tshaav lug ntawm koom hum Tuam Cuab Moob Teejtug (TCMT) ais ua rua txuj kev txheeb khaws tau qee lub swjhawm lawm ntau heev. Thov taw qha tas cov zaaj txwv xaiv kws pib sau yog muab xwbfbw laug Txwjceeb Thoj lub suab kws tau kaw rua xyoo 2531 coj lug sau cim ua ntawv Thaib thab Moob tav rua xyoo 2547 lug lawm. Yog le, kev thaum txheeb khaws cov ntsab lus txwv xaiv coj lug sau kom tsheej ib phoo ntaub ntawv lu nua thaj le qee tau lub swjhawm ntau heev coj lug tuav xaam moog thom tej xwbfbw laug ntau leej txhaab ntxwv, muab nug kom ntxawg saib txuj lw kev ntseeg los puas sws muaj lub ntsab lus has le caag tag, thab tus ko txwv thaum seev has xaiv ntxwm nyog seev thab dloog lub suab ua le caag thaj le zoo ntxwm hnoog. Thaum kawg pum tau tas lub luag haujlwm nua rua yog txhwm khu tau pev le tus caag ntoo (txuj lw kev nteeg thab lub ntsab lus), tus ku kaav (cov zaaj) moog rua cov cig (cov zaaj kws txhaab ntxwv) thab cov nplooj (nqai, ntsee thab phim thawj) qho ntswv xwb, tseem tshuav cov paaj (lu lus has tsw meej, xws le cov lus Suav) qho lus tsw tau txhwm khu kom txhwj txhua. Yib vem cov paaj nua, ntau leej xwbfbw cais swv kaam moog ntau yaam thab nws saws ua tsheej lub lus suab Moob lawm. Le nua, thaj le txhais tas phoo ntawv txwv xaiv kws ua tau nua yuav tsw muaj kev txhwm khu ntxwv hlo le lawm. Taabsws qhov

tseeb xaam tas nws tau taw qha txuj kev txhwm khu ntau qhov rua yaav tom qaab kom ua tau yoojyim ntau tuaj thab. Kuas zoo npaum le yuav zoo tau.

Huas yog kev swv phoo ntawv txwv xaiv laud nua. Cais yog yibvem tej kev txhawj xeeb thab raws le lub zeem muag kws tau sau lug saum. Cov xwbfbw ntau leej tau pum zoo ua ke tas txawm Moob yuav muab tshuab muab ntawv coj lug paabcuam txuj kev ncu thab kev kawm, los nws tsw tau txhais tas tej cuabyeej ntawd yuav tau lug hloov txuj kev swv ua kev cai thab kev tuav tsuaj. Yib vem cov lus txwv xaiv yog ib cov paaj lus xwb. Nws tsw tau muab lub ntsab lus lug txhais nyob ua ke kom tshaab. Ua le, tus kws xaav paub cov zaaj txwv xaiv kom ntxawg yuavtsum tau moog nug tus kws xwbfbw thab moog saib kev ua neej thaj le paub qhov tseeb. Thaum nua, suavdlawg thaj le pum zoo tas txuj kev swv phoo ntawv txwv xaiv zoo ca ua xwbfbw le ib tus cuabyeej rua txuj kev qha rua nws tej thwj tim xwb. Qhov nua, xaav tas yog ua tau le lawm. Nws tsw taag paab tau txuj kev kawm xwb, haj tseem paab txhawb kom txuj kev ua xwbfbw-thwj tim nyob tsuaj khov moog tha. Thaum kawg, peb Moob thaj le ua tau lub neej swb hlub swb thaj nyob yaaj ceeb lug moog rua nruab yeeb.

Taab txawm le los, peb Moob txuj txoog nyob rua lub zwmtxwv nwgnuav, xaam tau yaam le tso tshaav plhuav tas cov kws ua thab coj kev cai xws le qhuab kev, tshuv qeej, has txwv xaiv, ua tuam meej koob (nam tshoob) cais yog cov laug kws muaj hnnoobnyoog dlhau 60 xyoo le ntau lawm xwb. Taabsws cov hluas kws tau lub kawm ais yuav tau tuav tsuaj ntxwv moog cais kuj has tau tas tsw muaj tsawg leej kws ua tau lub chaw tsuaj sab thab. Ua le, nyob rua txuj kev tshawb nrhav ais muab tej cuabyeej tshab lug paab txu kev kawm xws le phoo ntawv. Thaum cov xwbfbw coob leej tuaj swb thaam ais muab txuj ci tso loog ua ke cais nws thaj le maum ntswv zoo le yuav rov moog yuam kuas ca sab rua phoo ntawv moog taag le thab xwb. Tsw taag le, thaum cov hluas swv tej cuab yeej nua ua lub chaw kawm tau yoojyim dlua, ntshe yuav tso tseg txuj kev hawm xwbfbw rua thaum kawg thab. Thaum yuav tsw tswm tej cuabyeej nua hlo le los peb tej txuj txoog yuav moog tsw taug thab. Vem peb txuj kev neej yuav tau txawv txaav, ntshaw nrug luas lwm haiv neeg vaam fuam swb luag thab. Tej xwmtxheej teebmeem nua, peb Moob puas yuav.kawm tau nws tus nuj nqe coj lug ua lub chaw vaam khom rua yaav tom qaab?

4. Tuav xaam kev tswm khu Moob txuj txoog rua yaav tom qaab.

Thaum peb Moob txuj kev zej zog, txuj kev ua noj ua haus thab tej txuj txoog tau txawv txaav thab pauv ntseev zuj zug zoo le nwgnuav lawd. Yog peb tsw txhwm khu thab tswm tsaav ib qho cuab yeej lub paab ntseg paab tuav. Peb lub neej puas yuav muaj chaw tsuaj khov zoo le nua

txuas ntxwv moog yaav tom qaab? Los sws dlaabtsw thaj yog qhov kws peb tso sab vaam khom tas yuav tuav tsuaj peb lub neej moog tsw kawg? Yog muab txuj txoog tej teebmeem lug feeb lawd. Nws yuav muaj ntau txheej swb chaab swb chaws, swb tsub swb nas yaam le txuam ntsoov. Nws ua rua peb tsw pum qaab yuav pib lub hauv kev twg tuaj uantej thaj le thoov moog kom tshaab tau. Xws le 1) yog kev pauv ntseev ntawm peb txuj kev ntseeg kws ua rua muaj kev cov nyom tshwm swm ua plaub ua ntug thab tau moog txu peb Moob txuj txoog tej nuj nqe rua thaum kawg xws le kev kwv tij neej tsaa. 2) Yog kev txawv txaav huv nyag txuj kev ntseeg. Xws le tsw taag kev kawm tuav tsuaj muaj teebmeem xwb. Thaum muaj tsawg tug paub txuj txoog, haj tseem muab kev txhawj xeeb, kev ntshai coj lug tsub tuabneeg lub sab ntsws. Thaum kawg cais ntshe yuav rov yuam luas lwm txuj ua rua muaj kev swb tub qaug tuaj thab. 3) yog teebmeem ntawm kev txhwm khu kom tej txuj txoog ntawd yoog hum rua yus haiv neeg los yus txuj kev ua neej nyob raws le qhov tseeb. Yib vem thaum txuj txoog muaj xwmtxheej le nua lawd, yuav muaj haujlwm tsw has zoo thab phem ntau heev rua peb leg rua yaav tom qaab. Ua le, thaum kawg yeej tswv tsw dlhau kev swb txeeb ua tus tswv cuab, kev muab ua laag ua luam nrhav noj tshaaj thawj raws le nyag kuj muaj nyag kev xaav, yaam le yuav tsw fem qhau tau hlo le thab.

Thaum peb pum tej xwmtxheej teebmeem le nua lawd. Qee zag yuav ua rua ntau leej twg kev, qaug sab taag zug thab. Taabsws ntau zag kuj yuav ua rua peb leej tuabneeg mob sab ua chaw cuab dlaab rau zug tau thab. Raws le kuv tus xaam pum ntawm ndlav ndlav tuaj ntawm qhov muag xwb, xaav tas le caag kuj xwj, peb Moob puas yuav tswm tsaa tau muaj ib pawg kev txwj laug lug leg tej haujlwm nua, tsw has nws yuav ua tsheej lub koom txoos los puas sws ib paab pawg tub dlaag hnum xwb los tau. Taabsws tseemceeb tshaaj, mas pawg tuabneeg nuav yuav tsum tau txais kev tso sab yaam le dlawb huv lug ntawm peb ib zeej tsoom Moob taag nrho. Qhov yuav ua le caag thab muaj dlaabtsw ais thaj le ua rua pawg tuabneeg nua tau txais kev tso sab, nyob rua ntawm peb yuav zoo ua tag tshawb nrhav thab tswm tsaa sai sai nua. Qhov kev tuav xaam nua, ntshe yuav muaj lu lus nug tas ua caag yuav kom muaj pawg tuabneeg xwb thaj ua tau haujlwm! Zoo le yaav ntuj taag lug, peb Moob nyag nyog qaab roob kaum haav, nyag muaj zej zog, muaj thawj los phes moog hau zog es cav rua tuav tau txuj txoog lug txug naj hnuv nwgnuav? Yog muaj lus nug le nua, kuv thov teb tas thaud kod puab tej laug puas tau “tswm” los “pauv ntseev” ib txuj kev cai twg ca? zoo le paub, peb Moob ruas yog muaj kws “swv” tej txuj txoog ntawd le xwb puas yog mas? Yog le, thaum xaav swv kuj swv, tsw xaav swv kuj tso tseg, le nua puas zoo thab mas?! [yog tas yus tsw xob plij sab tas yus Moob tsw muaj tebchaws le luas]

Le nua, thaum muaj ib pawg tuabneeg nyob nruab nraab lawd. Peb Moob paab pawg twg yuav xaav txhwm khu txuj txoog kaab ke twg los thaj le muaj pawg nua leeg paub tas nws yuav tsw ua kuas muaj kev cov nyom rua leejtwg. Yib vem pawg tuabneeg nua, luas muaj lub zeem muag pum txuj kev swb cog ua neej ua ke lug moog nrug luas lwm haiv neeg tau lub zoo neej thaj yeeb nyab xeeb. Taabsws yuav tsw tau txhais tas tej kev txhwm khu kws dlhau ntawm pawg tuabneeg ntawd yuav tsw muaj teebmeem tshwm swm tuaj hlo le. Qhov tseeg teebmeem yeej muaj raws le txuj kev ua haujlwm thab ua neej nyob. Taabsws cov teebmeem ntawd tsum muab kaw ca rua nyag paag pawg xwb, kws tsw xob moog txug rua pawg kev txwj laug neeg nruab nraab ntawd tau txais lub txwm. Pev tus yaam ntxwv le lub luag haujlwm tshawv nrhav phoo txwv xaiv nuav. Txawm tas txuj kev tshawb nrhav tau ua zoo txhwm khu ib qeb tsheej phoo txwv xaiv koj lug moog txhwm khu rua yaav tom qaab. Taabsws tseem yuav tsaug koj moog swv nyob rua huv peb Moob lub neej. Thaum nua, phoo txwv xaiv los sws tej txuj txoog kws txhwm khu tau ntawd (yeej khu tsw tau kawg lawm) yuav tsw muaj tus kaam lug leeg koj moog nthuav kawm ncaaj nraim kws ntxwm yog yus ua tus tswv cuab tag tag. Ua caag peb tseem yuav ca rua lub swjhawm lub muab foob npug taag thab ais le maam moog tshawb tau nyob rua nruab luas. Thaum ntawd cais peb ruas yog paub tau npaum le kws cov ntawv qha yus lawm xwb tag tag. Qhov nua, qha tau tas peb paub tas taamswm nua tseem tsw tau muaj ib pawg tuabneeg nruab nraab twg lug ntseg thab sawv ua peg tus tag.

Dlhau ntawd, kev swv tswvyim tuav xaam nyob rua rooj sablaaj los rooj xaiv rooj lus ntawm pawg tuabneeg nruab nraab ntawd yog ib qhov tseemceeb tshaaj. Yib vem tas ib cov txuj txoog ntawd, nws muaj cuabkaav swv ntau txuj tswv yim lug moog tuav xaam thab txhwm khu tau ua ke. Pev le thaum tau cuab dlaab rau zug txhwm khu cov zaaj txwv xaiv xws le muaj kev swb caav has txug “Saub” los/thab “Swv Yig” tuag los tsw tuag kws sau taag lug nyob rua phaaj 12 ntawd. Pawg 1) ntseeg tas “Saub tuag lawm.” Nws swv tswvyim raws le tau kawm ntawm tus xwfwb lug, tsw paub tas sov xwfwb puas yuav tau has yuam kev los le caag. Taabsws ntseeg sab tas ua raws le kws thaj le raws ke raws cai, tsw tau qaug kws xwfwb kws dlua ntsaa lawm. Taabsws pawg 2) nws swv tswvyim raws le kev tuav xaam txug txuj kev ntseeg. Thaum muab tej zaaj lug ntsuag, lug txaj, zaaj qeej, qhuab kev koj lug swb moog tuav xaam. Tsw taag le, muab txheej txheem kev paam tuag koj lug moog pev xaav. Cais pum tau tseeb tas zaaj txwv xaiv nua yuavtsum yog has nyob rua huv lub nteeg tuag tag xwb. Tseemceeb leejtwg los kuj tsw xaav muaj kev pluj tuag. Taabsws ua caag yuavtsum muaj pluj tuag? Swv Yig yog tus yeej txuj kev mob nkeeg taabsws tsw tau yeej txuj kev pluj tuag. Taabsws tuabneeg vaam khom txug Swv Yig kom muaj yeej txuj kev pluj

tuag heev. Yog le, zaaj nua thaj le txhais tau tas Swv Yig tuag moog, ruas tshuav ntsuj plig thab xwb tag. Taabsws qhov kws nws tus ntsuj plig paab cawm tsw tau kom tuabneeg tsw xob tuag ntawd, tsw tim yog Swv Yig le txuj ci tsw zoo. Qhov tseeb tag yog nyob ntawm tus tuabneeg txuj sa los kev txhoj kws Ntxwj Sws qos Nyooq tsoom kaab ceeb ntsuag tau, raws le yawm Saub tau tswm muaj ca ib yaam le rua Swv Yig thab. Yog le, pawg nuav thaj le tas “yog qag qos nrug nws laug (tsw yog Saub) nam dlaab qos xyw pluj tuag.”

Txawm tas pawg tuabneeg nruab nraab nua yuav muaj tsw swv tswvyim ib yaam. Taabsws thaum muaj lub chaw sablaaj lawd, yuav ua rua suavdlawg ua tag nrhav kev nplig kuas hum tuaj moog ib qho. Vem tas yog tseem ca kuas muaj kev cov nyom tseg, yim fuab ua rua kuas suavdlawg txuj kev thoob xeeb nyab xeeb moog tsw taug. Thaum kawg yuav tsw muaj ib paab pawg twg tau txaj ntswm qaab hau, los yog ca le ua rua suavdlawg tau txais kev puam tsuam thab xwb. Yog le, nyob rua txuj kev swv tswvyim thaj le yuav tau txhwm khu kom swb luag le luas zeej tsoom kom tau. Nyob rua naj hnub nwgnuav, tus tswv yim “qaab-hau” (reason) thab “txheej txheem” (system) yog ob tus kev xaav kws nyob moog tuab txuj kev thab muaj yeej dlua lwm txuj kev swv tswvyim. Ua le, peb Moob tus kws yuav tsaug xaiv thab leeg lug ua suavdlawg tus nruab nraab, yuavtsum paub thab swvkaam tej tswvyim nuav. Xwv thaum swb tuav xaam thaj le tsw muaj kev cov nyom, los yog thaj le swb nplig tau. Vem paub tas luas tuaj txuj kev xaav le caag thab nws has nyob rua qhov twg thab xwb.

Thaum zoo le nua, nws thaj tsw yog yuav “feem coob” tsaa teg has, taabsws yuavtsum yuav kev ncaaj nceeg lug tuav xaam kom muaj qhov xaus, maam le txav txwm yuav ua ke tau. Txawm tas tag tag yuav tsw muaj tswvyim nyob nruab nraab yaam le ncaaj nceeg rua txhua leej. Taabsws muaj kev ua rua kuas tau qhov nruab nraab kws suavdlawg yuav tau ua ke. Peb Moob tej kev swv tswvyim kom nyob nruab nraab nua, tseem suav tau tas tseem tsw tau muaj has tau ib txuj cai qoog rua ib zeej tsoom swv tau tsuaj khov. Yib vem peb Moob muaj paab pawg ntau txheej, xws le thooj nam txwv, thooj puj yawm, thooj dlaab qhuas, thooj kwv tij, thooj xeeb, thooj haiv Moob moog rua thooj kev noj haus thab thooj kev ntseeg. Thov nqaa tus yaamntxwv xws le kev tsw xaus ntawm phoo, ntawv txwv xaiv kws tsw tau txais kev thuam yeem tso cai swv lug ntawm paab xwbfbw txwv xaiv. Vem tus thawj coj tsaug xaiv raws txuj kev laug thab kev txheeb ntawm neej tsaa ntau dlua le txuj kev txawj ntse. Tseem ceeb yog cov koom paab xwbfbw txwv xaiv feem ntau yog lawm tus thawj coj le tub xwb. Vem luas nam yog lawm tus thawj coj le muam xwb. Tsw taag tus kws suavdlawg nyam nws cov zaaj txwv xaiv los yog tus thawj coj le kwv thab xwb. Cais thaum nua, muaj kev txavtxwm sab ib qho luj los taag rua ntawm tus thawj coj le xwb. Thaum

tus thawj coj tuav xaam tsw txhaab tsw txhua los tsw muaj tus kaav tawm tswvyim paab nrug xaav. Ua le, thaum peb Moob lug ua teg haujlwm sawv lawm suavdlawg tus, yuavtsum ua tag txu yus tus qub lub fijchim ais ua tag nrhav kev nqug hu txhua leej le tswvyim coj lug qaws kom moog taug ib ke thaj le yog qhov yuav ua moog taug ntxwv moog.

5. Txuj txoog tsw xaus.

Thaum rov qaab muab lub luag haujlwm tshawb nrhav thab txheeb khaws cov zaaj txwv xaiv coj lug soj qaab tau lw dlua ib zag, pum tau tas peb Moob txuj ci yaav ntuj taag lug nws swv tus tswvyim kawm thab tuav tsuaj yog ua kom nyob nrug nraim ntawm peb Moob lub neej. Ua le, kev sws hlwb hau lug ncu tej txuj txoog ntawd thaj le tseem muaj nyob lug txug rua naj nub nwgnuav. Txawm tas qhov nua yuav maav maav ua rua poob qee puav lu lug thab lub ntsab lus moog lawm zuj zug kuj xwj. Tseemceeb tshaaj yog tej txuj ci ntawd, yuavtsum yog tsau swv yoog raws tebchaws thab lub swjhawm. Nws xam le suav tas muaj nuj nqe rua peb leej tuabneeg lub neej tag.

Raws le yaam ntxwv ntawm cov zaaj txwv xaiv. Thaum muab feeб meeј lawd. Nws muaj nuj nqe ntau faab swb chaab swb chaws. Xws le has txug kev ua chaw tsuaj sa thaum tshwm swm tau ua neej qos yeev nyob thab pluj qaug ceeb tuag taag ntawm leej tuabneeg, kev swb hlub muaj lug ntawm koom kwv tij thab cuam tshuam muaj neej tsaa, kev ua luas txwj luas laug tsom kwm saib xyuas tej yau, kev ceev faaj thab xyum ua tuabneeg tsheej haj, kev ua kom tau noj tau haus moog rua kev swb paab, thab kev yuav luas txaj tshaav txaj ntswm moog rua tej kev cai teev tam puj yawm txwv txoob coj lug ua tus ntxoov ntxoo rua yus txuj hmoo. Le nua, xaam tas cov zaaj txwv xaiv tsw taag qhuab ntuag kev ua neej nyob xwb, haj tseem taw qha txug kev swb cog chaw tsuaj sab moog lawm rua nruab yeeb thab.

Xws le tus yaamntxwv txuj lw key txhwm khu phoo txwv xaiv yaav taag lug. Nws tau qha rua peb paub tas yog peb tsw txhwm khu peb tej txuj ci ntawd. Thaum swv ntev tuaj, nws cov lus thab tej ntsab lus los yuav muaj txawv txaav moog lawm ntau txuj kev. Qhov poob sab yog ntshai tsaam mua tej qhov txawv txawv cais txawm ca le muab tso tseg sai sai thab. Yib vem cov swv ua kev cai tsw paub txug nws tus nuj nqe lawm. Ib qho tuaj ua rua txuj kev kawm nyuab taag le xwb. Thaum zoo le nua lawd, thaj yuav tau cheem tsum ntau phaum tuabneeg kws paub peb Moob txuj kom ntxawg, paub luas txuj kev tshawb nrhav moog rua tej kev kawm kom zoo, thab yuav tau swb koom teg tuav xaam tswv yim txug kev pauv ntseev kom hum raws le lub neej kws txawv txaav lawd. Le nua, kev txawv txaav thab kev pauv ntseev thaj le ua tau lub chaw vaam khom tas tej kev tswm khu ntawd yuav tsw rov lug yuam peb Moob txuj txoog rua yaav tom qaab.

ณ. ภาพกิจกรรม

ก่อนที่ชาวบ้านจะประชุมวิจัยทุกครั้ง ผู้อาวุโสเหนาะผี ผ่อ (Nomfwm Thoj) จะต้องนำประกอบพิธีขอแรงดลบันดาลจากดวงวิญญาณของปรมาจารย์ คือ ไชย ช่ง (Nchaivxyum Xyooj) และ เส่าฟ่าง ผ่อ (Xauvphaaj Thoj) กับขอให้เจ้าที่ช่วยดูแลความเรียบร้อยด้วย รวมทั้งสำนึกต่อพระมหากษัตริย์ที่ได้เป็นพลกนิกรของในหลวงและประเทศชาติ

หลังจากที่แต่ละคนได้พยายามศึกษาในพิธีศพมาหลายปีแล้ว เวทีประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกันของกลุ่มผู้รู้บทกลอนสือไตในจังหวัดเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน นับเป็นเวทีวิจัยจาริตประเพณีของชาวม้งด้วยคนม้งอย่างเป็นทางการครั้งแรกในประวัติศาสตร์ม้ง ในประเทศไทย

นอกจากเวทีประชุมวิจัยแล้ว การประกอบพิธีเทศนาสื่อใสในพิธีศพจริง และการสัมภาษณ์เชิงลึก เฉพาะกับส่วนบุคคลยังเป็นทั้งการเรียนรู้ความหมายกับคุณค่า และพิสูจน์ให้เห็นว่าสามารถนำ ผลการวิจัยไปใช้ได้จริง

หนังสือบทกลอนสื่อใสฯ ตามขั้นตอนการประกอบพิธีเทศนาในพิธีศพที่บ้านทีกด้วยภาษาเขียนม้ง (R.P.A.-Romanized Popular Alphabet) เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ได้กลายเป็นสื่อการเรียนรู้ขั้นแรก เพื่อถ่ายทอด สืบทอด และประกอบพิธีกรรม รวมทั้งนำไปใช้สั่งสอนในชีวิตประจำวันต่อไป

ญ. ประวัติผู้เขียน

- ชื่อ นายอะภัย วาณิชประดิษฐ์ (Ntxoovlwmm Thoj) อายุ 32 ปี
ที่อยู่ 117/330 หมู่ 12 ซอย 7 ตำบลป่าแดด อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50100
โทรศัพท์ 053-806977 (บ้าน), 089-435-8809 (มือถือ)
Email apaiwa@windowsslive.com และ apaiwa@gmail.com

2. ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. 2530 สำเร็จการศึกษาประมาณชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) บ้านห้วยหอย ตำบลแม่ณาจระ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
- พ.ศ. 2532 สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบ่อแก้ว ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่
- พ.ศ. 2538 สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านกาดวิทยาคม ตำบลดอนเปา อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่
- พ.ศ. 2542 สำเร็จการศึกษา ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยรับทุนการศึกษาจากกระทรวงมหาดไทย
- พ.ศ. 2546 สำเร็จการศึกษา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยได้รับทุนการศึกษาจาก กองทุนชาชาคาวา ประเทศญี่ปุ่น

3. ประสบการณ์งานวิจัย

- ตุลาคม พ.ศ. 2546-ปัจจุบัน เป็นลูกจ้างชั่วคราว ตำแหน่งผู้ช่วยนักวิจัย ศูนย์ศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

4. ผลงานทางวิชาการ

ภาษาไทย

- อะภัย วาณิชประดิษฐ์. 2546. 'พลวัตของความรู้ท้องถิ่นในฐานะปฏิบัติการของการอ้างสิทธิเหนือทรัพยากรบนที่สูง: กรณีศึกษาชุมชนม้งบ้านแม่สาใหม่ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่.' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อะภัย วาณิชประดิษฐ์. 2547. "พลวัตของความรู้ท้องถิ่นกับทางเลือกในการจัดการทรัพยากรบนพื้นที่สูง: กรณีศึกษาชุมชนม้งบ้านแม่สาใหม่ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่." (หน้า 73-119) ความรู้กับการเมืองเรื่องทรัพยากร. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พริ้นติ้งเฮาส์.

- อะภัย วาณิชประดิษฐ์. 2547. "การสร้างพื้นที่ทางสังคมในฐานะการปฏิบัติการเพื่ออ้างสิทธิเหนือทรัพยากรบนพื้นที่สูง: กรณีศึกษาชุมชนม้งบ้านแม่สาใหม่ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่" บทความเสนอในสัมมนาสาขาสังคมวิทยาครั้งที่ 2 พ.ศ. 2547 ณ โรงแรมแกรนด์มอนรีง กรุงเทพมหานคร.
- อะภัย วาณิชประดิษฐ์. 2548. "วิถีคนอยู่ป่าเขา: พลังแห่งกฎจารีตกับทางเลือกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ: กรณีศึกษาเครือข่ายสิ่งแวดล้อมม้ง จังหวัดเชียงใหม่" (62 หน้า) ได้รับรางวัลชมเชยประเภทงานเขียน ในการประกวดรางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 7.
- อะภัย วาณิชประดิษฐ์. 2548. ถ้อยคดี: พลวัตของพิธีกรรมและประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชุมชนม้ง. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เสนอสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- อะภัย วาณิชประดิษฐ์. 2549. "พลวัตของพิธีถือน้ำกับพลังอำนาจของชาติพันธุ์ม้ง" เสนอบทความในการประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 3 วันที่ 15-16 ธันวาคม 2549 ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพฯ
- อะภัย วาณิชประดิษฐ์. 2550. "ถ้อยคดี: เทพแห่งสันติภาพและพิธีกรรมปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับทางออกของวิกฤตการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ" บทความประกอบการบรรยาย เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2550 ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

ภาษาอังกฤษ

- Apai Wanitpradit. 2008. "Emerging local institutions for watershed governance in the ethnically diverse Mae Hae- Mae Tian sub-watershed, Mae Chaem and Mae Wang District, Northern Thailand" completed report for M-POWER research and Unit for Social and Environmental Research-USER website. 31 March.

ภาษาม้ง

- Lwm Thoj, 2550. TXWV XAIV: COV ZAAJ RAWs TXHEEJ TXHEEM. Luag haujlwm tshawb nrhav kev txheeb khaws thab kawm txwv xaiv coj lug swv ua neej, tau txais peev nyaj txag kev tshawb nrhav lug ntwm The Thailand Research Fund-TRF. Luam thawj zag rua nub tim 23 lub 3 hli xyoo 2550.
- Lwm Thoj, 2550. "Nuj nqe ntwam phoo txwv xaiv thab kev tswm khu Moob txuj txoog" hauv <http://www.mong.ws>